

Tarja Mäkeläinen, Tarja Häkkinen, Maija Federley,
Olli Poutanen, Marketta Kyttä, Aija Staffans, Suvi
Välimäki, Rami Ratvio, Tuula Kekki, Maija Nikkanen

Turvalliseksi koetun lähiympäristön ohjauksen ja suunnittelun nykytila ja suosituksia

Toukokuu 2019

Valtioneuvoston selvitys-
ja tutkimustoiminnan
julkaisusarja 2019:31

KUVAILULEHTI

Julkaisija ja julkaisu-aika Valtioneuvoston kanslia, 10.5.2019

Tekijät Tarja Mäkeläinen, Tarja Häkkinen, Maija Federley, VTT
Olli Poutanen, Marketta Kyttä, Aija Staffans, Aalto-yliopisto
Suvi Välimäki, Rami Ratvio, Helsingin yliopisto
Tuula Kekki, Maija Nikkanen SPEK

Julkaisun nimi Turvalliseksi koetun lähiympäristön ohjauksen ja suunnittelun nykytila ja suosituksia

Julkaisusarjan nimi ja numero Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:31

Asiasanat tutkimus, tutkimustoiminta, turvallisuus, koettu turvallisuus, lähiympäristö, rakennettu ympäristö

Julkaisu-aika 10.5.2019 **Sivuja** 141 **Kieli** Suomi

Tiivistelmä

Lähiympäristön turvallisuuteen ja koettuun turvallisuuteen suoraan ja epäsuorasti vaikuttavista tekijöistä on paljon tietoa. Tämän tiedon hyödyntämistä ja soveltamista suunnittelun eri tasoilla tulisi parantaa. Vaikka turvallisuutta painotetaan maankäyttö- ja rakennuslaissa, niin turvallisuuden kokonaisvaltainen huomioonottaminen voi jäädä puutteelliseksi ja painottua palo-, käyttö- ja rakenteellisen turvallisuuden aspekteihin. Koettu turvallisuus tulisi nykyistä systemaattisemmin ottaa huomioon erityisesti lähiympäristösuunnitelmissa, tontinluovutusehdoissa ja julkisten toimijoiden kiinteistöstrategioissa.

Turvallisuusarvioinnin ja osallistamisen keinovalikoima on laaja. Kyselyt ja kävelyt, tiedottaminen, yhdessä suunnittelu ja omaan lähiympäristöön liittyvä päätöksenteko ovat kaikki tärkeitä keinoja, joiden käyttöä suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden varmistamisessa kannattaa jatkaa. Uudet digitaalisen osallistumisen menetelmät tarjoavat mahdollisuuksia laajentaa osallisuutta ja osallistumisen muotoja.

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2018 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa (tietokaytoon.fi).

Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare & utgivningsdatum	Statsrådets kansli, 10.5.2019		
Författare	Tarja Mäkeläinen, Tarja Häkkinen, Maija Federley, VTT Olli Poutanen, Marketta Kyttä, Aija Staffans, Aalto-universitetet Suvi Välimäki, Rami Ratvio, Helsingfors universitet Tuula Kekki, Maija Nikkanen SPEK		
Publikationens namn	Aktuell status och rekommendationer för styrning och planering av en närmiljö som ska upplevas som säker		
Publikationsseriens namn och nummer	Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2019:31		
Nyckelord	forskning, forskningsverksamhet, närmiljö, säkerhet, upplevd säkerhet, trygghet		
Utgivningsdatum	10.5.2019	Sidantal 141	Språk Finska

Sammandrag

Det finns en hel del information om tryggheten i den omgivande miljön och de faktorer som direkt och indirekt påverkar tryggheten. Nyttjande och tillämpning av denna information på olika planeringsnivåer bör förbättras. Även om säkerheten betonas i Markanvändnings- och bygglagen, kan det helhetsmässiga beaktandet av säkerheten förbli bristfälligt och betonas i aspekterna av brand-, bruks- och konstruktionssäkerhet. Den upplevda säkerheten bör mer systematiskt än i dagsläget beaktas, särskilt när det gäller planering av närmiljön, villkor för marköverlämning och offentliga aktörers fastighetsstrategier.

Utbudet av verktyg för säkerhetsbedömning och inkludering är brett. Undersökningar och promenader, information, gemensam planering och beslutsfattande kring den egna närmiljön är alla viktiga sätt som bör fortsätta användas för att trygga säkerheten i det finländska samhället. Nya metoder för digitalt deltagande ger möjligheter att utöka inkluderingen och formerna för deltagande.

Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan för 2018 (tietokayttoon.fi/sv).

De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt

DESCRIPTION

Publisher and release date	Prime Minister's Office, 10 May 2019		
Authors	Tarja Mäkeläinen, Tarja Häkkinen, Maija Federley, VTT Olli Poutanen, Marketta Kyttä, Aija Staffans, Aalto University Suvi Välimäki, Rami Ratvio, University of Helsinki Tuula Kekki, Maija Nikkanen SPEK		
Title of publication	Present state of guidance and planning for a safe-perceived local environment		
Name of series and number of publication	Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 2019:31		
Keywords	research, research activities, safety, experienced safety, neighbourhood, built environment		
Release date	10 May 2019	Pages 141	Language Finnish

Abstract

A lot of information is available on factors directly or indirectly contributing to the actual and perceived safety of the local environment. The use and application of this information at different levels of planning should be improved. Although safety is emphasised in the Land Use and Building Act, its full consideration can remain insufficient and emphasise aspects related to fire safety, safety in use and structural safety. Perceived safety should be taken into consideration more systematically, especially in plans concerning the local environment, plot transfer conditions and the real property strategies of public operators.

A broad range of tools are available for safety assessment and inclusion. Surveys and walks, communication, planning together and decision-making related to the local environment are all important means whose use in securing the safety of the Finnish society should be continued. New digital inclusion methods offer opportunities to extend inclusion and its forms.

This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research for 2018 (tietokayttoon.fi/en).

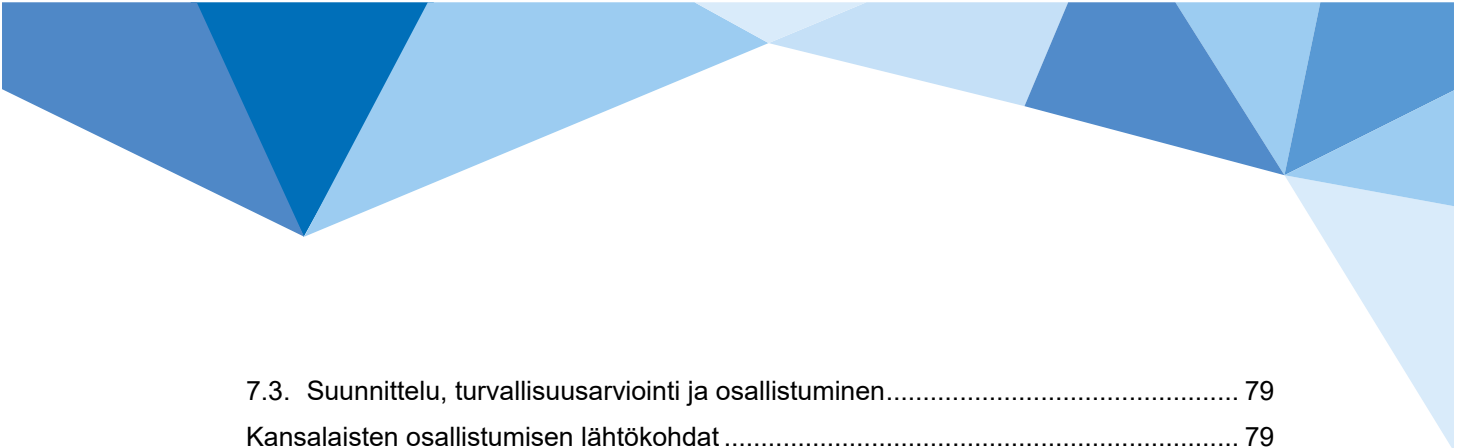
The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

SISÄLLYS

1. Tiivistelmä	8
1. Esipuhe	9
2. Johdanto	10
3. Hankkeen tavoitteet ja menetelmät	12
4. NYKYTILAN KUVAUS KIRJALLISUUDEN PERUSTEELLA	14
4.1. Johdanto nykytilan kuvaukseen	14
4.2. Kriminologian kirjallisuuden keskeisiä diskursseja	15
Sosiaalisen disorganisaation teoria ja yhteisölliset mekanismit.....	15
Rationaalisen valinnan teoria ja tilannetorjunta	15
Rutiinitoimintojen teoria ja aika sekä paikka	16
4.3. Kaupunkisuunnittelukirjallisuuden keskeisiä diskursseja.....	16
Urbaani sosiaalisuus	16
CPTED	17
Turvattomuuden sosiaaliset ja yhteiskunnalliset ulottuvuudet.....	18
4.4. Ympäristön turvallisuuden parantamisen osatekijät tutkimuskirjallisuuden perusteella	19
Tapaustutkimukset tutkimuskirjallisuudessa	19
Rakennettu ympäristö	20
Toiminnot ja niiden sijoittuminen yhdyskuntarakenteessa.....	27
Väestörakenne ja asutokannan jakauma.....	28
Esteettömyys.....	29
4.5. Johtopäätökset nykytilasta.....	30
5. Turvallisen lähiympäristön ohjauskeinot	32
5.1. Johdanto	32
5.2. Nykytila ja esimerkkejä	33
Valtakunnan ja maakuntatason ohjausta	33
Kuntien strategisen tason ohjaus, turvallisuussuunnittelu ja -koordinointi.....	38
Yleiskaava, asemakaava, lähiympäristösuunnitelma ja tontinluovutusehdot	40

Rakennusvalvonta, kaupunkikuvalliset ja esteettömyyden ohjeet.....	44
Pelastuslaitos	46
Kiinteistönomistajien strategiat	47
5.3. Kommentteja ja suosituksia turvallisen lähiympäristön ohjaukseen.....	49
MAL-tason ohjaus	49
Rakennettu ympäristö ja koettu turvallisuus	49
Suunnittelujärjestelmän kattavuus ja maineenhallinta	50
Yleiskaava ja asemakaava.....	50
Tontinluovutusehdot.....	50
Arviointi.....	51
Poliisi.....	51
Paikkoja joiden turvallisuussuunnitteluun tulisi kiinnittää erityistä huomiota	51
Kiinteistönomistajien strategia	52
Vaikuttavien tekijöiden huomioon ottaminen ohjauksen eri tasoilla.....	52
5.4. Turvallisuuden huomioon ottaminen kunnissa kyselytutkimuksen perusteella	54
6. Suunnitteluperusteet	59
6.1. Johdanto	59
6.2. Asiantuntijatyöpajojen kommentteja ja suosituksia turvallisen lähiympäristön suunnitteluperusteisiin	61
Orientoituvuus, näkyvyys ja valaistus	61
Mittakaava	62
Tilahierarkia ja omistajuus.....	62
Laadukkuus.....	62
Toiminnot, asuntotyytit ja hallintatyytit	63
Sosiaalinen yhteistyö	63
Luonnollinen valvonta	64
Lujittaminen.....	64
6.3. Suunnitteluperusteiden tärkeys kyselytutkimuksen perusteella	64
6.4. Suunnitteluperusteiden kuvaus.....	67
6.5. Vaikutusten suoruus ja toimenpiteiden hyöty-kustannusvaikutukset.....	73
7. TURVALLISUUSARVIOINNIN KEINOT JA MAHDOLLISUUDET.....	75
7.1. Johdanto turvallisuuden arviointiin.....	75
7.2. Arvioinnin ja osallistamisen vakiintuneet toimintatavat.....	76
Turvallisuuskyselyt.....	76
Turvallisuuskävelyt.....	78

7.3. Suunnittelu, turvallisuusarviointi ja osallistuminen.....	79
Kansalaisten osallistumisen lähtökohdat	79
7.4. Virtuaalinen turvallisuuskävely Myyrmäen keskustasuunnitelman arvioinnissa...	80
Virtuaalimallin hyödyntäminen julkisen ulkotilan suunnittelussa	81
Osallistumis- ja arviointisuunnitelma	83
Myyrmäen koettu turvallisuus selvityksissä ja suunnitteluaineistossa	84
Virtuaalisen turvallisuuskävelyn järjestelyt ja tulokset	90
Turvallisen ympäristön suunnitteluperiaatteiden arviointi virtuaalisen turvallisuuskävelyn aikana	92
Virtuaalisen turvallisuuskävelyn SWOT-analyysin tulokset	95
7.5. Johtopäätökset turvallisuusarvioinnin keinoista.....	99
8. Jatkotutkimustarpeita ja suosituksia.....	101
9. LÄHTEITÄ JA TAUSTA-AINEISTOJA	105
10. Liitteet.....	113

1. TIIVISTELMÄ

Lähiympäristön turvallisuuteen ja koettuun turvallisuuteen suoraan ja epäsuorasti vaikuttavista tekijöistä on paljon tietoa. Tämän tiedon hyödyntämistä ja soveltamista suunnittelun eri tasoilla tulisi parantaa. Tarvitaan myös uutta kurssitarjontaa turvalliseksi koetun lähiympäristön suunnittelusta ja vaikutuskeinoista.

Turvallisuuden monet aspektit ovat vain vähäisesti tai eivät ollenkaan mukana ohjauksen eri tasoilla. Vaikka turvallisuutta painotetaan maankäyttö- ja rakennuslaissa, niin turvallisuuden kokonaisvaltainen huomioonottaminen voi jäädä puutteelliseksi ja painottua palo-, käyttö- ja rakenteellisen turvallisuuden Aspekteihin. Koettu turvallisuus tulisi nykyistä systemaattisemmin ottaa huomioon erityisesti lähiympäristösuunnitelmissa, tontinluovutusehdoissa ja julkisten toimijoiden kiinteistöstrategioissa.

Turvallisuusarvioinnin ja osallistamisen keinovalikoima on laaja. Kyselyt ja kävelyt, tiedottaminen, yhdessä suunnittelu ja omaan lähiympäristöön liittyvä päätöksenteko ovat kaikki tärkeitä keinoja, joiden käyttöä suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden varmistamisessa kannattaa jatkaa. Uudet digitaalisen osallistumisen menetelmät tarjoavat mahdollisuuksia laajentaa osallisuutta ja osallistumisen muotoja. Riittävän monipuolisen kokonaiskuvan muodostaminen edellyttää kuitenkin 3D-virtuaaliympäristön lisäksi paljon muita lähtötietoja, kuten tietoa alueen nykyisistä ja tulevista palveluista sekä rakenteista ja alueen turvallisuustilanteesta.

Hankkeen päätavoitteena oli tuottaa lähiympäristön suunnitteluperusteita ja esimerkkejä strategisista ja operatiivisista ohjauskeinoista, joiden avulla voidaan lisätä lähiympäristön turvallisuutta, koettua turvallisuutta ja rikosten ennaltaehkäisyä. Tutkijatiimin kokoaman aineiston pohjalta laadittiin nykytilan arvioita ja suosituksia, joita kehitettiin edelleen verkon kautta toteutetun kyselyn avulla ja asiantuntijoiden työpajoissa. Lisäksi selvitettiin 3D-virtuaaliympäristön keinoja turvallisen lähiympäristön arvioinnissa ja suunnittelussa.

1. ESIPUHE

Lähiympäristö 2.0 -hankkeen loppuraportti esittelee turvallisiksi koetun lähiympäristön ohjauksen ja suunnittelun nykytilaa sekä suosituksia koetun turvallisuuden parantamiseksi.

Selvitys toteutettiin osana valtioneuvoston vuoden 2018 selvitys- ja tutkimustoiminnan toimeenpanoa.

Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat

- Markus Alanko, Oikeusministeriö
- Minna Piispa, Oikeusministeriö
- Niina Kilpelä, Ympäristöministeriö
- Jaana Nevalainen, Ympäristöministeriö
- Juha-Pekka Maijala Ympäristöministeriö
- Ari Ewvaraye, Sisäministeriö

Selvitys tehtiin Teknologian tutkimuskeskus VTT:n, Aalto-yliopiston, Helsingin yliopiston ja Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön yhteistyönä.

2. JOHDANTO

Suomi on useilla mittareilla jo nyt maailman turvallisimaa maa. Kuitenkin turvallisuuden tunne on heikentynyt ja turvallisuusympäristö on monimutkaistunut (Sisäisen turvallisuuden strategia, 2017). Turvallisuus on hyvän elinympäristön keskeinen ominaisuus. Turvallisuus vaikuttaa olennaisesti asuinalueen viihtyisyyteen, valintaan (Kyttä & Kahila, 2006; Kyttä ym., 2008; Keränen ym., 2013) ja tapaan, jolla ihmiset käyttävät elinympäristöään ja orientoituvat siihen. Asukkaiden huolet alueen kunnan heikentymisestä, sosiaalisten häiriöiden kasvusta ja alueen levottomuudesta ja turvattomuudesta lisäävät poismuuttohalukkuutta ja voivat edistää epätoivotun alueellisen eriytymisen käynnistymistä (Ellen, 2000; Harris, 2001; Krysan, 2002; Kortteinen ym., 2005; Vaattovaara, ym. 2009).

Turvattomuudella voidaan tarkoittaa mitattavissa olevaa turvallisuuden tasoa (esimerkiksi onnettomuuksien tai rikosten määrää) tai ihmisten kokemuksia turvallisuudesta. Sosiaalinen disorganisaatioteoria esittää, että sosiaalisella taustalla, erityisesti alueen rakenteellisilla sosiaalisilla ongelmilla on merkittävä yhteys rikosten määrään (esim. Sampson & Raudenbusch & Earls, 1997; Ceccato & Haining, 2005; Sampson, 2010). Esimerkiksi köyhyyttä, etnistä taustaa tai heikentynyttä sosiaalista yhtenäisyyttä kuvaavat alueelliset indikaattorit ovat tärkeitä (Andresen, 2006). Tilannetorjuntateorian mukaan paikalla on merkitystä rikosten ennaltaehkäisyssä (Clarke & Mayhew, 1980; Clarke, 1997). Rikollisuuden esiintymisrakenteen teorian mukaan rikokset kasautuvat ajallisesti ja paikallisesti (Wikström, 1991; Downing ym., 2003). Rationaalisen valinnan teorian mukaan rikoksentehtäjä valitsee kohteensa rationaalisesti (Colquhoun, 2004), kun taas rutiinotoimintojen teorian mukaan rikostilaisuuksia syntyy, kun yhteiskunnan rutiinotoiminnot tuovat yhteen motivoituneita tekijöitä ja sopivia kohteita kunnollisen valvonnan ulottumattomissa (Cohen & Felson, 1979). Esimerkiksi maankäytön erot voivat selittää rikosten alueellista jakautumista (Bromley & Nelson, 2002; Kubrin & Weitzer, 2003).

Rakennetun ympäristön turvallisuussuunnittelun keinot ovat vaihdelleet kaikille avoimesta sosiaalisesti sekoitetusta tilasta tilahierarkioita korostavaan suunnitteluun ja näiden välimuotoihin. Tilahierarkioita korostava lähestymistapa perustuu puolustettavan tilan käsitteeseen. Tällä tarkoitetaan ympäristöä, joka viestittää potentiaaliselle rikoksentehtäjälle, että asukkaat kontrolloivat aluettaan ja välittävät siitä (Newman, 1972). Urbanaa sosiaalisuutta korostava lähestymistapa painottaa elävää ja monimuotoista kaupunkielämää sekä yhteisöllisyyden tunnetta (Jacobs, 1961). 1970-luvulta alkaen kehitetty CPTED -mallin (Crime Prevention Through Environmental Design, Clarke & Mayhew, 1980; Clarke, 1997) perusidean mukaan rikollisuus taas johtuu osittain niistä mahdollisuuksista, joita fyysinen ympäristö tarjoaa potentiaaliselle rikoksentehtäjälle. Rakennettua ympäristöä olisi suunniteltava ja muokattava niin, että rikollinen toiminta tulee vähemmän todennäköiseksi tai mahdolliseksi. Samalla vähennetään koettua turvattomuutta (Colquhoun, 2004).

Turvallisuus- ja ympäristösuunnittelun klassikoiden on kritisoitu sivuuttavan sen, että rikollisuus voi liittyä rakenteelliseen ja yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen (Koskela, 2009). Turvattomuus ja pelko voidaan nähdä sosiaalisesti rakentuvana, mikä korostaa ratkaisukeinojen sosiaalista ja alueellista erityisyyttä, sosiaalisia suhteita ja valtarakenteita. Tämä tarkoittaa turvallisuussuunnittelun sovittamista paikallisiin olosuhteisiin (Pain & Townshend, 2002²⁶). Turvattomuusdiskurssit voivat myös itsessään luoda pelkoa määrittelemällä mitä, missä ja kenen pitäisi pelätä (Kyttä ym., 2014; Bannister & Fyfe, 2001; England & Simon, 2010; Koskela, 2009). Pelkokierteen katkaisemiseksi tarvitaan tilanne- ja aluekohtaisia strategioita yhdessä sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen vaikuttamisen kanssa (Carmona ym., 2003).

Ihmiset eivät välttämättä pelkää asioita, jotka heitä uhkaavat (Ollila, 2007). Laskennallinen turvallisuuden määritelmä kiinnittää huomiota rikostilastoihin ja uhritutkimuksiin eli siihen, keiden tulisi pelätä, ketä ja missä (Koskela, 2009). Objektivistien ja subjektiivisten mittareiden ristiriitaisuutta selittävät eri väestöryhmien erilaiset sosiaalisten ongelmien kokemistavat sekä tapahtumien tilannekohtaiset arvottamiserot. Henkilöt, jotka ovat harvimmin rikoksen uhrina, pelkäävät sitä eniten, kun taas riskialttiimmat ihmisryhmät kuten nuoret miehet pelkäävät uhriutumista vähiten. (Heiskanen, 2002). Luottamuksella viranomaisia sekä kansaisaihmisiä kohtaan on havaittu olevan yhteys koettuun turvallisuuteen (Airaksinen, 2012). Turvallisuutta voidaan tarkastella ihmisten lähiyhteisön sosiaalisten suhteiden näkökulmasta (Niemelä, 2000). Turvallisuus syntyy ja kasvaa yhteiskunnan sisällä niin arkipäivän elämässä kuin poliittisen päätöksenteon seurauksena. (Virta, 2007).

Kansallisen rikosentorjuntaohjelman mukaan syrjäytymisen ehkäisy, riskiryhmien tunnistaminen ja turvallinen yhdyskuntasuunnittelu ovat esimerkkejä pitkäjänteisestä turvallisuustyöstä, joiden tulokset näkyvät usein vasta vuosien kuluttua. Vaikka pitkäkestoinen turvallisuustyö aiheuttaa kustannuksia kunnalle, vähentää se kuitenkin muiden rikoshaittojen, kuten uhrikokemusten aiheuttamia kustannuksia ja rikoksenpelkoa. (Oikeusministeriö, 30/2016.)

Sisäisen turvallisuuden strategia ottaa huomioon alueiden eriarvoistumisen, jonka estämiseksi tulisi luoda toimintamallit hyvien väestösuhteiden rakentumiselle paikallisyhteisöissä. Tällä vahvistetaan kaupunkien kykyä ehkäistä sisäistä eriytymiskehitystä (Sisäministeriö, 2017). Kansallisessa rikosentorjuntaohjelmassa nimetään asukasraadit ja -foorumit kanavina, jotka mahdollistavat asukkaille monipuolisen tavan vaikuttaa ja osallistua turvallisuuden ja viihtyisyyden edistämiseen suoraan tai välillisesti. Sipilän strategisessa hallitusohjelmassa korostettiin digitaalisia kokeiluja, joiden toivotaan lisäävän luottamusta ja vuorovaikutusta alueilla (Rikosentorjuntaneuvosto, 2016). Turvallisuutta, viihtyvyyttä ja elinympäristön laatua painottavat uudet suuntaukset painottavat mm. pienimittakaavaista suunnittelua, urbaaneja kohtauspaikkoja, virikkeellisiä tiloja nuorille, yhteisöllisyyttä ja asukkaiden osallistumista ja paikallisen toiminnan tukemista (Hirvola, 2016).

Viihtyisän lähiympäristön suunnittelua ohjataan, määritellään, seurataan ja arvioidaan useilla suunnittelutasoilla. Suunnitteluperusteita ja hyviä ohjauskeinoja voidaan tarkentaa hyödyntäen kokemuspohjaista tietoa ja suunnitteluratkaisuja; hyviä olemassa olevia oppaita ovat Turvallinen kaupunki, näkökohtia rakennetun ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen (Hirvola, 2016) ja Turvalliset kaupunkiympäristöt (AATU-loppuraportti). Turvallisuuden eri osia voidaan käsitellä maankäytön suunnittelun ja kaavoituksen kautta. Suunnitteluperusteisiin voidaan pyrkiä määrittelemään kaikki tekijät, joiden tiedetään vahvistavan koettua turvallisuutta. Samalla voidaan painottaa moniammatillisia yhteistyöprosesseja. Hankesuunnittelun aikana voidaan tavoitteisiin lisätä yleisiä periaatteita ja tarkempia määrittelyjä. Esimerkiksi valaistuksen osalta voidaan määritellä hiljaisille katuosuuksille ja ulkoilupuolueille liiketunnistimiin perustuvia valaistusratkaisuja, joiden avulla valaistus voidaan pitää aktiivisena vuorokauden ympäri energiankulutuksen lisääntymättä.

3. HANKKEEN TAVOITTEET JA MENETELMÄT

Raportin tarkoituksena on esitellä turvalliseksi koetun lähiympäristön ohjauksen ja suunnittelun nykytilaa sekä suosituksia kehittämiseksi. Raportti on Lähiympäristö 2.0 -hankkeen tuloksena laadittu selvitys, joka kuului valtioneuvoston kanslian koordinoimaan selvitys- ja tutkimustoimintaan (VN TEAS). TEAS-hankkeiden (Valtioneuvoston kanslia, 2019) tavoitteena on yleisesti tuottaa tietoa päätöksenteon, tiedolla johtamisen ja toimintakäytäntöjen tueksi. Lähiympäristö 2.0 -hanke tukee kansallisessa rikosentorjuntaohjelmassa (Oikeusministeriö 30/2016) sekä sisäisen turvallisuuden strategiassa (2017) määritellyjä linjauksia.

Lähiympäristö 2.0 -hankkeen päätavoitteena oli tuottaa suunnitteluperusteita ja esimerkkejä suunnittelun strategisista ja operatiivisista ohjauskeinoista, joiden avulla voidaan lisätä lähiympäristön turvallisuutta, koettua turvallisuutta ja rikosten ennaltaehkäisyä lähiympäristön laadun avulla. Lisäksi tavoitteena oli vastata seuraaviin kysymyksiin:

- Miten lähiympäristön suunnittelussa otetaan huomioon turvallisuusnäkökulmat ja rikosten ja ilkeiden ehkäisy?
- Mitkä tekijät edistävät ja mitkä estävät turvallisuusnäkökulmien ja rikosten ehkäisyn huomioon ottamista?
- Miten asukkaat osallistetaan suunnitteluprosessiin?
- Mitä yhteistyömuotoja tulisi aktivoida tai ylläpitää eri ministeriöiden, maakuntien ja kuntien sekä toimijoiden kesken?

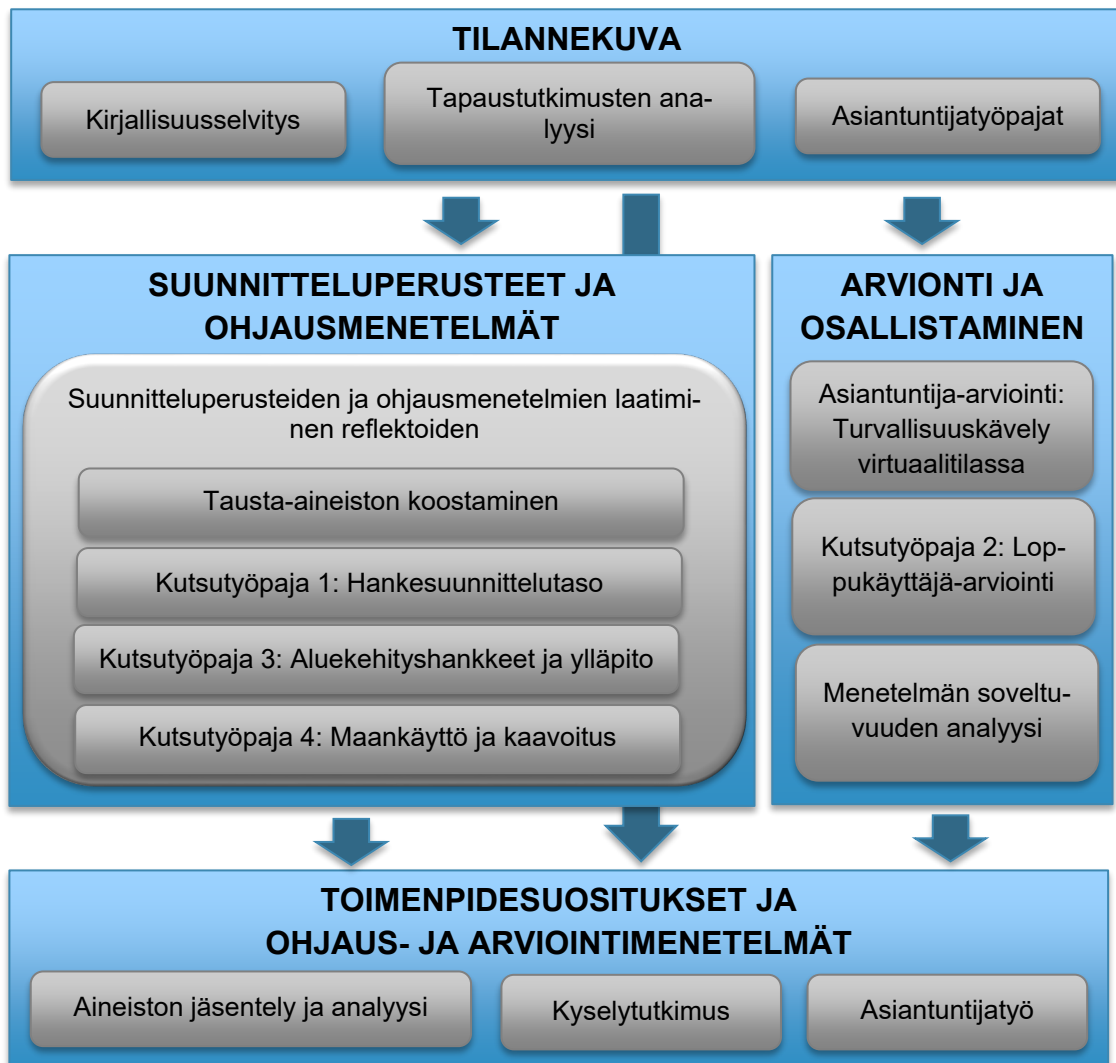
Tavoitteeseen pääsemiseksi Lähiympäristö 2.0 hanke organisoitiin tehtäviin. Hankkeen tehtävissä 1 rakennettiin tilannekuva kokoamalla katsaus kirjallisuudesta ja toteutuneista suunnittelutapauksista. Tehtävissä 2 vertailtiin vaihtoehtoja ja määriteltiin uusia suunnitteluperusteita, joita testattiin reflektoiden toteutuneisiin kohteisiin ja käynnissä oleviin kaavoitus- ja suunnitteluprosesseihin. Tehtävissä 3 pohdittiin suunnittelun ohjausta ja suunnitteluperusteiden käyttöä prosessin eri vaiheissa. Tehtävissä 4 laadittiin johtopäätökset ja suositukset.

Tarvittavan tausta-aineiston kokoamiseksi, nykytilan ja esimerkkien kuvaamiseksi ja kommenttien ja suositusten laatimiseksi hanke käytti seuraavia menetelmiä:

- tutkijatiimiin ja ohjausryhmän asiantuntemuksen pohjalta tunnistettujen selvitysten ja raporttien kokoaminen,
- kirjallisuusselvitys hyödyntäen normaaleja relevanttien tieteellisten artikkelien haun keinoja hakukoneita käyttäen,
- tutkijatiimin työpajat, joissa nykytilan kuvauksen pohjalta käsiteltiin ja muotoiltiin suunnitteluperusteita
- laajan asiantuntijatiimin työpajat, joihin kutsuttiin valtion ja kuntien asiantuntijoita turvallisen lähiympäristön suunnittelun ja toteutuksen eri tasoilta sekä turvallisen lähiympäristön suunnittelua ja arviointia tekeviä konsultteja ja kiinteistönomistajia ja joissa valmistellun tausta-aineiston pohjalta kommentoitiin nykytilaa ja muotoiltiin suosituksia ohjaukseen ja suunnitteluun keskustelun pohjalta (liite 3)
- tutkija- ja asiantuntijatiimien erityistyöpajat, joissa kokeiltiin 3D-virtuaaliympäristön keinoja turvallisen lähiympäristön arvioinnissa ja suunnittelussa tarkoituksena kommentoida ja laatia suosituksia menettelytavan paremmaksi hyödyntämiseksi turvallisen lähiympäristön suunnittelussa.
- verkon kautta toteutettu kyselytutkimus kuntien asiantuntijoille (liite 4). Kyselyssä käsiteltiin samoja teemoja kuin työpajoissa. Lisäksi muotoiltiin kysymyksiä kirjallisuuskatsauksessa esiintyneistä sekä ajankohtaisista kansallisista teemoista. Kuntaliitto avusti kyselyn jakelussa ja lähetti kyselyn suomeksi ja ruotsiksi kuntien kirjaimoihin sekä Turvallinen ja kriisinkestävä kunta -verkostoon, johon kuuluu noin 300

henkilöä. Kyselyä jaettiin lisäksi suoraan kuntien rakennuttajille ja kaavoittajille. Vastausaikaa oli kaksi viikkoa, jonka aikana saatiin 53 vastausta. Suurin osa vastanneista edusti kaavoitusta (mm. kaavoitusarkkitehti tai -päällikkö tai kaavasuunnittelija). Runsas kolmannes vastanneista työskenteli alle 10 000 asukkaan kunnassa, kolmannes 10 000 – 30 000 asukkaan kunnassa ja kolmannes yli 30 000 asukkaan kunnassa.

Kuvassa 1 esitetään hankkeen eri osa-alueiden yhteydessä käytetyt menetelmät. Hankkeessa hyödynnettiin asiantuntija- ja kutsutyöpajoissa yhteiskehittämisen menetelmiä välitösten jalostamisessa ja arvioinnissa. Kutsutyöpajojen aiheet, työtapo ja osallistujat esitetään tarkemmin liitteessä 3.

Kuva 1. Hankkeessa käytetyt menetelmät.

4. NYKYTILAN KUVAUS KIRJALLISUUDEN PERUSTEELLA

4.1. Johdanto nykytilan kuvaukseen

Rakennetun ympäristön ja turvallisuuden yhteydestä on tehty viime vuosina laajoja ja tuloksia yhteenvetäviä katsauksia myös Suomessa (ks. esim. Hirvola, 2006). Olemassa olevan tiedon hyödyntämisessä on kuitenkin vielä puutteita, mikä on aikaisemmin tunnistettu muun muassa COST-kaupunkitutkimushankkeessa (de Kleuver ym., 2014: 6). Euroopan standardointikomitea laati jo vuonna 2003 standardin, jonka tarkoituksena oli rikollisuuden hillitsemisen kaupunkisuunnittelun avulla (CEN/TR 14383-2), mutta sen käyttöönotto on jäänyt vaatimattomaksi (Davey & Wootton 2016, 157). Lähiympäristö 2.0 -hankkeen keskeisenä tavoitteena onkin edesauttaa tutkimuksessa ja kehittämistoiminnassa kerätyn tiedon siirtymistä osaksi suunnittelukäytäntöjä. Kirjallisuuskatsauksena toteutettavan nykytilan kuvauksen tavoitteena on kiteyttää olemassa oleva keskustelu ja paikantaa lähiympäristön suunnittelusta ne elementit, joiden avulla turvallisuuteen voidaan vaikuttaa.

Tutkimuksessa turvattomuutta lähestytään yleisesti sekä koetun turvattomuuden että toteutuneen rikollisuuden näkökulmasta. Turvattomuuden tunteen ja rikostilastojen välinen yhteys ei ole yksiselitteinen (Kemppainen ym., 2014: 5), mutta kummatkin näkökulmat on syytä huomioida. Vaikka koetun turvattomuuden taustalla ei välttämättä olisikaan korkeita alueellisia rikoslukuja, voi sillä olla itsessään negatiivisia vaikutuksia. Sen lisäksi, että koettu turvattomuus vaikuttaa asukkaiden hyvinvointiin ja viihtyvyyteen alueella, riskinä saattaa olla lisääntyneen muuttohalukkuuden kiihdyttämä alueellinen eriytyminen (Kääriäinen, 2002: 221). Varsinaisen rikollisuuden torjuntaa ympäristön keinoin taas puoltaa muun muassa ennaltaehkäisevän toiminnan kustannustehokkuus suhteessa rikosseuraamuksiin (Ech, 2002: 243). Tässä katsauksessa tarkastellaan sekä koettua turvattomuutta että toteutunutta rikollisuutta ja epäjärjestystä. Käsitteet turvallisuus ja turvattomuus sisältävät tässä yhteydessä sekä koetun turvallisuuden tai turvattomuuden että toteutuneen rikollisuuden, jos toisin ei mainita.

Katsauksessa syvennytään erityisesti siihen, millaisten mekanismien kautta ympäristö vaikuttaa turvattomuuteen, jotta vaikuttamisen paikat suunnittelujärjestelmässä voidaan tunnistaa. Turvallisuuden ja rakennetun ympäristön yhteyttä tarkasteltaessa on huomattava, että kirjallisuuden mukaan sekä rikosten esiintymiseen että koettuun turvattomuuteen vaikuttavat useat eri tekijät ja niiden kokonaisuudet. Rakennetun ympäristön suhteen tutkimukset korostavat turvallisuuden kontekstisidonnaisuutta ja kehottavat huomioimaan tämän, mikäli tulosten pohjalta pyritään muodostamaan käytäntöjä (esim. Ceccato, V. & Hanson, M., 2013). Rakennetun ympäristön alueellisten erojen lisäksi kontekstisidonnaisuuteen liittyy myös ajalliset vaihtelut (Ceccato & Uittenbogaard, 2014) sekä yhteys laajempaan yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen tilanteeseen (ks. esim. Grönlund, 2012). Ihanteeksi asetetaan usein myös kokonaisvaltaisuus, ja turvallisuutta edistävän suunnittelun onnistumisen sanotaan edellyttävän viranomaisten kouluttamista, asukkaiden pitkäkestoista osallistamisprosessia sekä kunnanhimoa katsoa syvemmälle rikollisuuden taustatekijöihin pelkän rikoskeskittymien määrittelyn sijaan (Saraiva ym. 2016, 182).

Nykytilan kuvauksen aluksi esitellään kirjallisuudesta esiin nousevia kriminologian ja kaupunkisuunnittelun teorioita, jotka taustoittavat seuraavissa osioissa käsiteltyjä konkreettisia esimerkkejä. Tapaustutkimusten ja muun tutkimuskirjallisuuden avulla havainnollistetaan, millaisia ympäristön ominaisuuksia on yhdistetty koettuun turvallisuuteen ja toteutuneeseen

rikollisuuteen. Tapausesimerkit kulkevat refleктоitavana läpi koko katsauksen, jonka lisäksi ne on järjestetty taulukkoon sen mukaan, mitä aluetasoa ja suunnittelun tai ylläpidon vaihetta ne käsittelevät (Liite 1. Tapaustutkimuskortit). Katsauksen lopuksi luodaan vielä yleiskuva olemassa olevista käytännöistä suunnittelun ohjauksessa.

Kirjallisuuskatsaus on toteutettu hakemalla ensisijaisesti vertaisarvioitua aineistoa tutkimustietokannoista, joista pääasiallisesti käytössä ovat olleet Scopus ja Web of Science. Tapausesimerkkien valinnassa kriteerinä on ollut metodien näkökulmasta mahdollisimman laadukkaasti toteutettu tutkimus sekä tapausesimerkin soveltuvuus hankkeen työpajan materiaaliksi. Ihanteellista materiaalia työpajaan olivat tutkimukset, joissa on tieteellisesti seurattu jonkin tietyn interventio-vaikutusta kohdealueella. Hankkeen aikataulun ja olemassa olevan tutkimuksen puitteissa oli kuitenkin haastavaa kerätä laajaa kokonaisuutta esimerkeistä, jotka täyttävät nämä kriteerit. Esimerkkien keräämisessä onkin hyödynnetty myös sellaisia artikkeleita, joissa ei arvioida erillistä interventiota vaan tarkastellaan esimerkiksi turvallisuuden liittyviä puutteita määrittely- ja viitekehityksen näkökulmasta. Aineiston haku on hankkeen aiheen vuoksi rajattu niin, että koko katsauksessa on huomioitu vain sellaiset teoriat ja esimerkit, joihin voidaan vaikuttaa rakennetun ympäristön suunnittelulla ja ylläpidolla. Katsauksessa on kuitenkin oma osionsa myös muille näkökulmille, jotka on tärkeä huomioida osana kokonaisuutta. Erilaisia aluerajauksia kuvaavia termejä käytetään tutkimuksessa monella tavalla eikä niitä välttämättä ole tarkasti määritelty. Tässä tutkimuksessa lähiympäristöllä tarkoitetaan ihmisten arjen ympäristöä, joka määrittyy muun muassa kodin, työ- ja opiskelu- paikkojen sekä vapaa-ajan ympäristöjen mukaan sekä sisältää myös siirtymät niiden välillä. Tätä rajausta on noudatettu rajattaessa lähdekirjallisuutta.

4.2. Kriminologian kirjallisuuden keskeisiä diskursseja

Tässä kappaleessa esitellään lyhyesti keskeisiä kriminologian teorioita, jotka liittyvät rikosten ilmenemiseen. Osiossa käsitellään nimenomaan toteutunutta rikollisuutta, ja koettuun turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä avataan erikseen katsauksen seuraavissa osissa. Esiteltävät teoriat on valikoitu sen mukaan, mitkä näkökulmat korostuvat tutkimuskirjallisuudessa. Kriminologiset teoriat tarjoavat taustoittavan näkökulman turvallisuuden mahdollisiin syntymekanismiin ja ovat siten osa hankkeen lähtötietoaineistoa.

Sosiaalisen disorganisaation teoria ja yhteisölliset mekanismit

Sosiaalisen disorganisaation teorialla on pyritty selittämään rikollisuuden alueellisia vaihteluita. Teorian ytimessä on alueellisesti kasautunut sosiaalinen huono-osaisuus, josta seuraa heikentynyt sosiaalinen kontrolli ja siten rikollisuuden keskittyminen. (Shaw & McKay, 1942.) Vastaavasti epämuodollinen sosiaalinen kontrolli, asukkaiden kiinnittyminen asuinalueeseensa sekä sosiaalinen koheesio nähdään yhteisöllisyyden muotoina, jotka ehkäisevät rikollisuutta (Sampson ym., 1997). Disorganisaatioteorian tärkein kritiikki kohdistuu oletukseen, että rikollisuus on seurausta yhteisön organisoiutumattomuudesta. Teoria siis jättää huomiotta mahdollisuuden, että yhteisö voi olla hyvinkin organisoitunut, mutta sen arvot eivät välttämättä tuomitse rikollisuutta. (McLaughlin ym. 2003, 111.)

Rationaalisen valinnan teoria ja tilannetorjunta

Rationaalisen valinnan teorian taustalla vaikuttaa käsitys ihmisen oman edun tavoittelemisesta sekä siitä, että rikoksen tekemiseen motivoi haittaa suurempi hyöty. Tällaisen ajattelun sovellutuksiin kuuluu muun muassa rikosten tilannetorjuntaan (situational crime prevention) liittyvä teoria, jossa rikokseen johtaa erinäisten valintojen ketju: ensin rikoksen tekemiseen johtava päätöksentekoprosessi, sitten alueen ja kohteen valinta. (Cornish & Clarke,

1986; Clarke, 1997.) Tilannetorjuntalähestymistapaa on kritisoitu siitä, että se ei puutu rikollisuuden juurisyihin, vaan ainoastaan siirtää rikollisuuden toisaalle (Cozens & Love, 2015: 402).

Rutiinotoimintojen teoria ja aika sekä paikka

Kriminologian klassisista teorioista rutiinotoimintojen teoria (routine activity theory) korostaa paikan ja ajan merkitystä rikosten toteutumisessa. Teorian mukaan tilaisuuksia rikolliseen toimintaan syntyy, kun yhteiskunnan rutiinotoiminnot tuovat yhteen motivoituneita tekijöitä ja sopivia kohteita kunnollisen valvonnan ulottumattomissa. (Cohen & Felson, 1979.) Esimerkiksi seuraavassa luvussa esiteltävä CPTED-ajattelu perustuu osittain juuri ajatukseen mahdollisuuksien kontrolloimisesta (Grönlund, 2012). Sen sijaan rutiinotoimintojen teoria ei pyri selittämään, miksi joku on motivoitunut tekemään rikoksia.

4.3. Kaupunkisuunnittelukirjallisuuden keskeisiä diskursseja

Osiossa esitellään kolme keskeistä teoriaa, jotka nousevat esiin turvallisuutta käsittelevässä kaupunkisuunnittelukirjallisuudessa. Kussakin teoriassa on omat painotuksensa rikosten tai koetun turvattomuuden ehkäisyssä, mikä johtaa erilaisten piirteiden korostumiseen näitä teorioita soveltavissa suunnitteluratkaisuissa. Teorioiden avulla esitellään myös rakennettuun ympäristöön liittyvän turvallisuuskeskustelun kehittyminen kohti näkökulmaa, jossa ympäristön fyysiset ja sosiaaliset tekijät huomioidaan yhdessä.

Urbaani sosiaalisuus

Urbaani sosiaalisuus liittyy turvallisuutta luovana tekijänä vahvasti Jane Jacobsin (1961) esittelemään teoriaan tilan käyttäjien luomasta valvonnasta. Jacobsin mukaan esimerkiksi jalankulkuväylän käyttäjät tuottavat yhdessä sosiaalista kontrollia, joka taas on yhteydessä turvallisuuteen. On tärkeä huomata, että Jacobsin teoriassa yksilön ei ole tarkoitus tuntea itseään suoraan tarkkailluksi, vaan kyse on muiden ihmisten läsnäolon synnyttämästä epäsuorasta valvonnasta (Jacobs, 1961: 30). Tämä erottaa niin sanotun luonnollisen valvonnan muun muassa näkyvästä itsetarkoituksellisesta vartioinnista. Ajatusta sosiaalisen kontrollin synnyttämästä valvonnasta on sittemmin kehitetty eteenpäin CPTED-mallissa (crime prevention through environmental design), joka myös esitellään yhtenä keskeisenä turvallisuutta koskevan suunnittelun teoriana.

Yhdyskuntasuunnittelun näkökulmasta Jacobsin ajattelu suosittaa sellaisen rakenteen luomista, mikä synnyttää liikettä ja kulkuväyliä esimerkiksi toimintoja sekoittamalla (Koskela, 2009: 180-181). Hille Koskela on tarkastellut urbaania sosiaalisuutta ja Jacobsin teorian soveltuvuutta suomalaisessa kontekstissa. Hän huomauttaa, että Jacobsin teorian syntysija on hyvin kantakaupunkimaisella alueella, ja että Suomessa väestötiheydet ovat monin paikoin matalampia. (Koskela, 2009: 180-181.) Tämä saattaa luoda haasteita luonnollisen valvonnan synnyttämisessä erityisesti pienemmillä paikkakunnilla ja haja-asutusalueilla, kun kulki-joita ei ole tarpeeksi. Näin ollen myös urbaania sosiaalisuutta koskee turvallisuuskeskustelun läpileikkaava huomio vaikutusten kontekstisidonnaisuudesta.

Puolustettava tila

Oscar Newmanin (1972) esittelemä teoria puolustettavasta tilasta (defensible space) perustuu Jane Jacobsin (1961) teorian tapaan ajatukseen siitä, että fyysinen ympäristö vaikuttaa sosiaaliseen kontrolliin. Esimerkiksi tilan jakaminen yksityisiin, puolijulkisiin tai julkisiin alueisiin joko fyysisin estein tai symbolisin rajoin luo käsitystä sosiaalisesta kontrollista ja siten

edistää turvallisuutta. (Vrij & Winkel, 1991: 204.) Newmanin luomassa kehyksessä rajoja kommunikoidaan myös alueen imagon avulla, jonka lisäksi kontrolliin kuuluu valvottavuus ja puolustettavuus (Reynald & Elffers, 2009: 26-30).

Erotuksena edellä esitellyyn Jane Jacobsin ajatteluun Newmanin puolustettavan tilan teoriassa tuntemattomat henkilöt nähdään pikemminkin potentiaalisena uhkana ja valvomisen kohteena kuin järjestystä ylläpitävinä silmäpareina. Newmanin teoria puoltaakin toimintojen selkeämpää erottamista siinä missä Jacobs vastustaa hyvin eriytynyttä maankäyttöä. (Reynald & Elffers, 2009: 37-38.) Katujen yhdistyvyyttä tarkastelevaa space syntax -ajattelua (Hillier, 1998) soveltavassa tutkimuksessa on toisaalta saatu myös tuloksia, joissa rikollisuus nimenomaan keskittyy eristyksissä olevilla alueilla, mutta myös täysin päinvastaisia esimerkkejä on yhä enenevässä määrin. Tätä erilaisten ratkaisujen vastakkainasettelua saattaa selittää se, että eri tyyppiset rikokset keskittyvät erilaisiin paikkoihin. (Reynald & Elffers, 2009: 38-39.)

CPTED

CPTED muodostuu sanoista crime prevention through environmental design ja tarkoittaa nimensä mukaisesti rikollisuuden ehkäisemistä ympäristön ominaisuuksiin vaikuttamalla (Cozens ym., 2005). Erilaisten CPTED-mallia soveltavien teorioiden kirjo on laaja. Niistä voidaan kuitenkin tunnistaa keskeinen käsitteistö ja erottaa yhdistävä näkemys siitä, että turvallisuuden ehkäiseminen tapahtuu poistamalla ympäristöstä rikoksen suorittamista edesauttavat elementit. CPTED-mallista on johdettavissa hyvin konkreettisia suunnitteluperiaatteita, sillä useat niistä liittyvät suoraan rakennetun ympäristön fyysisiin ominaisuuksiin ja näiden ominaisuuksien kautta syntyviin vaikutusmekanismeihin.

CPTED-teorioista on kirjoitettu 1970-luvulta lähtien (Jeffery, 1971) ja ajattelua on sittemmin laajennettu ja kehitetty eteenpäin. Nykymuodossaan CPTED-mallin ei voidakaan katsoa olevan vain yhden henkilön teoriaan perustuva (Kytä ym., 2008: 30 viittaa Ekman, U-K. 2002: 9), ja siitä on myös eri näkökulmia painottuvia koulukuntia (Kytä ym., 2008: 159). Conzens kollegoineen (2005) on tunnistanut kirjallisuudesta CPTED:n keskeiset käsitteet ja vaikutusmekanismit, jotka ovat territoriaalisuus, valvonta, sisäänpääsyn kontrollointi, aktiivisuuden tukeminen, imago ja ylläpito ja kohteen lujittaminen. Käsitteiden taustalla olevat vaikutusmekanismit liittyvät CPTED-mallissa tekniseen lujittamiseen, näkyvyyteen ja valvontaan, yksityisen ja julkisen tilan selkeään erotteluun toisistaan ja ulkopuolisten kulkemisen kontrollointiin. (Iqbal & Ceccato, 2015: 152-153.) Lisäksi CPTED käsittää myös ympäristön siisteyden turvallisuuden luojana. Niin sanottu toisen sukupolven CPTED taas ottaa huomioon myös sosiaalisten tekijöiden merkityksen turvallisuuden taustalla (Kytä ym., 2008: 159).

CPTED-teoriaa käsittelevä kirjallisuus sisältää runsaasti tutkimusta, jossa tarkastellaan alueen turvallisuutta tarkastelemalla toteutuvatko edellä esitetyt kriteerit ympäristössä. Tutkimusalue ei tällöin välttämättä ole alun perin tietoisesti suunniteltu CPTED-periaatteiden mukaisesti (esim. Grönlund, 2012), mutta turvallisuuden saatetaankin katsoa sisältyvän laajemmin käsitettävään hyvään suunnitteluun (Kytä ym., 2013: 47). Esimerkiksi Tukholman Hammarby Sjöstad oli suunniteltu ensisijaisesti kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti ilman järjestelmällistä CPTED-näkökulmaa. Jälkeenpäin tehdyssä tarkastelussa alueen kuitenkin katsottiin istuvan CPTED-malliin ja tukevan siihen kuuluvien turvallisuutta edistävien mekanismien toteutumista. (Grönlund, 2012.)

CPTED:in vaikutusten tutkiminen ympäristössä on monimutkaista (Cozens ym., 2005: 229). CPTED-malliin liittyvä kritiikki koskee muun muassa liian yksinkertaista omaksumista, ole-

tusta suoraviivaisista vaikutuksista sekä mahdollista rikollisuutta siirtävää vaikutusta (Cozens & Love, 2015). Esimerkiksi Amsterdamin Bijlmermeerin asuinalueen huumerikollisuuden arvioitiin nousseen osittain sen vuoksi, että CPTED-tyyppisillä ratkaisulla ja poliisin tehokkaalla työllä saatiin vastaava rikollisuus kitkettyä sen entisestä keskittymästä Amsterdamin keskustasta. Tässä tapauksessa yhdeksi rikollisuuden siirtymisen mahdollistavaksi tekijäksi mainitaan sinänsä positiivinen asia, eli metroyhteys Amsterdamin keskustasta. (de Kleuver ym., 2014: 33.)

Kritiikki kohdistuu myös mahdollisiin ristiriitoihin CPTED:n suosittaman toimintatavan ja muiden kaupunkiympäristöön liittyvien tavoitteiden välillä. Muun muassa ympäristön estetiikka saattaa olla ristiriidassa lujittamisen kanssa (Iqbal & Ceccato, 2015: 159). Iqbal ja Ceccato (2015: 159) esittävät myös kysymyksen siitä, kenelle CPTED:n on tarkoitus luoda turvallisuutta. Esimerkiksi kodittomat ovat alueen asukkaista kaikkein haavoittuvimpia, mutta samalla heitä pidetään uhkana turvallisuudelle. CPTED-lähestymistapaa onkin kehitetty edelleen lisäämällä mittareita epätoivotun alueellisen eriytymisen vähentämiseksi, osallistumisen edistämiseksi ja ottamalla mukaan myös sukupuolinäkökulma (Dymén & Ceccato, 2011; Cozens ym., 2005).

Turvattomuuden sosiaaliset ja yhteiskunnalliset ulottuvuudet

Turvattomuutta käsittelevässä teoriassa on kiinnitetty yhä enemmän huomiota myös sosiaalisen näkökulman ja laajemman yhteiskunnallisen kontekstin merkitykseen turvattomuuskokemuksen ja rikollisuuden taustalla. Turvallisuutta olisikin hyvä tarkastella fyysisistä ympäristöä laajempänä kokonaisuutena (Keränen ym., 2013: 16), joka on tärkeää huomioida myös tämän tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa. Koska hankkeessa tutkitaan lähiympäristön turvallisuutta nimenomaan suunnittelun näkökulmasta, ei katsauksessa käsitellä tätä lukua syvemmin muita sosiaalisia tekijöitä, kuten rikoksen tekijäksi päätymistä yksilötasolla.

Hille Koskela hahmottaa suunnitteluun liittyvästä turvallisuuskeskustelussa kehityksen, jossa Newman sekä Jacobs korostivat väliillistä sosiaalista tilaa ohjaavaa kaupunkisuunnittelua, mutta CPTED-ajattelun suosion kasvaessa painopiste siirtyi enemmän puhtaasti fyysisiin tekijöihin (Koskela, 2009: 183-184; Koskela viittaa Clarke, 1992: 184). Edellisessä kappaleessa mainitussa toisen sukupolven CPTED-teoriassa tätä ajattelua on kehitetty eteenpäin, ja sosiaaliset tekijät ovat taas nousseet turvattomuutta selittäviksi tekijöiksi fyysisten ominaisuuksien rinnalle (Cozens ym., 2005).

Turvattomuuden kokemuksen yhteyttä yksilön ominaisuuksiin on tutkittu laajasti. Myös tässä katsauksessa käsitellyt tutkimukset toistavat tulosta, jossa muun muassa sukupuoli, ikä ja koulutustaso voivat vaikuttaa turvattomuuden kokemukseen niin, että turvattomuus on korostuneempaa naisilla, iäkkäillä ihmisillä ja matalasti koulutetuilla (ks. esim. Foster ym., 2010; Kemppainen ym., 2014: 16; Baran ym. 2018, 79; Ratnayake, 2017: 71). Myös heikompi sosioekonominen asema ja aikaisemmat uhrikokemukset on tapaustutkimuksissa yhdistetty lisääntyneeseen turvattomuuden kokemiseen (Kääriäinen, 2002; Foster ym., 2010). Turvattomuuden kokemista on kansainvälisessä kirjallisuudessa selitetty myös kanavoitumisella, jossa jokin muu epävarmuus siirtyy peloksi asuinalueen turvallisuudesta (Kemppainen ym., 2014: 8). Esimerkiksi taloudellinen epävarmuus tai huono terveydentila saattaa olla turvattomuuden taustalla vaikuttava tekijä (Smolej, 2011: 54; Hanslmaier ym., 2018: 588).

Yksilön ominaisuuksien vaikutus laajenee kirjallisuudessa laajemmaksi sosiaalseksi näkökulmaksi. Turvallisuus voi liittyä korttelitasoiseen yhteisöllisyyteen, kontrolliin ja paikkaan kuulumisen vahvistamiseen (esim. Vaattovaara ym, 2009). Erityisesti paikkaan sitoutumisen on havaittu vaikuttavan turvallisuudentunteeseen positiivisesti. Siihen liittyvät niin kuulumis-

nen naapuruston sosiaaliseen yhteisöön kuin tunneside asuinalueen fyysiseen ympäristöönkin. (Hanslmaier ym., 2018: 585; Dallago ym., 2009: 157-158). Pitkäaikaiset asukkaat saattavatkin kokea asuinalueensa turvallisemmaksi kuin uudet asukkaat (Leverentz ym., 2019: 991). On havaittu, että vaikka asuinalueen korkeat rikosluvut liittyvät asukkaiden turvattomuuden tunteeseen, luottamus naapureihin lievittää pelkoa (Barton ym., 2017: 1771). Tukholmassa rauhalliseksi todettua Hammarby Sjöstadia käsittelevässä tutkimuksessa taas korostetaan, että myös alueellista vakautta tulisi tarkastella laajemmassa kontekstissa, joka tässä tapauksessa tarkoittaa yhteyttä ruotsalaiseen hyvinvointivaltioon ja laajempaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen (Grönlund, 2012). Osiossa väestörakenne ja asutokannan jakauma käsitellään tarkemmin sosiaalisten tekijöiden ja rakennetun ympäristön yhteyttä ja vaikutusmahdollisuuksia.

Rikollisuuden pelko myös vaikuttaa siihen, kuka liikkuu julkisessa tilassa ja milloin, sillä rikollisuutta pelkäävät liikkuvat ulkona muita ihmisiä vähemmän (Lee ym., 2016: 13). Rikollisuuden pelon on havaittu vaikuttavan mm. puistojen käyttöön (Doğrusoy & Zengel, 2017: 78). Barcelonassa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että varsinkin etnisiin vähemmistöihin kuuluvia naisia on julkisilla paikoilla vähän. Yksi rikollisuuden pelon seurauksista on vetäytyminen julkisesta tilasta, mikä taas rajoittaa sosiaalista elämää ja elämänlaatua, ja edelleen lisää pelkoa. (Pérez-Tejera ym., 2018: 12.)

4.4. Ympäristön turvallisuuden parantamisen osatekijät tutkimuskirjallisuuden perusteella

Edellä esiteltujen laajempien diskurssien ohella tutkimuskirjallisuudesta kerättiin tapausesimerkkejä, joiden tarkoituksena on ollut jäsentää turvallisuuteen liitettyjä konkreettisia vaikutusmekanismeja sekä näihin perustuvia toimenpiteitä. Tässä osiossa esitellään tunnistetut vaikutusmekanismit sekä niiden taustalla oleva teoria. Vaikutuskeinojen yhteydessä pohditaan myös sitä, onko kyseessä niin sanottu suora vai epäsuora vaikutus. Esimerkki suorasta vaikutuksesta on lukitseminen, joka konkreettisesti estää pääsyn tilaan. Epäsuorilla vaikutuskeinoilla taas tarkoitetaan välillisempiä mekanismeja, jolloin esimerkiksi istutuksilla viestitetään julkisen tilan muuttumista yksityiseksi. Monet seuraavaksi esitellyistä vaikutusmekanismeista kuitenkin ovat sellaisia, että niillä on useita sekä suoria että epäsuoria syy-seuraussuhteita. Koska hanke koskee lähiympäristön suunnittelua, katsaukseen on valikoitu sellaiset näkökulmat, joihin on mahdollista vaikuttaa kaupunkisuunnittelun keinoin. Lisäksi osiossa eritellään, minkä tyyppisiä artikkeleita tapausesimerkkien löytämiseksi on käytetty, sekä tuodaan esiin huomioita, jotka tulisi muistaa näitä esimerkkejä sovellettaessa ja tulkittaessa.

Tapaustutkimukset tutkimuskirjallisuudessa

Tutkimuskirjallisuudesta löytyy runsaasti tapaustudkimuksia, joissa on arvioitu jo toteutuneen ympäristön turvallisuutta esimerkiksi haastatteleamalla käyttäjiä ja sitten analysoitu tulosten yhteensopivuutta jonkin turvallisuusteorian, kuten CPTED-mallin kanssa (ks. esim. Ceccato & Hanson, 2013). Tämän kaltaiset tutkimukset käsittelevät erityisesti koettua turvattomuutta ja niissä keskitytään sekä onnistuneisiin elementteihin että kehittämiskohtiin. Arvioitavat alueet voivat olla myös sellaisia, joita ei ole suunniteltu minkään erityisen turvallisuusteorian mukaan, mutta niiden on katsottu sopivan hyvin esimerkiksi juuri CPTED-kehikoon (ks. esim. Grönlund, 2012).

Kirjallisuudesta löytyi myös tapauksia, joissa arvioidaan määrällisesti tai laadullisesti koettua turvallisuutta tai rikollisuutta jonkin toimenpiteen toteuttamisen jälkeen (ks. esim. Painter &

Farrington, 1999; Minnery & Lim, 2005). Tämän kaltaisten tutkimusten tuottamiseen vaikuttaa syy-seuraussuhteiden mittaamisen haastavuus. Cozens ja Love (2015: 400) toteavatkin, että edullisessa asemassa ovat sellaiset tutkimukset, joissa voidaan tarkastella useita eri tapauksia jonkin tietyn turvallisuuteen vaikuttavan elementin kautta. Tällöin aineiston koko auttaa yhteyksien hahmottamisessa. Toisaalta, kun otetaan huomioon myös vaikutusten kontekstisidonnaisuus (Cozens & Love, 2015), on laajasta katselmuksesta vaikeampi erottaa mitkä kaikki tekijät yhdessä vaikuttivat toimenpiteen onnistumiseen kullakin alueella. Myös rikollisuuden paikallista ehkäisemistä asuinalueilla arvioinut Eck (2002: 252) toteaa, että tapaustutkimuksia arvioimalla näyttöä vaikuttamisen mahdollisuuksista on, mutta on vaikea tarkasti osoittaa mitkä keinot toimivat mihinkin rikoksiin ja minkälaisilla asuinalueilla. Tämä näyttää heijastuvan myös olemassa oleviin parhaat käytänteet -oppaisiin, jotka jäsentävät teoriaa vaikutuskeinojen ja maankäytön mukaan. Haasteena oppaissa onkin niiden jääminen joko liian suurpiirteisiksi tai tapausidonnaisiksi ollakseen toistettavia ohjeistuksia. (Saraiva & Pinho, 2011.) Parhaita käytännön tuloksia saadaankin silloin, kun periaatteet räätälöidään paikallisen kontekstin mukaan. Tärkeää olisi, että arkkitehdit ja aluesuunnittelijat ottaisivat turvallisuusnäkökulman osaksi jokapäiväistä työtään. (Davey & Wootton, 2016: 162-163.)

Vaikutusten kontekstisidonnaisuuteen liittyen Saraiva ja Pinho (2011) toteavatkin, että turvallisuutta edistävien keinojen suhteuttaminen kohdealueiden erilaisiin ominaisuuksiin on puute heidän käsittelemisensä parhaat käytänteet -oppaissa. Toisaalta rakennetun ympäristön perspektiivistä yksittäisen toimenpiteen kuten valaistuksen tarkkoja vaikutussuhteita on myös metodologisesti ylipäätään vaikea eristää (ks. esim. Painter & Farrington, 1999). Myös CPTED-teoriaa mukailevien suunnitteluratkaisujen arvioinnissa todetaan, että erityisesti rikollisuuden ehkäisemiseen soveltuvista keinoista on haastavaa eristää yksiselitteisiä syy-seuraussuhteita, jotka olisivat sellaisenaan toistettavissa muilla alueilla. CPTED:n vaikuttavuutta arvioiva tutkimus korostaa, että turvallisuus on usean osatekijän summa, ja jokainen kohde tulisi arvioitava erikseen omassa kontekstissään. Liiallisen yksinkertaistamisen riskinä on ajattelumalli, jossa saman toimenpiteen odotetaan tuottavan tulosta kaikkialla. (Cozens & Love, 2015.) Täten voidaan katsoa, että kontekstisidonnaisuus tulisi huomioida yhtenä kriittisen tarkastelun näkökulmana, muttei olemassa olevan tiedon hyödyntämistä estävänä tekijänä. Turvallisuuden moniulotteisuuden huomioiminen on taas tärkeää sen kannalta, että ymmärretään rakennetun ympäristön kautta tapahtuvan vaikuttamisen rajat (ks. esim. Whitzman ym., 2009: 207).

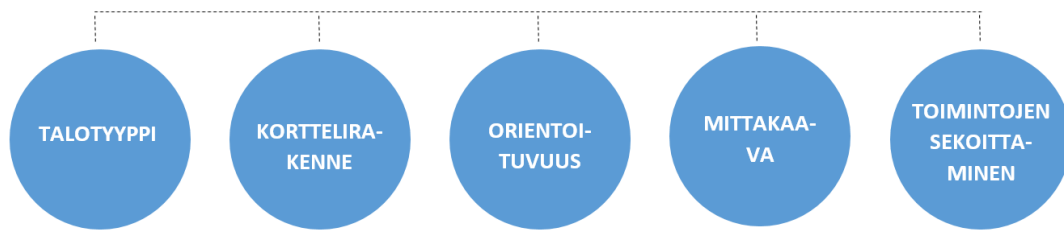
Turvallisuus usean osatekijän summana sopii yhteen myös sen kanssa, että erilaisten vaikutusmekanismien mittaamisesta on saatu vaihtelevia tuloksia muun muassa rikollisuuden pelon osalta (Lorenc ym., 2013). On kuitenkin huomioitava, että erityisesti turvallisuuden tunteen mittaamisesta on yhä käynnissä oma metodologinen keskustelunsa, ja osa vaihtelevista tuloksista saattaa selittyä myös moniulotteisen ilmiön mittaamisen haastavuudella ja tutkimuksen vaihtelevalla laadulla (Lorenc ym., 2013; Cozens & Love, 2015: 401). Ekblom (2011: 46-47) muistuttaakin, että turvattomuuden moniulotteisuus on tunnistettava, mutta sitä ei tule tulkita niin, että koko ajatus alueellisista interventioista olisi toimimaton. Ekblom suosittelee ratkaisuksi holistista näkökulmaa, joka sisältää osatekijöiden hyvän tuntemuksen. Tämän tietämyksen rakentamisessa taas esimerkiksi projektien seuranta myös toteuttajien taholta olisi keskeinen apu.

Rakennettu ympäristö

Rakennettu ympäristö käsittää tässä kappaleessa erityisesti lähiympäristön fyysiset rakenteet sekä niihin kohdistuvat toimenpiteet. Rakennetun ympäristön osa-alueet on alakappa-

leissa ryhmitelty laajemmiksi kokonaisuuksiksi sen mukaan, miten ne ovat kirjallisuuden perusteella yhteydessä turvallisuuteen. Yksityiskohtaisempi erittely tapaustutkimuksissa esiintyneistä vaikutusmekanismeista löytyy taulukkoliitteestä (Liittet 1 ja 2). Monet rakennetun ympäristön turvallisuuteen vaikuttavista piirteistä ovat myös sellaisia, että etenkin toimenpidesoilla niiden vaikutusmekanismit kuuluvat useampaan kuin yhteen alla mainittuun alaryhmään. Esimerkiksi valaistuksen parantaminen voi vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen sekä lisäämällä näkyvyyttä että luomalla vaikutelman hyvin hoidetusta ympäristöstä (Painter & Farrington, 1999).

Aluerakenne ja arkkitehtuuri

Kuva 2. Esimerkkejä kirjallisuudessa esiin nousevista aluerakenteen ja arkkitehtuurin osatekijöistä, jotka yhdistetään turvallisuuteen.

Aluerakenteen ja arkkitehtuurin mittakaava nousee tutkimuksessa esiin useasta eri näkökulmasta. Kortteinen kollegoineen on tutkinut koettua rauhattomuutta pääkaupunkiseudulla ja todennut, että rauhattomuutta koetaan kerrostaloympäristöissä neljä tai viisi kertaa useammin kuin omakotitaloympäristössä. Tilastollisesta tarkastelusta oli vakioitu pois sosioekonomisia muuttujia, kuten alueen tulotaso ja asunnon hallintasuhde. (Kortteinen ym., 2005: 127.) Asuintalojen korkeuteen on taas kiinnitetty huomiota COST-kaupunkitutkimushankkeen tapaustutkimuksessa Bijlmermeeristä, joka on modernismin ihanteiden mukaan toteutunut 1900-luvun puolivälin lähiö. Alueella vaikuttanut suunnittelija Igor Roovers arvioi, että Bijlmermeerin kohdalla haasteena olisi kuitenkin ollut pikemminkin liian monotoninen arkkitehtuuri ja asuntokanta, vaikka alue onkin verraten korkeasti rakennettu. (de Kleuver ym., 2014: 67.) Rakennusten korkeuden suhteen onkin tärkeää huomata, että on empiirisesti haastavaa osoittaa tarkkaa ihanteellista kerroskorkeutta, ja että korkeuden lisäksi turvattomuuskokemukseen vaikuttavat samaa aikaa myös muut arkkitehtuurin piirteet ja ympäristön mittakaava. Esimerkiksi Tampereen Muotialassa pihat on pyritty mitoittamaan niin, että ne mahdollistavat muiden ihmisten tunnistamisen ja lisäävät siten turvallisuuden tunnetta (Kyttä ym., 2008).

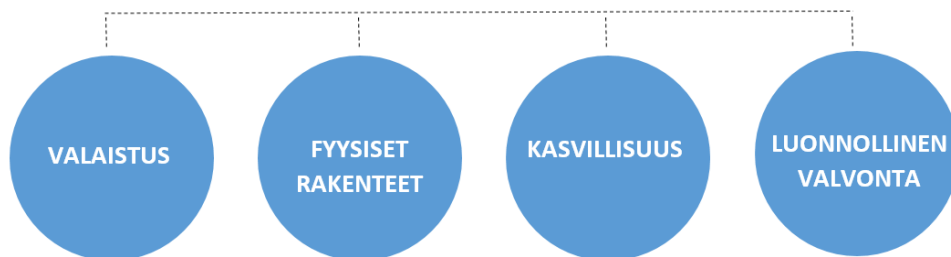
Aluerakenteeseen ja arkkitehtuuriin liittyy myös orientoitavuus eli se, miten alueen ominaisuudet suoraan tai epäsuorasti tukevat ihmisen kykyä hahmottaa ympäristöä ja toimia siinä. Grönlund (2012) mainitsee orientoituvuutta parantavaksi elementiksi hänen tarkastelemaansa alueen läpi kulkevan raitiotielinjan, mikä liittyy yleiseen ympäristön hahmottamiseen. Orientoituvuuteen voidaan vaikuttaa kuitenkin myös hyvin suoraan muun muassa erilaisten symbolien ja kylttien avulla. Esimerkiksi Liettuassa Vilnan Vingis-puistossa toteutetulla turvallisuuskävelyllä osallistujat mainitsivat kaipaavansa opasteita, sillä ne auttaisivat suunnistamaan alueella (Ceccato & Hanson, 2013: 8). Myös eräässä Turkissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että ympäristön hahmottaminen ja reitinvalinnan onnistuminen (wayfinding) olivat turvallisuudentunteen kannalta oleellisia tekijöitä (Doğrusoy & Zengel, 2017, 77).

Kulkureittien ja tieverkoston optimaalisesta rakenteesta on useita eri näkökulmia, joihin vaikuttaa myös se tarkastellaanko turvallisuutta toteutuneen rikollisuuden vai koetun turvattomuuden perspektiivistä. Hillierin (2004) tekemän paikkatietoanalyysin mukaan rikollisuuden ehkäisemisen kannalta paras vaihtoehto naapuruston rakenteeksi olisi selkeä ja säännöllinen ruutukaava, jossa suorat umpikujat liittyvät katuihin. Umpikujat, joita ei ole yhdistetty toisiinsa kujilla, ovat rikollisuuden ehkäisyn kannalta selvästi turvallis ratkaisu, sillä ne eivät luo liikaa mahdollisia pakoreittejä rikollisille. Analyysin perusteella kaduista erillisiä jalankulkuväyliä ja syrjäisiä takakujia kannattaa suunnittelussa välttää. (Hillier, 2004: 40.) Kulkureitteihin liittyen niin sanotut väistämättömät paikat (compelling places), kuten parkkihallit ja alkukutunnelit, joiden läpi on pakko kulkea, tuntuvat taas turvattomilta erityisesti naisista. Ratkaisuksi kaupunkeihin on suunniteltu vaihtoehtoisia reittejä. (Vrij & Winkel, 1991: 205.)

Toiminnallisuuden näkökulmasta aluerakenne nousee esiin toimintojen sekoittamisen muodossa (ks. esim. Grönlund, 2012; de Kleuver, 2014). Tällöin turvallisuus yhdistetään luonnolliseen valvontaa, jota tilassa liikkuvien ihmisten katsotaan suorittavan. Näin esimerkiksi palveluiden sijoittamisen asuintoimintojen sekaan katsotaan luovan liikettä, ja siten turvallisuuteen vaikuttavaa valvontaa. Ajatus sekoittamisesta liittyy muun muassa edellisessä kappaleessa esiteltyyn Jacobsin (1961) teoriaan, jossa kanssaihmiset luovat sosiaalista kontrollia. Aluerakenteen ja toimintojen suhdetta avataan vielä tarkemmin omassa luvussaan Toiminnot ja niiden sijoittuminen yhdyskuntarakenteessa.

Edellä esitellyt aluerakenteeseen vaikuttavat tekijät, kuten infrastruktuuri ja rakennusten massoittelu, ovat esimerkkejä sellaisista rakennetun ympäristön ominaisuuksista, joissa päätöksenteko tapahtuu jo kaavoitusvaiheessa. Näin esimerkiksi asemakaavassa luodut edellytykset naapuruston rakenteelle voivat vaikuttaa arjen turvallisuuskokemuksiin. Aluerakenteeseen ja arkkitehtuurin liittyvät tekijät ovat myös pitkälti sellaisia, jotka tukevat muiden tässä luvussa esiteltävien vaikutusmekanismien toteutumista.

Näkyvyyteen vaikuttavat tekijät

Kuva 3. Esimerkkejä kirjallisuudessa esiin nousevista näkyvyyden osatekijöistä, jotka yhdistetään turvallisuuteen.

Näkyvyys ja nähdyksi tuleminen ovat keskeisiä kirjallisuudesta esiin nousevia teemoja ja niihin liittyy sekä valaistusolosuhteet että erilaiset fyysiset näköesteet. Hyvä näkyvyys onkin tekijä, johon voidaan vaikuttaa useilla eri keinoilla ja suunnittelutasoilla.

Valaistuksen merkitys korostuu etenkin koettuun turvattomuuteen liittyvissä kyselytutkimuksissa, kun tiedustellaan turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia elementtejä ympäristössä (ks. esim. Cozens ym., 2008; Ceccato & Hanson, 2013; Keränen ym., 2013). Valaistuksen on huomattu vähentävän turvattomuuden tunnetta (Vrij & Winkel, 1991: 213). Kun eritellään mahdollisia vaikutusmekanismeja, arvioidaan, että valaistus voi tehdä rikoksen sinänsä epä-

houkuttelevammaksi tilannetorjunnan kannalta sekä lisätä luonnollista valvontaa, kun katutilan käyttö on houkuttelevampaa (Painter & Farrington, 1999: 80-82; vrt. esim. Rationaalisen valinnan teoria ja tilannetorjunta -kappale).Valaistuksen vaikutus näkyvyyteen ja siten mahdollisesti turvallisuuteen on ensisijaisesti melko suora, joskin esimerkiksi valaistuksen seurauksena lisääntyvä kulkijamäärä kaduilla taas liittyy luonnolliseen valvontaan ja vaikutus on välillisempi.

Valaistusta käsittelevissä tutkimuksissa on pyritty kartoittamaan muun muassa sitä, onko valaistuksen parantamisella vaikutusta alueella kulkevien ihmisten määrään (Painter & Farrington, 1999; Karlsson ym., 2016). Englannissa Stoke-on-Trentissä toteutetussa tutkimuksessa todettiin kaduilla liikkuvien miesten määrän kasvaneen tilastollisesti merkitsevästi valaistusuudistuksen jälkeen. Myös naisten määrä kasvoi, vaikka tulos ei ollutkaan tilastollisesti merkitsevä. (Painter & Farrington, 1999: 106.) Skotlantiin sijoituvassa esimerkissä tehokkaampi valaiseminen taas ei riittänyt tekemään turvattomaksi koetusta alueesta miellyttävämpää. Syynä saattoi olla se, ettei asukkaita otettu mukaan valaistuksen suunnitteluun, ja että lisävaloa olisi saatettu tarvita hieman eri paikkaan kuin mihin sitä sijoitettiin. Lisäksi valaistus voi toisaalta myös viedä pimeyden tarjoaman turvan niiltä, jotka pelkäävät uhriksi joutumista. (Nair ym., 1993: 559-560). Pelkän valaistuksen vaikutuksesta toteutuneeseen rikollisuuteen on saatu myös ristiriitaisia tuloksia, mutta esimerkiksi Painter & Farrington (1999: 78-80) yhdistävät tämän osin huonosti suunniteltuihin tai toteutettuihin tutkimuksiin. Toimiva valaistus on subjektiivinen ja kontekstista riippuva kokemus, johon ei ole universaalia ratkaisua, joten siitä on syytä kerätä kokemuseräistä tietoa. Usein horisontaalinen, kasvojen tunnistamisen mahdollistava valaistus kuitenkin koetaan sopivaksi esimerkiksi alikulkutunneleissa. (Kim & Noh, 2018: 1146.)

Valaistusolosuhteiden ohella erilaiset katseen tielle tulevat esteet vaikuttavat näkyvyyteen. Näkyvyyden vaikutus etenkin koettuun turvallisuuteen on kirjallisuuden perusteella melko suora. Suljetut tilat, joissa on huono näkyvyys ja mahdollisia piilopaikkoja, koetaan turvattomammiksi kuin puolisoljetut tai avonaiset tilat. (Baran ym., 2018: 78; van Rijswijk & Haans, 2018: 903.) Esimerkiksi Etelä-Walesin juna-asemista tehdyssä kartoituksessa osallistujat mainitsivat epäkohdaksi laiturien tiiliset odotussuojat ja esittivät paremmaksi vaihtoehdoksi toisaalla näkemänsä läpikuultavat linja-autopysäkkien suojat (Cozens ym., 2008: 129).

Myös kasvillisuus on yhdistetty turvattuuteen silloin, kun se on pensasmaista ja rehottavaa ja häiritsee näkyvyyttä (Ceccato & Hansen, 2013; Karlsson ym., 2016). Kasvillisuus voi edesauttaa rikoksentekeä tarjoten suojaa rikolliselle tai näkösuojaa itse rikoksen teolle (Maas ym., 2009, 1764; Wolfe & Mennis, 2012: 120). Eryityisesti suljettujen viheralueiden on havaittu herättävän turvattomuutta etenkin naisten, etnisten vähemmistön edustajien sekä iäkkäiden keskuudessa (Maas ym., 2009: 1775-1776).

Huonon näkyvyyden on havaittu lisäävän turvattomuuden lisäksi myös toteutunutta rikollisuutta (Perkins, 1993: 44). Näköyhteys naapureiden välillä vaikuttaa hillitsevän rikollisuutta, kun taas rakennuksen monet vaihtoehdot sisäänkäynnit lisäävät sitä (Hillier, 2004: 41). Eristyneiden ja suljettujen paikkojen ilman näköyhteyttä katsotaan houkuttelevan epätoivotua toimintaa. Tällaisia paikkoja voivat olla esimerkiksi kerrostalokortteleiden pihat, joissa varastojen välit tarjoavat suojaisia soppia. Usein tällaiset tilat ovat myös omistajuudeltaan anonyymejä, jolloin niiden kunnosta ja siisteydestä huolehtiminen heikkenee. (Vrij & Winkel, 1991: 204.)

Nähdyksi tulemiseen liittyen rakennetun ympäristön turvallisuutta kartoittavat tapaustutkimukset kiinnittävät huomiota myös siihen, miten ympäristön piirteet tukevat esimerkiksi kävelyä alueella (Fosters ym., 2010). Alueella liikkuvien ihmisten katsotaan olevan yhteydessä nähdyksi tulemiseen ja siten turvallisuuteen valvovien silmäparien ja sosiaalisen kontrollin

kautta. Tämä huomio liittyy näkyvyyden myös aluerakenteeseen ja toimintojen sijoittumiseen. CPTED-malliinkin kuuluva valvonnan käsite (surveillance) liittyy sekä fyysiseen näkyvyyteen, johon vaikuttavat valaistus ja arkkitehtuuri, että ”luonnolliseen valvontaan” (natural surveillance), joka syntyy ihmisten läsnäolosta. Ensin mainittua edistetään hyvällä valaistuksella, suljettujen soppien välttämällä suunnittelussa ja julkiseen tilaan suunnatuilla ikkunoilla (Katyal, 2002: 1052-1053). Jälkimmäistä tavoitellaan tilan käyttömuotojen yhdistämisellä: ostoskeskuksen liikkeiden vaihtelevat sulkemisajat, illalla auki olevat pubit ym. takaavat sen, että julkinen tila ei ole koskaan täysin autio. Muut ihmiset siis luovat turvallisuudentunnetta (Doran & Lees, 2005: 9; Vrij & Winkel, 1991: 205.) Muun muassa Grönlund (2012) on arvioinut Tukholmassa sijaitsevan Hammarby Sjöstadin aluetta CPTED-elementtien toteutumisen näkökulmasta ja kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, mahdollistaako esimerkiksi alueen tiheys tarpeeksi suurten ihmismäärien liikkumisen alueella.

Luonnollisen valvonnan ja kaupunkitilan aktiivisuuden vaikutusta turvallisuudentunteeseen on viime aikoina sivuttu useissa tutkimuksissa. Australiassa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että turvattomuutta herättivät erityisesti pimeät ja autiot julkiset tilat, joten kaupunkitilan eloisuus myös iltaisin näyttäisi olevan hyväksi turvallisuudentunteelle (Ratnayake, 2017: 81-81). Hong Kongissa tehdyssä tutkimuksessa puolestaan todettiin, että vaikka katutilan siisteyskin on positiivinen tekijä, ovat urbaaniin aktiivisuuteen houkuttelevat palvelut – kahvilat, kaupat ja liikuntapaikat – selvästi tehokkaampia turvallisuudentunteen luoja (Jiang ym., 2018: 14). Toisaalta ihmisten mukana seuraa paradoksaalisesti myös rikollisuus: Koreassa tehdyn, paikkatietoanalyyysiä hyödyntävän tutkimuksen mukaan rikollisuus sijoittuu etenkin palvelukeskittymien ja asuinalueiden välisille seuduille, joilla liikkuu paljon ihmisiä (floating population hotspots). (Lee ym., 2019: 385.)

Kaupunkien viheralueet joutuvat usein huonoon valoon rikollisuutta kartoittavassa tutkimuksessa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa puistojen on havaittu vetävän puoleensa rikollisuutta (Kotlaja ym., 2018: 669), mutta ilmiötä voi mahdollisuuksien mukaan lievittää luonnollisen valvonnan avulla, esimerkiksi luomalla mahdollisuuksia puiston monipuoliseen käyttöön (Payne & Reinhard, 2016: 144). Tukholmassa tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin, miten rikollisuus jakautuu suosituksen puiston eri osien välillä: siinä missä suojaisissa piilopaikoissa käytetään huumeita, esiintyy vilkkaimmilla alueilla eniten varkauksia (Iqbal & Ceccato, 2015: 160-161). Julkisissa puistoissa monet CPTED:n periaatteet eivät toimi, vaan territoriaalisuuden ja kulun kontrolloinnin sijasta rikollisuutta voi yrittää hillitä esimerkiksi näkyvyyttä parantamalla. Lisäksi Pohjoismaissa on huomioitava erilaiset riskit eri vuodenaikoina: luonnollisen valvonnan ja valaistuksen puute ovat ongelmia erityisesti talvella, mutta kesällä puiston vilkkaus vetää puoleensa rikoksia samalla kun kasvillisuus häiritsee näkyvyyttä (Iqbal & Ceccato, 2015: 162-163).

Valvonta ja kohteen lujittaminen

Kuva 4. Esimerkkejä kirjallisuudessa esiin nousevista valvonnan ja kohteen lujittamisen osatekijöistä, jotka yhdistetään turvallisuuteen.

Valvonta ja kohteen lujittaminen mielletään usein niin sanotuiksi koviksi turvallisuutta edistäviksi keinoiksi. Niissä myös vaikutusmekanismi on välittömämpi, kuin luonnollisessa valvonnassa, jossa tilan käyttäjien oletetaan luovan sosiaalista kontrollia muun toiminnan ohessa. Koska Lähiympäristö 2.0 -hankkeen tarkoituksena on tarkastella nimenomaan kaupunkisuunnittelun keinoin tapahtuvaa turvallisuuden edistämistä, ei katsauksessa käsitellä vartiointia, jossa valvonta on määrättyjen henkilöiden ensisijainen tehtävä.

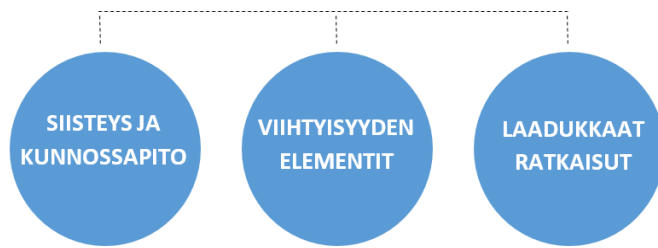
Valvonnan suorittaminen videokameroilla nousee esiin koettua turvallisuutta käsittelevissä haastattelututkimuksissa. Walesin juna-asemien koettua turvallisuutta tarkastelevassa tutkimuksessa osallistujat mainitsivat, että kamerat lisäisivät heidän mielestään turvallisuutta, vaikka useilla asemilla tämä keino olikin jo käytössä (Cozens ym., 2008: 129). Hille Koskela (2000) on tarkastellut videovalvontaa saavutettavan tilan näkökulmasta ja toteaa videovalvonnan olevan yksinkertaisen toteutuksen vuoksi suosittu, mutta vaikuttavuudeltaan ristiriitainen tapa luoda turvallista tilaa. Muun muassa Jane Jacobsin (1961: 30) teoria katujen katseista perustuu nimenomaan siihen, että kohde ei tunne olevansa suoraan valvonnan kohteena, vaan muut tilan käyttäjät tuottavat epäsuoraa sosiaalista kontrollia läsnäolollaan.

CPTED-ajattelu sisältää yhtenä osatekijänä niin sanotun kohteen lujittamisen (target hardening) (Cozens ym., 2005), joka liittyy muun muassa kulun kontrollointiin. Kohteen lujittamiseen liittyen esimerkiksi Tampereen Muotialan asuinalueen suunnittelutavoitteissa on mainittu murtoja ehkäisevät ratkaisut oviin ja ikkunoihin (Kyttä ym., 2008: 45). Kohteen lujittamista voidaan toteuttaa myös tavanomaista kulkua rajoittavilla tekijöillä, kuten lukoilla ja puomeilla, kuten Tukholman Hammarby Sjöstadissa on tehty (Grönlund, 2012). Hammarby Sjöstadin esimerkissä kuitenkin todetaan, että ajoneuvoihin kohdistuvia rikoksia tapahtui autotalleissa kulun rajoittamisesta huolimatta. Ääriesimerkkejä kohteen lujittamisesta kulunvalvonnan keinoin ovat erilaiset aidatut yhteisöt. Aidatuissa yhteisöissä esimerkiksi asuinalueelle kulkua rajoitetaan. Britannian näkökulmasta tehdyssä kirjallisuuskatsauksessa kuitenkin todetaan, ettei tutkimusnäyttö aidattujen yhteisöjen eduista rikollisuuden ehkäisemisessä kuitenkaan ole yksiselitteisesti niitä puoltavaa. (Blandy & Lister, 2003.)

Kohteen vahvistamiseen liittyvien suunnitteluratkaisujen pohjalta on syntynyt myös erilaisia rakentamisen turvallisuussertifiointeja sekä ohjeistuksia. Secured By Design (SBD) aloite kehitettiin CPTED-periaatteiden pohjalta erityisesti murtojen ehkäisyyn (mm. Cozens ym., 2004). SBD:n noudattamisen on huomattu vähentävän sekä rikollisuutta että sen pelkoa, mutta alkuperäistä ohjeistusta on kritisoitu joustamattomaksi, sillä sekin painottaa vahvasti omistajuutta, valvontaa ja teknistä suojausta. (Cozens ym., 2005: 354.) Tampereen Muotialaa koskevassa tutkimuksessa on toisaalta tuotu esiin, ettei turvallisuuden korostaminen ainakaan Suomen osalta välttämättä sovi asuntojen myyntityöhön. Erityinen turvallisuudella markkinoiminen saattaa herättää mahdollisissa asukkaissa epäilyksen siitä, että alueella olisi esimerkiksi korostunut riski rikollisuuteen. (Kyttä et. al., 2008: 67-68.)

Secured by Design on vakiintunut lähestymistapa myös silloin, kun kaupunkisuunnittelussa on mukana terrorismintorjunnan näkökulma. Haasteena on se, että samalla kun suunnittelun pitäisi tarjota suojaa julkisilla paikoilla liikkuville, se ei saisi muistuttaa uhan olemassaolosta: selvästi turvallisuustarkoituksessa pystytetyt betoniporsaat voidaan kokea epämiellyttäviksi. Jalankulkijoiden ja rakennusten suojaukseen voikin monissa paikoissa käyttää toiminnallisia elementtejä, kuten vahvistettuja penkkejä, kukkaruukkuja, pysäkkikatoksia ja taideteoksia. Myös puut, vesialtaat ja kivenlohkareet tarjoavat suojaa, mutta eivät vaikuta katukuvan viihtyisyyteen haitallisesti. Myös korkeuserot ja pengerrykset ovat vakiintuneita tapoja suojata julkisia paikkoja ja rakennuksia. (FEMA, 2007.) EU on parhaillaan tuottamassa julkisten paikkojen suojaamista tukevaa ohjemateriaalia (Euroopan komissio, 2017). Katsaus aiemmin julkaistuun suunnitteluohjeistukseen terrorismin torjumiseksi on jo julkaistu (Karlos ym., 2018).

Ympäristön siisteys, laatu ja ylläpito

Kuva 5. Esimerkkejä kirjallisuudessa esiin nousevista siisteyden, laadun ja ylläpidon osatekijöistä, jotka yhdistetään turvallisuuteen.

Ympäristön siisteyteen ja ylläpitoon liittyvillä tekijöillä on usein välillinen vaikutus turvallisuuden muun muassa viihtyisyyden kautta. Aikaisemmassa VTT:n tutkimuksessa on tunnistettu tällaisiksi turvallisuuden tunnetta ja viihtyisyyttä lisääviksi elementeiksi esimerkiksi yleinen siisteys ja hoidetut puistoalueet. Ilkivallasta viestivät merkit, epäsiisteys ja rikkiäiset rakenteet taas näyttäytyivät turvattomuutta aiheuttavina elementteinä. (Keränen ym., 2013: 242.)

Myös Vilnan Vingis-puiston turvallisuustutkimuksessa esille tulleet kehitysehdotukset liittyivät yleiseen ympäristön viihtyvyyteen ja ylläpitoon. Ehdotukset kohdistuivat niin epäsiisteyteen kuin puutteisiin sellaisissa oleskelua tukevissa elementeissä, jotka toivottaisivat kävijät tervetulleeksi puistoon. Esimerkkejä tällaisista oleskelua ja viihtyisyyttä tukevista tekijöistä ovat WC-tilat ja penkit sekä roskaisuuteen liittyen jäteastiat. (Ceccato & Hanson, 2013: 13.)

Muotialassa turvallisuus on yhdistetty myös rakentamisen laatuun muun muassa materiaalien kautta. Laadun katsotaan edistävän asukkaiden ja tilan käyttäjien vastuuntuntoa alueen ylläpidosta, jolloin tasokkaasti toteutetulla ympäristöllä olisi sekä suora järjestystä viestivä että välillinen ylläpitoa edistävä vaikutus.

Ympäristön siisteyden vaikutusmekanismi tunnetaan myös rikkinäisten ikkunoiden teoriana (Wilson & Kelling, 1982). Sen mukaan ympäristön epäjärjestys vetää puoleensa lisää epäjärjestystä. Tämä voi pohjautua muun muassa siihen, että rappeutuneisuus, sotkuisuus ja roskat luovat kuvaa löyhästä sosiaalisesta kontrollista ja aiheuttavat siten turvattomuuden tunnetta ja lisäävät rikoksen pelkoa. Turvattomuuden tunteen kannalta sotkuisuuden on joissakin tutkimuksissa todettu olevan jopa merkittävämpi tekijä kuin todellinen rikollisuuden määrä. (Vrij & Winkel, 1991: 205; Austin ym., 2002: 426.) Toisaalta esimerkiksi huonokuntoisten autiotalojen on havaittu lisäävän myös lähiympäristön toteutunutta rikollisuutta (Perkins, 1993: 45).

Ympäristön siisteyden ja ylläpidon vaikutus on kuitenkin monimutkainen. Perkins kollegoineen (1993) havaitsi, että viimeistellyt ja siistit pihat voivat myös houkuttaa rikollisia. Tällöin kyse voi olla siitäkin, että näillä alueilla rikoksista ilmoitetaan herkemmin. Lisäksi havaittiin, että asukkaiden käsitys ympäristön epäsiisteydestä ja ulkopuolisen arvio siitä eivät kohtaa: roskatkin ovat tottumiskysymys. Lisäksi Perkins kollegoineen toteaa, että siisteys on turvallisuuden kannalta pienempi tekijä kuin pysyvät kaupunkisuunnitteluun liittyvät ratkaisut ja alueen väestölliset ominaisuudet. (Perkins ym., 1993: 42-44.) Joidenkin kriitikoiden mukaan kaupunkiympäristön siisteydestä huolehtiminen on vain pinnallista oireiden hoitoa. Esimer-

kiksi Ralph B. Taylorin (2001: 21-22) mukaan rikollisuuteen vaikuttavat ennen kaikkea yhteiskunnalliset tekijät, kuten alueen huono taloudellinen tilanne, jota ympäristön epäjärjestys vain heijastaa.

Tämän raportin näkyvyyttä käsittelevässä luvussa todettiin kasvillisuuden lisäävän koettua turvattomuutta pensasmaisena ja rehottavana. Viihtyvyyden näkökulmasta kasvillisuuden on todettu toisaalta myös vähentävän rikollisuutta asuinalueilla ja eri rikollisuuden lajeista erityisesti pahoinpitelyitä, ryöstöjä ja murtautumisia riippumatta alueen asukkaiden sosioekonomisesta asemasta. Ilmiötä voi selittää kasvillisuuden aggressioita hillitsevällä psykologisella vaikutuksella, mutta myös sillä, että hyvin hoidetut viheralueet houkuttelevat puoleensa ihmisiä ja näin myös luonnollinen valvonta toimii. Samalla hyvin hoidettu kasvillisuus välittää viestin valvonnan ja ylläpidon olemassaolosta. (Kuo & Sullivan, 2001: 354, 361; Wolfe & Mennis, 2012: 119.)

Viheralueiden rikollisuutta hillitsevä vaikutus toimii vain, jos ne koetaan hyvin hoidetuiksi ja viihtyisiksi. Rakennetun ympäristön ja viheralueiden kohdalla on havaittu yhtäläisyyttä siinä suhteessa, että sokkeloiset, eristäytyneet ja huonokuntoiset tilat herättävät pelkoa. Hoitamattomat ja villiintyneet viheralueet, joissa on hylättyä tavaraa, viestivät sosiaalisen kontrollin ja valvonnan puutteesta ja voivat sitä kautta rohkaista rikoksenteekoon. (Wolfe & Mennis, 2012: 120; Iqbal, 2015: 156.) Myös kaupunkien joutomaat (blighted and vacant urban land) vaikuttavat sekä rikollisuutta lisäävästi että turvallisuudentunnetta heikentävästi (Branas ym., 2018: 2950).

Toiminnot ja niiden sijoittuminen yhdyskuntarakenteessa

Toimintojen näkökulmasta turvallisuus linkittyy erityisesti palveluiden sijaintiin ja niiden luomaan liikkeeseen. Myös palveluiden tyypillä ja ympäristön muilla ominaisuuksilla on vaikutusta siihen, miten luotu toiminta on lopulta yhteydessä turvallisuuteen.

Australiassa toteutetussa tutkimuksessa on tarkasteltu kävelyä edistävien elementtien, kuten vähittäiskaupan, yhteyttä pelon kokemisen odotusarvoon. Tutkimuksessa todettiin, että kaupallisten toimintojen pinta-alalla oli merkittävä yhteys pelon odotusarvon vähenemiseen. (Foster ym., 2010: 1162.) On kuitenkin huomattava, että tutkittavilla alueilla kaupallisten toimintojen osuus oli korkeimmillaankin melko alhainen. Ajatus palveluiden ja erilaisten toiminnallisuuden turvallisuutta lisäävästä vaikutuksesta perustetaan usein juuri siihen, että ne kannustavat liikkumaan ympäristössä ja tuottavat siten luonnollista valvontaa. Kohtaamisten voidaan kuitenkin kokea aiheuttavan myös turvattomuutta. Esimerkiksi Espoon Kirkkojärven alueella toteutetussa tutkimuksessa ihmiset merkitsivät turvattomuuden paikoiksi myös sellaisia sijainteja, joissa sovitusti tai sattumalta kohtaavat ihmisiä (Kuoppa ym., 2014).

Palveluiden ja toimintamahdollisuuksien tyypillä ja näiden yhdistelmillä on myös merkitystä. Esimerkiksi joukkoliikenteen solmukohdat luovat runsaasti liikettä ja luonnollista valvontaa, mutta voivat toisaalta tarjota myös otollisia kohteita rikoksille (Ceccato & Uittenbogaard, 2014). Kempainen kollegoineen on todennut Suomeen sijoittuvassa tutkimuksessa raideliikenteen läheisyydessä asumisen myös yhdeksi turvattomuuden kokemiselle altistavaksi tekijäksi (Keppainen ym., 2014: 16). Toteutuneen rikollisuuden näkökulmasta Ceccato ja Uittenbogaard (2014: 143) toteavat, että myös aseman läheisyydessä olevilla muilla palveluilla on vaikutusta. Heidän tutkimuksessaan muun muassa valtion alkoholinmyyntipisteillä ja käteisautomaateilla oli yhteys toteutuneeseen rikollisuuteen alueella. Yhteys vaihteli esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenajan mukaan.

Oletettavasti toimintojen sekoittaminen vähentäisi rikollisten mahdollisuutta toimia rauhassa ja parantaisi turvallisuutta. Perkins ym. (1993: 44-46) kuitenkin toteavat, että koulut, kaupat

ja muut ei-asuinkäytössä olevat rakennukset eivät vähennä rikollisuutta, mutta puistot, leikkipaikat ja muut avoimet paikat taas vähentävät. Tälle on ainakin kolme mahdollista syytä: hoidetut avoimet ja julkiset tilat ovat ”sekundääristä territoriaalisuutta” ja viestivät sosiaalisesta kontrollista, ne tarjoavat nuorisolle ajanvietettä ja ne lisäävät naapuruston sosiaalista koheesiota. Kortteinen kollegoineen (2001) taas on yhdistänyt pahoinpitelyrikollisuuden Helsingin urbaaneimmilla alueilla vilkkaaseen yöelämään ja ravintolatiheyteen.

Toimintaa luovan vaikutuksen ohella palveluihin voidaan liittää näkökulma alueen laajemmasta kehityksestä. Esimerkiksi Riihimäen Peltosaareissa tehdyssä tutkimuksessa todettiin, että alueen yleiseen kehitykseen vaikuttaa sen eristäytyminen Riihimäen keskustan palvelutarjonnasta. Aivan Riihimäen keskustasta tuntumassa sijaitseva lähiöalue on erillään keskustasta välissä kulkevien junaratojen vuoksi, jolloin asukkaiden pääsy keskustan palveluiden luo on verraten vaikeaa niiden todelliseen etäisyyteen nähden. Tämä taas saattaa vaikuttaa alueen houkuttelevuuteen asuinpaikkana. (Vaattovaara ym., 2009.)

Myös Foster ym. (2013: 93) havaitsevat tuloksissaan paradoksin: kävelyyn rohkaiseva ja käyttömuotoja sekoittava kaupunkisuunnittelu, kuten kauppojen sijoittelu asutuksen keskelle, voi myös heikentää turvallisuudentunnetta, sillä vieraiden ihmisten läsnäolo vähentää epämuodollista sosiaalista kontrollia. Ihmisten läsnäolo vilkkaalla alueella siis tarkoittaa enemmän silmäpareja, mutta samalla vieraiden ihmisten ja mahdollisten rikosentekijöiden läsnäoloa. Kyseessä on kaupunkiympäristön eloisuuden kaksiteräinen miekka: katujen, puistojen ja muiden julkisten tilojen merkitystä turvallisuudelle ja turvallisuudentunteelle on vaikea ennustaa, sillä pelon tunteen syntyminen riippuu asiayhteydestä. Tätä asiayhteyttä voi muuttaa mm. valaistuksella, estetiikalla ja roskien vähentämisellä. (Foster ym., 2013: 92-93.)

Väestörakenne ja asutokannan jakauma

Kuten aikaisemmissa osioissa todetaan, myös sosiaalisia tekijöitä pidetään tärkeänä turvallisuuden osa-alueena. Tässä katsauksessa väestörakenteen ja sosiaalisten olojen tarkastelussa kiinnitetään erityistä huomiota Suomessa tehtyyn tutkimukseen. Tähän rajaukseen on päädytty siksi, että yhteiskunnalliset olot, yhteiskuntapolitiikka sekä maankäytön suunnittelun käytännöt luovat eri maiden välille niin suuret erot asiayhteydessä, että ne heikentävät esimerkkien sovellettavuutta Suomessa.

Sosiaalinen polarisaatio ja kaupunkirakenteen ja asutokannan alueelliset erot tuottavat valikoivaa muuttoliikettä. Epätoivottua sosiaalista eriytymistä ja huono-osaisuuden alueellista kasautumista kutsutaan segregaatiksi (ks. esim. Skifter Andersen, 2002). Alueellisen huono-osaisuuden mittareina voidaan käyttää esimerkiksi järjestyshäiriöitä, rikostapauksia tai koettua turvattomuutta (ks. esim. Kortteinen ym., 2001). Suomessa toteutetussa turvallisuutta ja eriarvoistumista koskevassa tutkimuksessa asuinalueen sosiaaliset olot ovat nousseet yhdeksi selkeäksi turvattomuuden tunnetta selittäväksi tekijäksi ja ne yhdistyvät yhdyskuntasuunnitteluun niin sanotun sosiaalisen sekoittamisen kautta.

Turvattomuutta on tutkittu esimerkiksi tilastollisilla tarkasteluilla, joissa kuitenkin on aineiston tarkkuutteen, laajuutteen ja kysymyksenasetteluihin liittyviä haasteita paikantaa alueellisia seuraussuhteita (Kemppainen ym., 2014; Kääriäinen, 2002). Kääriäinen (2002: 216-221) toteaa Espoota ja Helsinkiä koskevassa tutkimuksessaan turvattomuuden tunteen olevan yleisintä korkean työttömyyden alueilla. Hänen mukaansa turvattomuutta näillä alueilla kokevat eniten he, joilla on itsellään sosiaalisia ongelmia. Toisaalta todetaan, että turvattomuuden tunne oli kasvanut eniten heillä, jotka asuvat heikommilla alueilla, mutta joilla itsellään ei ole sosiaalisia ongelmia.

Kääriäisen tutkimuksessa työttömyys vaikuttaisi kasvattavan eniten väkivallan pelkoa, mutta toisaalta Kempin ja kollegoiden (2014: 16) tuloksissa henkilön työmarkkina-asemalla ei havaittu olevan vaikutusta. Kääriäisen (2012) tutkimuksessa ei aineiston rajoituksista johtuen pystytty osoittamaan mikä tarkalleen selittää turvattomuuden tunnetta ja sen muutosta, mutta mahdollisia selittäjiä voisivat olla väkivallan näkeminen ja asukasryhmien välisten todellisuuksien kasvavat erot, millä on vieraannuttava vaikutus. Kääriäinen näkee kuvaamansa turvattomuuskokemuksen kehityksen ongelmallisena sen kannalta, että se saattaa vauhdittaa alueellista eriytymistä, jota sosiaalisella sekoittamisella on pyritty hillitsemään. Näin sosiaaliset olot turvattomuuden tunteen taustalla kytkeytyvät myös fyysisen ympäristön suunnitteluun.

Väestörakenteeseen voidaan pyrkiä vaikuttamaan muun muassa asuntojen hallintamuotojen jakauman kautta. Esimerkiksi Riihimäen Peltosaarella on tunnistettu ongelmalliseksi vuokra-asuntojen huomattava keskittyminen alueelle (Vaattovaara ym., 2009). Myös Kempin kollegoineen (2014: 16) tunnistaa kohonneen riskin turvattomuuteen sosiaalisesti tuetussa vuokra-asumisessa kerrostaloissa. Erilaisten hallintamuotojen sekoittamisen lisäksi myös asuntojen tyyppien jakaumaan tulisi kiinnittää huomiota (de Kleuver ym., 2014: 67). On havaittu, että sosioekonominen eriytyminen seurailee yhteiskunnan tuloerokehitystä, mutta kymmenen vuoden viiveellä. (Tammaru ym., 2019: 9.) Keskustelua esimerkiksi sosiaalisen sekoittamisen syy-seuraussuhteista ja naapurustovaikutuksesta kuitenkin käydään yhä (ks. esim. van Gent ym., 2009).

Asuntokantaan vaikuttamisen lisäksi sosiaalisiin tekijöihin voidaan pyrkiä vaikuttamaan osallistamisen kautta. Osallistavalla suunnittelulla tavoitellaan muiden vaikutusten ohella paikkaan kuulumisen tunteen vahvistamista antamalla vaikutusmahdollisuuksia. Tästä esimerkkinä hankkeessa on tarkastelu tapaustutkimusta, jossa Ruotsin Albyssä oli suunniteltu kevyen liikenteen väylän parantaminen yhdessä asukkaiden kanssa. He saivat osallistua ehdottamalla omaa työtään sekä äänestämällä raadin valitsemista vaihtoehdoista toteutettavan teoksen. (Karlsson ym., 2016.)

Esteettömyys

Kaupunkiympäristön esteettömyys ja turvallisuus liittyvät kiinteästi toisiinsa. Rakentamisen esteettömyyttä ohjaavat jo mm. Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999), valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (241/2017), sitä täydentävä ympäristöministeriön ohje (Ympäristöministeriö 2018b) sekä kaupunkien omat määräykset ja suositukset, mutta siihen vaikuttavat myös monet tässä raportissa käsitellyt kaupunkisuunnittelun piirteet.

Esteettömät julkiset tilat sopivat kaikille. On parempi edetä yleisesti esteettömään suuntaan kuin luoda erillisiä väyliä ja ratkaisuja liikkumis- ja toimimisesteisille (Meşhur, 2016: 195). Myös esteettömyyden kehittämiseen suositellaan osallistamista: parhaat tulokset saadaan, kun yksityiskohtaiseen kaupunkiympäristön ominaisuuksia kuvaavaan paikkatietodataan yhdistetään sekä järjestelmällistä katutilan analyysiä että laadullista tietoa käyttäjien tarpeista ja kokemuksista (Evans, 2014: 12).

Esteettömyyttä koskevat määräykset ja suositukset liittyvät usein siihen, että pyörätuolilla pitäisi olla mahdollista liikkua itsenäisesti. Tällöin esteettömyys tarkoittaa lähinnä fyysisten esteiden poistamista. (Jokiniemi, 2007: 47.) Tämän lisäksi esteettömyyttä voi lähestyä myös moniaistisuuden näkökulmasta. Samalla kun moniaistinen kaupunkiympäristö mahdollistaa aistivamman itsenäisen toiminnan, se on kaikille miellyttävä ja toimiva.

Jukka Jokiniemi käsittelee väitöskirjassaan (2007) moniaistisuuden luomista mm. liikennevalojen ääniopasteilla sekä jalkakäytävien opastavilla materiaaleilla. Miellyttävän moniaistisen kaupunkiympäristön luominen vaatii harkintaa, sillä esimerkiksi ääniopasteet eivät saisi tuottaa ylimääräistä epämiellyttäväksi koettua melua. Samalla niiden tulisi kuitenkin olla tunnistettavia ja erottuvia. Toimivaksi ratkaisuksi on todettu mm. linnunlaulua jäljittelevät äänimerkit. (Mt., 141.) Samaan tapaan liikenteen melu ja liian kaikuisat tilat koetaan epämiellyttäväksi, mutta toisaalta täyteen hiljaisuuteen ei kannata pyrkiä -- äänetön auto voi olla vaarallinen ja täysin kaiuton tila näkövammaiselle vaikea hahmottaa. (Mt., 36.) Lisäksi Jokiniemi mainitsee esteettömyyspyrkimysten epätoivottuna lopputuloksena "curling-arkkitehtuurin": jos kaikki esteet poistetaan ja yksilölliset piirteet siloitellaan, on tilasta vaikea luoda mielikuvakarttoja (Mt., 37).

Kaupunkisuunnittelun suuntauksista shared space -periaatetta eli eri liikennemuotojen tuomista samoille väylille on kritisoitu esteettömyysnäkökulmasta. Vaikka sen tavoitteena on liikenteen rauhoittaminen ja kaupungin viihtyisyyden lisääminen, voi autoteiden ja jalankulkuväylien yhdistäminen olla vaarallista esimerkiksi näkövammaisille henkilöille. (Imrie, 2012: 2274.)

4.5. Johtopäätökset nykytilasta

Kuten nykytilan kuvausta käsittelevän osion johdannossa jo mainittiin, lähiympäristön turvallisuudesta on koostettu aikaisemmin useita laajoja katsauksia ja myös tutkimuskirjallisuutta on runsaasti. Parhaiden käytäntöjen tunnistamisen kannalta haasteita kuitenkin tuottaa vaikutusten kontekstisidonnaisuus sekä turvallisuuden moniulotteisuus. Vaikka yksittäisen toimenpiteen vaikutuksen mittaaminen on haastavaa, voidaan kirjallisuudesta kuitenkin tunnistaa usein toistuvia keinoja parantaa ympäristön turvallisuutta, kuten valaistuksen lisääminen.

Turvallisuuskeskustelua tarkasteltaessa huomataan, että monet keskeisistä ajatuksista ovat peräisin 1900-luvun puolivälin tienoilta ja niitä on sittemmin kehitetty ja täydennetty esimerkiksi sosiaalisella näkökulmalla. Tapaustutkimuksia käsittelevässä kirjallisuudessa korostuu erityisesti CPTED-mallia käsittelevät tutkimukset sekä tapaukset, joissa arvioidaan parhaita käytänteitä aikaisempien virheiden pohjalta. Lisäksi monissa tutkimuksissa käsitellään olemassa olevia kohteita, joissa ei toteutusvaiheessa ole välttämättä ollut erityistä turvallisuuspainopistettä.

Kirjallisuuskatsauksen tuloksissa korostuu turvallisuus usean osatekijän kokonaisuutena, jossa sekä fyysinen että sosiaalinen ulottuvuus ovat tärkeitä. Turvallisuuden moniulotteisuus näkyy myös siinä, että edellytykset sen toteutumiselle luodaan usealla toisiinsa liittyvällä suunnittelutasolla. Nykytilan kuvauksessa käsitellyistä esimerkistä huomataan, että turvallisuus on tärkeää huomioida heti alueiden suunnittelun alkuvaiheissa, sillä epäkohtiin puuttuminen saattaa jälkeinpäin olla haastavaa ja kallista. Kirjallisuuskatsauksessa tunnistettuja vaikutusmekanismeja (Taulukko 1) on käsitelty edelleen hankkeen työpajoissa, joissa on kartoitettu keinoja siihen, miten olemassa oleva tieto turvallisesta ympäristöstä saadaan osaksi lähiympäristön suunnittelu- ja ylläpitokäytäntöjä.

Taulukko 1. Vaikutusmekanismit kirjallisuudessa.

Siisti ja laadukas ympäristö, joka viestii välittämisestä.
Kohteen lujittaminen.
Sosiaalisen toiminnan fasiliteetit ja tarjoamien tyypit.
Valaistuksen laatu ja tehostaminen.
Territoriaalisuus ja tilahierarkian selkeyttäminen.
Luonnollinen valvonta ja näkyvyyden parantaminen.
Luonnollinen valvonta ja toimintojen sekoittaminen.
Orientoituvuus ympäristössä.
Paikkaan kuulumisen vahvistaminen.
Rakennustan massoittelun huomioiminen.
Asuntotyyppien sekoittamien / väestöjakauman monipuolisuus.
Osallisten yhteistyö suunnittelussa.
Turvallisuuskulma jatkuvasti mukana kehittämisessä eriytymisen estämiseksi.
Turvallisuuskulman varhainen omaksuminen suunnittelussa.

Tutkimuskirjallisuudesta tunnistetut vaikutusmekanismit eli tekijät, jotka yhdistetään lähiympäristön turvallisuuskokemukseen ja toteutuneeseen rikollisuuteen.

5. TURVALLISEN LÄHIYMPÄRISTÖN OHJAUSKEI- NOT

5.1. Johdanto

Työn yhtenä tavoitteena oli arvioida turvallisen lähiympäristön nykyisiä ohjauskeinoja ja kehittää suosituksia ohjauskeinojen tehostamiseksi. Ohjauskeinoja käsiteltiin asiantuntija- ja tutkijatyöpajoissa esivalmistellun aineiston pohjalta pohtien ja keskustellen. Tässä luvussa esitetään koottuun aineistoon ja sen käsittelyyn pohjautuva yhteenveto ohjauksen nykytilasta sekä kommentteja ja suosituksia ohjaukseen.

Lähiympäristön koettua turvallisuutta ohjataan eri tasoilla erilaisia keinoja käyttäen. Julkista ohjausta tekevät ministeriöt, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset), aluehallintovirastot (AVI:t), maakuntaliitto ja kunnat. Lähiympäristön koettuun turvallisuuteen vaikuttavat lisäksi kiinteistönomistajat sekä erilaiset organisaatiot ja yhdistykset määrittelemällä lähiympäristön laatuun vaikuttavia strategioita, tavoitteita ja tavoitetasoja. Jokaisella tasolla on erilaisia ohjausmenetelmiä ja keinoja tavoiteltujen asioiden saavuttamiseen ja niiden arviointiin (taulukko 2).

Taulukko 2. Ohjausmenetelmiä ja ohjauksessa käytettyjä eri keinoja

Päätoimija	Ohjausmenetelmä	Ohjauksen ja arvioinnin keinoja
Ministeriö	Poliittinen ohjaus ja määräysten valmistelu	Informaatio-ohjauksen keinot Säännösohjauksen keinot Taloudellisen ohjauksen keinot
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristö-keskukset ELY-keskus	Strategiset tavoitteet (4- vuotiskausi)	Tavoitteiden asettaminen ja seuranta
Aluehallinto-virastot, AVI	Ennakollinen valvonta	Eri toimialakohtaiset arvioinnit
Maakuntaliitto	Maakuntakaava ja maakuntaohjelma ja toteuttamissuunnitelma, liikennejärjestelmäsuunnitelma	Alueidenkäytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteiden määrittely ja tarpeelliset aluevaraukset maakunnan kehittämisen kannalta
Kunta	Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL-) suunnittelu- ja -sopimusmenettely Liikennejärjestelmäsuunnitelma LJS	MAL-arvioinnit, LJS-arvioinnit, selvitykset
Kunta	Kuntien ja kaupunkien strategiset ohjelmat ja tavoitteet	Strategian seuranta
Kunta	Yleiskaava	Toimintojen sijoittelu, kaupunkirakenne, osallistuva prosessi, vaikutusten arvioinnit, lausunnot, CPTED (Crime prevention through environmental design) - prosessi

Kunta	Asemakaava alueiden kehityssuunnitelmat	Käyttötarkoitukset, tilaratkaisujen ajattelu (rakennustapaohjeet), toteutuksen ohjaus, lähiympäristön suunnitteluohjeet, CPTED
Kunta	Tontinluovutusehdot	Kriteerien käyttö
Kunta	Rakennuslupa	Lupaharkinta ja -valvonta
Kiinteistön omistajat	Kiinteistöomistamisen strategia Vastuullisuusstrategia	Strategiset tavoitteet\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$
Kiinteistön omistajat	Hankesuunnittelu Rakennussuunnittelu Käytön ja ylläpidon suunnittelu Turvallisuussuunnittelu	Toimivuusvaatimusten asettaminen Arviointi- ja luokitusmenetelmien käyttö ja kriteerien valinta Asiantuntija-arvioiden ja riskianalyyysien käyttö Käyttäjäkyselyiden käyttö Yhteistoiminnallisten prosessien järjestäminen
Kansalaisjärjestöt	Käytönaikaiset projektit (lähiöprojektit, alueluotsit, tapahtumat, lähiympäristön kunnostus, puistokummitointi tms.), kunta mahdollistajana	Tavoitteiden määrittely kohdekohtaisesti ja seuranta

Koettu turvallisuus ei useinkaan ole erityisasiana mukana ohjauksessa. Koetun turvallisuuden tavoitteiden lisäämistä mukaan olemassa oleviin ohjauksen ja arvioinnin keinoihin on tarpeen pohtia. Ohjausta tulisi kehittää prosessina niin, että tavoitteita voidaan asettaa kullakin ohjauksen tasolla ja että niiden toteutumista voitaisiin seurata koko ohjausjärjestelmän läpi.

5.2. Nykytila ja esimerkkejä

Valtakunnan ja maakuntatason ohjausta

Useissa kansallisissa strategioissa ja valtionhallinnon asiakirjoissa käsitellään lähiympäristön turvallisuutta. Ympäristöministeriön tulevaisuuskatsauksessa (Ympäristöministeriö 2018a) todetaan, että rakennettu ympäristö ja hoidetut maisemat edistävät ihmisten hyvinvointia. Kaupunkiseutujen suunnittelun kehittäminen nimetään vahvaksi osaksi maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen valmistelua. Tavoitteena on turvata ihmisten mahdollisuudet vaikuttaa omaan elinympäristöönsä ja avata rakentamisen ja kaavoituksen julkinen tieto kaikkien käyttöön. Lähiympäristön laadun kehittämällä ehkäistään eriytymistä ja parannetaan ihmisten hyvinvointia. Asuinalueiden sosiaaliseen kestävyys on kiinnitetty huomiota, viihtyisyyteen ja asuinympäristön monimuotoisuuteen on panostettu myös täydennysrakentamisessa. (Mt., 2018.)

Sisäisen turvallisuuden strategia (SM, 2017) ottaa myös huomioon alueiden eriarvoistumisen, jonka estämiseksi nähdään tärkeänä luoda toimintamallit hyvien väestösuhteiden rakentumiselle paikallisyhteisöissä. Tällä vahvistetaan kaupunkien kykyä ehkäistä sisäistä segregatiiokehitystä. (Mt., 2017) Kansallisessa rikosentorjuntaohjelmassa (Rikosentorjuntaneuvosto, 2016) nimetään asukasraadit ja -foorumit kanavina, jotka mahdollistavat

asukkaille monipuolisen tavan vaikuttaa ja osallistua turvallisuuden ja viihtyisyyden edistämiseen suoraan tai välillisesti. Sipilän strategisessa hallitusohjelmassa korostettujen digitaalisten kokeilujen toivotaan lisäävän luottamusta ja vuorovaikutusta alueilla. (Mt., 2016.)

Turvallisuussuunnittelun kansallisissa linjauksissa (SM, 2019) todetaan, että verkostotoiminnalla voidaan tehokkaasti osallistaa alueen asukkaita turvallisuustyöhön järjestämällä erilaisia asukastilaisuuksia, turvallisuuskävelyitä, turvallisuuskyselyitä sekä tukemalla esimerkiksi kylien turvallisuustoimintaa. Useita osallistumisen keinoja hyödyntämällä mahdollistetaan eri ikäisten ja eri taustan omaavien ihmisten osallistuminen. Vuoropuhelu asukkaiden kanssa edistää myös ihmisten omaa vastuunottoa turvallisuuteensa liittyvissä kysymyksissä (SM, 2019: 14.). Julkaisun mukaan turvallisuussuunnittelu ei ole lakisääteistä toimintaa ja turvallisuussuunnittelun tilanne vaihtelee voimakkaasti eri kunnissa ja alueilla. Toiminnan kehittyminen ei ole ollut yhdenmukaista, mikä on lisännyt eri alueiden asukkaiden eriarvoisuutta turvallisuudessa ja turvallisuuspalvelujen saannissa. (SM, 2018: 6-7.). Julkisten tilojen turvallisuutta parantavana toimenpiteenä esitetään tarve tunnistaa paikat, joissa tapahtuu toistuvasti erilaisia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöitä tai onnettomuuksia. Tavoitteena on, että kunta tekee säännöllisin väliajoin hot spots -analyysin yhteistyössä poliisin ja pelastustoimen kanssa ja puuttuu tunnistettuihin ongelmiin kaupunkisuunnittelun sekä rikosten tilannetorjunnan keinoin. Analyysiä täydennetään kuulemalla asukkaita soveltuvin menettelin (asukasfoorumi, turvallisuuskysely, haastattelut jne.) Yleisen turvallisuuden kannalta kriittisiin kohteisiin tulee tehdä kohdekohtaiset pelastus- ja turvallisuussuunnitelmat yhteistyössä keskeisten toimijoiden (mm. poliisi, pelastustoimi, ensihoito ja kauppakeskukset) kanssa (SM, 2019: 31.)

Seuraavaan taulukkoon on koottu nykyisin käytössä olevia keinoja ylimmillä ohjauksen tasoilla elinkeino-, liikenne- ja ympäristö- (ELY-)keskuksissa, aluehallintovirastoissa (AVI) ja maakuntakaavoituksessa. Aluehallintovirastoja lukuun ottamatta turvallisuus ei ole mukana nimenomaisesti mainittuna tavoitteena, mutta toisaalta ylimmillä ohjauksen tasoilla tehdään paljon strategista työtä, tavoiteasetantaa, linjauksia ja valmistelutyötä, jotka vaikuttavat välillisesti hyvinkin merkittävästi alueiden turvallisuuteen alueiden monipuolisen ja tasapainoisen kehittämisen ja eriarvoistumisen ehkäisyn kautta. Ohjaus ei kuitenkaan yleensä ulotu lähiympäristön laatuun ja yksityiskohtiin (ks. taulukko 3). Maakuntakaavan tasolla voidaan vaikuttaa toimintojen sekoittamiseen, jolla puolestaan voidaan vaikuttaa alueiden tasapainoiseen kehittämiseen ja eriarvoistumisen ehkäisyyn. Muilta osin maakuntakaavan tasolla ei juuri käsitellä näkökohtia, jotka tutkimuksen pohjalta vaikuttavat koettuun turvalliseen lähiympäristöön. Maakuntauudistus muuttaa merkittävästi maankäytön ja rakentamisen toimintaympäristöä.

Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimukset 2020 neuvotellaan suurimmille kaupunkiseuduille. HelsinginSeutu.fi - sivuston mukaan (Helsingin seutu, 2018) Helsingin seudulle on valmisteltu pitkälle tulevaisuuteen tähtäävää MAL 2019 -suunnitelmaa, joka kattaa maankäytön, asumisen ja liikenteen. Se on yleispiirteinen kuvaus Helsingin seudun tulevasta rakenteesta, asumisen ja työpaikkarakentamisen sijoittumisesta ja liikenneverkosta. Eri osa-alueiden välisen yhteistyön katsotaan parhaiten turvaavan toimivan kaupunkirakenteen ja viihtyisän elinympäristön. Kuvassa 2 esitetään esimerkkinä Helsingin seudun MAL 2019:n päätavoitteet, mittarit ja arviointikehikko. Eryteisesti sosiaalisen segregaaation vähentämiseen liittyy merkittäviä koetun turvallisuuden kannalta tärkeitä teemoja. Turvallisuuden kannalta olennaisia asioita liittyy myös terveysvaikutusten käsittelyyn. Suorina terveysvaikutuksina käsitellään myös asuinalueiden ja liikenteen turvallisuutta. Lisäksi elinympäristöä tarkastellaan ns. arjen noodien avulla, johon sisältyvät mm. lähivirkistys ja lähipalvelut.

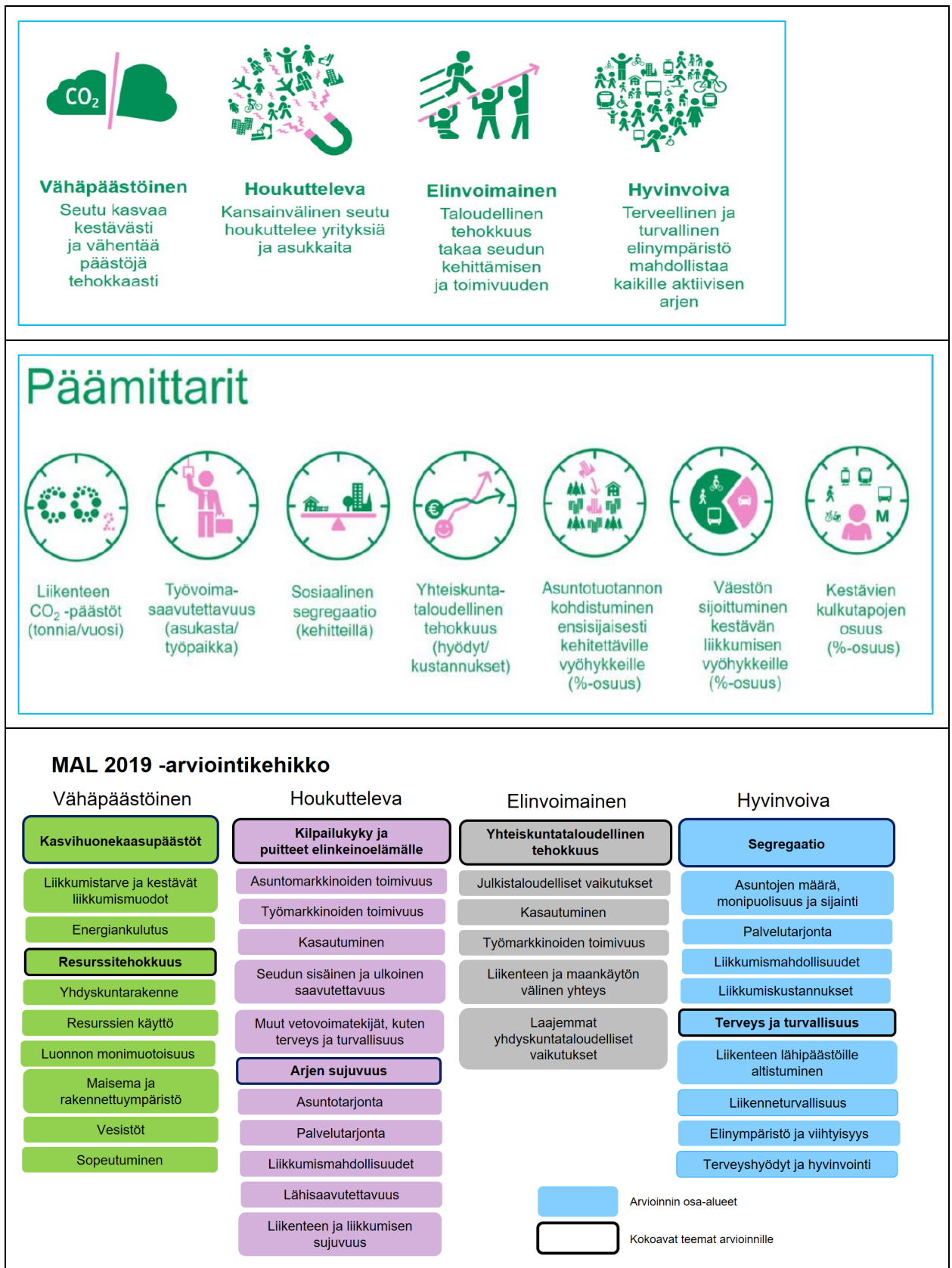
Taulukko 3. Eri toimijoiden toteuttamaa ohjausta

Yhteenveto eri toimijoiden ylätason ohjauksesta, mikä muodostaa pohjan alueiden tasapainoiselle kehittämiselle, vaikka ei kohdistu lähiympäristö laatuun.

<p>Ohjaus elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2018)</p>
<p>Valtakunnallisessa alueiden kehittämisessä on tavoitteena vahvistaa alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta, edistää väestön hyvinvointia, turvata hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne. Alueiden kehittämistä koskevan lainsäädännön, tavoitteiden ja strategioiden valtakunnallisesta valmistelusta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö (TEM). ELY-keskusten tehtävänä on kehittää ja tukea alueillaan taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävää hyvinvointia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. ELY-keskusten strategiset tavoitteet sovitaan hallituskaudelle kerrallaan strategisessa tulossopimuksessa. ELY-keskus sopii vuosittain tarkemmat tavoitteet toiminnallisissa tulossopimuksissa eri hallinnonalojen kanssa. Alueiden kehittämistä koskevassa laissa osoitetaan kuntien ja valtion kehittämisvastuu. Kehittämistehtävien hoitamisesta vastaavat maakuntien liitot, jotka laativat</p> <ul style="list-style-type: none">• maakunnan alueiden kehittämistä varten maakuntakaavan, joka on yleispiirteinen suunnitelma maakunnan alueiden käytöstä• maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitetun maakuntasuunnitelman,• aluekehityslaissa tarkoitetun maakuntaohjelman, jossa osoitetaan maakunnan lähivuosien kehittämistavoitteet• maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman, joka sisältää esityksen maakuntaohjelman keskeisiksi hankkeiksi. <p>Lisäksi alueiden kehittämistä varten laaditaan ELY-keskuksen ja maakuntien liittojen yhteistyönä Euroopan yhteisön alueellisia rakennerahasto-ohjelmia.</p>
<p>Ohjaus aluehallintokeskuksissa (Aluehallintovirasto, 2016)</p>
<ul style="list-style-type: none">• Aluehallintokeskuksia ovat kuusi aluehallintovirastoa (AVI) ja Ahvenanmaa.• AVI toteuttaa alueellista yhdenvertaisuutta edistämällä oikeusturvaa, hyvinvointia ja turvallisuutta yhteistyössä muiden tahojen kanssa.• AVI edistää perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista, peruspalvelujen saataavuutta, ympäristönsuojelua, ympäristön kestävää käyttöä, sisäistä turvallisuutta sekä terveellistä ja turvallista elin- ja työympäristöä alueilla. Virasto hoitaa myös lainsäädännön toimeenpano-, ohjaus- ja valvontatehtäviä alueillaan.• AVI:n toimintaa ohjaavat lait sekä kahdeksan ministeriötä. Virasto on ministeriöiden edustaja alueilla ja se toteuttaa niiltä saamiaan tehtäviä.• AVI ohjaa, valvoo ja kehittää maistraattien toimintaa.• AVI hakeutuu aktiivisesti yhteistyöhön hallinnon ja yhteiskunnan eri tasojen sektoreita edustavien toimijoiden kanssa aina kulloisenkin tehtävän ja asian vaati- massa laajuudessa.
<p>Ohjaus maakuntaliitossa ja maakuntakaavan pohjalta (Kuntaliitto, 2017a)</p>
<ul style="list-style-type: none">• Maakuntien liittoa on 18 ja niiden lisäksi Ahvenanmaa• Maakunnan liitto on alueensa lakisääteinen kuntayhtymä, jossa jokaisen kunnan on oltava jäsenenä.• Liitoilla on kaksi lakisääteistä päätehtävää: alueiden kehittäminen ja maakuntakaavoitus.• Liitot ovat keskeisiä kansainvälisiä toimijoita ja ne suurelta osin vastaavat EU:n rakennerahasto-ohjelmista ja niiden täytäntöönpanosta.

- Maakuntakaavalla sovitetaan yhteen valtioneuvoston hyväksymät 4-vuotiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Samalla sovitetaan yhteen mm. elinkeinoelämän ja ympäristönsuojelun tarvitsemat aluevaraustarpeet. Maakunnallisen aluevaraus- ja infrastruktuurisuunnittelun keskeisiä tarkastelukulmia ovat ihminen, luonto, rakennettu asuin- ja työympäristö, liikenne, energia ja kestävä kehitys niin kansallisesta kuin EU:n näkökulmasta.

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (SOVA-laki 200/2005 ja sitä täydentävä asetus 347/2005) on keskeinen myös turvallisuuteen vaikuttavien suunnitelmien ja ohjelmien kannalta. Arviointi tehdään sellaisista suunnitelmista ja ohjelmista ja niiden muutoksista, jotka ovat viranomaisten valmistelemissa, perustuvat lakiin, asetukseen tai hallinnolliseen määräykseen tai luovat puitteet hankkeiden lupa- tai hyväksymispäätöksille. Turvallisuuteen liittyen niitä laaditaan mm. liikenteen, aluekehityksen ja alueidenkäytön toimialueille. Arvion avulla saadaan kokonaiskuva suunnitelman erilaisista vaikutuksista ja niiden merkittävydestä. SOVA-lain ympäristövaikutuskäsite on laaja. Se kattaa myös monia ihmisiin ja turvallisuuteen kohdistuvia vaikutuksia mukaan lukien vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan, kulttuuriperintöön, terveyteen, elinoloihin, viihtyvyyteen, väestöön ja aineelliseen omaisuuteen. SOVA-lainsäädäntö sisältää säännökset suunnitelman ja ympäristöarvioinnin valmistelusta tiedottamisesta sekä yleisön ja viranomaisten kuulemisesta. Tiedottamisen ja kuulemisen avulla yleisöllä ja viranomaisilla on mahdollisuus saada tietoa suunnittelusta ja ympäristöarvioinnista sekä esittää niitä koskevia näkemyksiä. Kuulemisen tuloksia voidaan hyödyntää ympäristöarviointia suunniteltaessa ja suunnittelua ohjelmoitaessa sekä myöhemmin suunnitelmaa valmisteltaessa ja arviointia tehtäessä. Kuuleminen on hyvä ajoittaa sellaiseen vaiheeseen, jossa suunnittelun ohjelmointi ja arvioinnin suunnittelu ovat jo varsin pitkällä, mutta niihin on mahdollista vielä vaikuttaa (Paldanius, 2017).

Kuva 6. Helsingin seudun MAL (maankäyttö, asuminen ja liikenne) 2019 tavoitteet, mittarit ja arviointikehikko.

Kuntien strategisen tason ohjaus, turvallisuussuunnittelu ja -koordinointi

Kaupunkien ja kuntien strategiat laaditaan valtuustokauden mittaisiksi. Strategia ohjaa mm. kaupunkisuunnittelua, maankäytön suunnittelua, tonttikauppaa, asumisen ja elinkeinotoiminnan suunnittelua. Strategisia tavoitteita kohti päästään ohjelmoimalla ne kehitysprojekteiksi tai ohjelmiksi tai eri hallintoyksiköiden tavoitteiksi. Seuraavassa taulukossa esitetään muutamia esimerkkejä kaupunkitason strategioista nostaten esiin niissä kuvattuja koetun turvallisuuden periaatteiden mukaisia osia.

Taulukko 4. Esimerkkejä kaupunkien strategisista tavoitteista
ESIMERKKI 1 Vantaan kaupungin strategia v. 2013-17
<p>VISIO: Rohkea ja rento Vantaa on edelläkävijä ja vastuullinen kasvun keskus.</p> <p>Tavoitteita:</p> <ul style="list-style-type: none">• Tiivistämme kaupunkia lähiluontoa vaalien. Vahvistamme resurssiviisaasti nykyistä kaupunkirakennetta. Hyödynnämme rohkeasti kaupunkikeskusten kehittämismahdollisuudet. Vantaan kaupunkiympäristöt ja asunnot ovat kansainvälisesti kilpailukykyisiä.• Edistämme asukkaiden hyvinvointia. Hyvinvointierot vähenevät (alueiden väliset erot/ segregaatio ja asukkaiden väliset erot). Asukkaiden mahdollisuudet osallistua aktiivisesti kaupungin ja oman asuinalueen kehittämiseen lisääntyvät. Kaupungin tilojen sisäilmatilanne paranee• Kaupunkitila liikkeineen, palveluineen ja puistoineen on viihtyisää ja elävää. Aktiivisuuteen ja yhteisöllisyyteen kannustavat asuntoalueet ovat turvallisia kaikille. Yhteisöllisen asumisen yksiköiden ja alueiden rakentamista ikäihmisten ja muiden väestöryhmien tarpeisiin edistetään• Asuinympäristöt suunnitellaan viihtyisiksi, terveellisiksi ja esteettömiksi. Asuntojen tasapainoisella hallintamuotojakaumalla ehkäistään asuinalueiden eriytymiskehitystä (segregaatiota).• Asuntomuotojen hallintamuoto- ja huoneistojakauman määrittely otetaan osaksi maankäytösopimuksia, kunnallistekniikan sopimuksia ja asemakaavamääräyksiä.• Läpileikkaavina teemoina ovat mm. osallisuus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo, turvallisuus sekä kaksikielisyys.• Kaikkien asukkaiden ja vierailijoiden tulee voida kokea olonsa turvalliseksi Vantaalla. Turvallisuuden edistämistä toteutetaan pääosin osana hyvinvointiohjelmaa ja sille tullaan laatimaan erillinen toimenpidesuunnitelmansa. Valtuustokaudelle 2018–2021 turvallisuuden edistämisen painopisteiksi on päätetty osallisuuden ja lähiölähtöisen turvallisuustyön lisääminen, lähisuhdeväkivallan ehkäiseminen, monimuotoisesti turvallinen Vantaa ja liikkumisen turvallisuus.
ESIMERKKI 2: Vantaan kaupungin strategia v. 2017-21
<p>VISIO ilmaisee tulevaisuuden tahtotilan vuonna 2025: Vakavarainen Vantaa on kansainvälinen kestävä kasvun keskus, jossa kaupunkia ja palvelujen laatua kehitetään yhdessä asukkaiden kanssa. Vantaa on asukkaille turvallinen kotikaupunki, yrityksille Suomen paras kumppani ja työntekijöille maan parhaiten johdettu kaupunki.</p> <p>Tavoitteita:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kaupunkirakenne eheytyy: Tiivis kaupunkirakenne ja kehittyvä joukkoliikenne. Turvalliset ja kehittyvät keskukset• Tulevaisuuden kaupungit ovat monipuolisia verkostoja, joiden menestystekijöitä ovat alueiden toimivuus ja viihtyisyys. Tärkeitä ominaisuuksia ovat kaupungin arvojen mukaisesti

myös taloudellinen, ekologinen ja ilmastotavoitteita toteuttava kestävyys sekä elinympäristön laatu.

- Vantaalaista identiteettiä vahvistetaan rakentamalla uutta kaupunkikuvaa, joka edistää asukkaiden juurtumista kaupunkiin. Tavoitteena on, että asukkaat tuntevat Vantaan kotikaupungikseen ja kaupungin vetovoima hyvänä ja viihtyisänä asuinpaikkana paranee.
- Turvallisuussuunnitelma (2013) Vantaan kaupunkitason turvallisuussuunnitelmalla vahvistetaan kaupungin kokonaisturvallisuutta ja tehostetaan kaupungissa toimivaa eri viranomaisten, yritysten ja järjestöjen turvallisuusyhteistyön verkostoa. Suunnitelman päätavoite on vähentää onnettomuuksissa, tapaturmissa tai rikosten uhrina loukkaantuneiden määrää.
- Arkkitehtuuripoliittinen Ohjelma (2014) tukee Vantaan vetovoimaisuuden ja kilpailukyvyyn sekä kuntalaisten hyvinvoinnin tavoitteita. Yleinen arvostus ja kaupungin julkisuuskuva perustuvat pitkälti rakennetun ja koetun ympäristön laatuun ja toiminnallisuuteen.
- Maapolitiikka-ohjelma ja asunto -ohjelma: Kaavoituksella ja maapolitiikalla varmistetaan, että uudet asuinalueet ja täydennyskohteet liittyvät nykyiseen rakenteeseen, muodostavat laadukkaita kokonaisuuksia ja tarjoavat erilaisia asumisvaihtoehtoja, talotyyppejä ja hallintamuotoja sekä ovat energiatehokkaita.
- Vantaan kaupungin osallisuusmalli otetaan käyttöön

ESIMERKKKI 3: Kirkkonummen kuntastrategia 2018-21

Kirkkonummen tehtävä on tarjota hyvinvointia kirkkonummelaisille – yhdessä, tillsammans!

- Kirkkonummesta Suomen halutuin asuinkunta ja yhteistyökumppani
- Kirkkonummi on älykäs, osaava ja rohkea, kaksikielinen ja kansainvälistyvä sivistyskunta. Kirkkonummelle muutetaan arjen sujuvuuden, turvallisuuden ja luonnonläheisyyden takia.
- Suuntaamme maankäytön suunnittelun ja rakentamisen pääpainon kunnan päätaajamiin ja radan varteen. Mahdollistamme monipuolisen asuntotuotannon eri tarpeisiin. Kehitämme kuntakeskuksista entistä vireämpiä ja viihtyisämpiä kuntalaisten kohtaamispaikkoja. Lisäämme yritystonttien ja toimitilojen tarjontaa.
- Lisäämme kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia ja ohjaamme palvelutuotantoa aiempaa voimakkaammin kuulemalla kuntalaisia. Laajennamme yhteistyömahdollisuuksia kuntalaisten, kolmannen sektorin ja yritysten välillä.
- Kirkkonummi on osa Helsingin seutua, ja aktiivinen yhteistyökumppani seudun kuntien sekä tulevan maakuntahallinnon kanssa.

ESIMERKKKI 4: Lapinjärven kuntastrategia 2016-2021

Ihmislähtöinen kunta

- Kehittää ja tuottaa kaikki palvelut yhdessä niiden käyttäjien kanssa aidoista tarpeista lähtien.
- Huolehdimme ympäristöstämme ja pidämme paikat kunnossa.
- Olemme aktiivinen maankäyttäjä ja vastuullinen omistaja. Tarjoamme erilaisia vaihtoehtoja asumiseen. Käytämme lähipalveluita, tuemme lähityötä ja nautimme lähiruokaa.
- Tarjoamme mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa helposti yhteisiin asioihimme. Tuomme vaikutusmahdollisuudet ihmisten luo. Päätämme yhteisöllisesti mitä toimintaa tuetaan ja mihin rahat käytetään.

Onnistunut turvallisuussuunnittelu kunnassa edellyttää vahvaa koordinaativastuuta ja alueen eri toimijoiden laajapohjaista osallistumista ja sitoutumista. Erikseen nimetyt turvallisuuskoordinaattorit, -päälliköt ja -yksiköt ovat osoittautuneet hyviksi ratkaisuiksi kunnalli-

sessä ja seutukunnallisessa työssä (SM, 2019). Turvallisuussuunnitelman poikkihallinnollista toimeenpanon seuranta ja toimeenpanon edellyttämää sopimista tekee ohjaus- tai johdoryhmä, joka raportoi turvallisuussuunnitelman hyväksyneelle taholle (esim. valtuusto) ja jonka esittelijänä toimii koordinaatiosta vastaava henkilö. Ohjausryhmän jäsenistön tulisi vähimmillään muodostua kaikista niistä toimijoista, joille turvallisuussuunnitelmassa on osoitettu toimenpiteitä. Turvallisuussuunnitelman käytännön toimeenpanon ja yhteistyön tueksi voi olla tarpeen asettaa ohjausryhmän alainen sihteeristö tai työvaliokunta, jossa on edustettuina osa tai kaikki suunnitelman vastuutoimijoista. (SM, 2019: 13.)

Yleiskaava, asemakaava, lähiympäristösuunnitelma ja tontinluovutusehdot

Yleiskaava on kunnan yleispiirteinen maankäytön suunnitelma. Sen tehtävänä on yhdyskunnan eri toimintojen, kuten asutuksen, palvelujen ja työpaikkojen sekä virkistysalueiden sijoittamisen yleispiirteinen ohjaaminen ja toimintojen yhteensovittaminen (Ympäristöministeriö, 2013). Maankäyttö- ja rakennuslain 39 §:n mukaan yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon

- yhdyskuntarakenteen toimivuus, taloudellisuus ja ekologinen kestävyys
- olemassa olevan yhdyskuntarakenteen hyväksikäyttö
- asumisen tarpeet ja palveluiden saatavuus
- mahdollisuudet liikenteen, erityisesti joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen, sekä energia-, vesi- ja jätehuollon tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen ympäristön, luonnonvarojen ja talouden kannalta kestäväällä tavalla
- mahdollisuudet turvalliseen, terveelliseen ja eri väestöryhmien kannalta tasapainoiseen elinympäristöön
- kunnan elinkeinoelämän toimintaedellytykset
- ympäristöhaittojen vähentäminen
- rakennetun ympäristön, maiseman ja luonnonarvojen vaaliminen
- virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys.

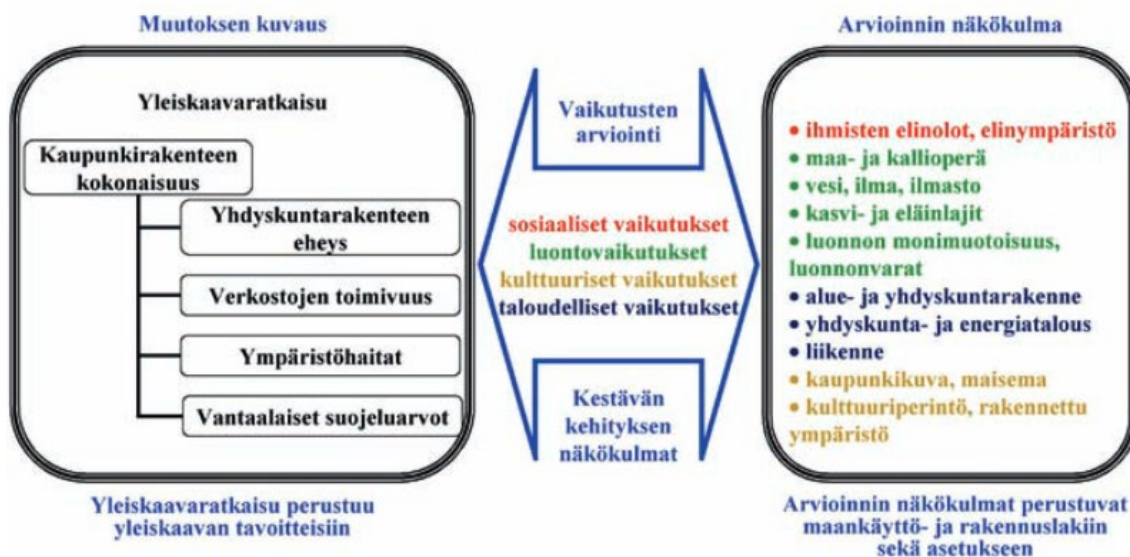
Koettu turvallisuus ei ole erityisasiana mukana, mutta perusedellytykset monelle siihen keskeisesti vaikuttavalle asialle kuten eriytymisen välttämiseksi tehdään yleiskaavoituksen ta-solla.

Yhtenä esimerkkinä turvallisuuskäsitteiden huomioon ottamisesta tarkastellaan Helsingin uuden yleiskaavan (Kaupunkisuunnitteluvirasto, 2016) lähtökohtaa ja sen yhteydessä tehtyjä vaikutusarvioiteja (taulukko 5). Yhtenä lähtökohtana on, että ”Helsinki on viihtyisä, mielenkiintoinen ja turvallinen kaupunki, jossa elämänlaatu on korkea ja arki sujuvaa. Kaupunkirakenne tukee tasapuolisesti erilaisia perherakenteita ja asumisen tapoja, on sosiaalisesti tasapainoinen, tiivis ja toiminnoiltaan sekoittunut. Kaupungissa on riittävästi monipuolista asuntotarjontaa - Helsingissä halutaan ja on varaa asua. Helsinkiläistä asumista leimaa lähi-palveluiden hyvä saavutettavuus, urbaanin ympäristön viihtyisyys ja yhteisöllisyys. Viheralueiden laatu on noussut määrän sijaan.”

Taulukko 5. Vaikutusarvioinnin kohteet Helsingin uudessa yleiskaavasels- tuksessa.

Yhdyskuntarakenne ja eheyty
Liikenne ja liikennemuotojen kehittämisedellytykset
Palveluverkko ja keskustojen kehitys
Saavutettavuus
Yhdyskuntateknisen huollon järjestäminen
Luonto, monimuotoisuus, luonnonvarat, luontoarvot, viherrakentaminen ja Natura-alueet
Virkistysalueet, -reitit ja viheralueverkostot
Maisema, kaupunkikuva, kulttuurimaisema, rakennusperintö ja muinaisjäänökset
Merialue ja vesistöt, maa- ja kallioperä
Ekologinen kestävyys ja ilmasto
Sosiaaliset vaikutukset ja viihtyisyys
Ympäristöterveys, -häiriöt, -riskit ja tulviin varautuminen
Elinkeinoelämän toimintaedellytykset
Yhteiskunta- ja kaavatalous ja energiatalous
Seutu ja valtakunta

Toisena esimerkkinä turvallisuusnäkökulman huomioon ottamisesta yleiskaavoituksessa Vantaa määrittää, että tehtävänä on osoittaa minne ja miten Vantaalle ennustetut uudet asukkaat, työpaikat, palvelut ja kasvava liikenne sijoittuvat. Yleiskaavalla tulisi varmistaa arjen palveluiden saavutettavuus kytkemällä liikkumisjärjestelmän tehokkaasti asumisen, työpaikkojen ja palveluiden vyöhykkeisiin. Vantaan kaupungin ohjeistuksen mukaan tavoitteena on oikea mitoitus, eheyttäminen, keskustien kehittäminen, toimivat verkostot, ympäristöhaittojen hallinta ja suojele. Keskuksia halutaan eheyttää työpaikka- ja asuntorakentamisella, jotta luodaan edellytykset monipuolisille palveluille ja kaupunkikulttuurille. ”Yleiskaavan sosiaalinen eheys ja tasa-arvoisuus koostuu monipuolisista asumisvaihtoehdoista, hyvistä joukko- ja kevyenliikenteen yhteyksistä, eri liikennemuotojen vaihtomahdollisuudesta, hyvistä lähipalveluista, monimuotoisista virkistysalueista, hyvistä vapaa-ajan vieton mahdollisuuksista ja turvallisesta, esteettömästä, virikkeellisestä sekä kaupunkikuvaltaan kauniista ympäristöstä. Lisä- ja täydennysrakentamisella turvataan myös sosiaalista eheyttä” (Vantaan kaupunki, 2017). Siihen liittyvä vaikutusten arvioinnin rakennekaavio esitetään kuvassa 7.

Kuva 7. Vaikutusten arvioinnin rakennekaavio Vantaan yleiskaavan selostuksessa.

Suunnittelun ja arvioinnin avuksi on tarjolla erilaisia menetelmiä turvallisuuden, vahingon-
teon ehkäisyyn ja koetun turvallisuuden huomioon ottamisen avuksi.

Suunnittelukilpailuja voidaan järjestää lähtökohdaksi yleiskaavan tai asemakaavan kehittä-
miselle. Esimerkiksi Tampereen Hiedanrannan suunnittelu aloitettiin ideoiden keräämisellä
vuonna 2015 teemoilla ”kaupunki ihmisen koti, superkortteli, elävä katu ja uuden työn teh-
das”. Vuonna 2016 järjestetyn kansainvälisen ideakilpailun tavoitteena oli ”tulevaisuuden
kaupunginosa, joka on kaupunkimaisen tiivis, muuntautumiskykyinen sekä vihreä ja vähähii-
linen”. Kilpailun tuloksia on käytetty yleissuunnittelun pohjana. Ideakilpailujen mahdollisuu-
det auttaa turvallisesti koetun ympäristön suunnittelussa riippuvat kuitenkin kokonaan kilpai-
luille asetetuista tavoitteista ja ehdotusten arviointikriteereistä. Näkökulman painottamiseksi
tarvittaisiin täsmällisiä tavoitteita ja seurantamenetelmiä.

CPTED (Crime Prevention through Environmental design) malli on yksi esimerkki suunnitte-
lumenetelmistä, joilla pyritään ehkäisemään rikollisuutta ja rikollisuuden pelkoa ja aikaan-
saamaan turvallisempia kaupunkiympäristöjä. CPTED-strategian keskeisiä osia ovat sosiaa-
linen yhtenäisyys, yhteisöllisyys, yhteisön kulttuuri ja ilmapiiri sekä riskin käsittelykyky (Co-
zens & Love, 2017). Vaikka rakennettu ympäristö ei suinkaan ole ainoa ja tärkein alueiden
rikollisuuteen ja turvallisuuteen vaikuttava tekijä, niin ”CPTED mallin kaltaisen ympäristön
arvioinnin avulla on kuitenkin mahdollista havaita ympäristöstä rikollisuuden ja turvattomuus-
den kannalta ongelmallisia kohtia ja kohdistaa näihin paikkoihin toimenpide- ja parannuseh-
dotuksia. CPTED mallin tyylisten ympäristöön liittyvien suunnittelumenetelmien hyödyntämi-
nen osana kaupunkialueiden suunnittelua ja kehittämistä voi lisätä turvallisuuden tunnetta ja
auttaa rikollisuuden ehkäisemisessä” (Pihlajakangas, 2015). CPTED-mallia on Suomessa
toistaiseksi käytetty vähän, mutta lähestymistapa saattaisi merkittävästi auttaa yleis- ja ase-
makaavoituksen prosesseissa ottamaan turvallisuuden ja rikosten ja ilkeiden ja ilkeiden
mahdollisuudet paremmin huomioon. Toisena esimerkkinä suunnittelu- ja arviointimenetel-
mien käytöstä turvallisuusohjauksen tukena kunnassa on ns. PehmoGIS-menetelmä asuin-
alueen koetun turvallisuuden tutkimiseen (Kuoppa ym., 2014). Kirkkojärven tapauksessa ko-
ettua turvallisuutta tarkasteltiin tiedustelemalla vastaajilta mm. kuinka turvalliselta alueella
liikkuminen tuntuu, pyytämällä vastaajia merkitsemään kartalle turvattomia, vaarallisia tai
pelottavia paikkoja, kertomaan kohtaustaikoista sekä epäjärjestyksen tai ympäristön aktiivi-
sen käytön ja siitä huolehtimisen merkeistä ympäristössään. Tutkimuksessa menetelmän
vahvuusiksi osoittautui kokemuksellisen tiedon paikannusmahdollisuus (ks. tarkemmin lu-
vussa 3).

Asemakaavoilla luodaan edellytykset rakentamiselle. Asemakaavalla säädellään mihin tar-
koituksiin aluetta voi käyttää ja kuinka paljon voi rakentaa (Lindroos, 2006). Määräykset kos-
kevat myös mittakaavaa, rakennusten korkeuksia, katujen leveyksiä sekä muita alueen ra-
kenteeseen, kaupunkikuvaan ja koettuun turvallisuuteen olennaisesti vaikuttavia asioita. Ny-
kyään asemakaavassa ja rakennustapaohjeessa turvallisuutta koskevat asiat tulevat pitkälti
kaupunkikuvaa koskevien tavoitteiden kautta, mutta turvallisuus voisi olla myös selkeämmin
ja tietoisemmin esillä. Asemakaavan liitteeksi laaditaan usein lähiympäristön suunnitelmia,
jotka voisivat olla erittäin keskeisiä koetun turvallisuuden kannalta.

Vantaan kaupunki on määritellyt (Vantaan kaupunki, 2012), että lähiympäristösuunnitelma
on asemakaavan yhteydessä laadittava julkisen ulkotilan rakentamisohje, joka koskee ka-
tuja, toreja, aukioita, pysäköintialueita, puistoja ja lähivirkistysalueita. Suunnitelma ohjaa
yleis- ja toteutussuunnittelua. Lähiympäristösuunnitelma laaditaan usein osana toteuttamis-
sopimusta ja se on ohjeellinen. Tarkoituksena on varmistaa kunnallisteknisten ratkaisujen
tekniset ja taloudelliset toteutusmahdollisuudet, rakentamisen esteettömyys sekä yhteiset
tavoitteet alueen suunnittelun lähtökohdaksi. Lähiympäristösuunnitelmassa selvitetään esi-

tettyjen toimintojen vaikutukset kaavan aluevarauksiin sekä liittyminen kaava-alueita ympäröiviin alueisiin. Suunnitelman avulla voidaan varmistaa tiedon siirtyminen kaavoitusvaiheesta yleis- ja toteutussuunnitteluun. Lähiympäristösuunnitelma hyväksytään kaupunkisuunnittelulautakunnan kuntatekniikan ja joukkoliikenneasioiden jaostossa. Korttelialueiden rakentamista koskee rakentamishoje, joka ohjaa rakennussuunnittelua ja pihasuunnittelua, ja sen hyväksyy ympäristövalvontalautakunnan alainen rakennuslupajaosto. Lähiympäristösuunnitelma ja rakentamishoje tulisi yleensä laatia samanaikaisesti, sillä niiden tavoitteina on varmistaa julkisen ja yksityisen ulkotilan luonteva liittyminen toisiinsa.

Rakentamistapaohjeessa kuvataan yleisesti alueen tai korttelin kaupunkikuvaa ja se voi sisältää ohjeita energiatehokkuudesta sekä ohjeita rakennusten ilmeeseen, materiaaleihin ja väreihin liittyen.

Seuraavassa esitetään esimerkkejä koetun turvallisuuden näkökulman huomioon ottamisesta rakennustapaohjeissa ja lähiympäristösuunnitelmissa.

Taulukko 6. Esimerkkejä koetun turvallisuuden näkökulmista rakennustapaohjeissa ja lähiympäristösuunnitelmissa
ESIMERKKI 5 Rakentamistapaohje, Järvenpää
<ul style="list-style-type: none"> Järvenpään kaupungin Pajalan rakentamistapaohjeessa käsitellään lähiympäristön koettuun turvallisuuteen liittyen mm. mittakaavaa, näkyvyyttä ja laatua. Viite: Järvenpään kaupunki, 2018.
ESIMERKKI 6 Lähiympäristösuunnitelma, Hämeenlinna
<ul style="list-style-type: none"> Hämeenlinnassa on tehty asemakaavan täydennykseksi lähiympäristösuunnitelma koskien Hämeenlinnan länsireunan asemakaavamuutosta vuonna 2009. Tarkoitus oli ohjata julkisten ulkotilojen ja korttelialueiden jatkosuunnittelua. Suunnitelma toimii ohjeena suunnittelijoille, rakennusvalvonnalle ja rakentajille pyrittäessä tavoiteltavaan kaupunkikuvaan sekä hyvää rakentamisen laatutasoon. Käsittelee julkisia ulkotiloja ja korttelialueita koskien kauppakeskusta, asuin-kortteleita ja pysäköintilaitoksia. Dokumentti antaa suunnitteluohjeita esitellen ratkaisuja. Lähiympäristön turvallisuutta koskien esillä on erityisesti laatuun, tilajäsentelyyn ja orientoituvuuteen liittyviä asioita Viite: Hämeenlinnan länsireuna Asemakaavamuutos, lähiympäristösuunnitelma 16.2.2009 Arkkitehtitoimisto Pauliina ja Juha Kronlöf Oy ja Hämeenlinnan kaupunki.
ESIMERKKI 7 Lähiympäristö- ja korttelisuunnitelma, Espoo
<ul style="list-style-type: none"> Espoossa on tehty lähiympäristö- ja korttelisuunnitelma Puustellinkallioon vuonna 2017. Suunnitelma on laadittu täydentämään asemakaavamuutosta ja kunnallistekniikan yleissuunnitelmaa. Lähiympäristön koettuun turvallisuuteen liittyen suunnitelma käsittelee erityisesti mittakaavaa, orientoituvuutta, valaistusta ja laatua Viite: Espoon kaupunki ja SITO, 2017.
ESIMERKKI 8 Lähiympäristösuunnitelma, Espoo
<ul style="list-style-type: none"> Lähiympäristösuunnitelma voidaan tehdä myös asemakaavatyön tueksi. Espoon Toppelundinpuiston lähiympäristösuunnitelmissa on koetun turvallisuuden periaatteista tutkittu toimintojen sekoittamista ja puiston laatutekijöitä. Viite: Toppelundinpuiston lähiympäristö-suunnitelma, 2015. Espoon kaupunki ja SITO.
ESIMERKKI 9 Julkisen kaupunkitilan laatukäsikirja, Hyvinkää

<ul style="list-style-type: none"> Hyvinkään asuntomessualueelle laadittiin julkisen kaupunkitilan laatukäsikirja. Siinä määritellyjä laatutavoitteita ovat alueen hyvä saavutettavuus, jalankulkijan ja pyöräilijän turvallinen liikkuminen, erinomaiset luontoyhteydet, liikunta- ja virkistysmahdollisuudet sekä mahdollisuus yhteisölliseen kanssakäymiseen. Lähiympäristön koettuun turvallisuuteen liittyen suunnitelma käsittelee erityisesti ympäristön laadukkuutta, sosiaalisen elämän ja yhteistyön mahdollistamista, valistuksen laatua, ihmisen mittakaavaa, orientoituvuutta, valaistusta ja toimintojen sekoittamista. <p>Viite: Hyvinkään kaupunki ja WSP (2011).</p>
<p>ESIMERKKI 10 Lähiympäristö- ja rakentamisohje, Kirkkonummi</p>
<ul style="list-style-type: none"> Kirkkonummelle laadittu Tinanpuiston lähiympäristö- ja rakentamisohje on kattava. Sen tarkoituksena on määrittää alueen yleinen laatutaso ja ne asemakaavaa täydentävät kaupunkikuvalliset ja toiminnalliset keinot, joilla varmistetaan alueen toimivuus ja korttelialueiden järjestelyjen tarkoituksenmukaisuus. Ohje on toiminut tontinluovutuskilpailun liitteenä. Lähiympäristön koettuun turvallisuuteen liittyen ohje käsittelee alueen eri osien tavoiteltavaa laatua (puistot, pihat, tori, katu), tilahierarkian periaatteita ja näkyvyyttä (puoliyksityinen piha ja puolijulkisen kuja, muurien ja aitojen käyttö), valaistuksen laatua, orientoituvuutta ja lähestyttävyyttä (sisäänkäynnit) sekä toimintojen sekoittamista, omistajuuden vahvistamista (ympäristötaiteen lähtökohtana asukkaat) ja sosiaalisen yhteistyön mahdollistamista (kesäteatteri). <p>Viite: Kirkkonummen kunta ja Arkkitehtitoimisto Petri Nousiainen (2015).</p>
<p>ESIMERKKI 11 Tontinluovutusehdot, energialiite, Turku</p>
<ul style="list-style-type: none"> Turun Skanssin alueen tontinluovutusehtojen energialiite (20.10.2015) kuvaa listan energiaan liittyviä tavoitteita. Tavoitteena on mm. mahdollistaa kaksisuuntaista lämpökauppaa (lämpöenergian syöttö verkosta kiinteistöihin ja kiinteistöistä verkkoon), kaksisuuntaista sähkökauppaa ja sähkön pientuotannon edistämistä, energian- ja vedenkulutuksen seurantaa (lämpö, sähkö, kylmä), sähkönkulutuksen ohjausta kysynnänjouston mahdollistamiseksi, uusiutuvan energian tuotantoa alueella, sähköiseen liikenteeseen varautuminen. Pää tavoitteena on saavuttaa parempi kokonaisenergiatehokkuus mahdollistamalla parempaa energiankulutuksen seurantaa ja ohjausta.

Tontinluovutusehdoissa saatetaan antaa ehtoja energiatehokkuuden tms. suhteen. Tontinluovutusehtoja on erityisesti käytetty hallintamuotojen säätelyyn sekä kestävästä rakentamisesta - erityisesti energiatehokkuuden ja puurakentamisen - säätelyyn. Tontinluovutusehdoissa on esitetty myös taidevelvoitteita. Tontinluovutusehtojen on oltava hyvin täsmällisesti esitetyjä ja mitattavissa olevia, minkä vuoksi ne saattaisivat sopia ehkä vain osaan koetun turvallisuuden keskeisistä tekijöistä. Tontinluovutuksesta on järjestetty myös kilpailuja. Tällainen oli esimerkiksi Tampereen Hiedanranta tontinluovutuskilpailu, jossa teemoina olivat puurakentaminen, yhteisöllisyys ja energiapositiivisuus.

Rakennusvalvonta, kaupunkikuvalliset ja esteettömyyden ohjeet

Kunnat voivat käyttää myös rakennusvalvonnan erityisohjeita. Kaupungin rakennusjärjestykseen ja rakennuslautakunnan rakentamistapaohjeet sisällytetään myös turvallisuuteen liittyviä asioita. Koetun turvallisuuden näkökohtia olisi periaatteessa mahdollisuus painottaa.

Taulukko 7. Esimerkkejä kaupunkikuvallisista ohjeista turvallisuuteen liittyen

ESIMERKKI 12 Kaupunkikuvallisia ohjeita turvallisuuteen liittyen, Helsinki

- Rakennuksen rakentamisen, rakennuksen laajennuksen ja rakennuksen rakentamiseen verrattavan rakentamisen on sovelluttava ympäröivän alueen yleisesti noudatettuun rakennustapaan sekä tonttiin rajoittuvaan katuun ja muuhun julkiseen kaupunkitilaan rakennuksen sijoituksen, koon, muodon, ulkomateriaalien, värityksen sekä julkisivun jäsentelyn osalta.
- Rakennuksen korkeusaseman on sopeuduttava olemassa olevan ympäristön ja asema-kaavassa suunniteltuihin korkeusasemiin.
- Tontin valaistusjärjestelyissä valolaitteiden sijoitus, suuntaus ja valoteho on sovitettava siten, että ne lisäävät alueen turvallisuutta ja viihtyisyyttä eivätkä tarpeettomasti ja haitallisesti häiritse alueen asukkaita, alueella liikkuvia tai naapurialueita.
- Julkisivuvalaistuksen tulee tukea rakennuksen luonnetta ja sen kaupunkikuvallista merkitystä. Valaisinten on sovelluttava kunkin alueen kaupunkikuvaan.

Rakennusvalvonnalla on mahdollisuus käyttää lupaharkintaa nykyistä laajemmin ja olisi periaatteessa mahdollisuus painottaa myös kaupunkikuvaan ja lähiympäristön laatuun liittyviä tekijöitä. Rakennusvalvonta voisi myös hyödyntää neuvotteluohjauksen keinoja paremman koetun turvallisuuden tavoittelussa.

Kaupunkikuva kokonaisuutena ja sen osatekijät vaikuttavat koettuun turvallisuuteen. Kaupunkikuva on kuitenkin hankalasti mitallistettava, mikä vaikeuttaa ohjausta. Laajasti käsitellynä kaupunkikuva on aistien (näkö, kuulo, tasapaino, haju, tunto, maku) avulla kaupungista syntyvä mielikuva, mikä herättää kokijassa tietyn tuntemuksen tai tunteen. Kaupunkiympäristön kokonaisvaikutelma syntyy havainnoitsijan kokemuksista, tiedosta, arvoista, kulttuuritaustasta, odotuksista ja tarpeista. Kukin muodostaa mielikuvan kaupungista eli kaupunkikuvan omasta näkökulmastaan käsin antaen tietyille asioille, tekijöille ja tuntemuksille enemmän merkitystä suhteessa toisiin (Rautiainen, 2001). Kaupunkikuvan käsittelyyn on ehdotettu myös kriteereitä ja indikaattoreita (esimerkiksi osa-alueille omaleimaisuus, sopusuhtaisuus, yhtenäisyys, elämyksellisyys, historiallinen jatkuvuus, kestävyys, luonto, inhimillinen mittakaava, jalankulkuystävällisyys, toimivuus, selkeys, leikkittävyys, sosiaalisuus, siisteys). Tämä voi antaa pohjan kaupunkikuvan arviointiin myös turvallisuuden kannalta. Rautiaisen (2001) mukaan

- kaupunkikuvakriteeri on kaupunkiympäristön laatuun liittyvä arviointi- tai arvostelupe-
ruste. Se on ympäristön tunnusmerkki.
- kaupunkikuvaindikaattori on osoitin, ilmaisun tai laskennallinen kaava. Se on verratta-
vissa mittariin tai keinoon, jolla mitataan, arvioidaan ja arvostellaan kaupunkikuvan laa-
tua

Monitahoinen omistajuus ja koostumus tekevät kaupunkikuvan hallinnasta ja eheän lähiympäristön ohjauksesta ja suunnittelusta hyvin haastavan.

Esteettömyys on olennainen turvallisen lähiympäristön ominaisuus. Esteettömyys ja saavutettavuus mahdollistavat kaikkien kansalaisten osallistumisen työntekoon, harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. Se merkitsee palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Rakennettu ympäristö ja palvelut ovat esteettä silloin, kun ne ovat kaikkien käyttäjien kannalta saavutettavia, toimivia, turvallisia ja miellyttäviä käyttää (Espoon kaupunki, 2016). Esteettömyyteen on tarve kiinnittää erityistä huomiota korjausrakentamisessa. Kaupungilla on sopimusteknisiä sekä suunnittelun ja toteutuksen ohjaukseen liittyviä

keinoja ja kannustinmahdollisuuksia myös määräystasoa paremman esteettömyyden saavuttamiseksi.

Taulukko 8. Esimerkkejä esteettömyyden tavoitteista ja ohjeista

ESIMERKKI 13 Espoon tavoitteet ja Espoon noudattamat määräykset ja ohjeet esteettömän lähiympäristön toteuttamisessa (Espoon kaupunki, 2016).

Espoon kaupunki noudattaa seuraavia määräyksiä ja suunnitteluohjeita esteettömän lähiympäristön toteuttamisessa:

- Espoon yhdenvertaisuussuunnitelma
- Espoon rakennusjärjestys
- Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen
- Katualueita koskevat tyyppiirustukset
- Aluesuunnittelun käsikirjan luku Esteettömyys
- Esteettömyys kaavoituksessa
- Tilakeskuksen ohje esteettömäksi rakentamisesta, Tilakeskus
- Kevyen liikenteen tyyppikaidemallisto ja kaiteiden käytön ohje
- Pääkaupunkiseudun rakennusvalvonnan yhtenäiset käytännöt (erityisesti esteettömyys ja käyttöturvallisuus)

Espoon kaupungin esteettömyysohjelma:

- Esteettömyyden toteuttamiseksi Espoon kaupunki on määritellyt tavoitteeksi, että Espoosta tehdään toimiva ja esteetön vuoteen 2020 mennessä tuottamalla, rakentamalla ja parantamalla kaupungin palvelut, työpaikat, yleiset alueet, julkiset ja yksityiset palvelurakennukset ja joukkoliikenteen ratkaisut saavutettaviksi, esteettömiksi ja turvallisiksi kaikille ihmisille.
- Espoon esteettömyyden toteuttamisen organisoinnissa keskeisiä toimijoita ovat esteettömyyden ohjausryhmä ja esteettömyysasiantuntija.

Pelastuslaitos

Seitsemän pelastuslaitoksella tehdyn selvityksen (Hakonen, 2016) mukaan käytännön toimintamalleissa on eroja eri kuntien välillä. Kukin pelastuslaitos osallistuu rakentamiseen liittyvään ohjaukseen ja neuvontaan omalla alueellaan sen mukaan, miten se on kunkin alueen pelastuslaitoksen palvelutasopäätöksessä katsottu tarpeelliseksi.

Nykyisessä pelastuslaissa pelastusviranomaisen rooli painottuu aikaisempaa selvemmin rakennusten käytönaikaiseen valvontaan. Rakennusten suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvä ohjaus, neuvonta ja valvonta kuuluvat ensisijaisesti rakennusvalvontaviranomaiselle. Pelastuslain 42 §:n mukaan pelastuslaitoksen tulee onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja asukkaiden kanssa sekä osallistua paikalliseen ja alueelliseen turvallisuussuunnittelutyöhön. Pelastustoimen pyrkimyksenä on vaikuttaa hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen siten, että palo- ja poistumisturvallisuus sekä pelastustoiminnan edellytykset tulisivat riittävästi huomioiduiksi. Selkeästi eniten rakentamisen ohjaukseen ja neuvontaan liittyviä palveluita annetaan rakennushankkeiden pääsuunnittelijoille sekä rakennussuunnittelijoille. Seuraavana sidosryhmänä tulevat palotekniset suunnittelijat ja rakennusvalvonnan lupakäsittelijät. (Hakonen, 2016)

Selvityksen mukaan pelastusviranomaisen osallistuminen rakentamisen ohjaukseen ja viranomaisyhteistyö koettiin tärkeäksi niin rakennusvalvonnan kuin pelastuslaitoksenkin puolelta. Pelastusviranomaisen rooliin rakentamisen ohjauksessa ja neuvonnassa koettiin liittyvän jonkin verran haasteita, osittain sen takia, ettei viranomaisyhteistyön periaatteita ole

määritelty kaikilta osin riittävän selkeästi. Nykyisen pelastuslain myötä viranomaisyhteistyön tärkeys on entisestään korostunut pelastus- ja rakennusvalvontaviranomaisten välillä, koska pelastusviranomaisen toiminta perustuu ensisijaisesti pelastuslakiin ja sen pohjalta annettuihin asetuksiin ja määräyksiin, mutta rakentamiseen liittyvät asetukset ja määräykset perustuvat maankäyttö- ja rakennuslakiin. Tämä vaatisi myös selkeämpiä linjauksia ympäristöministeriön ja sisäministeriön välillä.

Taulukko 9. Esimerkkejä pelastuslaitoksen ohjauksesta ja neuvonnasta
ESIMERKKI 14 Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos
<ul style="list-style-type: none"> Rakentamiseen liittyvä ohjaus ja neuvonta muodostavat Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksella oleellisen osan onnettomuuksien ehkäisyä sekä varautumista pelastustoiminnan mahdollistamiseen onnettomuus- ja vaaratilanteissa. Osana viranomaisyhteistyötä Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos tuottaa saannollisesti myös asiantuntijapalveluita alueensa kuntien rakennusvalvontaviranomaisille. Näihin palveluihin kuuluvat mm. kannanotot ja lausunnot rakennussuunnitelmista poistumisturvallisuuden ja pelastustoimen laitteiden osalta sekä pelastustoiminnan edellytysten huomioon ottamisesta. (Hakonen, 2016: 15-16.)
ESIMERKKI 15 Pelastustoimen uudistushankkeen loppuraportti: Onnettomuuksien ehkäisemisen yhdenmukaistaminen
<ul style="list-style-type: none"> Vaativan rakentamisen palo- ja henkilöturvallisuuden asiantuntija-avusta vastaava pelastuslaitos tukee valtakunnallisesti pelastusviranomaisia vaativaan rakentamiseen liittyvissä asioissa. Vaativan rakentamisen asiantuntijuus tukee erityisesti oletettuun palonkehitykseen perustuvan suunnittelun ohjauksessa, korkeiden rakennusten, maanalaisten tilojen sekä suurten kauppakeskusten ja tuotantolaitosten suunnittelussa ja rakentamisessa. (SM, 2019: 79.) Pelastustien tarkemmalla määrittelyllä ohjeistus on yhdenmukaista ja tasa-arvoista koko maassa. Valtakunnallisesti yhdenmukainen pelastustieohjeistus selkeyttäisi suunnittelua ja parantaisi rakennushankkeiden kustannushallintaa (rakennusvaiheessa tai valmistumisen jälkeiset pelastustiehen liittyvät lisä- ja muutostyöt) (SM, 2019: 89). Pelastusviranomaisen asiantuntijan rooli muiden viranomaisten toiminnan tukemiseksi olisi määriteltävä lakiin. Myös päätöksien valmisteluun annettava asiantuntijatyö tulisi säätää laissa. Erityisesti rakennusvalvontaviranomaisen kanssa tehty yhteistyö tulisi olla selkeästi esillä. 78 § pitäisi lisätä momentti, jossa pelastuslaitosta edellyttäisiin tekemään viranomaisyhteistyötä valvontatehtävän suorittamiseksi. (SM, 2019: 107.)

Kiinteistönomistajien strategiat

Sekä julkiset että yksityiset kiinteistönomistajat ohjaavat strategisten tavoitteidensa ja niiden pohjautuvien suunnitelmien ja käytäntöjen kautta lähiympäristön turvallisuuden muotoutumista (esimerkkejä seuraavassa taulukossa). Parhaiten tavoitteellinen turvallisuuden ohjaus voi onnistua, jos kiinteistönomistajan strategiat ja suunnitelmat liittyvät hyvin yhteen ja tarkentavat kunnan lähiympäristösuunnitelmia. Ylläpidon turvallisuusohjausta voisi toteuttaa ottamalla riskipaikkojen tarkastelun pohjalta huomioon sekä ajallinen että paikallinen näkökulma.

Taulukko 10. Esimerkkejä omistajan strategisista tavoitteista

ESIMERKKI 16 Kiinteistöomistajan tavoitteita, Cityconin kauppakeskukset

- Cityconin kauppakeskukset ovat urbaaneja kohtaamispaikkoja lähellä ihmisten koteja ja työpaikkoja, hyvien joukkoliikenneyhteyksien äärellä. Niissä on myös terveystalveluja ja kunnallisia palveluja.
- Näkemyksemme mukaan tulevaisuudessa menestyvät parhaiten kauppakeskukset, joissa urbaani ympäristö yhdistyy sosiaalisiin kokemuksiin. Sidosryhmävuoropuhelun ja -vuoro-vaikutuksen keskiössä ovat paikallisyhteisöjen osallistaminen ja valmiuksien kehittäminen paikallisesti kauppakeskuksissa. Tarkoituksemme on saada niin nuoret kuin vanhatkin mukaan tähän työhön. On erittäin tärkeää, että jatkamme kauppakeskustemme muuttamista urbaaneiksi kohtaamispaikoiksi, joissa kaupalliset toiminnot ja yhteisöllisyys yhdistyvät.
- Suhtaudumme ennakkoluulottomasti myös muihin kuin vähittäiskaupan alan palveluihin ja erilaisiin asioinnin helppoutta sekä yhteisöllisyyttä lisääviin kokeiluihin.

ESIMERKKI 17 Kiinteistöomistajan tavoitteita, Kojamo

- Uudistamme vuokra-asumista tehden siitä entistä haluttavampaa kehittämällä uudenlaisia kohteja ja palveluita. Ratkaisut edistävät työperäistä muuttoa kaupungistuvassa Suomessa, lisäävät hyvinvointia ja säästävät ympäristöä.
- Tutkimme tulevaisuuden kestävästä asumisen trendejä, työskentelemme palvelusuuntautuneesti asiakkaan hyvän asumisen puolesta ja kasvatamme vuokra-asuntojen määrää. Laaja ja monipuolinen vuokra-asuntotarjonta sekä riittävä laadukkaan uudistuotannon määrä parantavat asunnon etsijän asemaa ja lisäävät valinnan vapautta.
- Haluamme toimia vastuullisesti ilmastoon, ympäristöön, asukkaiden ja henkilöstön näkökulmasta. Näin toimien edistämme samalla kannattavaa taloutta, jonka avulla kasvatamme pitkäjänteisesti omaa tarjontaamme.

ESIMERKKI 18 Rikosten ehkäisyn näkökohtia riskipaikoissa (Rikoksentorjuntaneuvosto).

		Paikallinen		
		Hajautunut	Ryhmittynyt	Keskittynyt
Ajallinen	Hajautunut	Varoituskyltit taskuvarkaista	Kameravalvonta Rakenteelliset muutokset Anniskelupaikkojen aukioloaikojen porrastaminen	Kulunvalvonta Kameravalvonta Rakenteelliset muutokset
	Ryhmittynyt	Valaistuksen parantaminen	Kameravalvonta Lisääntynyt poliisin partiointi	Kulunvalvonta Kameravalvonta Rakenteelliset muutokset
	Keskittynyt	Valaistuksen parantaminen Lisääntynyt poliisin partiointi	Kameravalvonta Valaistuksen parantaminen Lisääntynyt poliisin partiointi	Poliisin ja vartioiden täsmäpartiointi

5.3. Kommentteja ja suosituksia turvallisen lähiympäristön ohjaukseen

Lähiympäristö 2.0 -hankkeen työpajoissa käsiteltiin lähiympäristön koetun turvallisuuden ohjauksen tasoja ja keinoja seuraavasti:

- Ovatko kuvatut ohjauksen vaiheet riittävät
- Miten tieto kulkee ohjauksen eri vaiheiden välillä.
- Nykyohjauksen heikkoudet ja vahvuudet
- Uudet ideat ohjaukseen ja arviointiin

Asiantuntijatyöpaja korosti erityisesti täsmällistä ja velvoittavaa tavoiteasetantaa. Tärkeää on, että turvallisuusnäkökulma tuodaan selkeästi mukaan jo suunnitteluprosessin alkuvaiheessa, prosessin aikana tehdään arviointia ja käydään avointa keskustelua ja eri osapuolien välillä kuten kuullaan poliisin kommentteja mahdollisimman aikaisissa vaiheissa. Asiantuntijatyöpaja painotti myös tontinluovutusehtojen hyödyntämistä ja mittakaavan parempaa huomioon ottamista, mittakaavavertailuja, laadukasta viheralueiden suunnittelua ja nykyistä elävämpien ympäristöjen suunnittelua pienempien hankekokojen avulla. Tutkijatiimi puolestaan painotti erityisesti turvallisuuden eri näkökohtien selkeämpää huomioon ottamista kunnan eri ohjaustasoilla sekä lähiympäristösuunnitelmien ja tontinluovutusehtojen parempaa hyödyntämistä koetun turvallisuuden parantamiseksi.

MAL-tason ohjaus

Suuri osa koettuun turvallisuuteen vaikuttavista keinoista on yksityiskohtaisia suhteessa MAL-sopimukseen. Tällä tasolla käsitellään kuitenkin myös turvallisuuteen vaikuttavia asioita. Esimerkiksi ajatus sosiaalisen elämän mahdollistamisesta mm. kaupunkibulevardien muodossa liittyy tähän ohjaustasoon. Kuntarajojen yli menevä näkökulma on kuitenkin keskeistä, jotta ei synnytetä kuntien rajalle vyöhykettä, joka jää huomiotta. Toimintojen sekoittamisen näkökulma on tärkeää tällä tasolla. Myös esimerkiksi alueelliset yhtenäiset valaistus-suunnitelmat ovat tärkeitä.

Rakennettu ympäristö ja koettu turvallisuus

Rakennetun ympäristön suunnittelu vaikuttaa rajallisesti lähiympäristön koettuun turvallisuuteen. Koettu turvallisuus pohjautuu myös moniin muihin asioihin kuten yhteiskunnan sosiaalisiin olosuhteisiin ja median välittämään kuvaan. Tällä hetkellä on jo hyvin tiedossa rakennettuun ympäristöön liittyviä keinoja, joiden avulla voidaan parantaa koettua turvallisuutta ja ennalta ehkäistä ilkövaltaa ja rikoksia. Tätä tietoa pitäisi käyttää järjestelmällisesti hyväksi suunnittelun eri tasoilla. Tutkimuksen uudet tulokset tulee saada ohjaamaan käytäntöjä. Vaikutuskeinojen merkitys koettuun turvallisuuteen voi olla suora tai epäsuora. Tällä on merkitystä ohjauksessa ja suunnitteluvälinoissa. Turvallisen ympäristön suunnittelussa on käytettävä useita vaikutuskeinoja samanaikaisesti. Usein samanlaiset asiat vaikuttavat sekä viihtyisyyteen että koettuun turvallisuuteen. Jos lähiympäristö on viihtyisä, ihmiset ottavat sen käyttöön, jolloin on luonnollista valvontaa. Hyvään vihersuunnitteluun pitäisi panostaa nykyistä enemmän. Suunnittelun trendit vaikuttavat vahvasti rakennettuun ympäristöön. Trendejä pitäisi myös kyseenalaistaa ja miettiä niiden yhteensopivuutta lähiympäristön hyvien suunnitteluperiaatteiden kanssa.

Suunnittelujärjestelmän kattavuus ja maineenhallinta

Suunnitteluhierarkia sinänsä on kattava, ja periaatteessa ylemmät kaavoitustasot aina ohjaavat alempia. Puutteita on kuitenkin siinä, miten laatuvaatimukset siirtyvät kaavoituksen ja suunnittelun vaiheesta toiseen. Tämän varmistamiseksi ei ole riittävää menettelytapaa; sellainen pitäisi kehittää ja ottaa käyttöön. Alun perin asetettujen tavoitteiden arviointia ja tarkentamista läpi prosessin tulee lisätä ja korostaa. Turvallisuuden ja koetun turvallisuuden suunnittelu onnistuu parhaiten vain, jos näkökulma on mukana hankesuunnittelussa alusta lähtien. Muussa tapauksessa koetun turvallisuuden näkökohdat jäävät resurssien vähyyden vuoksi helposti huomiotta. Eri kuntien välillä on selvästi eroja siinä, miten turvallisuuden ja koetun turvallisuuden näkökohtia painotetaan ja käsitellään suunnittelun eri vaiheissa. Näkemyksistä on tarpeellista keskustella, ja kuntien edustajat ovat kiinnostuneita siitä, miten toisissa kunnissa aihepiiriä on otettu haltuun. Kuntaliiton tai muun toimijan organisoimille seminaareille tms. on tarvetta.

Yleiskaava ja asemakaava

Poliittinen päätöksenteko kunnissa ohjaa myös turvallisen rakennetun ympäristön suunnittelua. Kaupungin strategia ohjaa voimakkaasti yleiskaavaa. Yleiskaavan tasolla ei oteta kantaa yksityiskohtaisesti laadukkuuteen, mutta arviointeja tehdään paljon ja mukana voi joskus olla pieniäkin yksityiskohtia kuten koskien viherkattoja. Viheralueiden sijoittaminen asuinalueiden väliin yleiskaavassa on tärkeä tekijä viihtyisyyden ja samalla koetun turvallisuuden luomisessa. Hulevesiongelma pakottaa kuntia kiinnittämään enemmän huomiota vihersuunnitteluun. Asemakaavavaiheessa olisi mahdollista ohjata turvallisuutta paremmin kuin mitä yleensä tehdään. Ongelmallista on, että kaavoittajilla ei ole kustannustietoja, joiden avulla voitaisiin vertailla erilaisia suunnitelmia. Halutut asiat on velvoitettava; muussa tapauksessa tavoitteet jäävät helposti toteuttamatta kustannusten takia. Ongelmallista on asioiden esittäminen liiteaineistoissa, jolloin sitovuus jää epämääräiseksi. Tavoitteiden pitää olla lisäksi hyvin konkreettisia. Kaavan ja rakennussuunnittelun suhde on käytännössä hyvin toimiva. Jos kuitenkin periaatteet ovat yleisiä luonteeltaan, niin ne jäävät käytännössä usein toteuttamatta. Tästä on esimerkkejä uusiutuvan energian tavoitteiden suhteen. Turvallisuus erityisasiana on kuitenkin esillä harvoin. Koettu turvallisuus on tyypillisesti mukana välillisesti viihtyvyyden tai mittakaavan kautta.

Nykymekanismit eivät tue kantakaupunkimaisuutta. Tarvitaan mittakaavavertailua puistojen, aukoiden suunnittelussa ja rakennusten suunnittelussa. Kilpailuvaiheessa tarvitaan ehdotuksia erilaisista mittakaavoista niin aukio- kuin rakennussuunnittelussa. Katusuunnittelun mittakaava on myös tärkeä. Ajatellaan ehkä, että leveät väylät tuovat turvallisuutta, vaikka näin ei välttämättä olekaan. Pyöräiltävää ympäristöä tehdään jo, mutta käveltävää on vielä haastavampi suunnitella.

Tontinluovutusehdot

Tontinluovutusehtojen käyttö voisi olla tehokas keino ohjaamaan turvallisuuden suunnittelua, jos näkökulma haluttaisiin ottaa mukaan vaatimukseen (vrt. energiatehokkuutta koskevat vaatimukset). Sopimusosaamisen kehittäminen kunnissa olisi tärkeää, koska yksityinen sektori toimii sopimusperusteisesti.

Yksittäisille rakentajille luovutetaan usein liian suuria alueita rakennettavaksi. Hankealueiden koko on kuntien päätäntävällässä, joten kunnilla on mahdollisuus tehdä nykyistä pienempiä hankkeita, jotta saataisiin elävämpää ympäristöä. Kun suunnitellaan liian suuria ko-

konaisuuksia ja alueita, lopputulos on helposti massiivinen. Tulisi selvittää ja kokeilla, saataisiinko pienemmillä alueilla monimuotoista ja viihtyisämpää ympäristöä ja samalla parempaa ympäristöä koetun turvallisuuden kannalta.

Arviointi

Rakennetun ympäristön suunnittelun eri tasoille tarvittaisiin lisää arvioinnin menetelmiä ja keinoja. Tarvitaan menetelmäkehitystä eri näkökulmien hyvään arviointiin. Arvioinnin suhteen on tärkeää tehdä ero jälkikäteisen ja prosessin aikaisen arvioinnin välillä. Prosessin aikaista arviointia pitäisi kunnissa käyttää nykyistä enemmän eri aspektien huomioon ottamiseksi. Rakennuslupavaihe on kuitenkin todella työläs jo nykyisellään, ja sitä ei tulisi kuormittaa lisää.

Tiedon kulussa eri osapuolien ja ohjauksen eri tasojen välillä on paljon parannettavaa. Tiedonkulun tehostamisen keinoja tulisi pohtia ja ottaa käyttöön. 3D-mallien käyttö on yksi hyvä lisäväline prosessin aikaiseen arviointiin. Sitä voitaisiin käyttää esimerkiksi ilkivallan torjunnan suunnitteluun yhteistyössä poliisin kanssa. Myös esimerkiksi koulujen ja niiden lähiympäristöjen turvallisuussuunnittelussa virtuaalitalan hyödyntäminen voisi olla hyvä keino. Eri asiantuntijoita tulee saada yhteistyöhön prosessin eri vaiheissa.

Poliisi

Rikoksen ja ilkivallan torjunnan ja poliisin näkökulma tulisi saada suunnitteluprosessiin lähemminkin mukaan. Poliisikoordinaattoreille on muodostunut konkreettista ymmärrystä rikosten, häiriökäyttäytymisen ja vahingontekojen ehkäisyyn ja vaikutuskeinojen tehoon. Esimerkiksi avoin vain pienillä tilaelementeillä jaettu tilahierarkia julkisessa tai puolijulkisessa kaupunkitilassa on turvallisuuden tunnetta edistävä asia, mutta samalla avoin myös häiriökäyttäytymiselle. Tällä hetkellä poliisi lausuu prosessin eri vaiheissa erittäin vähän, koska aikaa ja resursseja on puutteellisesti. Tilanne voisi parantua, jos harkinnanvarainen lausuntopyyntö ohjeistettaisiin. Paras vaihe kommentointiin olisi kaavoituksen ja aluesuunnittelun sellainen vaihe, jossa suunnittelu on pitkällä ja on saatavilla havainnekuvia, mutta muutoksia voidaan vielä tehdä. Pelastustoimella on suunnitteluprosesseissa sen sijaan vakiintuneet käytännöt. Pelastus- ja poistumistiet saadaan hyvin otettua huomioon. Pelastustoimen edustajat ovat olleet mukana esimerkiksi metron ympärille rakentuvien kaupunkikeskusten esittelytilaisuuksissa ja kokouksissa.

Paikkoja joiden turvallisuussuunnitteluun tulisi kiinnittää erityistä huomiota

Käytännössä löytyy helposti esimerkkejä puutteellisesta turvallisuussuunnittelusta. Uusissakin kauppakeskuksissa voi olla puutteita pelastustieohjeistuksissa ja opasteissa ja ongelmia esteettömyydessä. Pääkaupunkiseudun erityispiirteenä on tällä hetkellä metron ympärille rakentuvat kaupunkikeskukset. Koetun turvallisuuden nimenomainen huomioon ottaminen näissä olisi erityisen tärkeää. Huomiota pitäisi kiinnittää entistä enemmän ja eri osapuolien yhteistyötä tarvitaan.

Puolijulkiset tilat ovat ongelmallisia valvonnan kannalta. Käytännössä poliisi valvoo, mutta tämä tapahtuu järjestyksenvalvonnan kautta jälkikäteisesti. Pitäisi kiinnittää huomiota siihen, kuka tai ketkä ovat tilassa näkyvinä toimijoina ja millaiseksi alueen tunnelma muodostuu, miten hyvin asukkaat ja muut toimijat ottavat tilan haltuun ja miten omistajuus ja toiminnot kehittyvät.

Vanhat ostoskeskukset autoituvat ja niistä tulee houkuttelevia paikkoja häiriöitä aiheuttavaan oleskeluun. Tarvitaan uudenlaista toimintaa, kuten näyttelytiloja, viihdekeskuksia ja kuntosaleja, koska kivijalkakauppojen menestyminen heikentyy verkkokaupan yleistymisen

takia. Kaupunkikuvaan tarvitaan liikettä; ulkoliikuntapaikkojen, kauppakeskusten ja työpaikkojen yhdistäminen luo viihtyisyyttä. Samalla ratkeaisi osa pysäköintiongelmista ja kauppakeskukset olisivat käytössä myös työaikaan.

Puistojen valaistussuunnittelulla on merkitystä. Esimerkiksi Järvenpäässä Pajalan asuinalueen keskellä on iso puisto, ja kaupunkitekniikka on tehnyt valoilla ympäristöstä houkuttelevan ja sellaisen, että ihmiset uskaltavat oleskella ja kävellä myös iltaisin. Modernissa rakentamisessa näkyvyys on yleensä otettu hyvin huomioon eikä rakenneta pimeitä nurkkia. Tavoite pitäisi kuitenkin osata ilmaista nykyistä selkeämmin.

Eri hallintamuotoja sisältävillä alueilla on vaikea löytää halukkaita isännöitsijöitä, koska päätöksentekoprosessit ovat erilaisia ja esimerkiksi korjaushankkeita on vaikea hallinnoida. Käynnissä oleva pienten asuntojen buumi on myös haasteellinen suunta, koska se toisaalta ohjaa myös asukaskuntaa yksipuoliseen suuntaan. Kauppakeskuksissa, joiden päällä on asuntoja, voi olla omistajuuden suhteen harmaita alueita.

Esteettömyys on osa turvallisuuskäsitettä. Lähiympäristön koetun turvallisuuden parantamiseksi liikuntarajoitteisten kuuntelemista pitäisi lisätä.

Kiinteistönomistajien strategia

Kiinteistöstrategioiden aikajänteellä kiinteistönomistajalla on vaikutusta alueeseen. Kiinteistönomistajilla on huomattava vaikutus lähiympäristön laatuun erityisesti kiinteistöjen ylläpidon laadun kautta. Lähiympäristön huomioon ottaminen kuntien omien kiinteistöjen kehittämisessä on myös keskeistä ja tarvitsee myös ohjausta.

Vaikuttavien tekijöiden huomioon ottaminen ohjauksen eri tasoilla

Seuraaviin taulukoihin on koottu turvallisen lähiympäristön niitä näkökohtia, jotka voisivat parhaiten soveltua huomioon otettavaksi

- seutukuntien ja maakuntien väliseen yhteistyöhön ja kunnallisen ohjauksen yleiskaavoituksen tasolla
- kunnallisen ohjauksen eri tasoilla
- rakennushankkeiden ohjelmoinnissa, sekä lähiympäristön käytön ja ylläpidon aikana
- kunnallisen ohjauksen eri tasoilla.

Tasojen suunnittelu-, määrittely ja valvontatehtävät linkittyvät kiinteästi toisiinsa ja vaikuttavat lopputuloksen tavoitteen mukaisuuteen.

Taulukko 11. MAL (maankäyttö, asuminen ja liikenne) -sopimuksen, maakuntakaavan, kaupungin/kunnan strategian ja yleiskaavan näkökulmia lähiympäristön turvallisuuden huomioon ottamiseen.

<p>MAL-sopimus Koetun turvallisuuden yleiset periaatteet osana strategista tavoitetta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintojen sekoittaminen • Kaupunkitilallinen orientoitavuus • Mittakaavan huomioiminen 	<p>Maakuntakaava Koetun turvallisuuden yleiset periaatteet osana kaavan tavoitetta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintojen sekoittaminen • Kaupunkitilallinen orientoitavuus • Mittakaavan huomioiminen
<p>Kaupungin/ kunnan strategia Turvallisuuksuunnitelma Koetun turvallisuuden yleiset periaatteet osana rakennetun ympäristön elinkaarta ja osana hyvinvointia strategisissa ohjelmissa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hallintotyyppien sekä talotyyppien sekoittaminen • Toimintojen sekoittaminen • Lähiympäristön laadukkuus • Kaupunkitilallinen orientoitavuus ja esteettömyys • Mittakaavan huomioiminen • Omistajuuden vahvistaminen osallistumista tuemalla 	<p>Yleiskaava Kaavoitusprosessin periaatteet: turvallisuusnäkökulma jatkuvasti mukana kehittämisessä, turvallisuusnäkökulman varhainen omaksuminen suunnittelussa ja osallisten kanssa tehtävä yhteistyö Koetun turvallisuuden yleiset periaatteet osana kaavan tavoitetta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hallintotyyppien sekä talotyyppien sekoittaminen • Toimintojen sekoittaminen • Kaupunkitilallinen orientoitavuus • Mittakaavan huomioiminen

Taulukko 12. Asemakaavan, rakentamistapaohjeen, tontinluovutusehtojen ja rakennusvalvonnan näkökulmia lähiympäristön turvallisuuden huomioon ottamiseen.

<p>Asemakaava Kaavoitusprosessin periaatteet: turvallisuusnäkökulma jatkuvasti mukana kehittämisessä, turvallisuusnäkökulman varhainen omaksuminen suunnittelussa ja osallisten kanssa tehtävä yhteistyö. Koetun turvallisuuden yleiset periaatteet osana kaavan tavoitetta. Suunnitteluperusteiden kuvaus ja tasomäärittelyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tilahierarkian periaatteet • Hallintamuotojen, talotyyppien ja toimintojen sekoittamisen periaatteet • Mittakaavan ja orientoituvuuden periaatteet • Osallistamisen periaatteet 	<p>Rakentamistapaohje Lähiympäristösuunnitelma. Yleiset periaatteet Asemakaavoituksen periaatteiden sitominen rakentamistapaohjeeseen Suunnitteluperusteiden tasomäärittelyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lähiympäristön laadukkuus • Tilahierarkian periaatteet • Lujittamisen ja teknisen suojauksen tasot • Näkyvyyden ja nähdäksi tuleminen periaatteet • Valaistuksen perusvaatimukset
<p>Tontinluovutusehdot Vaatusmäärittelyt ehtoihin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hallintamuotojen, asunto- ja talotyyppien sekoittamisen vaatimukset • Mittakaavan huomioon ottamisen vaatimukset • Näkyvyyden vaatimukset • Valaistuksen vaatimukset • Tilahierarkian vaatimukset • Lähiympäristön laadukkuus • Lujittamisen vaatimukset 	<p>Rakennusvalvonta Asemakaavaperiaatteiden ja tontinluovutusohjeiden valvonta Turvallisen lähiympäristön periaatteiden esiin tuominen prosessin vaiheissa</p>

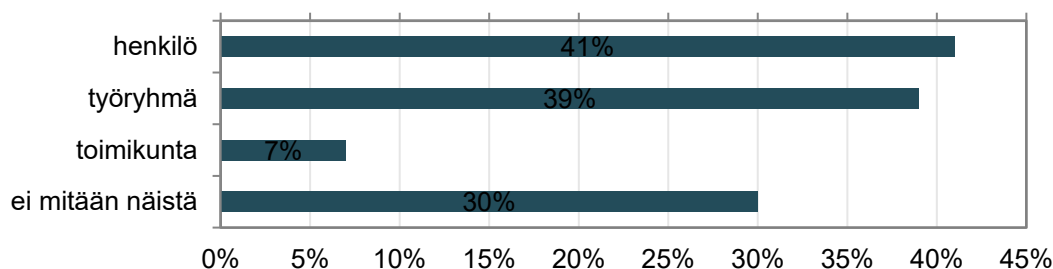
Taulukko 13. Kiinteistöomistajan strategian ja hankesuunnittelun sekä käytön ja ylläpidon suunnittelun ja käytönaikaisten projektien näkökulmia lähiympäristön turvallisuuden huomioon ottamiseen.

<p>Kiinteistöomistamisen strategia Vastuullisuusstrategia Koetun turvallisuuden yleiset periaatteet osana strategista tavoitetta Suunnitteluperusteiden painopisteiden määrittelyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaupunkitilallinen orientoitavuus • Asuntotyyppien sekoittaminen • Toimintojen sekoittaminen • Lähiympäristön laadukkuus • Sosiaalisen elämän ja yhteistyön mahdollistaminen • Omistajuuden vahvistaminen 	<p>Hankesuunnittelu Turvallisuusnäkökulma jatkuvasti mukana kehittämässä, turvallisuusnäkökulman varhainen omaksuminen suunnittelussa ja osallisten kanssa tehtävä yhteistyö. Koetun turvallisuuden yleiset periaatteet osana aluekehityshankkeen tai rakennushankkeen tavoitetta Suunnitteluperusteiden laadullinen tai mitattavissa oleva tasomäärittely:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaupunkitilallinen orientoitavuus • Asuntotyyppien ja talotyyppien sekoittaminen • Toimintojen sekoittaminen • Lähiympäristön laadukkuus • Tilahierarkian suunnitteluohje • Mittakaavan huomioiminen • Lujittamisen ja teknisen suojauksen tasot • Näkyvyyden ja nähyksi tulemisen periaatteet • Valaistuksen tasovaatimukset • Sosiaalisen elämän ja yhteistyön mahdollistaminen • Omistajuuden vahvistaminen
<p>Lähiympäristön käytön ja ylläpidon suunnittelu Turvallisuussuunnittelu Koetun turvallisuuden yleiset periaatteet osana ylläpidon ja käytön tavoitetta Ylläpitoperusteiden tasomäärittely:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lähiympäristön ylläpidon taso • Lujittamisen ja teknisen suojauksen tasot • Valaistuksen ylläpito • Näkyvyyden parantaminen 	<p>Käytönaikaiset projektit (mm. lähiöprojektit, alueluotsit, tapahtumat, lähiympäristön kunnostus, puistokummitoiminta) Kaupunki/ kunta toimii mahdollistajana Kohdentuvat luontevimmin seuraaviin hyvän koetun lähiympäristön periaateisiin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalisen elämän ja yhteistyön vahvistaminen • Lähiympäristön laadukkuus ja ylläpidon taso • Omistajuuden vahvistaminen • Toimintojen sekoittaminen • Tilahierarkian monipuolistaminen

5.4. Turvallisuuden huomioon ottaminen kunnissa kyselytutkimuksen perusteella

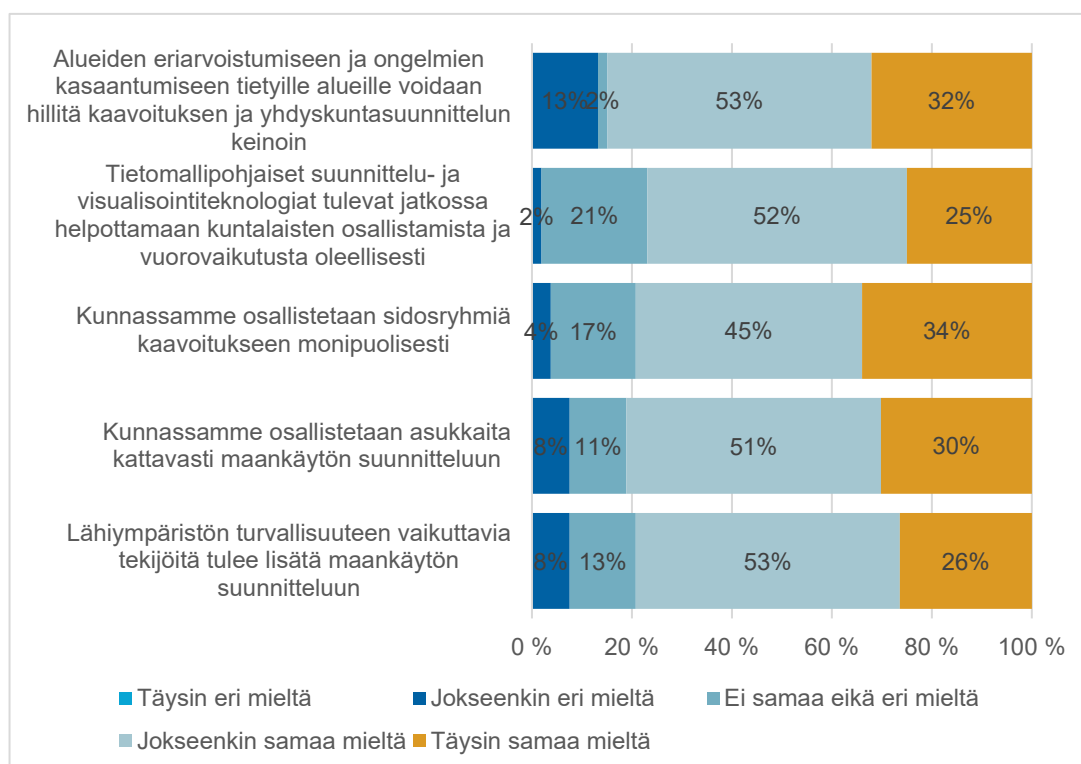
Lähiympäristö 2.0-hankkeessa kunnille suunnatussa kyselytutkimuksessa selvitettiin kunnan työntekijöiden käsitystä turvallisuuden huomioon ottamisesta kunnan ohjauksessa. Vastaneista 22 prosenttia ilmoitti, että kunnassa on turvallisuuskysely tai muu keino turvallisuustilanteen seuraamiseksi. Kunnissa oli lähes yhtä usein turvallisuudesta vastaava henkilö (41 %) tai työryhmä (39 %). Työryhmänä nimettiin yleisimmin joko kunnan johtoryhmä tai liikenneturvallisuusryhmä. Turvallisuudesta vastaavaksi henkilöksi nimettiin seuraavia tahoja: hallintojohtaja, turvallisuus- ja riskienhallintapäällikkö, turvallisuuskoordinaattori, pormestari, kansliapäällikkö sekä turvallisuus- ja valmiusyksikön päällikkö, kunnanjohtaja, osastopäälliköt, turvallisuuspäällikkö, vesiliikelaitoksen johtaja, kehityspäällikkö tai riskienhallintapäällikkö.

Onko kunnassanne turvallisuudesta vastaava tai turvallisuutta ohjaava:

Kuva 8. Turvallisuudesta vastaava taho kunnissa.

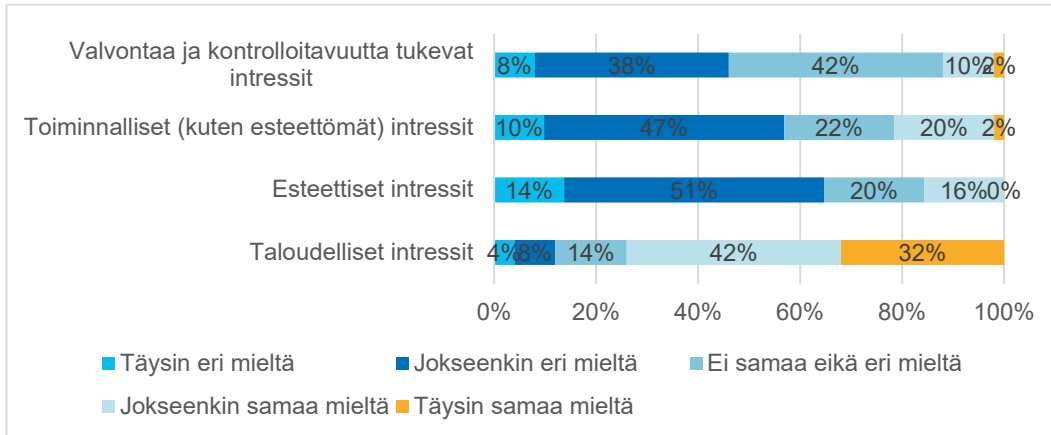
Kuntien toimijoilta kysyttiin myös mielipidettä kaavoituksen mahdollisuuksista eriytymisen (segregaation) ehkäisemisessä ja tarpeesta lisätä turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä maankäytön suunnitteluun. Näistä samoin kuin sidosryhmien ja asukkaiden osallistamisesta kaavoitukseen ja maankäytön suunnitteluun oltiin kunnissa kohtalaisen yksimielisiä. Kahdeksan vastaajaa kymmenestä vastaajista oli sitä mieltä, että sidosryhmiä osallistetaan kaavoitukseen ja asukkaita maankäytön suunnitteluun kattavasti. Yhtä moni koki, että tietomallipohjaiset suunnittelu- ja visualisointitekniikat helpottavat jatkossa kuntalaisten osallistamista. Vastaajat kannattivat lähiympäristön turvallisuuteen vaikuttavien tekijöiden lisäämistä maankäytön suunnittelussa. Kaavoituksella ja yhdyskuntasuunnittelulla uskottiin olevan alueiden eriarvoistumista ja ongelmien kasaantumista hillitsevä vaikutus. Kukaan vastaajista ei ollut seuraavista väittämistä täysin eri mieltä ja jokseenkin eri mieltä olevien osuudet olivat matalia.

Kuva 9. Kuntien toimijoiden kannanottoja kaavoituksen mahdollisuudet ja osallistamisesta.

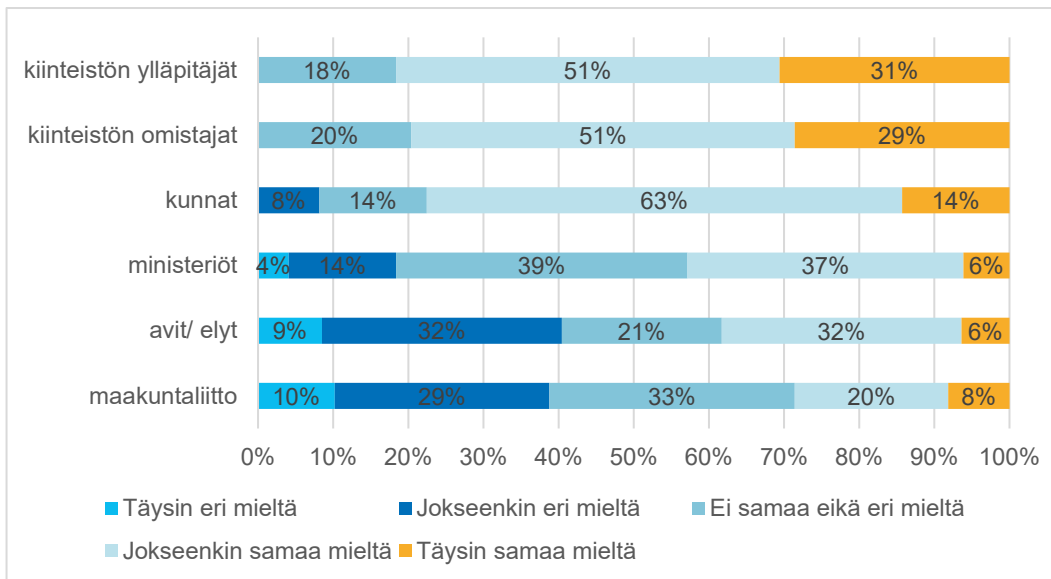
Kuntakyselyn vastauksien perusteella suunnittelussa painotetaan nykyään liikaa taloudellisia intressejä (74 % vastaajista täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Sen sijaan valvonnan,

toimivuuden (kuten esteettömyyden) tai esteettisyyden näkökulmia ei vastaajien enemmistön mukaan painoteta liikaa.

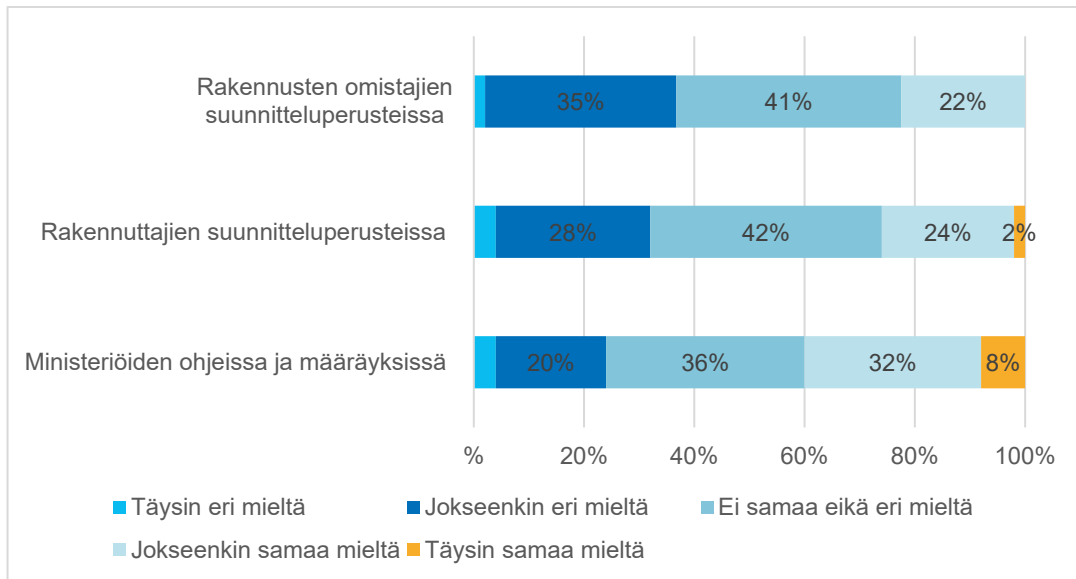

Kuva 10. Eri intressien liiallinen painotus.

Vastaajat korostivat ohjausta tehostamistarpeita erityisesti kiinteistön omistajien ja ylläpitäjien suhteen, ja olivat samaan aikaan sitä mieltä, että ohjauskeinoja on sinänsä riittävästi.

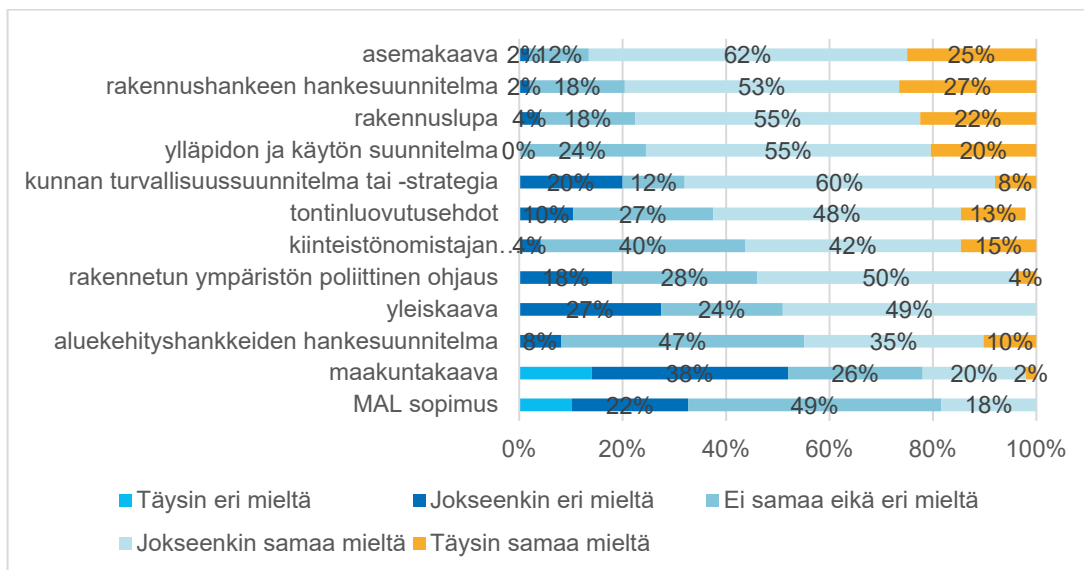

Kuva 11. Ohjauksen tehostamisen tarve.

Kuva 12. Lähiympäristön laatua ohjeistetaan riittävästi.

Vastaajien mielestä asemakaavalla, rakennushankkeiden hankesuunnitelmissa, rakennusluvilla ja useilla muilla ohjausmenetelmillä on riittävät keinot ja arviointitavat tavoitella turvallisuuden tunnetta lähiympäristössä.

Kuva 13. Ohjausmenetelmien riittävät keinot ja arviointitavat.

Vastaajat olivat epätietoisia siitä, onko aluesuunnittelun ja rakennushankkeiden ohjauksen tasolla käytössä kattavat suunnitteluperusteet. Suurin osa vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä väittämästä, jonka mukaan käytössä on kattavat suunnitteluperusteet aluesuunnittelun ohjauksen (45 %) tai rakennushankkeiden ohjauksen (43 %) tasolla. Väittämästä oltiin yleisemmin samaa kuin eri mieltä.

Puolet vastaajista taas ei ollut samaa eikä eri mieltä siitä, kumuloituuko ohjaus siirryttäessä eri tasolta toiselle riittävästi. Neljännes vastaajista oli väitteen kanssa jokseenkin samaa mieltä ja neljännes jokseenkin eri mieltä.

Taulukko 14. Aluesuunnittelun ja rakennushankkeiden suunnitteluperusteiden kattavuus ohjauksen tasolla.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
aluesuunnittelun ohjauksen tasolla	0 %	18%	45%	35%	2%
rakennushankkeiden ohjauksen tasolla	0 %	12%	43%	39%	6%

Kyselyssä tiedusteltiin, miten ohjausta ja menettelytapoja on kehitettävä, jotta kunnat ja maakunnat pystyvät varmistamaan kilpailukyisen lähiympäristön laadun. Avovastausten mukaan laaja kokonaiskuva on onnistuneen suunnittelun kannalta välttämätön. Kaavoituksessa on huomioitava turvallisuus ja sosiaalinen kestävyys, ja rakennushankkeita toteutettaessa tulee ajatella myös alueen kokonaisuutta. Vaikutusten arvioinnin kehittämistä lähiympäristön turvallisuuden näkökulmasta toivottiin.

Eräs vastaaja nosti esille sen, että valtion, kuntien sekä eri sektoreiden olisi hyvä käyttää yhtenäisiä työvälineitä (esim. ohjelmistoja), jotta yhteistyö onnistuisi paremmin.

Toisaalta monien vastaajien mukaan ennen kaikkea tarvitaan lisää aikaa ja rahoitusta. Ohjeita ja tietoa on olemassa, mutta niiden hyödyntäminen on usein resursseista kiinni. Erityisesti kunnille toivottiin lisää mahdollisuuksia ja resursseja turvallisen ympäristön suunnitteluun. Ohjauksen toivottiin olevan suosittelevaa, jotta kuntien olisi mahdollista toteuttaa sitä itselleen sopivin tavoin.

”Kaikki tarvittava on olemassa. Kyse on loppupeleissä suunnittelijoiden ja rakennetun ympäristön toteuttajien ammattitaidon olemassaolosta ja halusta/luvasta toteuttaa ratkaisut turvallisuusnäkökulmia painottaen, vaikka kustannuspaine vaanii aina nurkan takana.”

6. SUUNNITTELUPERUSTEET

6.1. Johdanto

Tässä luvussa esitetään luvussa 3 esitettyjen turvallisen lähiympäristön vaikutuskeinojen pohjalta valitut ja muokatut keskeisimmät suunnitteluperusteet. Suunnitteluperusteella tarkoitetaan tässä eri tasoilla asetettuja suunnittelun tavoitteita. Suunnitteluperusteiden yleinen käyttötarkoitus on tukea tavoitteiden asettamista ja suunnittelun ohjeistusta hankesuunnittelussa sekä alueellisten kehityshankkeiden että rakennussuunnittelun tasoilla. Muokkaus on tehty liitteen 3 mukaisissa työpajoihin perustuvissa prosesseissa.

Turvallisen lähiympäristön suunnitteluprosessin keskeisiä piirteitä ovat turvallisuusnäkökulman pitäminen mukana kaikessa kehittämisessä, osallisten yhteistyö suunnittelussa ja turvallisuusnäkökulman varhainen omaksuminen suunnittelussa. Turvalliseen lähiympäristöön vaikuttavat monet samat tekijät - suoraan tai epäsuorasti - mitkä vaikuttavat myös viihtyisään lähiympäristöön. Lähiympäristön suunnittelun yleisiä periaatteita esitetään seuraavassa. Lähikohdaksi on otettu Aino Hirvolan laatima kuvaus (Hirvola, 2016) ja sitä on täydennetty Lähiympäristö 2.0- hankkeen tulosten pohjalta. Yleisten periaatteiden määrittely hahmottaa suunnittelulle kokonaistavoitteita ja soveltuu mm. lähiympäristösuunnitelman ja hankesuunnitelman yleiseksi tavoitekuvaukseksi

Taulukko 15. Lähiympäristösuunnittelun pääperiaatteet.

Aluetason yleisiä periaatteita

- Suunnittelun perustaksi on hyvä ottaa alueen todelliset vahvuudet ja paikalliset ominaispiirteet.
- Ympäristö voidaan suunnitella siten, että asukkaiden päivittäiset rutiinit ja reitit risteävät ja spontaanit kohtaamiset ovat mahdollisia.
- Alueelle voidaan pyrkiä luomaan erityisiä identiteettisymboleita, paikkoja tai elementtejä, johon asukkaat voivat samaistua tai jotka ajan myötä muodostuvat asukkaille merkityksellisiksi.
- Monipuoliset toiminnot, työpaikkojen, asumisen ja palveluiden sekoittaminen samalla alueella, lisäävät luonnollista valvontaa. Yksipuoliset alueet autioituvat usein joko päivisin tai iltaisin, jolloin rikostilaisuudet lisääntyvät. (Hirvola, 2016)

Lisäykset (Lähiympäristö 2.0):

- Ihmisen mittakaavaan ja aistihavaintojen reunaehtoihin perustuva katutilojen ja aukoiden mitoitus luo puitteet turvalliselle ympäristölle. Vilkaasti liikennöidyt reitit lisäävät turvattomuutta erityisesti lasten ja vanhusten näkökulmasta; niiden suoja- ja turvarakenteisiin kiinnitetään erityistä huomiota liikennesuunnittelussa.
- Lähiympäristön suunnitteluun erikseen panostaminen ja tilahierarkian monipuolinen käyttö (puoliyjsityiset ja puolijulkiset tilat) mahdollistavat sekä luontevaa sosiaalista kanssakäyntiä että luonnollista valvontaa.
- Turvallisuus huomioidaan suunnitteluprosessissa usealla eri tasolla.
- Turvallisuus huomioidaan heti suunnitteluprosessin alusta alkaen vaikeasti korjattavien ja kalliiden virheiden välttämiseksi.
- Ylläpito ja käyttö:

- Puistojen, aukoiden, torien ja pääjalankulureittien sekä pyöriteiden ylläpitoon ja huollon reagointiaikaan panostetaan, sillä viihtyisä ja siisti julkinen ympäristö tukee turvallisuuden tunnetta ja ehkäisee häiriökäyttäytymistä ja vahingontekoa.
- Paikalliset tapahtumien järjestämistä sekä asukkaiden omaehtoista ympäristön viihtyvyyden parantamista on tärkeää tukea. Tämä vahvistaa omistajuutta.
- Jalankulkuympäristön laatuksien mukainen aluesuunnittelu (Gehl, 2018) luo vahvan perustan viihtyisän alueen luomiseen, jossa koettu turvallisuus on korkea

Korttelitason yleisiä periaatteita

- Ryhmitellään rakennukset tontilla ja korttelissa siten, että sisäänkäynnit, ihmisten kulureitit ja niillä kohtaamiset ovat luontevia. Tärkeitä ovat myös hyvät näköyhteydet ikkunoista ja muilla tavoin kaikkiin yhteisiin sisä- ja ulkotiloihin, mukaan lukien pysäköintialueet.
- Tilojen joustavuus ja monikäyttöisyys luovat paikkoja asukkaiden omaehtoiselle toiminnalle. (Hirvola, 2016)

Lisäykset (Lähiympäristö 2.0):

- Suunnitellaan rakennusten massoittelu, sijoittelu ja suuntaus sekä sisäänkäyntien sijainti siten, että saavutetaan ihmisen mittaista kaupunkitilaa ja laadukasta lähiympäristöä.
- Pohjakerrosten suunnittelussa kiinnitetään huomiota vaihtelevuuteen ja elämyksellisyyteen. Kadulle/pihalle avautuva tilojen käyttö joka avautuu kadulle/pihalle lisää sosiaalista elämää ja yhteistyötä.
- Tonttien raja-aidat ja portit antavat signaalin yksityistilasta olematta liian torjuvia. Aita jäsenetään vertikaalisin elementein liiallista yksitoikkoisuutta välttämällä.
- Korttelikohtainen valaistuskonsepti luo omaleimaisuutta ja vahvistaa omistajuutta.
- Ylläpito ja käyttö: Rakennusten pihvoja ja lähiympäristöä ylläpidetään riittävin toimin; mm. siistiminen ja huoltotyöt (esim. valaisimien huolto) ovat hyvää tasoa.

Rakennustason yleisiä periaatteita

- Käytetään ikkunoita ja lasiseiniä sisäänkäynneissä ja aulatilissa sekä maantasokerroksen tiloissa. Luodaan mahdollisuuksia sosiaaliselle vuorovaikutukselle toimivilla, viihtyisillä ja monipuolisilla kohtaamispaikoilla ja oleskelu- ja yhteistiloilla.
- Suunnitellaan ja toteutetaan ulko- ja sisätilat esteettöminä, jolloin ne vähentävät kaikkien tapaturmia ja onnettomuuksia sekä lisäävät turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Kun pääreitit ovat esteettömiä, ei tarvitse kulkea sivureittejä, joissa sosiaalinen kontrolli on vähäisempää.
- Vältetään toiminnallisesti sokkeloisia ja vaikeasti hahmotettavia tiloja, pimeitä syvennyksiä ja kulmauksia sekä onnettomuuksien ja tapaturmien vaaraa aiheuttavia paikkoja ja tilaratkaisuja. (Hirvola, 2016)

Lisäykset (Lähiympäristö 2.0):

- Rakennusten ja ulkotilan välinen vuorovaikutustila (patiot, terassit, parvekkeet jne. suunnitellaan niin että luonnollista kohtaamista ja luonnollista valvontaa voi tapahtua yksityisyyden kärsimättä.
- Ylläpito ja käyttö: Rakennusten pihjoilla ja lähiympäristössä ylläpitotoimet tulee olla riittäviä, mm. siistiminen ja huoltotyöt (esim. valaisimien huolto).

Lähteet: Aino Hirvola, Turvallinen Kaupunki, näkökohtia rakennetun ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen (Suomen Ympäristö 4/ 2016) ja Jan Gehl, Ihmisten kaupunki (Rakennustieto 2018). Alkuperäinen teos: Jan Gehl, Byer for mennesker (Bogvaerket, 2010).

Kyttä, M., Puustinen, S., Hirvonen, J., Broberg, A. Lehtonen, H. (2008). Turvallinen asuinalue: Tampereen Muotiala suunnitelmassa ja kokemuksissa. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu B, 93.)

COST-kaupunkitutkimushankkeen raportti: de Kleuver, J., van de Klundert, W. & Soomeren, P. (2014). High-rise in trouble the Bijlmermeer in Amsterdam. COST ACTION TU1203. 31.3.2018

6.2. Asiantuntijatyöpajojen kommentteja ja suosituksia turvallisen lähiympäristön suunnitteluperusteisiin

Lähiympäristö 2.0 -hankkeen työpajoissa käsiteltiin lähiympäristön suunnitteluperusteita kirjallisuudesta koottujen vaikuttavien tekijöiden sekä etukäteen laadittujen ehdotusten perusteella. Työpajoissa päädyttiin siihen, että tunnistetut vaikutuskeinot on mahdollista muokata suunnitteluperusteiksi ja niitä on mahdollista hyödyntää hankesuunnitteluvaiheessa sekä rakennus- että aluekehitystasolla. Suunnitteluperusteita pidettiin oikein jäsennehtyinä ja niiden katsottiin auttavan tavoitteiden asettamista ja suunnittelun ohjaamista eri vaiheissa. Niiden avulla syntyy ohjaavia periaatteita, arviointikriteerejä ja lopulta periaatteita ja kriteereitä seuraavan suunnittelun keinoin turvallisen lähiympäristön konsepteja. Arviointikriteerejä on mahdollista hyödyntää suunnitteluprosessin aikana tilaajaohjauksessa ja sidosryhmien ja loppukäyttäjien kanssa tehtävässä vuorovaikutuksessa sekä suunnitteluryhmän sisäisessä yhteistyössä. Reflektointi vahvisti käsitystä, että koettua turvallisuutta on mahdollista tarkentaa suunnittelunohjauksessa. Tausta-aineistoa ja suunnitteluperusteiden ehdotuksia kommentoitiin monin tavoin. Useimmat kommentit koskivat eri asioiden tärkeyttä tai vaikeuksia. Vaikka uusia ehdotuksia lähiympäristön koetun turvallisuuden parantamiseen ei juuri tullut, niin yhteenveto keskeisistä näkemyksistä esitetään seuraavassa.

Orientoituvuus, näkyvyys ja valaistus

Näkymät tulee miettiä suunnittelun alkuvaiheissa. Hyvän orientoituvuuden suunnittelu on vaativaa, koska liian orientoituvasta saattaa tulla ikävän näköistä. Hyvät maamerkit auttavat orientoituvuudessa. Aukiot ja puistot helpottavat orientoituvuutta, umpikorttelit eivät. Kaarevat käytävät hankalia, koska niitä kulkiessa on vaikea hahmottaa ilmansuunnat. Julkisivuväläistus, syvennyksien, katoksien ja ovien valaistus auttaa. Maanalaisten pysäköintitilojen suunnittelussa on tapahtumassa muutos. Tilat halutaan suunnitella enemmän katutilojen kaltaisesti, ja varata selkeät alueet myös jalankulkijoille.

Kadunnumeroiden, rapun opasteiden ja muun tarvittavan opastuksen tulee olla kunnolla näkyvissä. Jos opasteita ja merkkejä on liikaa, niin ne voivat myös sekoittaa toisiinsa. Alueet kehittyvät hitaasti, joten myös väliaikaisesta opastuksesta on huolehdittava. Myös maantassolla tarvitaan kunnollisia opasteita. Esteettömät reitit ja niiden selkeä opastus ovat tärkeitä. Reitit tulisi merkitä todella selvästi myös satunnaista käyttäjää varten maalauksilla ja symboleilla. On kokemuksia tiloista, jotka niin isoja ja sekavia, että ihmiset välttävät niiden käyttöä heikon orientoituvuuden takia. Tärkeää on myös ottaa huomioon, että kaikki eivät käytä tai osaa käyttää digitaalisia palveluja ja applikaatioita.

Rakennusten tulee olla helposti saavutettavia kevyen liikenteen keinoin; suunnittelussa on huomioitava, kuinka ihmiset oikeasti käyttäytyvät ja millaisia reittejä todennäköisesti valitsevat. Kevyen liikenteen turvallisuus, sujuvuus ja katkeamattomuus pitäisi turvata. Orientoituvuus pitäisi suunnitella ottaen huomioon myös ikääntyneiden mahdolliset erityistarpeet.

Hyvä valaistus on yksi merkittävimpiä koettuun turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Valaistuksessa suuntaukset ja valon laatu ovat olennaisia eikä pelkkä valon määrän lisääminen. Tietoa, tekniikkaa ja hyviä esimerkkejä on tarjolla valaistuksen hyvän suunnittelun tueksi. Nykyään valaistussuunnittelu tapahtuu usein ammattimaisesti valaistussuunnittelijan toimesta, mikä myös vaikuttaa laadun paranemiseen. Ulkovalaistus tulisi uusia samalla kertaa kokonaisille alueille, jotta ei synny suuria laatueroja (esimerkiksi eri väristä valaistusta). Turvallisuus ei saisi kuitenkaan tarkoittaa liiallista valaistusta, sillä se toisaalta vähentää viihtyisyyttä. Valon tarpeeseen pitää osata vaikuttaa myös materiaalien ja pintojen laadun valinnalla. Illalla esimerkiksi tunneleissa tulisi olla astetta himmeämpi valaistus, koska suuren valaerot ovat haitallisia. Kaupungit eivät ohjaa yksityisalueiden valaistusta, mutta kun ulkoalu-

eiden valaistus on käynyt tekniikan ansiosta mahdollisemmaksi ja helpommaksi, tämäkin tulisi ottaa kaupunkikuvallisista syistä ohjauksen piiriin vastaavasti kuin tehdään julkisivujen suhteen tai esimerkiksi parvekekaihtimien suhteen rakennusluvuissa.

Mittakaava

Mittakaavan huomioon ottamisessa täytyy puhua ”ihmisen mittakaavasta”. On otettava huomioon lähiympäristön eri käyttäjien kuten esimerkiksi ikääntyneiden erilaiset tarpeet. Lähiympäristön mittakaavan suunnittelua tulisi tehdä myös virtuaalimallien avulla. Rakennusten korkeutta on vaikea hahmottaa, hyvin väljät torit ja suuren torin keskellä olevat kojut eivät houkuttele, koska mittakaava on liian suuri. Suomessa ei toistaiseksi ole hyvin korkeita rakennuksia, mutta niitä on tulossa, ja tämä vaikuttaa myös lähiympäristön koettuun turvallisuuteen. Korkea rakennus vaatii paljon panostusta ympäristöön. Hyvä esimerkki on Malmön Turning Torson ympäristö. Mahdollisimman varhainen käsittely ja vaikuttamisen mahdollistaminen sekä asiantuntijayhteistyössä että asukkaiden kesken on välttämätöntä. Tiivistämisen parhaiden ratkaisujen kehittämiseen olisi panostettava enemmän - puretaanko ja rakennetaan korkea talo vai pitäisikö tehdä niin, että rakennetaan sekaan uusia pieniä taloja.

Tilahierarkia ja omistajuus

Puolijulkisen tilan merkitys ja säännöt voivat olla hyvin epämääräisiä, ja asemaltaan epämääräiset tilat aiheuttavat eniten ongelmia ei-toivotun käytön suhteen erityisesti tiiviissä kaupunkiympäristössä. Puolijulkisen tilan suhteen käyttäjät eivät mahdollisesti tiedä, saako esimerkiksi kulkea läpi tai oleskella. Julkisen ja yksityisen tilan rajaaminen selkeillä rakenteilla on tärkeää, mutta toisaalta kovien rajoja on osattava myös pehmentää esimerkiksi istutuksilla. Käyttäjien suhtautuminen hierarkialtaan erilaisiin tiloihin on muuttunut viime vuosina verrattuna aikaisempaan; esimerkiksi katutilaa saatetaan ottaa enemmän haltuun. Tämän helpottamiseen tarvitaan uusia ideoita ja keinoja. Yhteiskäyttö onnistuu yleensä parhaiten ja luo vähiten ongelmia, kun useat eri ihmisryhmät harrastavat oleskelua yhteisissä tiloissa. Suunnittelun suhteen ongelmallisia ovat erityisesti kauppakeskukset, joissa esimerkiksi nuorison oleskelu herättää ristiriitaisia mielipiteitä. Turvattomuuden tunne ei kuitenkaan selity ainoastaan ei-toivotuilla ryhmillä vaan tilan laatu joko heikentää tai vahvistaa vaikutusta. Epämiellyttävällä ja pelottava tila, kuten kapea ja pimeä katvealue, vahvistaa. Ympäristö, jossa on onnistunut tilahierarkia, on usein myös viihtyisä.

Laadukkuus

Kaavan ja rakennuslupien avulla voidaan pitkälti määrittää ja ohjeistaa uutta rakentamista, mutta mahdollisuudet ovat vähäisemmät sekä rakennusten että pihojen ylläpidon laadukkuuden suhteen. Lisäksi tarkkoja laatumäärittelyitä on vaikea muotoilla. Julkisissa rakennuksissa ja niiden välittömässä läheisyydessä laadukkuus otetaan hyvin huomioon kuten esimerkiksi uusissa museoissa, kirjastoissa, kouluissa ja lastentarhoissa. Toisaalta esimerkiksi kauppakeskusten suhteen jää käytännössä paljolti rakentajan huoleksi, miten uusi sopii olemassa olevaan lähiympäristöön. Laadukkuuden suhteen ongelmallista voi olla myös tavoiteltavien asioiden ja ihanteiden muuttuminen ajan myötä. Laadukkuudella on vaikutusta myös siisteystasoon; esimerkiksi roskaamista on saatu vähennettyä laadukkaiden istutusten avulla. Laadukkuuteen kuuluu myös ylläpidon laadukkuus, mutta ylläpidettävyys ei saa liikaa ohjata lähiympäristön suunnittelua. Turvallisuuden suunnittelu kärsii, kun tavoitellaan ylläpidon ja huollon, kuten puhtaanapidon ja lumen aurauksen, helppoutta ja alhaisia kustannuksia.

Toiminnot, asuntotyypit ja hallintatyypit

Toimintojen sekoittamista ja erilaisia asuntokokoja voi olla käytännössä vaikea toteuttaa, jos esimerkiksi rakennusliikkeet eivät näe kannattavaksi rakentaa tavoitteiden mukaista. Elinkeinoelämä täytyy saada mukaan suunnitteluun, jotta saadaan ymmärrystä esimerkiksi erilaisten liikkeiden menestymismahdollisuuksista eri alueilla. Suomessa on vielä vähän kokemusta monitoiminnallisista ympäristöistä ja tietoa ja ymmärrystä tarvitaan lisää. Kaupunkirakenteen elinkaari ja päätöksien vaikutukset ovat todella pitkäaikaisia. Päätöksenteon eri vaiheisiin pitää tuoda paljon nykyistä enemmän tietoa ja ymmärrystä kaupunkirakenteen elinkaaresta, jotta osattaisiin paremmin varautua tulevaan, kuten esimerkiksi, mitä tapahtuu kauppakeskuskeskuksille, kun niiden aika on ohi. Sekoittamisen yhteys kestäväan kehitykseen on myös olennaista erityisesti saavutettavuuden vuoksi. Kaupungin päättäjillä pitäisi olla enemmän ymmärrystä tiiviin rakenteen ja toimintojen sekoittamisen merkityksistä. Toisinaan päädytään ristiriitaisiin lopputuloksiin esimerkiksi haluamalla yhtä aikaa toisaalta elävöittää kaupunkikeskusta ja toisaalta rakentaa suurimmat kauppakeskukset reuna-alueille. Hyvä kauppakeskus avautuu yhdyskuntaan. Mielenkiintoinen vaihtoehto on katettu kauppakeskusmainen katutila. Toimintojen sekoittamisessa hyvin tärkeää on myös ottaa huomioon julkisten rakennusten ja erityisesti esimerkiksi koulujen sijoittaminen.

Eri asuntokokojen ja -tyyppien lisäksi tarvitaan enemmän myös esimerkiksi eri sukupolvien asuntoja, sivuasuntomahdollisuuksia ja studioasuntoja. Lisäselvitykset huonejaoista ja muuntojouston mahdollisuuksista ovat tarpeen. Alueilla usein vastustetaan erilaisten hallintamuotojen sekoittamista; sekoittaminen on helpompaa, jos sitä on jo olemassa. Helsingissä hallintotyyppien sekoittaminen osataan hyvin ja sitä on toteutettu johdonmukaisesti, mutta kaikissa kaupungeissa ei ole päästy yhtä hyviin tuloksiin. Merkittävien korjausvaiheiden yhteydessä alueen identiteettiä saatetaan voida muuttaa merkittävästi. Tähän vaikuttaa merkittävästi, jos kunta mahdollistaa lisärakentamisen käyttämisen korjaamisen rahoituslähteenä. Ei-suunniteltua sekoittumista tapahtuu, kun sama sijoittaja ostaa ison määrän omistusasuntoja ja antaa ne vuokralle. Juurtumisen edistäminen vaatii sitä, että on erilaisia talotyyppejä. Juurtumisen edistäminen voisi olla suunnitteluperuste.

Sosiaalinen yhteistyö

Sosiaalinen katuelämä on yleistynyt ja toisaalta alkoholinkäyttö vähentynyt. Kampin tori on esimerkki suhteellisen viihtyisästä ympäristöstä, joka vahvistaa sosiaalista elämää. Tilojen ja puistojen talviaikaista käytettävyyttä pitää kuitenkin parantaa ottamalla tuulensuoja, aurinkoisuus, valaistus ja luonnollisen valvonnan keinot paremmin huomioon. Onnistuessaan katuripputorien ja muiden tapahtumien järjestäminen voi olla todella merkityksellistä lähiympäristön sosiaalisen elämän kannalta. Hyvä esimerkki on Kumpula, jossa järjestetään tapahtumia asukkaiden aktiivisuuden ansiosta. Kuntien pitäisi olla aktiivisia ja ehdottaa soveltuvia katutiloja tapahtumille yhteistyössä kaupunkijärjestöjen kanssa. Kohtaamispaikkoja tarvitaan myös ikäihmisille. Alueiden hoito on siirtynyt huoltoyhtiöille, mikä sekin vaikuttaa lähiympäristön sosiaaliseen elämään. Olisi hyvä kokeilla, olisiko vielä mahdollista palata siihen, että ihmiset hoitavat itse lähialueita. Rakennusten sisäiset yhteistilat ovat myös tärkeitä yhteisöllisyyden vahvistamisessa. Hyvä esimerkki on Jätkäsaaren rakennettu sukupolvien talo. Hyvät suunnitteluperusteet eivät yksiselitteisesti voi taata hyvää lopputulosta. Esimerkiksi sosiaalisen elämän ja kohtaamisten tueksi suunnitellut oleskelupaikat ja istuinpaikat voivatkin houkutellessa myös sellaisia käyttäjiä, jotka aiheuttavat häiriöitä ja heikentävät koettua turvallisuutta. Suunnittelussa on kyettävä ottamaan huomioon tilojen tulevien käyttäjien kirjo.

Luonnollinen valvonta

Hyvä luonnollinen valvonta vaatii, että tilassa tapahtuu muutakin kuin kävelijöiden ohikulke- mista. Hyvin vilkkaissa paikoissa kuten esimerkiksi Helsingin keskustassa ei koeta paljoa turvallisuutta. Luonnollisen valvonnan kannalta olennaisia asioita ovat esimerkiksi ikkunoi- den suuntaaminen esimerkiksi väyliin, polkupyörien pysäköintipaikkoihin ja toimintoihin näh- den sekä kulkuväylien suuntaaminen. Myös valaistuksella on merkittävä vaikutus, koska se lisää ihmisten liikkumista ja siten luonnollista valvontaa. Luonnollinen valvonta ei toisaalta aina paranna turvallisuutta, koska nähdyn vahingonteon ilmoitus- tai reagointikynnys voi joil- lakin alueilla olla korkealla. Luonnollisen valvonnan suunnittelu - esimerkiksi suuntaamalla yhteistilojen ikkunoita katutasoon päin - on erityisen tärkeää katutiloissa, jonka ympärillä on pelkästään asuinkerrostaloja.

Lujittaminen

Turvallisuus koetaan usein myös hyvin negatiivisena asiana, koska se on aikaisemmin mer- kinnyt ensi sijassa aitoja ja esteitä. Lujittaminen voi olla liiallista, jolloin vaikutus lähiympäristön koettuun turvallisuuteen kääntyy päinvastaiseksi kuin haluttiin. Teknistä suojausta on osat- tava käyttää oikealla tavalla ja oikeassa suhteessa. Lujittamista ovat myös kiipeilymahdolli- suuksien vähentäminen, ritilöiden ja aitojen sijoittelu ja kattojen suunnittelu niin, että ei muo- dostu katveja, jonne pääsee piiloutumaan. Kameravalvontaa käytetään jo paljon esimerkiksi kauppakeskuksissa mutta myös kaupungin toimesta, ja uusilla alueilla osataan sijoittamispai- kat suunnitella hyvin.

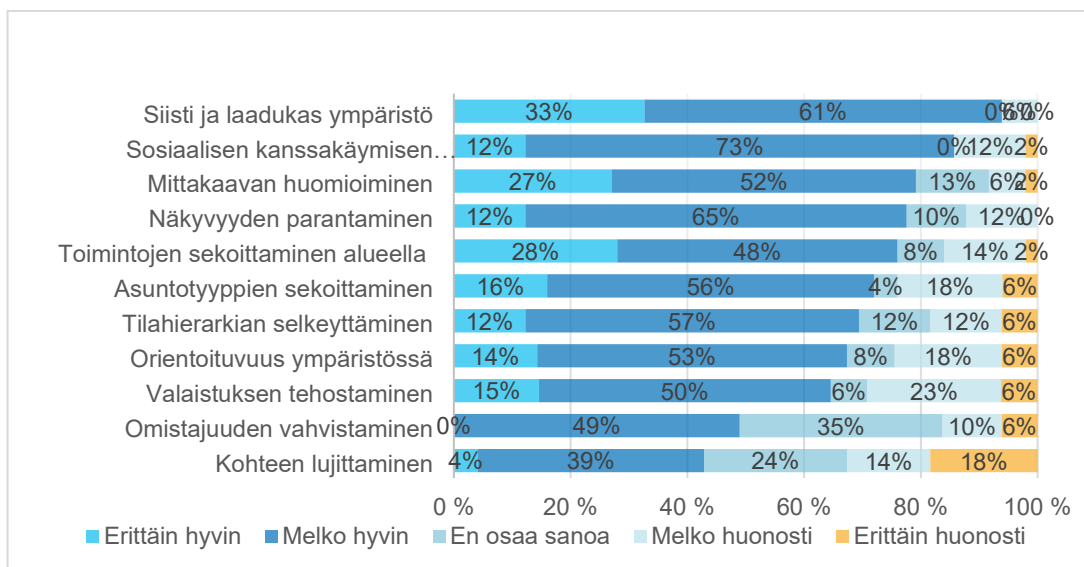
6.3. Suunnitteluperusteiden tärkeys kyselytutkimuksen pe- rusteella

Kunnan toimijoille suunnatun kyselytutkimuksen vastausten perusteella lähiympäristön turval- lisuuden suunnitteluperusteita tulee lisätä sekä aluekehittämisen (69 %) että rakennushank- keiden (82 %) hankesuunnitteluun.

Taulukko 16. Tarve lisätä suunnitteluperusteita

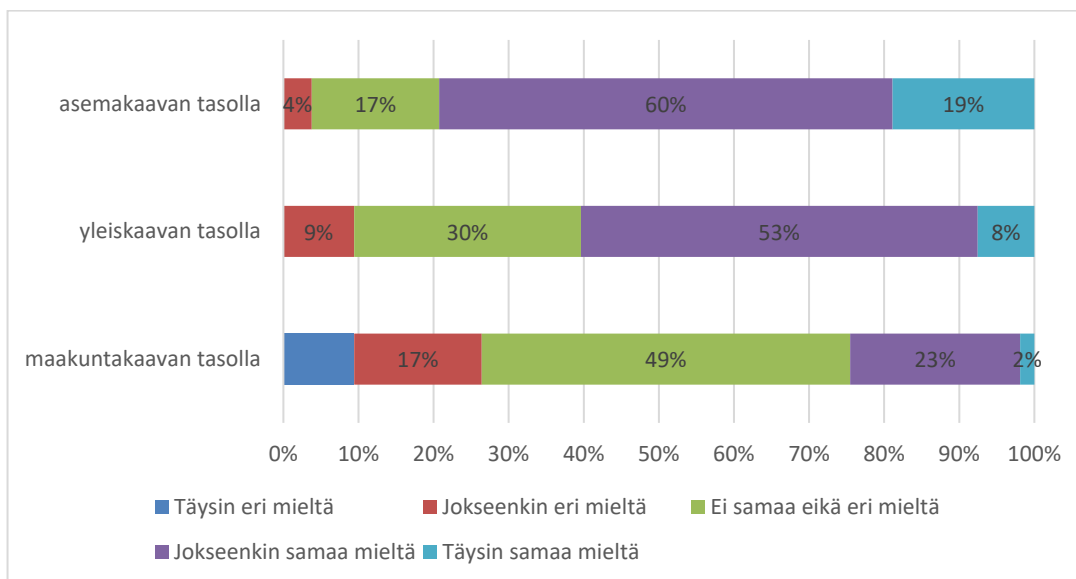
	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Aluekehittämisen hankesuunnittelu	0	10	22	49	20
Rakennushankkeiden hankesuunnittelu	0	4	14	43	39

Vastaajien mielestä monet näkökohdat otetaan kuitenkin jo nyt hyvin huomioon. Parhaiten eri suunnitteluperusteista heidän työssään tulevat huomioiduksi siisti ja laadukas ympäristö, so- siaalisen kanssakäymisen mahdollisuudet sekä mittakaavan huomioiminen. Omistajuuden vahvistaminen ja kohteen lujittaminen tulevat huomioiduksi kaikkein huonoiten vastaajien työssä.

Kuva 14. Eri turvallisuusnäkökulmien nykyinen huomioon ottaminen omassa työssä.

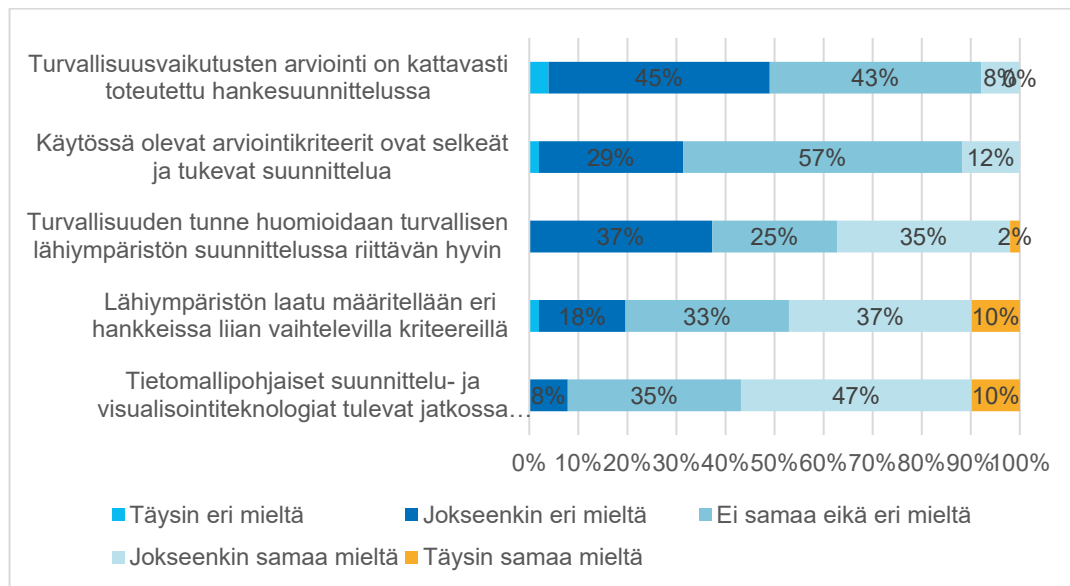
Turvallisen lähiympäristön suunnitteluperusteita ovat esimerkiksi mittakaavan huomioiminen, omistajuuden vahvistaminen, näkyvyyden parantaminen, orientoituvuus, asuntotyyppien sekoittaminen, toimintojen sekoittaminen, tilahierarkian selkeyttäminen, sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuudet ja kohteen lujittaminen. Vastaajien mielestä näiden määrittely on nykyisellään laadukasta asema- ja yleiskaavatasoilla, mutta ei niinkään maakuntatasolla:

Kuva 15. Suunnitteluperusteiden määrittelyn laadukkuus eri tasoilla.

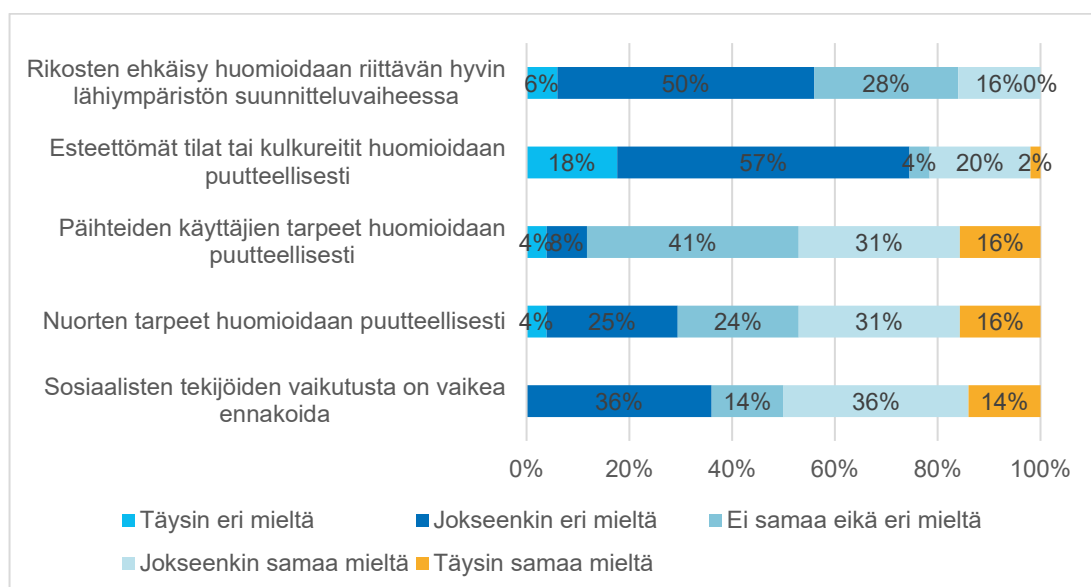
Suuri osa vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä siitä, onko turvallisuusvaikutusten arviointi toteutettu kattavasti hankesuunnittelussa, ovatko käytössä olevat arviointikriteerit selkeät ja suunnittelua tukevia, huomioidaanko turvallisuuden tunne riittävästi turvallisen lähiympäristön suunnittelussa, määritelläänkö laatu eri hankkeissa liian vaihtelevilla kriteereillä tai tulevatko tietomallipohjaiset suunnittelu- ja visualisointitekniikat jatkossa helpotta-

maan turvallisen lähiympäristön suunnittelua oleellisesti. Vastauksissa oli myös varsin paljon vaihtelua. Esimerkiksi yhtä moni oli samaa mieltä tai vastakohtaisesti eri mieltä siitä, että turvallisuuden tunteen huomioidaan riittävän hyvin turvallisen lähiympäristön suunnittelussa.

Kuva 16. Turvallisuuden tunteen ja lähiympäristön laadun huomiointi suunnittelussa

Kyselyssä tiedusteltiin rikosten ehkäisyn, sosiaalisten tekijöiden vaikutuksen sekä erilaisten tilojen käyttäjäryhmien huomioimista lähiympäristön suunnittelussa. Rungas puolet (56 %) kyselyn vastaajista oli sitä mieltä, että rikosten ehkäisyä ei huomioida riittävän hyvin turvallisen lähiympäristön suunnittelussa. Joka viides (22 %) oli sitä mieltä, esteettömät tilat tai kulkureitit huomioidaan puutteellisesti. Joka toinen vastaaja arvioi, että nuorten ja päihteiden käyttäjien tarpeiden ja heille suunnattujen tilojen tai kulkureittien huomioinnissa esiintyy puutteita. Joka toinen vastaaja arveli, että asukkaiden ja palveluiden käyttäjien käyttäytymisen vaikutusta on vaikeaa ennustaa.

Kuva 17. Sosiaalisten tekijöiden huomioiminen suunnittelussa

Kyselyssä selvitettiin, mitkä tekijät vaikeuttavat suunnittelutavoitteiden toteutumista turvallisuuden osalta jo olemassa olevassa rakennetussa ympäristössä. Muutama teema toistui avovastauksissa useaan kertaan: taloudellisten resurssien puute, suunnittelun pirstaleisuus sekä ristiriitaiset intressit. Suunnittelun pirstaleisuus liittyy toisaalta hallinnollisiin rajoihin ja suunnittelutehtävien jakoon (siiloutuminen), mutta myös suunnittelutyön ajalliseen jakautumiseen: jo valmiiksi rakennettua ympäristöä on hankala muuttaa turvallisempaan suuntaan.

”Suunnittelutehtävän ja toteutuksen pirstaloituminen voi lisätä riskiä, ettei turvallisuuteen ja toimivuuteen kiinnitetä riittävästi huomiota. Hyvin toimiva ympäristö syntyy harvoin vahingossa ilman huolellista suunnittelua, oikeaa mitoitusta ja riittävän laaja-alaista toiminnallista tarkastelua.”

Ristiriitaiset intressit viittaavat ulkopuolelta tuleviin poliittisiin paineisiin ja arvoriistiriitoihin. Tästä ovat esimerkkinä mainittiin suojelulliset arvot, jotka voivat olla ristiriidassa kehittämissä paineiden kanssa. Myös toimijoiden välisen yhteistyön puute sekä huumorikollisuuden lisääntyminen mainittiin tekijöinä, jotka vaikeuttavat turvallisuuteen liittyvien tavoitteiden toteutumista.

6.4. Suunnitteluperusteiden kuvaus

Suunnitteluperusteet koottiin työpajojen tulosten perusteella noudattaen koetun turvallisuuden vaikutuskeinojen jäsentelyä (luku 3) seuraaville teemoille:

- lähiympäristön laatu ja ylläpidettävyys
- valaistuksen laatu ja tehostaminen
- kaupunkitilallinen orientoituvuus, lähestyttävyyys, luettavuus
- lujittaminen ja tekninen suojaus
- tilahierarkian monitasoisuus ja selkeys
- sosiaalisen elämän ja yhteistoiminnan mahdollistaminen
- omistajuuden vahvistaminen
- näkyvyyden parantaminen ja nähdyksi tuleminen
- toimintojen sekoittaminen
- asuinrakennustyyppien, asuntotyyppien ja hallintamuotojen sekoittaminen
- mittakaavan huomioon ottaminen.

Suunnitteluperusteiden kuvaamisessa käytettiin kolmiosaista luonnehdintaa:

- yleiskuvaus
- määrittelyesimerkkejä
- tarpeet suunnitteluhierarkialle.

Taulukko 17. Lähiympäristön laatu ja ylläpidettävyys	
Yleiskuvaus	Lähiympäristön laadukkuudella tarkoitetaan materiaalien, tuotteiden ja suunnitteluratkaisujen valintaan perustuvaa tasoa ja viihtyvyyttä sekä siisteyttä ja hoidon tasoa.
Määrittelyesi- merkkejä	Katutilan ja aukoiden pintarakenteet ovat kestäviä ja laadukkaita. Rakennuksen välitön lähialue ja piha suunnitellaan niin, että pinnat ja kalusteet ja viherrakenteet ovat laadukkaita ja niiden ylläpidettävyys hyvä. Niiden tulee olla kestäviä, siivottavuuden kannalta toimivia, huolettavia ja korjattavia kuitenkin alentamatta pihan ja lähialueen tavoiteltua luonnetta ja toimivuutta kohtaamispaikkana tukien yleistä viihtyisyyttä. Materiaalien ja pintojen laadun vaikutus valon tarpeeseen tulee ottaa huomioon. Rakennuksen arkkitehtuurissa pyritään omaleimaisuuteen ja samalla hyvään huollettavuuteen ja ylläpidettävyteen. Kierrätys- ja jätehuoltotilojen suunnittelun ja ilmeen tulee olla yhteensopivaa muun laadun kanssa.
Tarpeet suunnittelu- hierarkialle	Laatumäärittelyt mukaan kunnan asemakaavan rakennustapaohjeeseen ja mahdolliseen lähiympäristösuunnitelmaan. Kaupunkikuvalautakunta tai muu toimija kaavoitustasolla ja rakennusvalvonnassa, joka keskittyy kaupunkikuvaan ja lähiympäristöön.
Taulukko 18. Valaistuksen laatu ja tehostaminen	
Yleiskuvaus	Valaistuksen laadulla tarkoitetaan sen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta valon määrän, tasaisuuden, häikäisyn ehkäisyn, värin ja värintoiston suhteen sekä alueen valaistuksen ja siihen liittyvien varusteiden yhteensopivuutta. Hyvä valaistus on yksi merkittävimpiä koettuun turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä.
Määrittely	Valaistus tulee toteuttaa niin, että valon määrä, tasaisuus, väri ja häikäisyn ehkäisy ovat tarpeen mukaista (esimerkiksi hyödyntäen standardia SFS-EN 12464-2). Valon suuntauksen osalta on huomioitava valosaasteen ehkäisy. Valaistus tulee toteuttaa riittävässä laajuudessa siten, että lähiympäristö on valaistu riittävästi myös kulkuväylien ulkopuolelta. Valaistuksen värintoiston on oltava riittävä ja valon värin tulee pääsääntöisesti olla valkoinen. Liiketunnistimilla varustetut ulkovalaisimien hyödyntäminen. Ne helpottavat piha-alueiden valvontaa ja kytkeytyessään automaattisesti päälle ehkäisevät ilkeävaltaa ja rikollisia aikeita. Valaistuskonsepti on yhteneväinen korttelitasolla (valon laatu ja valaisinpylväiden tyyppi). Ohjattavan valaistuksen vaihtoehdot ja mahdollisuudet tutkitaan ja hyödynnetään. Ohjattava valaistus voidaan toteuttaa esimerkiksi siten, että valaisimet keskustelevat keskenään. Mahdollisen ohjattavan valaistuksen tulee olla sellainen, että se ei aiheuta turvattomuuden tunnetta. Konseptin suunnitteluun kuuluu ylläpitosuunnitelma ja valinnassa otetaan huomioon pitkäikäisyys ja huollettavuus.
Tarpeet suunnittelu- hierarkialta	Valaistuksen laatutasomäärittelyt mukana rakennustapaohjeessa ja mahdollisessa lähiympäristösuunnitelmassa. Rakennuslupaprosessiin yhdistetty kaupunkikuvallinen tarkastelu ulkovalaistuksen osalta. Tarkastelussa vaihtoehtoisia valaistuskonsepteja. Yhteistyövaatimus: Puistosuunnittelun, katu- ja aukiosuunnittelun ja liikennesuunnittelun sekä rakennussuunnittelun valaistustavoitteet alueellisesti yhteneväiseksi. Yhteinen suunnittelun ohjausprosessi.
Taulukko 19. Kaupunkitilallinen orientoituvuus / lähestyminen/ luettavuus	
Yleiskuvaus	Kaupunkitilallisella orientoitavuudella ja luettavuudella tarkoitetaan lähiympäristön laatua sellaisten rakenteiden, elementtien, merkkien yms. suhteen, jotka helpottavat liikkumista ja haetun kohteen tunnistamista
Määrittely	Sisääntulon suunnittelussa huomioidaan löytyvyys ja lähestyttävyyys ja oman porrashuoneen tunnistettavuus Kadunnumeroiden, porrashuoneen opasteiden ja muu tarvittavan opastuksen tulee olla kunnolla näkyvissä sijoituksen ja erottuvuuden suhteen. Ympäristössä tulee olla riittävät ja selkeät opasteet. Väliaikaisen opastuksen suunnittelu ja toteutus huolehdittava hitaasti kehittyvällä alueella.

	<p>Maamerkkien (mm. helposti tunnistettavat rakennukset, patsaat, aukiot, muraalit) ja omaleimaisuuden tarkoituksenmukainen hyödyntäminen.</p> <p>Ikääntyneiden erityistarpeiden huomioiminen.</p> <p>Satunnaisten käyttäjien tarpeiden huomioiminen selkeillä maalauksilla ja merkeillä.</p> <p>Pääreitit esteettömiä ja joka tapauksessa esteettömien reittien selkeä opastus.</p> <p>Pysäköintitilojen - maanalaiset tilat mukaan lukien - suunnittelussa tilat tulee suunnitella pyrkien katutilojen kaltaisuuteen osoittamalla selkeät alueet myös jalankulkijoille.</p>
Tarpeet suunnittelu-hierarkialta	<p>Vahva yhtenäinen tavoite, joka näkyy asemakaavoituksen, rakentamistapaohjeen ja lähiympäristöohjeen sen tontinluovutusehtojen muotoilussa. Rakennusvalvonta käyttämään aktiivisemmin vahvaa roolia lupaharkinnassa ehtojen ja suunnitelmien noudattamisen seurannassa. Esimerkki: Espoo, korkea rakentaminen: Lähiympäristön suunnitteluohje https://www.espoo.fi/download/numero/%7B55A889EE-E8F1-40F3-ABD9-D0AAA05E99ED%7D/35450</p>
<h3>Taulukko 20. Lujittaminen ja tekninen suojaus</h3>	
Yleiskuvaus	<p>Lujittamisella tarkoitetaan lähiympäristön suojaustasoa luvattonta tunkeutumista vastaan erilaisilla rakenteilla ja teknisillä järjestelmillä.</p>
Määrittely	<p>Tarvittava lujittaminen aitojen ja porttien muodossa ei saa tarpeettomasti sulkea tilojen välistä näköyhteyttä eikä haitata esteettömyyttä. Tekninen suojaus toteutetaan huomaamattomasti ja turvatekniikka asennetaan rakenteisiin hyvin sovitellen.</p> <p>Kun rakenteellinen suojaus on tarpeen, niin osana rakenteellista suojausta toimivassa aidassa tai muurissa tarvitaan riittävä korkeus (2400 mm) sekä rakenteellinen vakaus ja tukevuus.</p> <p>Aidan tai muurin rakenteessa ei saa olla vaakasuuntaisia osia, joita voi hyödyntää yli kiipeämiseen, eikä viereen pidä sijoittaa yli kiipeämistä helpottavaa kasvillisuutta, rakennelmia tai pysäköintiä eikä varastoituja esineitä eikä kasattua lunta.</p> <p>Portissa tarvitaan sama suojaustaso kuin aidassa ja muurissa.</p> <p>Porttialue on myös tarpeellista valaista hyvin.</p> <p>Rakennuksen ulkoseinien, yläpohjan ja alapohjan sekä kulkuaukoihin liittyvien rakenteiden ja varusteiden on tarpeen olla sellaisia, että rakennukseen ei ole mahdollista tunkeutua ilman erityisiä työkaluja tai väkivaltaa.</p> <p>Leikkipuistoissa kameravalvonta, alueen sulkeminen, istutukset seinustoilla, talotikkaiden ja polkupyörätelineiden sijoittelu turvallisesti.</p> <p>Laitteiden ulkonäköön ja sijoitteluun on tarpeellista kiinnittää huomiota sekä toiminnallisuuden että viihtyisyyden näkökulmista.</p> <p>Ovet ja ikkunat varustetaan riittävän vahvojen lukoin ja saranoin.</p> <p>Lujittamisessa otetaan huomioon myös kiipeilymahdollisuuksien vähentäminen, ritilöiden ja aitojen sijoittelu ja kattojen suunnittelu niin, että ei muodostu katveja.</p> <p>Erialaisten suojaustapojen käyttö tarkoituksenmukaisessa suhteessa:</p> <p>Kehäsuojaus - alueen ja sen rajojen sisällä olevien rakennusten suojaamista aitaamalla alue luvattoman tunkeutumisen estämiseksi.</p> <p>Murtosuojauks - rakennuksen rakenteellista suojausta murtovahinkojen varalta. Kuorisuojaus - kohteen ulkopintojen tekemistä sellaisiksi, että ne estävät luvattoman tunkeutumisen.</p> <p>Tekninen suojaus - kulunvalvonta, rikosilmoitusjärjestelmät, videovalvonta ja valvomo kuuluvat tekniseen suojaukseen.</p>
Tarpeet suunnittelu-hierarkialta	<p>Lähtötiedoiksi tarvitaan kiinteistöomistajan, vartiointiliikkeen, huoltoliikkeen ja poliisin riskihavainnot alueellisesti. Yhteistyö poliisin ja vartiointin kanssa. Rakennusvalvonnan ohjeiden päivitys aitojen ja porttien vaatimusten osalta</p>
<h3>Taulukko 21. Tilahierarkian monitasoisuus ja selkeys</h3>	
Yleiskuvaus	<p>Tilahierarkialla tarkoitetaan ratkaisun tasoa sen suhteen, miten eriluontoiset tilat erotetaan toisistaan.</p>
Määrittely	<p>Tilahierarkian pitää olla selkeää, jotta kaikki käyttäjät ymmärtävät, mikä on julkista tai yksityistä aluetta. Selkeä tilahierarkian tulee viestiä, minkälainen tilojen käyttö on suotavaa ja keiden on sopivaa käyttää tilaa.</p> <p>Katutila, aukiot ja puistojen tila-hierarkian tulee olla selkeä ja tukea käyttöturvallisuutta ja viihtyisyyttä</p> <p>Pihasuunnittelun perustuu julkisen tilan ja monipuolisen puolijulkisten tilojen sekä yksityistilojen jäsenyykseen.</p>

	<p>Eriluonteiset tilat erotetaan toisistaan ratkaisulla jotka kertovat selkeästi tilahierarkian asteen, erilaisilla symbolisilla rajoilla, kuten matalin aidoin, tasoeroiin, pensasrivistöön tai kadun päällysteen vaihtumisella kuitenkin noudattaen esteettömyyden vaatimuksia.</p> <p>Lähiympäristö jäsenellään käyttötarkoitusten mukaan erilaisiin osiin.</p> <p>Osana tilahierarkian suunnittelua tavoitellaan julkisten tilojen käyttöä ja omistajuuden vahvistamista; yhteiskäyttö onnistuu yleensä parhaiten ja luo vähiten ongelmia, kun useat eri ihmisryhmät harrastavat oleskelua yhteisissä tiloissa.</p>
Tarpeet suunnittelu-hierarkialta	<p>Erillinen lähiympäristösuunnitelma, Rakennustapaohjeen ja/tai lähiympäristösuunnitelmaan määritellyt tila-hierarkian laadulle (asemakaavatyön yhteydessä viimeistään)</p> <p>Kaupungin arkkitehtuuripoliittinen ohjelmaan lähiympäristön ja sen monipuolisen tilahierarkian näkökulma.</p>
<h3>Taulukko 22. Sosiaalisen elämän ja yhteistoiminnan mahdollistaminen</h3>	
Yleiskuvaus	<p>Sosiaalisen elämän ja yhteistoiminnan mahdollistaminen tarkoittaa sellaisten tilojen olemassaoloa, jotka helpottavat ympäristön käyttäjien yhteistoimintaa.</p>
Määrittely	<p>Lähipuistojen, aukoiden ja katutilojen kalusteet valitaan ja sijoitellaan niin että ne tukevat ihmisten luontevaa kohtaamista.</p> <p>Asuinrakennusten yhteistilat suunnitellaan riittävän isoiksi.</p> <p>Piha-alueelle suunnitellaan erityyppisiä istuskeluryhmiä sekä leikki- ja pelialueita. Istuskeluryhmät sijoitetaan niin että auringossa voi istua aamulla ja illalla. Vähintään yksi istuskeluryhmä on katettu. Valaistuksen ja luonnollisen valvonnan huomioiminen.</p> <p>Tuulensuojan ja aurinkoisuuden, valaistuksen ja luonnollisen valvonnan huomioiminen oleskelutilojen suunnittelussa</p> <p>Piha-alueille, lähipuistoihin ja aukioille varataan alueita toiminnalliseen yhteiseen tekemiseen eri ikäiset asukkaat huomioiden. Ikääntyneiden tarpeiden ja esteettömyyden ottaminen huomioon koaamispaikkojen suunnittelussa ja sijoittelussa on tarpeellista.</p> <p>Tapahtumien järjestämisen mahdollisuus huomioidaan julkisten ja puolijulkisten lähiympäristöjen suunnittelussa.</p> <p>Katutiloja ja aukioita tulee voida käyttää lähialueen tapahtumiin. Suunnittelussa huomioitava käytettävyyttä esimerkiksi sijoittaen vesipisteitä ja sähköpisteitä julkisen tilojen yhteyteen.</p> <p>Rakennustyypeissä ja asuntomuodoissa otettava huomioon yhteistoiminnan mahdollistaminen. Esimerkiksi rakennusten riittävät sisäiset yhteistilat, sukupolvien talot, sivuasuntomahdollisuudet.</p>
Tarpeet suunnittelu-hierarkialta	<p>Kaupungin osallistamisen ohjelma, puistosuunnittelun strategia. Asuntoyhtiöiden kiinteistöstrategioiden tukeminen.</p> <p>Käyttäjien osallistumisen mahdollistaminen oman lähiympäristön julkisten tilojen monipuoliseen käyttöön ja eri väestöryhmien yhteistoiminnan tukeminen</p>
<h3>Taulukko 23. Omistajuuden vahvistaminen</h3>	
Yleiskuvaus	<p>Omistajuuden vahvistamisella suunnittelun keinoin tarkoitetaan asukkaiden ja käyttäjien mahdollisuuksia muokata lähiympäristöä tai muulla tavoin viestittää lähiympäristön omistamisesta, käyttäjyydestä, yksityisyydestä ja/tai omintakeisuudesta.</p>
Määrittely	<p>Rakennusten käyttäjille suunnitellaan kohteita / paikkoja, joita he voivat muokata omien toiveiden mukaan. Asuintalojen aktiivisten tilojen julkisivu suunnitellaan kadulle, jotta asukkaiden "omistajuus" katuun vahvistuu.</p> <p>Lähiympäristön suunnitteluun nostetaan symboleja tai elementtejä paikan historiasta. Lähiympäristöön jätetään symboleja ja elementtejä (rakenteita tai luonnon elementtejä), jotka kertovat paikan historiasta. Näitä pyritään myös korostamaan (Infuretas, "use of old places" ja Genius logi-ajattelumallit).</p> <p>Hahmotettavuutta voidaan parantaa esimerkiksi oikeanlaisilla väreillä, materiaaleilla ja valaistuksella</p>
Tarpeet suunnittelu-hierarkialta	<p>Alueiden kaupunginosien omaleimaisuuden vahvistaminen.</p> <p>Aluekulttuurin tukeminen, asukaslähtöisen toiminnan mahdollistaminen</p> <p>Loppukäyttäjille mahdollistetaan osallistuminen vähintään suunnittelun ideointivaiheeseen, jotta paikkaan sitoutumisen prosessi (omistajuus) vahvistuu</p> <p>Alueen/ kaupunginosan omaleimaisuuteen tutustuminen</p> <p>Esimerkki-Case: Espoon metroasemat – taiteella vahvistettu eri asemille omaa identiteettiä</p> <p>Esimerkki-Case: Asukkaiden osallistaminen pimeään jalankulkuväylän valaisemiseksi Albyssä Botkyrkassa.</p>

Taulukko 24. Näkyvyyden parantaminen ja nähdyksi tuleminen	
Yleiskuvaus	Näkyvyydellä tarkoitetaan lähiympäristön esteettömyyttä näköyhteyksien suhteen.
Määrittely	Jalankulkureiteillä ja puistoissa näkyvyys on oltava aina noin 20-25 metriä, jolloin ihmishahmon tunnistaa. Alikulikutunneleissa sisääntulot viistotaan kulmista näkyvyyden parantamiseksi. Tunnelin vapaan korkeuden on oltava vähintään 3 metriä. Suunnitteluratkaisuissa ei saa olla suljettuja nurkkauksia. Riittävä ja tarkoituksenmukainen valaistus hyödyntäen mm. tievalaistusohjetta (Tiehallinto 2006). Kadunkalusteita sijoitettaessa sekä kasvillisuutta istutettaessa ja hoidettaessa kiinnitetään huomiota hyvän näkyvyyden säilymiseen. Jalankulku- ja pyörätiet linjataan turvallisuuden kannalta riittävän väljiksi ja näköyhteyksiltään hyväksi. Luonnollisen valvonnan huomioiminen suunnittelussa erityisesti (esimerkiksi suuntaamalla yhteistilojen ikkunoita), kun reittien ympärillä ainoastaan asuintaloja.
Tarpeet suunnittelu-hierarkialta	Katu- /aukio ja puistosuunnittelun ohjeistus, kaupunkitilaohjeistus Tilatutkielmat virtuaalimallien avulla
Taulukko 25. Toimintojen sekoittaminen	
Yleiskuvaus	Toimintojen sekoittamisella tarkoitetaan lähiympäristön laatua tilojen käyttötarkoitusten, päätoimintojen ja sivutoimintojen määrän ja vaihtelevuuden suhteen. Toimintojen sekoittamisella tavoitellaan monipuolista positiivista elämää lähiympäristöön ja näin lisää luonnollista valvontaa
Määrittely	Alueella liikkuvat, erityisesti jalankulkijat ja pyöräilijät, tuovat paikalle luonnollista valvontaa. Tilat suunnitellaan pääkäyttötarkoitukseen, huomioiden muuntojousto määriteltyihin käyttötarkoituksiin. Katutaso tilat suunnitellaan sopiviksi useisiin käyttötarkoituksiin. Esimerkiksi: Tavoitteena on että katutaso tilojen käyttöasteeksi vakioituu 60% (24/7 käyttöaste = 100%) kolmen vuoden kuluessa.
Tarpeet suunnittelu-hierarkialta	Jo yleiskaavan laadinnan yhteydessä korostetaan toimintojen sekoittamista alueella, korttelitasolla, tonttitasolla ja rakennustasolla. Asemakaavan laadinnan yhteydessä määritellään periaatteita miten toimintojen sekoittaminen tehdään.
Taulukko 26. Asuinrakennustyyppien, asuntotyyppien ja hallintomuotojen sekoittaminen	
Yleiskuvaus	Asuinrakennustyyppien, asuntotyyppien ja hallintotyyppien sekoittamisella tarkoitetaan rakennustason ja alueellista monimuotoisuutta.
Määrittely	Erilaisia hallintotyyppisiä ja asuntojen talotyyppisiä (kerrostalo, pienkerrostalo, kaupunkipiementalo) sekoitetaan korttelitasolla. Lähiympäristössä pyritään lisäämään tilojen käyttötarkoitusten moninaisuutta ja jaettavaa käyttöä. Asuinrakennuksen asuntotyyppijakauman tulee olla monipuolinen. Se sisältää niin isoja asuntoja 4-6 huonetta, kaksioita, kolmioita kuin pieniä studioasuntoja. Asuntojen huonetilajäsennys ja mitoitus huomioi monikulttuuristaisten perheiden ja muiden määriteltyjen kohderyhmien tarpeet.

Tarpeet suunnittelu-hierarkialta	Asemakaava (alueelliset hallintotyytit), tontinluovutusehdot. Tilallinen muuntojousto -ohjeistus
Poliittinen ohjaus	Asuinrakennustyyppien, asuntotyyppien ja hallintomuotojen sekoittamisen avulla voidaan auttaa alueiden eriytymisen (segregaation) hillitsemistä.
Taulukko 27. Mittakaavan huomioiminen	
Yleiskuvaus	Mittakaavan huomioon ottamisella tarkoitetaan lähiympäristön laatua sen suhteen, miten erityisesti jalankulkijan näkökulma on otettu huomioon mitoittamisessa.
Määrittely	Julkiset lähiympäristön tilat ja reitit, joissa ihmiset oleilevat ja liikkuvat suunnitellaan ihmisen mittakaavan huomioiden, ja mm. ympäristöpsykologian ohjeita noudattaen (etäisyydet ja ihmisen havainnointi / tunnistaminen, äänimaiseman huomioiminen). Isoja rakennusmassoja jäsenellään ja katutasokerros suunnitellaan niin että ihmisen mittakaava tulee huomioitua. Piha-alueen tavoitteena on mahdollistaa sosiaalista vuorovaikutusta ja asukkaiden viihtyvyyttä. Pihan luonteessa haetaan ”torimaisuutta”. Rakennusten mittakaava suhteessa piha-alueeseen tulee olla miellyttävä, tilahierarkia selkeä. Pienempiä rakennuksia ja kasvillisuutta käytetään jäsentämään pihan eri tiloja.
Tarpeet suunnittelu-hierarkialta	Arkkitehtuuripoliittinen ohjelma Kaupungin strategia: viihtyisyyden tavoitteet Asiantuntijoiden yhteistyö asukkaiden kanssa suunnittelun aikana on tärkeää.

Suunnitteluperusteet tarvitsevat tuekseen projektitasoisen ohjaus- ja arviointiprosessin. Arviointiprosessissa asetetaan tavoitteet ja seurataan ja arvioidaan niiden toteutumista. Prosessin määrittelemiseksi on tunnistettava päätöksentekopisteet ja kuvattava yhteistyö, tavoitteet ja niiden seuranta. Yhdeksi suunnittelun päätehtäväksi tulee nostaa rakennusten väliin jäävän tilan suunnittelu.

Mahdollisimman varhainen suunnitelmien käsittely koetun turvallisuuden näkökulmasta sekä asiantuntijayhteistyössä että asukkaiden kesken on välttämätöntä. Arviointitilaisuuksien kulku on myös tarpeen suunnitella. Elinkeinoelämä tulee ottaa mukaan suunnittelu- ja ohjausprosessiin riittävän ajoissa. samoin on suunniteltava asukkaiden kanssa tehtävä yhteistyö. Loppukäyttäjille mahdollistaan osallistuminen vähintään suunnittelun ideointivaiheeseen, jotta paikkaan sitoutumisen prosessi (omistajuus) vahvistuu.

Laadukkaiden suunnitelmien varmistamiseksi käytetään valaistussuunnittelijaa osana suunnittelutiimiä. Pihasuunnittelun toteuttaa maisema-arkkitehti (ja vihersuunnittelija) kiinteässä yhteistyössä rakennussuunnittelun kanssa. Päätöksentekoprosesseihin tuodaan tietoa ja ymmärrystä kaupunkirakenteen elinkaaresta. Laskennalliset analyysit ja valaistussimuloinnit valmistellaan arviointitilaisuuksiin.

Arviointitilaisuudessa suunnitteluryhmä esittää vaihtoehtoja. Suunnittelutiimi laatii vähintään kolme vaihtoehtoa visualisointimallien avulla. Näitä tarkastellaan erityisasiantuntijoiden ja loppukäyttäjien kanssa. Arviointia tehdään yhteistoiminnallisesti virtuaalimallien avulla tehden mm. näkyvyyden tarkasteluja, turvallisuuskävelyjä ja vaihtoehtoisten suunnitelmien vertailua. Yhteisarviointia tehdään elinkeinoelämän ja asukkaiden lisäksi myös ylläpidon toimijoiden, vartiointin ja poliisin kanssa.

Menettelytavan osana toteutetaan asiantuntija-arvio kunkin suunnitteluperusteen osalta sen riittävästä tasosta. Kriteereinä käytetään mm. hallintomuotojen sekoittumista ja asuntopohjien muuntojoustoja, toimintojen sekoittumista ja monipuolisuutta, orientoituvuutta, saavutettavuutta, sisäänkäyntien laatua, tila-hierarkian monitasoisuutta ja tilojen hahmotuksen selkeyttä, ihmisen mittakaavaa ja vapaata näkyvyyttä. Kriteereinä toimivat myös yhteistilojen laatu ja määrä sekä sosiaalisen elämän mahdollistaminen ja paikan omaleimaisuus, ulkotilojen materiaalien, varusteiden ja valaistuksen laatu, riittävyys ja ylläpidettävyys sekä lähiympäristön lujittamisen tasoluokka.

6.5. Vaikutusten suoruus ja toimenpiteiden hyöty-kustannusvaikutukset

Turvallisuus luodaan usealla eri aluetasolla. Kirjallisuuden pohjalta (ks. luku 3) turvallisen lähiympäristön ohjauksessa olennaisesti huomioon otettavia ovat varhaisen omaksumisen tärkeys ja virheiden korjaamisen kalleus, sosiaalisen näkökulman liitettä, kontekstisidonnaisuus ja kausaliteetin osoittamisen vaikeus. Turvallisuuskäsitteiden tärkeydestä huolimatta vaikuttavien asioiden hyöty- ja tärkeysjärjestystä on erittäin vaikea määrittellä turvallisuuden monien ulottuvuuksien takia (Koskela, 2009).

Taulukko 28. Turvallisuuden ulottuvuudet Koskelan (2009) mukaan.

Turvallisuuden käsite	Vaikuttajia	Heijastuspinta
Laskennallinen	riskien arviointi, elämäntapa	rikostilastot
Koettu/Henkilökohtainen	elinkaari, kokemukset	elämäkokemukset
Kulttuurinen/Rakenteellinen	sukupuoli, ihonväri, seksuaalinen suuntautuminen	asema suhteessa muihin, (ala)kulttuurit
Sosiaalinen	sosiaaliset taidot, semioottiset taidot	asema suhteessa muihin, vuorovaikutustaidot
Imaginäärinen	media, kollektiivinen mielikuvitus	mielikuvat turvallisuudesta/turvattomasta

Suunnitteluperiaatteet voivat vaikuttaa suoraan tai epäsuorasti. Suoraa vaikutusta katsotaan yleensä voitavan saavuttaa panostamalla lujittamiseen ja tekniseen suojaukseen, valaistuksen laatuun ja tehostamiseen, näkyvyyden parantamiseen ja mittakaavan huomioon ottamiseen. Toisaalta toimintojen sekoittaminen, kaupunkikuvallinen orientoivuus, omistajuuden vahvistaminen ja asuntotyyppien ja hallintatyyppien sekoittaminen ovat vaikutuksiltaan pääasiassa epäsuoria. Voidaan myös ajatella, että kaikilla tekijöillä sekä suoraa että epäsuoria vaikutuksia. Tämä tarkoittaa sitä, että hyötyjen ja kustannusten arvioiminen on erittäin hankalaa.

Epäsuoraan ja suoraan vaikutukseen luokittelu saattaa johtaa siihen, että suositaan niukoissa resursseissa vain suoraa. On myös huomattava, että liiallinen panostaminen esimerkiksi lujittamiseen, mikä aluksi on vaikutukseltaan suoraa, voikin kääntyä myös vaikutukseltaan ainakin osin päinvastaiseksi ja aiheuttaa myös turvattomuutta.

Lähiympäristö 2.0 -hankkeen työpajojen tulosten ja koottujen esimerkkien valossa näyttää siltä, että vaikutukseltaan epäsuoriin suunnitteluperiaatteisiin - kuten esimerkiksi tilahierarkia tai sosiaalinen yhteistyö - ei tällä hetkellä panosteta tarpeeksi. Epäsuorilla tekijöillä saattaa kuitenkin olla parempi kustannustehokkuus ja niiden toteuttaminen voi olla vaikutukseltaan pidempikestoinen. Koettu turvallisuus on näkökulma, jota tulisi aina käsitellä ja edistää osana lähiympäristön kokonaisvaltaista suunnittelua ei erillisenä näkökulmana.

Suora vai epäsuora vaikuttavuus?	
	
Suunnitteluperuste: Lähiympäristön laadukkuus ja ylläpidettävyys	
Suunnitteluperuste: Lujittaminen ja tekninen suojaus	
Suunnitteluperuste: Sosiaalisen yhteistyön mahdollistaminen	
Suunnitteluperuste: Valaistuksen laatu ja tehostaminen	
Suunnitteluperuste: Tila-hierarkian monitasoisuus ja selkeys	
Suunnitteluperuste: Näkyvyyden parantaminen	
Suunnitteluperuste: Toimintojen sekoittaminen	
Suunnitteluperuste: Kaupunkitilallinen orientoituvuus / lähestyminen/ luettavuus	
Suunnitteluperuste: Omistajuuden vahvistaminen	
Suunnitteluperuste: Mittakaavan huomioiminen	
Suunnitteluperuste: Asuntotyyppien ja hallintotyyppien sekoittaminen	

Kuva 18. Suunnitteluperusteiden suora / epäsuora vaikutus

- Vihreä nuoli positiivinen suora vaikutus, nuolen paksuus ilmaisee vaikutuksen voimakkuutta
- Punainen nuoli negatiivinen suora vaikutus
- Keltainen kolmisuuntainen nuoli epäsuora vaikutus

Olemassa olevan lähiympäristön rapistuminen ja heikko ylläpito ovat tekijöitä, joka heikentävät sekä turvallisuudentunnetta että houkuttavat vahingontekoihin sekä häiriökäyttäytymiseen. Panostamalla enemmän peruskorjauksiin, tarkastelemalla lähiympäristöä kokonaisuutena ja pyrkien ennakoimaan ylläpitoon turvallisuuden tunteeseen vaikuttavien asioiden osalta, voidaan tuloksia saavuttaa kohtalaisen nopeasti ja kustannustehokkaasti.

Eryteisesti kuntien ja kaupunkien on mahdollista parantaa nopeastikin turvallisuuden tunnetta panostamalla sellaisten käyttöympäristöjen perusparantamiseen ja kunnostukseen, kuten viheralueet ja liikuntareitit, kadut, aukiot, torit, pysäköintipaikat, puistot ja leikkiapaikat.

Asuin ympäristöjen lähiympäristöön tehdyt parannustoimenpiteet saavat nopeasti aikaan viihtyisyyden ja turvallisuuden tunteen lisääntymistä. Samalla syntyy alueellista arvostuksen nousua sekä taloudellista vaurautta taloyhtiöille ja muille kiinteistömistajille.

7. TURVALLISUUSARVIOINNIN KEINOT JA MAHDOLLISUUDET

7.1. Johdanto turvallisuuden arviointiin

Turvallisuusarvioinnin keinot ja mahdollisuudet -osiossa tarkastellaan tieto- ja viestintäteknologian sovelluksia lähiympäristön koetun turvallisuuden arvioinnissa. Perinteiset turvallisuuskyseilyt ja -kävelyt ovat laajentuneet lomakkeilta karttakyselyiksi, joihin vastaaminen onnistuu älypuhelimesta. Tietomallipohjaisen suunnittelun yleistymisen myötä suunnitelmien 3D-aineistoja julkaistaan tarkasteltaviksi verkkosivuilla ja asukkaiden omassa mobiililaitteissa. Vuorovaikutustilaisuuksissa virtuaalitilojen, virtuaalilasien ja lisätyn todellisuuden käyttö yleistyy osana hankkeiden arviointia ja osallistamista. Myös turvallisuus suunnittelun alueelle on kehittynyt omia työkaluja ja menetelmiä.

Turvallisuusarvioinnilla ja osallistamisella on vakiintunut asema osana suomalaisten kuntien turvallisuustyötä. Lähiympäristö- eli naapurustotasolla rakennetun ympäristön turvallisuusarvioinnin ja osallistamisen toimintatavoilla on vahva perinne eritoten alueen ylläpidon ja kehittämisen yhteydessä tapahtuvassa virkamiesten ja asukkaiden vuorovaikutuksessa. Muita tyypillisiä osallisia ovat kiinteistöjen omistajat, alueen yrittäjät ja yhdistykset.

Luvun ensimmäisessä osassa esittelemme vakiintuneita rakennetun ympäristön koetun turvallisuuden arviointikeinoja, turvallisuuskyseilyjä ja turvallisuuskävelyjä. Toisessa osassa tarkastelemme turvallisuusarviointia suunnitteluvaiheen aikana. Arvioimme Vantaalla sijaitsevan Myyrmäen keskustan asemakaavamuutoshanketta koetun turvallisuuden näkökulmasta virtuaalisen turvallisuuskävelyn avulla. Toteutimme turvallisuuskävelyn hyödyntämällä julkisen ulkotilan suunnitteluaineistoihin perustuvaa virtuaaliympäristöä ja virtuaalitilaa.

Virtuaalisen turvallisuuskävelyn aikana tuotettiin kaksi aineistoa. Toinen aineisto muodostuu virtuaalisen turvallisuuskävelyn aikana kerätyistä turvallisuuteen liittyvistä kommentteista. Arvioinnin kohteena oli viisi Myyrmäen keskustassa sijaitsevaa paikkaa, joiden luonne muuttuu täydennysrakentamisen ja julkisen ulkotilan uudistamisen myötä. Arvioijina oli turvallisuusalan asiantuntijoita. Aineistoa tarkastellaan Lähiympäristö 2.0.-hankkeessa määriteltyjä suunnitteluperiaatteita vasten. Tarkastelimme, mitkä suunnitteluperusteet sopivat arvioitaviksi virtuaalitilassa ja millä ehdoin. Toinen työpajassa tuotettu aineisto on virtuaalisen turvallisuuskävelymenetelmän vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien analyysi. Kokeilumme antaa alustavia tuloksia virtuaalisen turvallisuuskävelymenetelmän soveltamis- ja kehittämiskelpoisuudesta lähiympäristön koetun turvallisuuden arvioinnissa.

Kuva 19. Tutkimushankkeessa virtuaalisen turvallisuuskävelyn menetelmää simuloitiin ja arvioitiin Aalto-yliopiston Otaniemessä sijaitsevassa virtuaalitallassa (abe.aalto.fi).

7.2. Arvioinnin ja osallistamisen vakiintuneet toimintatavat

Turvallisuuskyselyt

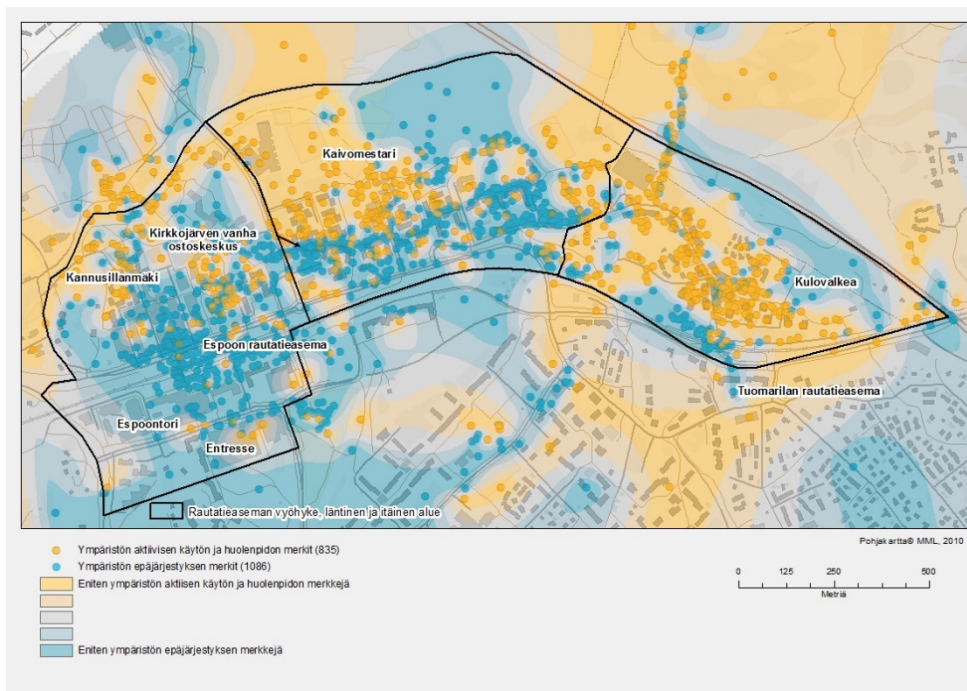
Turvallisuuskyselyt ovat osa alueellisen turvallisuuden arviointia kunnissa. Turvallisuuskyselyiden tulokset auttavat suunnittelemaan ja kohdentamaan työtä yleisen turvallisuustilanteen parantamiseksi. Turvallisuuskysely on suunnattu asukkaille, joilta kysytään väkivaltaan tai häiriökäyttäytymiseen liittyviä havaintoja asuinalueella. Lisäksi asukkaita pyydetään määrittelemään turvalliseksi tai turvattomaksi koettuja paikkoja ja reittejä. Turvallisuuskyselyt tuottavat rikostilastoja täydentävää tietoa ja tietoa asukkaiden kokemasta turvallisuudesta.

Monissa kunnissa hyödynnetään Oikeusministeriön yhteydessä toimivan Rikossentorjunta-neuvoston laatimaa turvallisuuskyselyä joko suoraan tai runkona oman turvallisuuskyselyn laatimisessa. Tämä onkin suositeltavaa, sillä yhtenevät kyselyt tuottavat vertailukelpoista tietoa ja luovat edellytykset tulosten laajemmalle vertailulle. Yhtenäinen käytäntö tulosten käsittelyssä mahdollistaa myös käytäntöjen yhtenäistämistä esimerkiksi toimenpidesuosituksia kehittämällä. Valtakunnallisen ohjauksen vaikutus voisi näin ulottua tiedonkeruusta turvallisuustyön käytännön tasolle.

Turvallisuuskyselyjä toteutetaan sekä lomaketutkimuksilla että paikkatietomenetelmillä. Paikkatietokyselyissä vastaaja voi liittää vastauksensa karttapohjalle, jolloin erilaiset ilmiöt ja tapahtumat saadaan paikannettua tarkasti. Paikkatieto helpottaa ongelma-alueiden tunnistamista ja tukee näin mahdollisten toimenpiteiden kohdentamista. Ympäristön käyttäjien tuottamaa turvallisuustietoa voidaan pitää osallistuvana paikkatietona. Käyttäjät eli tässä tapauksessa asukkaat tuottavat tietoa sellaisessa muodossa, jonka käsittely ja visualisointi

paikkatietojärjestelmässä on mahdollista. Osallistuva paikkatieto on luonteeltaan kokemuksellista. Tieto syntyy sekä jalostuu ihmisen, ympäristön ja yhteisön vuorovaikutuksessa. Suomessa osallistuvaa paikkatietoa on käytetty useissa kaupungeissa turvallisuuden kokemusten tutkimiseen. Tampereen Muotialassa, joka on ainut suomalainen kaupunginosa, joka on erityisesti pyritty suunnittelemaan turvalliseksi CPTED-mallin mukaisesti (Ks. luku 5.3 Kaupunkisuunnittelukirjallisuuden keskeisiä diskursseja: CPTED ja liite 1), toteutettiin käyttöönnoton jälkeinen arviointi nettipohjaisella karttakyselyllä (Kytä ym., 2008). Asukkaita pyydettiin mm. arvioimaan kuinka turvalliseksi he Muotialan alueen eri osat kokivat, mitä häiriön tai huolenpidon merkkejä asukkaat havaitsivat, miten arkielämä ja arkiliikkuminen sujui alueella ja minkä laatuista alueen yhteisöllisyys oli. Tutkimuksen tulokset paljastivat, että asukkaat kokivat alueen turvallisemmaksi kuin tamperelaiset keskimäärin kokevat oman asuinalueensa ja Muotialan osa-alueita käytettiin juuri siten kuin oli aluetta suunniteltaessa tavoiteltu. Tutkimuksessa kuitenkin huomattiin, että alueen markkinoinnissa ei korostettu turvallisuutta, koska se aiheutti potentiaalisissa tulevaisissa asukkaissa epäluuloa siitä, miksi alueella turvallisuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota. Alueen suunnittelijoiden mukaan CPTED-suunnittelun periaatteet ovat hyvin lähellä hyvän ympäristön suunnittelun perusperiaatteita, jolloin turvallisuussuunnittelun erityisyys jäi vähäiseksi.

Espoon Kirkkojärvellä puolestaan kartoitettiin laajasti koetun turvallisuuden eri osa-alueita kuten liikenneturvallisuutta, sosiaalista turvallisuutta, rikosturvallisuutta ja tapaturmaturvallisuutta. Tämä tutkimus keskittyi täydennysrakentamisen vaikutuksiin turvallisuuden kokemuksiin. Kirkkojärven alue oli jo aikaisemmissa turvallisuuskyselyissä huomattu erityisen turvattomaksi asukkaiden mielestä. Täydennysrakentamisen jälkeen toteutettu karttakysely paljasti polarisoituneen tilanteen: samalla kun vanhat osa-alueet (aseman ympäristö ja Kaivomestarin alue) koettiin varsin turvattomiksi ja osa-alueilla oli paljon häiriöiden merkkejä, uusi täydennysrakentamisalue (Kulovalkea) koettiin turvalliseksi lintukodoksi (Ks. kuva 20). Perinteisempi kysely ei olisi tällaista polarisoitumista paljastanut eikä olisi mahdollistanut tutkimusta siitä, miten spesifit suunnitteluratkaisut kytkeytyvät turvattomuuden ja turvallisuuden kokemuksiin. (Kytä ym., 2014; Kuoppa ym., 2014).

Kuva 20. Espoon Kirkkojärven alueen polarisoituneet kokemukset turvallisuudesta, johon kartan esittämät häiriön ja huolenpidon merkit läheisesti liittyvät.

Karttapohjaisten osallistumismenetelmien toimivuus edellyttää yhteistoiminnallisessa prosessissa syntyvältä tiedolta luotettavuutta ja lisäksi tiedon on oltava olennaista ja päätöksenteon kannalta hyväksyttävää. [CORE – www.collaboration.fi]. Kahila-Tani ym. (2019) tutkivat yli 200 tapausta, joissa verkkopohjaisia karttakyselyjä on käytetty vuorovaikutteisessa suunnittelussa. Analyysi paljasti, että (1) kyselyt helpottavat vuorovaikutteisen suunnittelun toteuttamista erilaisissa suunnitteluhankkeissa ja eri mittakaavatasoilla, (2) ne mahdollistavat laaja-alaisen osallistumisen, uusien osallisyhmien tavoittamisen ja ristiriitaisten näkemysten paljastamisen sekä (3) edesauttavat laadukkaan kokemuksellisen paikkatietoaineiston keräämistä siten, että aineistoa voidaan analysoida suhteessa paikallisiin olosuhteisiin ja suunnitteluratkaisuihin. Digitalisoituvat ja vuorovaikutteiset tietokäytännöt luovat mahdollisuuksia paikallisen turvallisuuden hallinnan käytäntöjen kehittämiseksi.

Turvallisuuskävelyt

Suomessa Rikksentorjuntaneuvoston laatima turvallisuuskävelysten malli perustuu Göteborgissa 2000-luvun alussa alkunsa saaneeseen turvallisuuskävelyperinteeseen. Turvallisuuskävely voidaan nähdä johdannaisena 1980-luvulla Pohjoismaissa kehitetystä Gätur-menetelmästä, jota käytetään asuinalueiden laadun arvioinnissa (Ambrose, 1988).

Turvallisuuskävelyn kantavana ideana on kuulla mahdollisimman laaja-alaisesti erilaisia ihmisryhmiä ja kartoittaa heidän turvallisuuden kokemuksiaan tietyllä rajatulla alueella. Turvallisuuskävelyitä on toteutettu monissa erilaisissa ympäristöissä, esimerkiksi asuinalueilla, kouluissa ja puistoissa. Kävelysten järjestämisen motiivina on ymmärrys asukkaista oman ympäristönsä turvallisuustilanteen parhaina asiantuntijoina. Asukkaiden kuuleminen alueella tapahtuvilla kävelyillä sekä tuottaa tietoa että itsessään vahvistaa turvallisuuden kokemusta. (Safety and Security Walks, 2009.) Suomessa Rikksentorjuntaneuvosto on laatinut Ruotsin turvallisuuskävelymallista oman version. Ensimmäinen turvallisuuskävelyohje toteutettiin vuonna 2012 pilotissa, jossa kyselyä testattiin pilottikuntien käytössä. Kyselyn päivitetty versio julkaistiin vuonna 2016 (ks. Turvallisuuskävelyt, 2019).

Yhdellä alueella voi olla monta vastuutahoa, minkä vuoksi ei ole itsestään selvää, kenelle asukkaiden tulisi osoittaa omat rakennettua ympäristöä koskevat näkemyksensä ja kehitysehdotuksensa. Turvallisuuskävelyt toimivat luontevana tiedonvaihtokanavana asukkaiden ja viranomaisten välillä. Yksi turvallisuuskävelysten tärkeä tehtävä on saada erilaiset toimijat tapamaan toisensa. (ks. Turvallisuuskävelyt, 2019). Turvallisuuskävelyohjeessa suositellaan kaikkien sellaisten tahojen koollekutsumista, jotka jollain tavoin vaikuttavat rakentamiseen tai vaikuttavat rakentamisesta, mukaan lukien asukkaat, yrittäjät, poliisi, kaupunkisuunnittelijat, valaistussuunnittelijat, kiinteistönomistajat, siisteydestä ja ylläpidosta vastaavat tahot ja rakennuttajat. (Safety and Security Walks, 2009.)

Turvallisuuskävely on mahdollista toteuttaa myös virtuaalisesti esimerkiksi kaava- tai rakennussuunnitteluvaiheessa eli jo ennen kuin arvioitava ympäristö on fyysisesti rakennettu. Ruotsin Rikksentorjuntaneuvoston turvallisuuskävelysten ohjeessa vuodelta 2009 mainitaan mahdollisuus turvallisuuskävelysten toteuttamisesta virtuaalisesti. Suunnittelun aikaiseen osallistumiseen ja arviointiin tarvittava tietopohja tulevasta alueesta voi yksinkertaisimmillaan perustua karttaan ja suunnitelmapiirustuksiin, mutta 3D-mallien, valo- ja havainnekuvioiden sekä tilastotietojen hyödyntäminen hankkeeseen tutustumisessa on suositeltavaa. (Safety and Security Walks, 2009.)

Virtuaalisella turvallisuuskävelyllä tavoitellaan ohjausvaikutusta hankkeen turvallisuussuunnitteluun. Huomiota pyritään kiinnittämään mahdollisimman konkreettisiin suunnitelmissa

esitettyihin rakennetun ympäristön suunnitteluperiaatteisiin ja yksityiskohtiin. Yhtenä menetelmällisenä lähestymistapana Ruotsin mallissa ehdotetaan erilaisiin tilanteisiin eläytymistä. Käytännössä eläytymisellä tarkoitetaan suunnitelman toimivuuden testaamista kuvitteellisten tehtävien suorittamisen kautta. (Safety and Security Walks, 2009.)

Turvallisuuskävelyjen järjestäminen vaatii asiantuntemusta ja hyviä keskustelu- sekä ryhmänohjaustaitoja. Ryhmänohjaajan tehtävä on nostaa alueen todellisia ongelmia keskusteluissa esiin. Koettua turvallisuutta heikentävät ilmiöt pyritään nimeämään, jotta ongelmista voidaan keskustella mahdollisimman selkeästi. Vaaralliset ja turvattomaksi koetut paikat sekä turvattomuuden aiheuttavat tekijät pyritään tunnistamaan yhdessä. Osallistujien kehitysehdotukset kirjataan ylös. Turvallisuuden kokemuksen kannalta viihtyisät ja tunnelmalliset paikat on myös tärkeä nostaa esiin kävelyn aikaisissa keskusteluissa. Yksi ryhmänohjaajan tehtävistä on arvioida mitkä asukasryhmät tai toimijat eivät ole kävelyllä läsnä, jotta aineiston edustavuutta suhteessa alueen asukasryhmien kokonaisuuteen voidaan arvioida. (Safety and Security Walks, 2009.)

Turvallisuuskävelyjä toteutetaan Suomen kunnissa kohtalaisen aktiivisesti. Turvallisuuskävelymenetelmää myös kehitetään kuntien sisällä. Esimerkiksi Espoon kaupunki kehittää aktiivisesti turvallisuuskävelyn menetelmiä. Turvallisuuskävelyt mainitaan myös Espoon kaupungin turvallisuusohjelmassa (Espoon kaupunki, 2016b.). Helsingin kaupunki on kehittänyt kävelyä yleisluonteiseksi asukasosallistamisen malliksi. Helsingin *Kerro kävelyllä* -mallissa kävelyn voi järjestää kuka tahansa. Viranomaistahoille kävelyt toimivat alueellisen tiedonkeruun tapana. Asukkaille ja muille tahoille kävelyt tarjoavat tilaisuuden nostaa erilaisia alueellisia ongelmia tai kehittämiskohteita viranomaisten tietoon (Helsingin kaupunki, 2018).

7.3. Suunnittelu, turvallisuusarviointi ja osallistuminen

Kansalaisten osallistumisen lähtökohdat

Kansalaisten osallistuminen lähiympäristön turvallisuuden arviointiin voidaan nähdä osana lainsäädännön turvaamaa oikeutta osallistua ja vaikuttaa oman elinympäristön kehittämiseen. Tästä on säädetty perustuslaissa ja kuntalaissa sekä maankäyttö- ja rakennuslaissa, joka suorimmin vaikuttaa nimenomaan rakennetun ympäristön laatuun.

Osallistumisen muotoja ovat tieto-, toiminta-, suunnittelu- ja päätöksenteko-osallisuus (ks. esim. Sihvo ym. 2018, 10). Mikäli osallisuudella viitataan tieto-osallisuuteen, silloin asukkaalle taataan pääsy aluetta koskevaan ajankohtaiseen tietoon. Tieto-osallisuutta on mahdollisuus tavata suunnittelijoita esimerkiksi työpajoissa ja kuulla aluetta koskevista asioista suoraan virkamiehiltä ja konsulteilta. Aluetta koskeviin kyselyihin vastaaminen ja tiedon tuottamiseen osallistuminen on tärkeä osa tieto-osallisuutta. Toimintaosallisuutta on esimerkiksi asukkaiden osallistuminen lähiympäristönsä ylläpitoon tai tapahtumiin. Tieto- ja toimintaosallisuus ovat edellytyksiä syvällisemmille osallisuuden muodoille.

Suunnitteluosallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta osallistua vuorovaikutteisiin prosesseihin, joissa ideoidaan ja määritellään alueen suunnittelua koskevia ratkaisuvaihtoehtoja. Päätöksenteko-osallisuus tarkoittaa asukkaiden oikeutta käyttää päätösvaltaa palvelujen tuottamisessa. Päätöksenteko-osallisuutta edustavat viime aikoina yleistyneet osallistuvan budjetoinnin käytännöt, jotka mahdollistavat asukkaiden kohtuullisen suoran vaikuttamisen alueen asioihin ennalta asetetun budjetin ja yhdessä sopimisen pelisääntöjen puitteissa. (Kuntaliitto 2017b.)

Tietotekniikka on viimeisen 20 vuoden aikana laajentanut ja monipuolistanut kansalaisten osallistumisen mahdollisuuksia. Internet on monin tavoin helpottanut tiedon jakamista ja keräämistä ja sosiaalinen media on tukenut itseorganisoitumista. Lisäksi kansalaisten mieltyämyksiä ja käyttäytymismalleja seurataan ja tallennetaan jatkuvasti erilaisin sensorein ja kameroin. Seurauksena on valtava tiedon määrä, jota suunnittelussa pitäisi pystyä käyttämään. Tutkimustulokset muun muassa pääkaupunkiseudulta osoittavat, että osallistumisen ja vaikuttamisen suurin pullonkaula on tällä hetkellä puutteellisissa keinoissa tehokkaasti analysoida ja hyödyntää osallistumisen tuottamaa tietoa. Sen lisäksi, että kerätään tietoa, on tarpeen kehittää prosesseja ja työtapoja tiedon hyödyntämiseksi. Aineistojen erilaiset tiedon visualisoinnit, yhdessä tapahtuva tulosten tarkastelu ja suunnitteluratkaisujen edelleen kehittäminen ovat yhä tärkeämpiä. (Staffans ym., 2019.)

7.4. Virtuaalinen turvallisuuskävely Myyrmäen keskustasuunnitelman arvioinnissa

Suunnittelun aikainen arviointi on olennaista, jotta turvallisen naapuruston suunnitteluperiaatteet voidaan onnistuneesti viedä käytäntöön osaksi rakennettavaa ympäristöä. Valitsimme tarkasteluun Myyrmäen keskustan kehityshankkeen, jossa julkisen ulkotilan suunnitelmaa on läpi asemakaavamuutosprosessin tarkasteltu virtuaalimallin avulla.

Vantaalla sijaitseva Myyrmäki on läntisen Vantaan aluekeskus, jossa asuu lähes 16 000 asukasta. Myyrmäen kehittäminen on laaja kokonaisuus, jota ohjataan Myyrmäen kaavarungon avulla. Verrattuna asemakaavaan, kaavarunko on yleispiirteisempi suunnitelma, jolla pyritään ohjaamaan alueen kokonaissuunnittelua. (ks. Vantaan kaupunki 2016a). Virtuaalisen arvioinnin ja osallistamisen tarkastelu rajautuu Myyrmäen keskustakorttelin asemakaavamuutosprosessiin:

”Asemakaavan muutosehdotuksessa keskustan pysäköintialueina toimineille rakentamattomille tonteille sekä Paalukylänpuiston reunaan esitetään asuin-kerrostalojen kortteleita (AK). Korttelien asuinkerrostalot ovat enintään kahdeksankerroksisia ja asuintornit enintään 16-kerroksisia. Asuinrakennusten kivijalkaan tulee liike- ja palvelutiloja sekä asumista palvelevia yhteistiloja. Asuinkortteleiden sisäpihat ovat asumista palvelevia yhteiskäyttöisiä kortteli-alueita (AH). Paalutori säilyy ja sen lisäksi Myyrmäenraitin varrelle sijoittuu uusi aukio, Ruukkutori, joka on kivijalkaliikkeiden rajaama.” (JUYS, 2016)

Myyrmäen keskustan suunnittelu käynnistyi vuonna 2015 järjestetyllä arkkitehtuuri- ja tontinluovutuskilpailulla. Kilpailun voitti ryhmä, johon kuuluvat Hartela, Kojamo, HOAS, Innovarch ja WSP Finland. Voittajaehdotuksia oli kaksi, I <3 Myyrmäki ja #Myrtsi, joista I <3 Myyrmäki valittiin jatkosuunnittelun lähtökohdaksi. Suunnittelukilpailussa haettiin ehdotusta, joka mahdollistaa Myyrmäen keskustan korkeatasoisen kehittämisen tehokkaalla rakentamisella. Julkisen ulkotilan kaupunkikeskustan laatutaso korostaa Myyrmäen roolia vahvana aluekeskuksena, keskustamaisena ja omaleimaisena alueena. (Julkisen ulkotilan yleissuunnitelma, 2017)

Kuva 21 Yleiskuva Myyrmäen keskustan kaavamuutosalueesta kauppakeskus Myyrmannilta pohjoisluoteeseen. Kuvankaappaus suunnittelun apuna käytetystä virtuaalimallista. Kuva: WSP Finland Oy

Virtuaalimallia hyödynnettiin Myyrmäen keskustan suunnittelussa monin erilaisin tavoin. Turvallisuuden teemaa ei suunnittelutyössä virtuaalimallin avulla suoraan analysoitu, mutta monet tarkastellut teemat liittyivät sellaisiin rakennetun ympäristön laatutekijöihin, joilla on vaikutusta rakennetun ympäristön sosiaaliseen ja liikenneturvallisuuteen, rikosten ennalta ehkäisyyn ja tapaturmien ehkäisyyn. Seuraavissa kappaleissa on kuvattu virtuaalimallin käyttöä Myyrmäen asemakaavamuutosprosessissa, ensin osana Vantaan kaupungin suunnitteluprosessia ja toiseksi osana Lähiympäristö 2.0 –hanketta.

Virtuaalimallin hyödyntäminen julkisen ulkotilan suunnittelussa

Virtuaalimallinnus tuli osaksi Myyrmäen keskustasuunnittelua julkisten ulkotilojen suunnittelusta vastaavan konsultin, WSP Finland Oy:n, aloitteesta. Keskeiset virtuaalimallinnukselle asetetut tavoitteet olivat, että mallinnus palvelee monialaisen suunnitteluryhmän yhteistyötä ja palvelee hankkeen sidosryhmille, kuten asukkaille ja paikallisyhdistyksille, suunnattua viestintää. Mallinnuksen avulla julkisen ulkotilan 2D-suunnitelmia pystyttiin havainnollistamaan 3D-ympäristössä. Havainnollistaminen toteutettiin visualisointiohjelmilla (3d studio Max ja Blender) ja pelialustalla (Unity 3D).

Kuva 22. Julkisen ulkotilan suunnittelun alkuvaiheessa tutkittiin esiintymislavan sijoittamista Paalutorin länsipäätyyn. Tarkasteltava rakenne on asetettu ympäristöönsä yhdistämällä Vantaan kaupunkimallin rakennukset, torin alustava tasaus ja kalustemalli virtuaaliympäristöksi. Kuva: WSP Finland Oy

Virtuaalitodellisuutta on hyödynnetty hankkeessa kaavaluonnosvaiheesta lähtien ja mallia on tarkennettu yleis-, katu- ja rakennussuunnitteluvaiheissa. Virtuaalimallia hyödynnettiin ensisijaisesti projektikokouksissa, joissa tarkasteltiin mm. rakennusmassojen ja tasauksen yhteensovittamista, kiveysten ladontaa ja materiaalivaihtoehtoja, esteettömyyttä, valaistusratkaisuja, ympäristöaidetta, tärkeimpiä puisto- ja aukiosuunnitelmia, pelastusteitä, tapahtumien ja tilapäiskäytön mahdollistavia ratkaisuja sekä yleisiä oleskelu- ja levähdysalueita.

Mallia on hyödynnetty myös kaavaluonnoksen nähtävilläolon aikana oheisaineistona. Virtuaalimallia sekä sen jalosteita hyödynnettiin myös Myyrmäen kaavarunkotyön työpajoissa. Kaavaluonnosvaiheessa julkaistiin selainpohjainen kysely, jossa asukkaat saivat valita etukäteen määritellyistä pinnoite- ja katukalustevaihtoehdoista mieleisensä yhdistelmän. Asukkaiden vastaukset analysoitiin ja vastaukset huomioitiin jatkosuunnittelussa. Virtuaalimalli toimi siten monipuolisesti digitaalisena arvioinnin ja osallistamisen työkaluna.

Kuva 23. Myyrmäen julkisen ulkotilan rakennussuunnitteluvaiheen tilanteesta Aalto-yliopiston Otaniemmen virtuaalitullassa kesällä 2018. Kuva: WSP Finland Oy

Suunnitelmien havainnollistamiseen valitun pelialustan vahvuuksina voidaan pitää melko korkeaa visuaalista tasoa. Pelialusta mahdollistaa laajojen aineistojen yhdistämisen keveiksi selain- ja mobiiliympäristöissä toimiviksi malleiksi. Aineistojen julkaisu virtuaalitalaan ja virtuaalilaseille tuki hankkeen vuorovaikutusta.

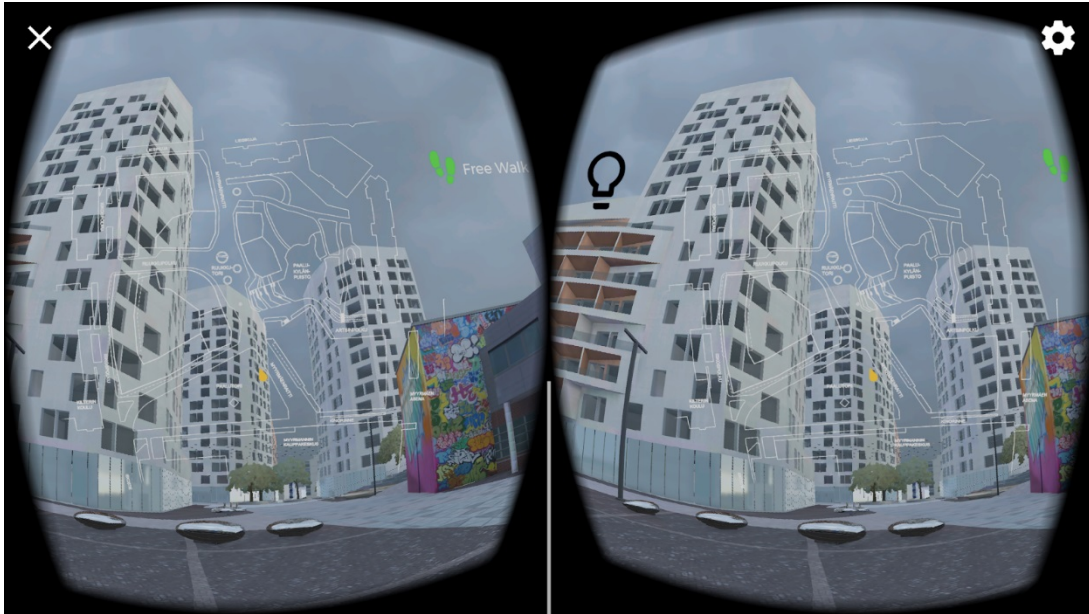
Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Myyrmäen kaavarunkotyötä kuvataan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa vaiheittain etenevänä prosessina, joka etenee kaavaluonnosvaiheesta kaavaehdotukseen ja lopulta asemakaavan hyväksymiseen. Toiseksi vuorovaikutusprosessia jäsennetään konkreettisten kansalaisvaikuttamisen tilaisuuksien kautta. Esimerkkeinä asukkaiden osallistumismahdollisuuksista mainitaan mm. työpajat, suunnittelijatapaamiset, suunnittelukokoukset, maastokatselut, viranomaisneuvottelut ja viralliset suunnitelman nähtävillä oloon ja lausuntoihin liittyvät vaiheet. Kolmantena osallistumisen mahdollisuutena OAS mainitsee karttapohjaisen nettikyselyn, johon asukkaat ja muut alueella toimivat saavat jättää kommentteja, ideoita, mielipiteitä ja sitä kautta osallistua Myyrmäen tulevaisuutta koskevaan tiedonmuodotukseen. (Osallistumis- ja arviointisuunnitelma Myyrmäen kaavarunko 2016, NRO 014400)

Koetun turvallisuuden arvioinnin ja osallistamisen näkökulmasta Myyrmäen alueella toteutettu karttakysely on kiinnostava. Kysely edustaa asukkaiden näkemystä alueen nykytilasta ja nykytilassa koetuista ongelmista. Karttakyselyn kysymyksenasettelu ei vastaa Rikosten- ja turvallisuusneuvoston turvallisuuskyselyä, mutta siinä on esillä jokseenkin samoja teemoja. Karttakyselyssä on selvitetty esimerkiksi paikkakokemuksia, julkisen ulkotilan käyttöä ja asukkaiden suosimia reittejä. Kyselyssä kerättiin sekä karttamerkintöjä että avoimia vas-

tauksia (ks. Vantaan kaupunki 2016b). Koetun turvallisuuden teema nousee esiin myös Julkisen ulkotilan yleissuunnitelmassa (2017), jossa on jäsennetty ratkaisuvaihtoehtoja ympäristön turvallisuuden ja viihtyisyyden kehittämiseksi.

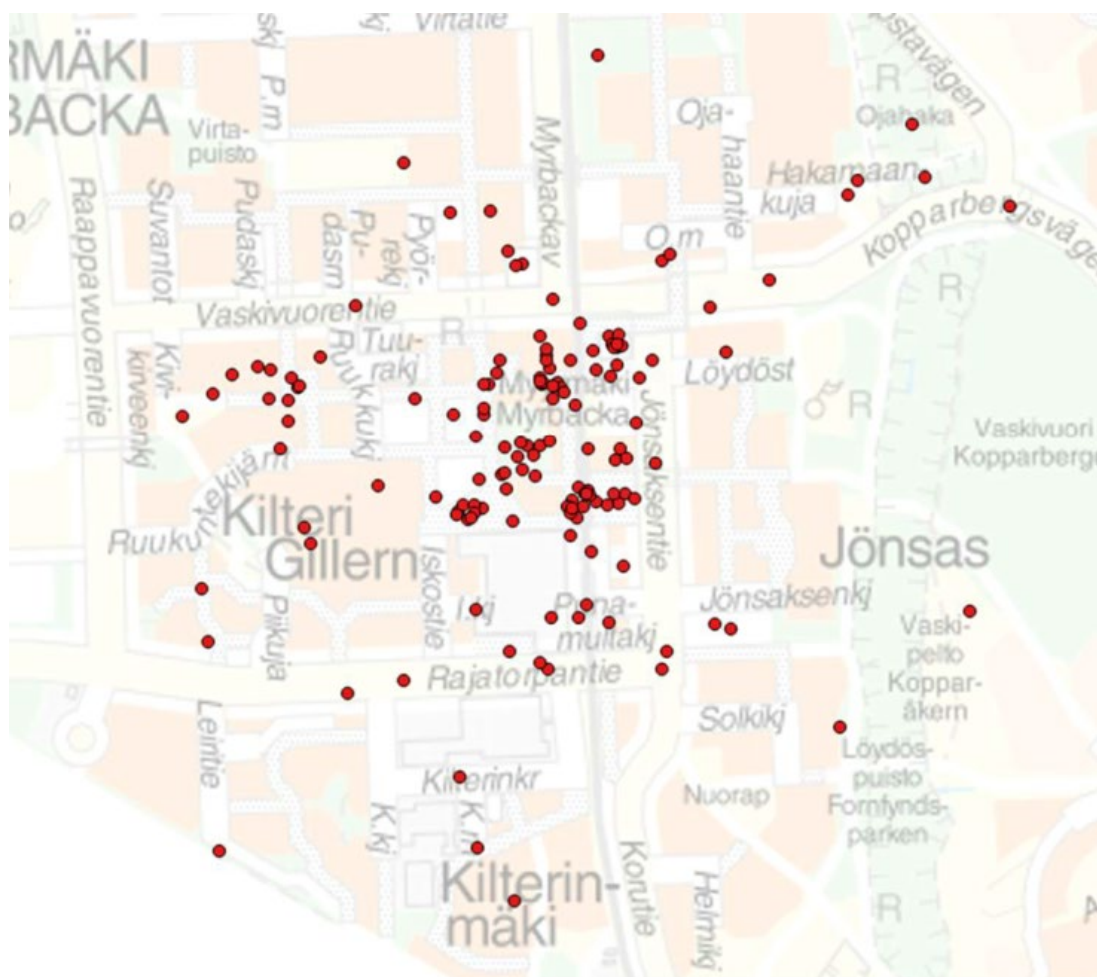
Osallistumisessa ja arvioinnissa hyödynnettiin monipuolisesti digitaalisen median ratkaisuja. Suunnittelun aikana Myyrmäen keskustasuunnitelmasta laadittiin esittelyanimaatio, 3D-verkkokysely ja Google Cardboard virtuaalimalli mobiililaitteelle. Virtuaalimalleja ja animaatiota näytettiin mm. TV-näytöllä ja videotykillä asukastilaisuuksissa ja työpajoissa. 3D-verkkokyselyä markkinoitiin aktiivisesti alueen kouluissa sekä alueella järjestetyissä tapahtumissa, kuten Vantaan Taiteiden yössä.

Kuva 24. Älypuhelimelle ja Google Cardboardille toteutettu virtuaalimalli, jossa suunnittelualueella saattoi liikkua. Sovelluksessa oli kartta, joka mahdollisti paikasta toiseen siirtymisen, vapaan kävelyn ja tarkastelut sekä päivä- että yönäkymissä.

Myyrmäen koettu turvallisuus selvityksissä ja suunnitteluaineistossa

Lähiympäristö 2.0 –hankkeessa toteutetun virtuaalisen turvallisuuskävelyn suunnittelussa hyödynnettiin kahta keskeistä Vantaan kaupungin tuottamaa aineistoa, Myyrmäki-kyselyä ja julkisen ulkotilan yleissuunnitelmaa. Kyselyssä raportoidaan reitin suunnittelun kannalta olennaisia keskusta-alueen koettuun turvallisuuteen liittyviä havaintoja. Julkisen ulkotilan yleissuunnitelmassa puolestaan on esitetty ongelmia korjaavia suunnitteluratkaisuja.

Kuva 25. Karttakyselyssä epämiellyttäväksi koetut paikat keskittyivät Myyrmäen keskusta-alueelle. Kartalta erottuvat mm. Paalutori, asema-aukio ja Paalukylänpuisto. Lähde: Myyrmäki-kysely.

Kyselyn osana raportoidut laadulliset vastaukset auttoivat kiinnittämään huomiota turvattomiksi koettuihin Myyrmäen keskustan paikkoihin. Rinnastukset Myyrmäki-kyselystä ja yleisuunnitelmasta osoittavat, että tiedettyjä ongelmia on pyritty ratkaisemaan suunnittelun keinoin. Tausta-aineistojen analyysi auttoi virtuaalisen turvallisuuskävelyreitit ja pysähdyspaikkojen suunnittelussa.

Suoranaisia koettuun turvallisuuteen liittyviä mainintoja aineistossa oli vähän. Vaarallisiksi koetut paikat määriteltiin esimerkiksi liikenteellisesti riskialttiiksi tai yleisesti turvattomiksi. Myyrmäen keskustan kaavamuutosalueella turvattomiksi paikoiksi nimettiin Paalutori, Paalukylänpuisto ja Liesitori. (Vantaan kaupunki 2016b.)

Sekä asukkaat että suunnittelijat tunnistivat ulkotilojen aktivoimisen tärkeäksi toimenpiteeksi julkisen ulkotilan viihtyisyyden kehittämisessä.

Myyrmäki-kysely	Yleissuunnitelma
<p>Kehittämiskohteissa toivottiin muun muassa lisää elämää Myyrmannin ulkopuolella oleville toreille ja kaduille, ympäristön viihtyisyyden ja siisteyden lisäämistä, lisää asumista, liiketilaa ja palveluja sekä ulkoilureittien ja puistojen parempaa kunnonosapitoa.</p>	<p>Paalutori ja Paalukylänpuiston lounaiskulmaan sijoittuva terrassointi muodostivat keskus- ja tahtuma-alueita Myyrmäenraitin varrelle. Olemassa olevaa aukoiden sarjaa täydennettiin uudella kivijalkaliikkeiden ympäröimällä kaupunkiaukiolla, Ruukkutorilla.</p>

Paalukylänpuisto nousi aineistosta poikkeuksellisen selvästi esiin turvattomana ja epämiellyttävänä koettuna alueena. Suunnitelmassa puiston kehittäminen nousee yhdeksi alueen viihtyisyyden ja kävelyreittien kehittämisen mahdollisuudeksi.

Myyrmäki-kysely	Yleissuunnitelma
<p>Moni vuosia (jopa vuosikymmeniä) Myyrmäessä asunut ei ollut käyttänyt tai edes huomannut [Paalukylän]puistoa. Sitä pidettiin pelottavana ja hämyisänä paikkana ja sitä välteltiin.</p>	<p>Kerrostalojen läheisyyden ja runsaan, liiallista näkösuojaa antavan kasvillisuuden vuoksi Paalukylänpuisto ei hahmotu julkisena puistoalueena.</p>

Nykytilasta otettua valokuvaa ja yleissuunnitelmaan perustuvaa visualisointikuvaa vertaamalla muutos nykytilan ja suunnitelman välillä on helppo todeta.

Kuva 26. Paalukylän puiston nykytila Myyrmäenraitilta kuvattuna. Kuva syksyltä 2018.

Kuva 27. Paalukylänpuisto Myyrmäenraitilta kuvattuna, yleissuunnitelmavaihe. Kuva: WSP Finland Oy.

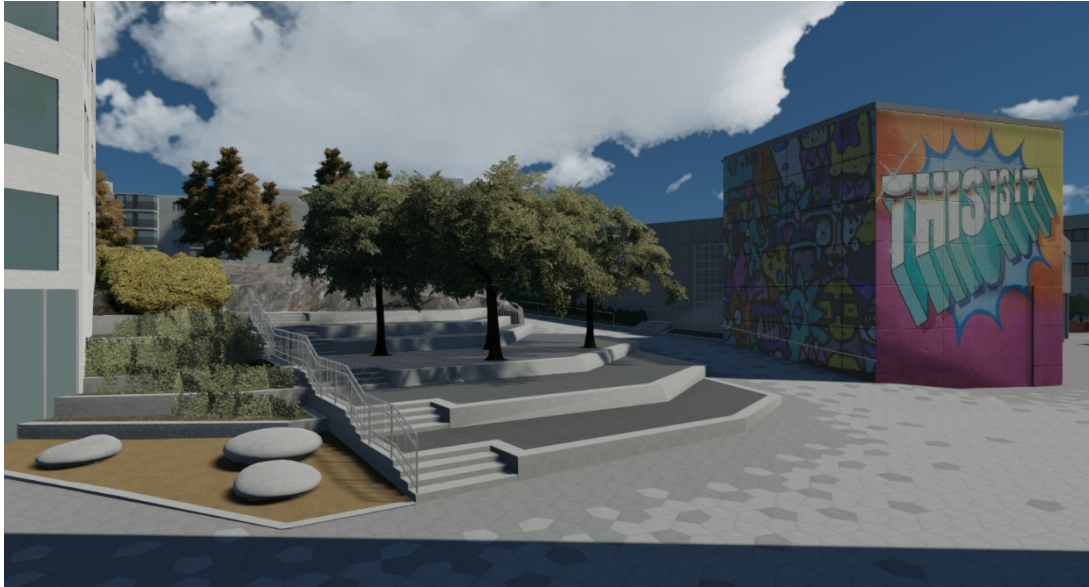
Myyrmäenraitti on etelä-pohjoissuunnassa junaradan rinnalla kulkeva kevyenliikenteen yhteys, joka on alueen kevyen liikenteen pääväylä. Asemakaavamuutoksen myötä uudet asuinkorttelit ja yksinäinen asuintorni rajaavat Myyrmäenraitin eteläosaa muodostaen uuden

toriaukion. Myyrmäki-kyselyssä tähän alueeseen liittyi liikenneturvallisuuden liittyvä kommentti. Suunnitelmassa reittien avartamisen lisäksi pidettiin tärkeänä myös valaistuksen kehittämistä.

Myyrmäki-kysely	Yleissuunnitelma
<p>Myyrmäenraitilla ja alikulkujen yhteydessä sekä kävelijät että pyöräilijät pelkäsivät yhteentörmäyksiä. [...] liikenteeseen ja valaistukseen liittyen mainittiin useita kehittämisehdotuksia.</p>	<p>Tilantunnon ja turvallisuuden tunteen lisäämiseksi reittiä laajennetaan ja näkymiä avataan Myyrmäenraitilta Myyrmäkitalolle ja sieltä asemalle. [...] Artsinpoluksi nimettyä kulkuyhteyttä Myyrmäkitalon takana avarrettiin ja se katettiin valoverkolla.</p>

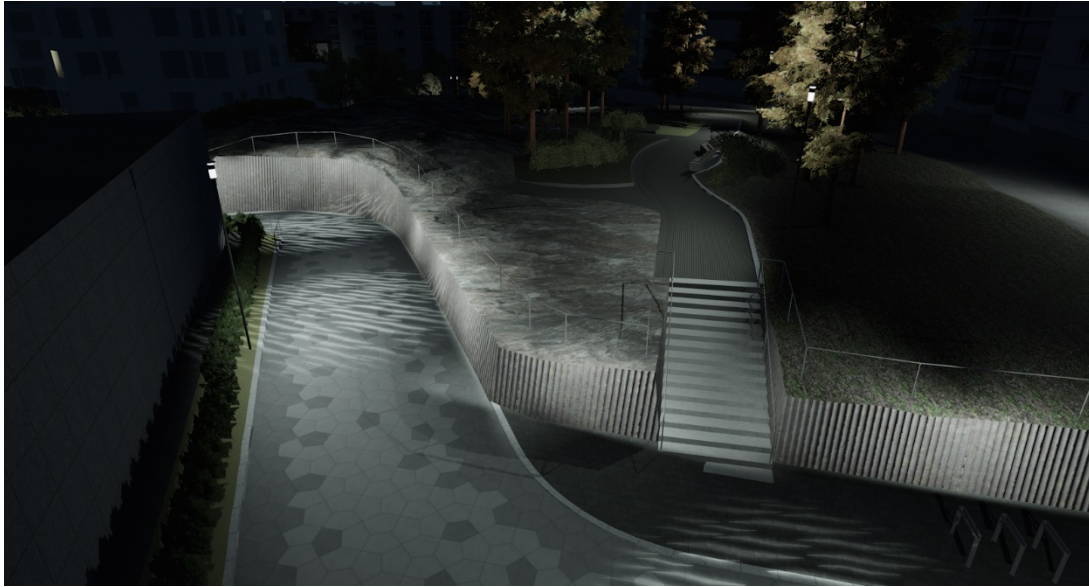
Kuva 28. Näkymä Myyrmäen aseman ja Myyrmäenraitin yhdistävältä Artsinpolulta Myyrmäenraitin suuntaan. Kuva syksyiltä 2018.

Kuva 29. Näkymä Myyrmäenraitilta Paalukylänpuistoon ja Artsinpolulle. Myyrmäenraitin varrelle suunniteltu terassointi avaa uuden kävely- ja näköyhteyden nykytilanteessa turvattomana pidettyyn Paalukylänpuistoon. Esteetön reitti puistoon on järjestetty Myyrmäenraitilta, puistoon rajautuvan asuintornin pohjoispuolelta.

Kuva 30. Artsinpolun kävelytieta on suunniteltu avarrettavaksi ja valaistusta aiotaan parantaa. Kuva syksyiltä 2018.

Kuva 31. Näkymä Artsinpolulta Myyrmäenraitin suuntaan. Oikealla Paalukylänpuistoon johtavat portaat. Rakennussuunnitelmavaiheessa 3D-virtuaalimallilla hahmoteltiin Artsinpolun valaistusperiaatteita. Kuva: WSP Finland Oy.

Virtuaalisen turvallisuuskävelyn järjestelyt ja tulokset

Myyrmäen keskusta-alueen turvallisuutta arvioitiin virtuaalitulossa toteutetussa työpajassa 3D-mallin avulla lokakuussa 2018. Malliin määriteltiin reitti, joka mahdollisti ympäristön tarkastelun jalankulkijan näkökulmasta, kuin alueella kävelen. Sovelluksessa oli auringon aseman vaihtamisen mahdollistava valikko, jolla pystyi tarkastelemaan aluetta eri kellonaikoina. Valikosta pystyi myös muuttamaan tarkastelutavan lintuperspektiiviin, joka mahdollisti alueen kokonaisvaltaisen tarkastelun. Valaistustarkasteluja ei turvallisuuskävelyllä tehty.

Myyrmäen 3D-malli on yhdistelmä olemassa olevaa kaupunkirakennetta ja 3D-suunnitelmia. Uutta julkista tilaa edustavat katuverkon, kahden torin ja puiston käsittävät julkisen ulkotilan suunnitelmat. Kaksi uutta asuin- ja liikekorttelia eli talolamellit ja kolme asuintornia olivat mallissa mukana suuntaa antavina malleina. Vanhaa ja säilyvää rakennetta edustavat mm. asemaympäristö, Myyrmannin kauppakeskus, Kilterin koulu ja muu uudistuvaa keskustaa ympäröivä kaupunkirakenne. Malliin määriteltiin suunnitelmia vastaavat kiveykset, oikeat värit ja materiaalit sekä katukalusteet, joiden perusteella julkisen ulkotilan rakennussuunnitelmavaiheesta sai melko realistisen kuvan.

Kävelyn tarkoituksena oli selvittää osallistujien käsityksiä niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat tiivistyvän keskusta-alueen koettuun turvallisuuteen. Turvallisuuden tunteeseen ja viihtyisyyteen vaikuttavia asioita, paikkoja ja ilmiöitä pyrittiin tunnistamaan Myyrmäen keskustan suunnitteluaineistosta. Työpajan olennaiset taustatiedot voidaan kiteyttää seuraavasti:

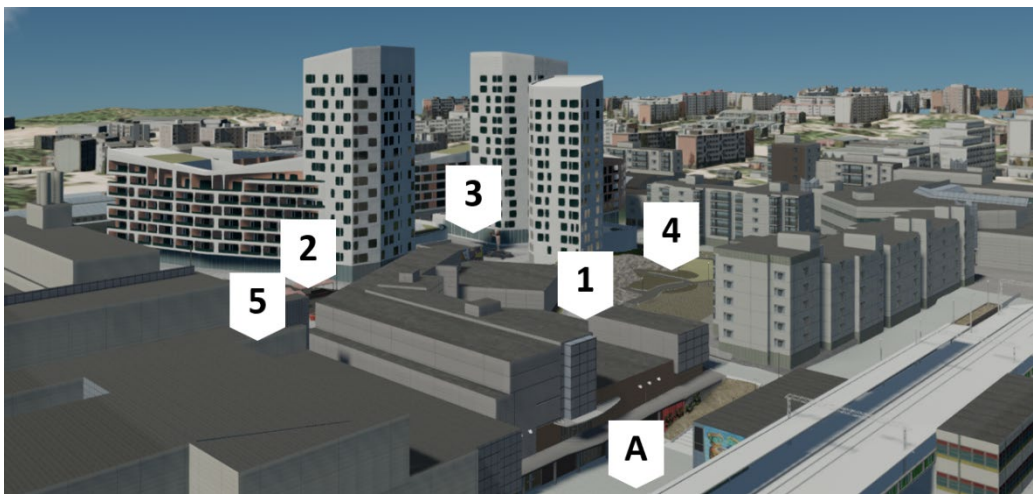
- 15 turvallisuusalan asiantuntijaa osallistujina
- 5 ryhmänohjaajaa tutkijatiimistä
- 3 havainnoijaa tutkijatiimistä
- 2 tehtävää
- 4 pienryhmää

Työpajaan osallistui rakennetun ympäristön suunnittelun asiantuntijoita, turvallisuusalan tutkijoita ja opiskelijoita sekä virkamiehiä kunnista ja ministeriöstä. Esitimme osallistujien päätehtäväksi miettiä vastauksia kahteen keskeiseen kysymykseen:

Missä määrin perinteinen turvallisuuskävelymenetelmä toimii virtuaalillassa?

Miten menetelmää olisi syytä kehittää ja muokata?

Kysymyksiin haettiin vastausta simuloimalla aidon kaltainen turvallisuuskävely Otaniemessä Aalto-yliopiston virtuaalillassa. Turvallisuuskävelyn reitti oli suunniteltu kattamaan Myyrmäen keskustan asemakaavamuutosalueen keskeiset jalankulkuyhteydet ja paikat. Reitin alkupiste oli Myyrmäen juna-aseman välittömässä läheisyydessä sijaitsevalla Punamultatorilla. Kävelyn aikana pysähdyttiin keskustelemaan viidessä kohteessa alueen rakennetun ympäristön koetusta turvallisuudesta.

Kuva 32. Kuvassa virtuaalisen turvallisuuskävelyn lähtö- ja päätepiste, Punamultatori, on merkitty A-kirjaimella ja pysähdyspisteet järjestyksessä yhdestä viiteen ovat: 1) Artsinpolku, 2) Paalutori, 3) Myyrmäenraitti, 4) Paalukylänpuisto ja 5) Kinorinne.

Turvallisuuskävelyn vastasi ryhmänohjaaja, joka ohjeisti tehtävät osallistujille yhteisesti ja koordinoi neljässä pienryhmässä toimivien avustavien ryhmänojaajien työtä. Yleisohjeena asiantuntijoita kehoitettiin tarkastelemaan ympäristöä omasta ja/tai edustamiensa ryhmien näkökulmista. Osallistujat edustivat suunnittelijoita, kaupungin virkamiehiä, poliisiviranomaista, kiinteistönomistajia, alueprojektien vastuuhenkilöitä, sosiaalitoimen edustajia ja lisäksi paikalla oli turvallisuuskoordinaattori, turvallisuusalan tutkijoita, opettajia ja opiskelijoita. Paikallaolijoista suuri osa oli joko ollut järjestämässä turvallisuuskävelyä tai osallistunut sellaiselle. Keskustelun tueksi jokaiseen pienryhmään oli jaettu alueen kartta ja keskeiset paikannimet, työpajan ohjelma, dokumentaatiolomake ja keskustelua ohjaavia apukysymyksiä. Kysymykset perustuivat Espoon kaupungin turvallisuuskävelyjen aineistoihin (Sarka, 2011: liite 5)

Kävelyn aluksi ryhmänvetäjä luki ääneen seuraavan Espoon kaupungin turvallisuuskävelyaineistoon perustuvan ohjeen (Sarka, 2011: liitteet):

Kävelyn aikana

Havainnoikaa ympäristöä turvallisuuden, turvallisuuden tunteen sekä viihtyisyyden näkökulmista. Tarkastelkaa erityisesti alueen sosiaalista elämää ja

ongelmia, rakennettua ympäristöä ja sen tilaa, kunnossapitoa ja huoltoa sekä liikkumis- ja liikenneturvallisuutta.

Keskustelkaa reitin varrella ryhmänne jäsenten kanssa havaitsemistanne asioista, tuntemuksista sekä arkipäiväisistä kokemuksistanne alueella. Mikäli mahdollista, kirjatkaa asioita paperille (post-it laput) ja kartalle kävelyn aikana. Kirjatkaa positiiviset huomiot keltaisille lapuille ja kehittämisen kohteet punaisille lapuille. Erityisen tärkeää on pohtia, miltä alueella liikkuminen tuntuu.

Tarkastelkaa ja kuvatkaa asioita sekä kävelyn havaintojen että omien arkisten kokemusten pohjalta. Merkitkää asioita (ongelmia ja hyviä puolia) myös kartalle. Ryhmän vetäjä kerää pysähdyspisteiden kommentit aina ennen siirtymistä seuraavalle pisteelle. Kirjurit, erottakaa eri pysähdyspaikkoihin liittyvät kommentit selkeästi toisistaan.

Kuva 33. Pienryhmätyöskentelyä pysähdyspisteellä numero kolme, Myyrmäenraitti.

Pienryhmätyöskentelyssä turvallisuuskävelyn pysähdysten aikana jokaista osallistujaa pyydettiin kirjaamaan hiljaisena työskentelynä omat kommentit. Yksilötehtävää seurasi ryhmän yhteinen keskustelu kohteen turvallisuuskävelyn näkökohdista. Ryhmien kirjurit dokumentoivat ja vetivät yhteen käydyn keskustelun jokaisen pysähdyspisteen osalta. Käytännössä ryhmät organisoituivat itsenäisesti oman ryhmänohjaajansa tukemana. Kommentoinnin sekä huomioiden kirjaamisen menettelytavat vaihtelivat hieman ryhmien välillä.

Turvallisen ympäristön suunnitteluperiaatteiden arviointi virtuaalisen turvallisuuskävelyn aikana

Tutkimusryhmä kävi turvallisuuskävelyn aikana kerätyt kommentit läpi arvioiden, mitkä ovat ne hankkeessa tunnistetut koettuun turvallisuuteen vaikuttavat suunnitteluperiaatteet, joita

virtuaalisen turvallisuuskävelymenetelmän perusteella on mielekästä tarkastella. Arviointi perustui muistiinpanoihin, jotka pienryhmien kirjurit keräsivät turvallisuuskävelyn aikana. Tulosten analyysistä saimme suuntaa-antavaa tietoa menetelmän soveltamiskelpoisuudesta. Analyysin otanta perustuu vain yhden työpajatilaisuuden kokemukseen, jossa työskenneltiin yhden uniikkiin virtuaaliympäristön kanssa. Suunnitteluperiaatteiden systemaattinen hyödyntäminen menetelmänä perustellulla tavalla virtuaalisen turvallisuuskävelyn aikana edellyttää jatkotutkimusta.

Analyysissa pyrimme sijoittamaan kirjatut kommentit sopivimman suunnitteluperiaatteen alle taulukoihin. Oletuksemme oli, että monelta ryhmältä arvioita saanut periaate saattaa indikoida kyseisen suunnitteluperiaatteen sopivan virtuaalitalassa tehtävään koetun turvallisuuden arviointiin. Toisaalta oli mielenkiintoista miettiä, mitkä tekijät virtuaalisen turvallisuuskävelyn aineistossa estivät jonkin suunnitteluperiaatteen systemaattisen arvioinnin. Esimerkiksi tarve täydentävälle tilastotiedolle nousi esiin. Analyysissa kommenttien määrää tärkeämpi arviointikriteeri oli kommentin aihe ja sisältö. Kommenttitaulukot on esitetty liitteessä (Liite 6).

Ympäristön siisteys ja laadukkuus

Ympäristön siisteyteen liittyviä kommentteja aineistossa oli todella vähän. Annetut kommentit olivat yleisluonteisia, kuten *korkeat pensaat keräävät roskia*. Virtuaaliympäristön ulkonäköä kommentoitiin yleisesti myös kliiniseksi. Elämän ja rosoisuuden puute virtuaaliympäristössä nousi esiin keskeisenä siisteyden arvioinnin haasteena.

Ympäristön laadukkuuteen liittyvät kommentit liittyivät yleisiin suunnitteluratkaisuihin, esteetömyyteen ja yleisilmeen luonnehdintaan. Tulkinnat virtuaaliympäristössä esitetyistä pintamateriaaleista herättivät kysymyksiä esimerkiksi materiaalin liukkaudesta. Materiaalin tunnistaminen ja ominaisuuksien arviointi virtuaaliympäristöä katsomalla ei onnistunut.

Sosiaalisen toiminnan fasilitetit / tarjoumien tyypit

Erilaisten käyttäjäryhmien tarpeet ja mahdollisuudet nousivat esiin useissa kohteissa. Esimerkiksi koiranomistajille arveltiin haastavaksi löytää sopivaa paikkaa lemmikkien tarpeille. Lasten leikkipaikkojen puute nousi esiin rakennetun ympäristön ongelmana. Vastaavasti sosiaalisen toiminnan tarjoumien puutteen nähtiin johtavan luonnollisen valvonnan heikkeneemiseen esimerkiksi Paalukylän puistossa ja Myyrmäenraitilla. Istuskelpupaikkojen tarjonta nousi esiin yksityiskohtana, jolla on potentiaali joko vahvistaa luonnollista valvontaa tai tarjota tilaisuus häiritsevään ja mahdollisesti turvattomuuden tunnetta vahvistavaan ajanviettoon. Keskusteluissa nousi esiin sekoitetun sosiaalisen tilan ajatus, jossa esimerkiksi kadulle avautuvat kivijalat, läpikulkuliikenne, istuskelu, lasten leikki, koiranulkoilutus ja toritoiminta yhdessä lujittaisivat luonnollisen valvonnan kautta alueen turvallisuutta. Virtuaalimallin perusteella Myyrmäen keskustan sosiaalinen tarjouma näyttäytyi joko suppeana tai sitä ei ollut mahdollista arvioida.

Kohteen lujittaminen (kulunvalvonta, vartiointi, lukot)

Kohteen lujittamisen periaate jäi keskusteluissa vähälle huomiolle, mutta yksittäisiä kohteita ja ideoita nousi esiin. Järeämpinä keinoina mainittiin kameravalvonnan tarve Paalutorin ja asema-aukiona toimivan Punamultatorin väliselle Kinorinteen käytävälle. Kameravalvonnan perusteeksi mainittiin oletettu murtautumismahdollisuus. Sama yhteys tulkittiin keskusteluissa myös pelottavaksi paikaksi, jossa on vahingonteon riski. Vartiointia sivuttiin Paalukylänpuiston kalliolla tapahtuvan oletetun kaljoittelun valvonnasta. Kommentissa oletettiin,

että alueen valvonta jäisi poliisin vastuulle. Yksityiskohtien tasolla kohteen lujittamisen periaate nousi esiin keskustelussa penkkien välikaiteiden tarpeesta Paalutorilla. Kommentin taustalla oli ajatus julkisella paikalla tapahtuvan nukkumisen ehkäisemisestä.

Valaistuksen laatu ja tehokkuus

Valaistuksen arviointia ei virtuaalimallin avulla systemaattisesti tehty, sillä aluevalaistusta ei oltu kokonaisuudessaan mallinnettu. Valaistuksen teemasta kuitenkin syntyi keskustelua, jossa esiin nousi valaistussuunnittelussa erityishuomiota vaativat kujat eli Artsinpolku ja Kinorinne, ja viihtyisyyttä lisäävän kaupunkikuvallisen valaistuksen mahdolliset paikat, esimerkiksi Paalukylänpuiston puut. Valaistuksen arvioinnin kannalta merkittävä kysymys on se, millä tavoin asuinrakennusten ikkunoista ja kivijalkaliiketeiloista ulkotilaan säteilevä valo vaikuttaa alueen yleistunnelmaan.

Territoriaalisuus / tilahierarkian selkeys

Territoriaalisuuteen liittyviä peruseriaatteita tunnistettiin ja nostettiin esiin keskustelussa, esimerkiksi julkisen ja yksityisen alueen raja on selvästi tulkittavissa kommentissa *[Artsinpolkua reunustava] asuintalo erottuu omana tilana [...] piha ei näytä viihtyisältä, vaikka on korotettu*. Väyliin liittyviä suunnitteluratkaisuja myös kyseenalaistettiin, esimerkiksi jalankulun ja pyöräilyn selkeämpää erottelua pintamateriaaleilla toivottiin. Yhdessä kommentissa viheralueen puiden katsottiin muodostavan *etäisyyttä rakennukseen* ja sitä kautta muodostavan luonnollisen puskurivyöhykkeen julkisen ja yksityisen tilan väliin.

Luonnollinen valvonta / näkyvyys

Ikkunoiden ja parvekkeiden avautuminen Paalutorille ja Paalukylänpuistoon ja osittain myös Artsinpolulle mainittiin aineistossa positiivisena luonnollista valvontaa lisäävänä suunnitteluratkaisuna. Artsinpolun reittiä pidettiin myös luonnollisen valvonnan kannalta ongelmallisena, sillä Myyrmäki-talon seinusta on täysin ikkunaton. Myyrmäenraitin koettiin olevan näkymiltään *hyvä eli turvallinen*, joskin raitin varrella tunnistettiin myös kulmia tai syvennyksiä, jotka saattaisivat houkutella ei-toivottua toimintaa. Viheristutuksista Paalukylänpuistossa pidettiin niiden mataluuden takia sopivina, sillä pensaat eivät muodostaneet näköesteitä puistoalueen sisällä. Kinorinteen käytävän varrella olevien istutusaltaiden muotoilua ja kasvillisuutta kritisoitiin ja niitä pidettiin liikaa näkösuojaa tarjoavina ongelmallisina rakenteina.

Luonnollinen valvonta / Toimintojen sekoittaminen

Myyrmäenraitin varrella ja Paalutorilla olevat kivijalkaliiketilat oli virtuaalimallissa esitetty laajoina läpinäkymättöminä lasipintoina. Ehkä osin kivijalkatilojen vaikean hahmotettavuuden takia niiden vaikutuksesta alueen luonnolliseen valvontaan ei keskusteltu syvällisesti. Kommenteissa mainittiin yleisesti, että *[Myyrmäenraitin] rakennusten ensimmäisen kerroksen avautuminen toisi viihtyisyyttä*, oletettavasti luonnollisen valvonnan ja sosiaalisesti sekoittaneemman kaupunkitilan kautta. Nykyisiä palveluja sisältävien rakennusten toivottiin myös avautuvan nykyistä paremmin ulkotilaan, esimerkiksi taidemuseo mainittiin. Yhdessä ryhmässä keskusteltiin toritoiminnan luonteesta. Torikaupan ja tapahtumien laatu, toistuvuus ja rytmit eivät välittyneet virtuaalimallista. Torielämän puuttuminen hankaloitti luonnollisen valvonnan näkökulman arviointia torialueella.

Orientoituvuus ympäristössä

Orientoituvuus nousi esiin pinnoitteiden suunnitteluratkaisuissa ja suunniteltujen tai puuttuvien maamerkkien kautta. *Kivimateriaalin elävä käyttö miellyttävää eri struktuuripinnat auttavat hahmotusta ja viihtymistä* nousi kommenttina esiin Artsinpolun yhteydessä, mutta sama kiveysperiaate jatkuu läpi lähes koko keskusta-alueen. Myyrmäenraitin veistosta pidettiin orientoivuutta parantavana maamerkinä, kun taas Paalutorilta vastaavan maamerkin arvioitiin puuttuvan. Virtuaalimallin orientoituvuutta arvosteltiin, sillä virtuaalitalan kalibroinnissa oli pieniä ongelmia ja tasaiset pinnat näyttivät tietyissä kohdissa kaltevilta. Myös opasteiden puutetta virtuaalimallissa nähtiin orientoituvuutta heikentävänä tekijänä.

Paikkaan kuuluminen

Arviointi paikkaan kuulumisesta oli vaikeaa oletettavasti siksi, että alueen asukkaiden edustajia ei ollut mukana työpajassa. Suunnitteluperiaatetta arvioitiin spekuloiden puistoalueen kehitystä. *Puistoalueella paljon riippuu siitä, ottavatko ns. tavalliset ihmiset alueen omakseen.*

Rakennusten massoittelu

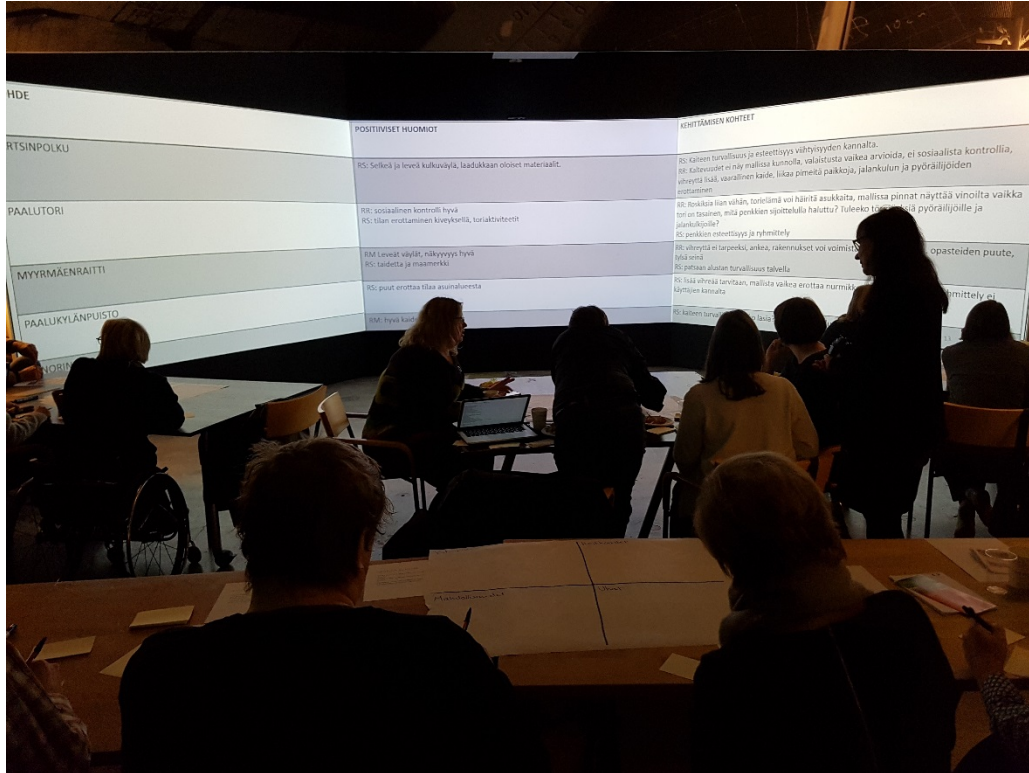
Keskustelua ei aktiivisesti ohjattu massoittelukysymyksiin, eikä teema myöskään noussut vapaassa kommentoinnissa vahvasti esille. Massoittelukysymys esiintyi Paalukylänpuiston tunnelmaa eri vuodenaikoina pohdiskelevassa kommentissa, *puut ja talot varjostavat kesällä mukavasti [Paalukylänpuistoa], mutta miten talvella?* Myös rakennusten korkeuden vaikutusta Myyrmäenraitin tuulisuuteen kommentoitiin.

Väestöjakauman monipuolisuus ja asuntotyyppien sekoittaminen

Tätä suunnitteluperiaatetta käsitteleviä selkeitä kommentteja ei turvallisuuskävelyn aikana kirjattu. Periaatteen toteutumisen arviointi olisi edellyttänyt lisätietoja, joita virtuaalitalaan ei oltu valmisteltu. Esimerkiksi uusien asuinkorttelien asuntotyyppien jakaumasta omistus-, asumisoikeus- ja opiskelija-asuntoihin olisi ollut mielenkiintoista keskustella ja verrata lukuja ympäröivän alueen asuntotyyppien ja väestön jakaumaan.

Virtuaalisen turvallisuuskävelyn SWOT-analyysin tulokset

Työpajaan osallistuneet asiantuntijat arvioivat virtuaalisen turvallisuuskävelymenetelmän vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia simuloidun turvallisuuskävelytyöpajan perusteella. SWOT-analyysin tuloksissa nousi esiin paljon digitaaliseen osallistumiseen liittyviä yleisiä haasteita, mutta myös lukuisia mahdollisuuksia. Mahdollisuuksia nähtiin sekä toteutuneen kaltaisessa virtuaalisen turvallisuuskävelymenetelmän hyödyntämisessä että visioissa, joihin liittyi odotus suunnittelu- ja esitysteknologian kehityksestä.

Kuva 34. SWOT-työskentelyn aikana keskustelun tukena hyödynnettiin pysähdysten aikana tehtyjä havaintoja.

Vahvuudet

Todellisen maailman jäljittely nähtiin yhtenä ilmeisenä virtuaalitalan vahvuutena. Kolmiulotteisessa virtuaalimaailmassa kokemus tilasta on monipuolisempi verrattuna esimerkiksi havainnekuvien varassa tapahtuvaan arviointiin. Videopelimäistä ympäristöä arvioitiin erityisesti maallikoille helpommaksi ymmärtää, kun vertailukohtana on suunnitelmakarttojen tulkinta.

Virtuaalisen turvallisuuskävelyn vahvuutena pidettiin menetelmän hyödyntämistä osana suunnitteluvaihetta. Kun suunniteltu tulevaisuus voidaan nähdä virtuaalisesti, on havaintojen perusteella mahdollista tehdä korjaavia muutoksia. Virtuaalitalan hyödyntämistä ennakoivana työkaluna pidettiin järkevänä.

Virtuaaliympäristön mahdollisiksi hyödyntäjiksi tunnistettiin kaavoittajat, suunnittelijat, turvallisuusviranomaiset, kunnossapito ja loppukäyttäjät. Virtuaalitala sopii hyvin sekä asiantuntijoiden väliseen ajatustenvaihtoon että kuntalaisten suuntaan tapahtuvaan vuorovaikutustyöhön. Viranomaisten kuulemista voitaisiin myös toteuttaa virtuaalitalassa.

Asiantuntijat arvioivat virtuaalitalojen tekniset kehitysmahdollisuudet merkittäviksi. Tilaisuuksiin voisi esimerkiksi kehittää etäosallistumisen mahdollisuuden. Mahdollisuus liittää musiikkiäänne suoraan virtuaalimallissa näkyviin rakennetun ympäristön objekteihin nähtiin konkreettisenä käyttötapauksena. Vastauksien kerääminen tietokantaan esimerkiksi useasta virtuaalitalasta nähtiin myös mahdollisuutena. Digitaalisten suunnitelma-aineistojen versioiminen ja kehitysehdotusten organisoiminen on digitaalisesti mahdollista. Virtuaalitala tarjoaa erilaisia käyttömahdollisuuksia verrattuna rakennetussa ympäristössä toteutettaviin kävelyihin.

Ajankäytön kannalta virtuaalitullassa työskentelyä pidettiin tehokkaana. Menetelmä koettiin strukturoiduksi ja vastausten dokumentointi pystyttiin toteuttamaan tehokkaasti. Työpajatilanne toimi hyvin isolle ryhmälle. Kommenteissa nousi esiin, että maastossa voi olla hankalaa kuulla mitä toiset sanovat. Tehokkuutta lisää myös se, että kävelyt pyritään tekemään sekä päivä että yönäkymässä. Simuloidussa ympäristössä eri vuorokauden ja vuodenaikojen tarkastelut voidaan tehdä perätysten osana samaa istuntoa. Virtuaalisesti turvallisuuskävelyn voi tehdä ilman säävarausta.

Virtuaalitila sopii hyvin eri tyyppisten aineistojen esittämiseen rinnakkain. Esimerkiksi perinteinen kartta on tärkeä hahmottamisen apu. Ilmakuva tai kolmioverkkomalli on helposti käyttöön saatava aineisto, jolla kokonaisuuden hahmottamista nykytilasta voidaan parantaa.

Heikkoudet

Virtuaalitila ei vastaa todellista ympäristöä. Kokemus ympäristöstä on vajavainen, kun ihmiset, äänet, hajut ja fyysinen tilakokemus jäävät uupumaan. Virtuaalitila myös rajaa nykyisessä muodossaan pois olennaisia osallisryhmiä, sillä kuulo- tai näkövammaiset eivät pysty käyttämään virtuaalitulaa. Havainnoiminen asettaa haasteita myös niille käyttäjille, joilla ei ole aistirajoitteita, sillä ihmisten on vaikea kuvitella sellaisia asioita, joita mallissa ei esitetä tarkasti. Ihmisten pyrkimys täydentää puutteellista kokemusta oletusten perusteella saattaa vääristää tulkintoja. Asiantuntijat arvioivat virtuaalimallin pystyvän huonosti synnyttämään realistisia kokemuksia esitettävän ympäristön koetusta turvallisuudesta.

Teknistä esitystapaa arvioitaessa epäselväksi koettiin se, mikä ympäristönäkymässä on jo valmista kaupunkia ja mikä on uutta suunniteltua rakennetta. Suunnittelutilanteen hahmottamista pidettiin yleisesti haastavana. Kaltevuudet ja korkeuserot oli vaikea hahmottaa ja kuva koettiin siloitelluksi. Myymäen *rosoisuus* ei tullut virtuaalimallin kautta esiin. Mallin tarkkuuden katsottiin jättävän liikaa varaa arvailulle. Sosiaalisen elämän hahmottaminen koettiin tässä työpajassa esitellyn virtuaalimallin avulla mahdottomaksi.

Virtuaalimallin sisällöllisiksi puutteiksi kirjattiin monia asioita:

- Valaistusta pidettiin niin oleellisena koetun turvallisuuden arvioinnissa, että se pitää olla mukana virtuaalimallissa koko alueella.
- Liikennevirtojen esittämistä kaivattiin lisättäväksi jopa sillä tarkkuudella, että skeittaajat, pyöräilijät, kävelijät, hitaasti liikkuvat jne. olisivat olleet mukana.
- Asuinrakennusten sisäänkäynnit ja liittymät kulkuväyliin haluttiin saada malliin nykyistä tarkemmin.
- Julkisen, puolijulkisen ja yksityisen tilan rajojen esittämisestä mallissa kaivattiin.
- Ääniympäristön täydellinen puute koettiin ongelmalliseksi.
- Julkisivuihin toivottiin lisäyksiä, jotta nykyiset palvelut erottuisivat selkeästi.

Kustannuksiin liittyviä näkökohtia pidettiin menetelmän haasteena, mikäli mallintaminen on työlästä. Myös tilaisuuden ja tekniikan järjestäminen vaatii resursseja.

Virtuaalisen turvallisuuskävelyn järjestelyihin liittyvänä heikkoutena pidettiin sitä, että suunnitteluhankkeen taustatietoja ei esitelty yksityiskohtaisesti. Laajempaa taustoitusta suunnittelun tavoitteista toivottiin esitettäväksi jatkossa heti vastaavan työpajan alussa.

Mahdollisuudet

Menetelmän kehitysmahdollisuutena pidettiin sekä useiden erilaisten lähtöaineistojen yhdistämistä että erilaisten medioiden hyödyntämistä rinnakkain. Myyrmäen virtuaalimalli oli siinä mielessä tasalaatuinen, että suunnittelualuetta ympäröivä kaupunkirakenne oli myös mallinnettu suurelta osin käsin. Esimerkiksi fotogrammetrian hyödyntäminen ympäröivän kaupunkirakenteen mallintamisessa olisi tehnyt selkeämmän eron nykyisen ja suunnitellun ympäristön välille. Myös esittämällä virtuaalimallin rinnalla alueella kuvattuja videoita ja valokuvia olisi alueen nykytilasta saanut paremman kuvan.

Virtuaalitulojen katsottiin voivan muodostaa yhteistyöympäristöjä, joissa eri organisaatioiden osaaminen voidaan tuoda yhteen ja hyödyntää sitä suunnittelussa. Olennaisten näkökulmien huomioimista suunnittelun oikeissa vaiheissa pidettiin tärkeänä. Virtuaalitalan hyödyntäminen voisi tehostaa ajankäyttöä viranomaistahojen välisessä yhteistyössä ja koordinaatiossa. Virtuaalimalliin voidaan yhdistää monenlaisia simuloitteja, kuten liikennevirtoja, säätiloja ja eri datojen yhteistoimintaa voidaan kuvata. Maisemasuunnittelussa erilaisia vuodenaikoja, säätiloja ja valaistusolosuhteita simuloimalla voidaan miettiä, miten Suomelle tyypilliset pimeän ja sateisen ajan olosuhteet saadaan mahdollisimman viihtyisiksi. Viherympäristön kehitystä voidaan myös simuloida kehittämällä dynaamista mallinnusta erilaisista kasvi-tyypeistä, havupuista, lehtipuista ja pensaista. Yleisesti ottaen interaktiivinen visualisointi mahdollistaa liikkuvien ja muuttuvien asioiden simulointia. Esimerkiksi miten auringonvalo muuttuu päivän mukaan ja kuinka istuskelupaikkoja voi sijoitella valon kierron mukaan.

Tietotekniikka ja erilaisten lähtöaineistojen saatavuus paranevat. Malliin voidaan jo nyt tuoda paljon dataa ja erilaisia tarkastelun mahdollisuuksia on koko ajan enemmän.

Virtuaalitalan käyttötavan kehittämismahdollisuutena pidettiin vuorovaikutuksen lisäämistä käytön aikana. Esimerkiksi valaistuksen, penkkien tai roska-astioiden lisäämistä suoraan työskentelyn aikana pidettiin lupaavana kehitysmahdollisuutena. Skenaariopohjaisten vaihtoehtojen esittäminen interaktiivisessa mallissa nähtiin myös hyvänä kehityssuuntana. Simuloitteja kaivattiin myös siihen, miten alue muuttuu, kun alueen väkimäärä kasvaa tai kun järjestetään yleisötilaisuus. Palautteen toivottiin visualisoituvan heti virtuaalimallissa. Virtuaalimallin tarkastelua voisi myös laajentaa muille virtuaalitodellisuuslaitteille, kuten virtuaalisilmikolle. Työskentelymenetelmän kehittämismahdollisuutena pidettiin rooliileikkiä; mitä taskuvaras näkee, entä poliisi?

Turvallisuuskävelyn lisäksi virtuaalitalan käyttömahdollisuuksia hahmotettiin laajasti. Uudet asukkaat voisivat tutustua alueeseen virtuaalitalassa. Muutosta voisi tarkastella suhteessa realistiseen nykytilamalliin. Mallin hyödyntämistä voisi laajentaa pienimuotoisiin asioihin, mm. viranomaislausunnot digitaalisena, yläkoululaisten osallistamisen kehittäminen, yhteisten tilojen ja paikkojen ideointi, ympäristökasvatus ja turvallisuuskasvatus tai poliisin toiminnan kehittäminen niin, että poliisi pystyisi ennakkoiden vaikuttamaan.

Menetelmää toivottiin laajennettavaksi myös oikeaan kohdeympäristöön. Fyysisen ja digitaalisen tiedon yhdistäminen voisi toteutua esimerkiksi tarkastelemalla muutosta virtuaalilaaseilla paikan päällä. Yhdistelmä perinteistä ja virtuaalista menetelmää nähtiin parempana ratkaisuna kuin yhteen menetelmään perustuva arviointi.

Uhat

Suunnittelun malliaineistojen leviämistä vääriin käsiin ja vääriin käyttötarkoituksiin pidettiin uhkana. Esimerkiksi rikollisen toiminnan suunnittelua mallin avulla pidettiin mahdollisena. Visualisointi saattaa antaa väärän mielikuvan ja johtaa vääriin toimenpiteisiin. Siksi mallin

arviointi ei korvaa fyysistä paikalla käyntiä. Virtuaalitalan mielekäs käyttö ja turvallisuuskävelymenetelmän onnistunut hyödyntäminen edellyttävät jatkossakin hyvää suunnitelmaa. Uhkana pidettiin myös sitä, että virtuaalisten menetelmien kehittäminen vie resursseja varsinaiselta suunnittelulta.

Menetelmän kehittämisen uhkana pidettiin menetelmän valmistelutöiden kustannusten karkaamista. Esimerkkinä mainittiin tilanne, jossa suunnitteluaineistot päivittyvät nopeasti. Tarkastelun tulee olla oikea-aikaista ollakseen vaikuttavaa, joten virtuaalisen turvallisuuskävelymenetelmän täytyy olla teknisen toteutuksen osalta tehokasta, joka edellyttää tiivistä yhteyttä suunnitteluprosessiin ja suunnittelun tietojärjestelmiin.

Osallistumiseen liittyvänä uhkana mainittiin se, että malli voi välittää epärealistisen kuvan, sillä oikean maailman tuntemukset eivät synny. Lisäksi osa osallistujista voi karsiutua teknologian käyttöön liittyvien ennakkoluulojen takia.

7.5. Johtopäätökset turvallisuusarvioinnin keinoista

Perinteiset turvallisuuskyselyt ja –kävelyt ovat vakiintuneita menetelmiä kuntien turvallisuustyössä ja alueiden kehittämisessä. Suurimmat menetelmälliset kehitystarpeet liittyvät rakennetun ympäristön turvallisuuden suunnitteluun yleis- ja asemakaavavaiheissa. Turvallisuusarvioinnin keinot ja mahdollisuudet ovat tietomallipohjaisen suunnittelun myötä laajentuneet. Suunnittelun aikana tulisi nykyistä enemmän toteuttaa erilaisia virtuaaliloja hyödyntäviä turvallisuusarviointeja sekä viranomais- ja asukaskuulemisia.

Uutena koetun turvallisuuden arvioinnin ja osallistumisen menetelmänä tarkastelimme virtuaalitalassa toteutettavaa virtuaalista turvallisuuskävelyä. Simuloimme menetelmää kaupunkisuunnittelun ja turvallisuuden asiantuntijaryhmän kanssa siten, että prosessi olisi voinut olla keskusta-alueen asemakaavamuutosprosessin osallistumis- ja arviointisuunnitelman osana. Tietääksemme virtuaalisia turvallisuuskävelyjä ei aikaisemmin ole toteutettu aluetasolla, joka tekee tästä kokeilusta mielenkiintoisen esimerkitapauksen.

Keskeinen havaintomme on, että koettua turvallisuutta ei tavoitettu virtuaaliympäristön välityksellä. Näin ollen virtuaaliympäristön hyödyntämistä koetun turvallisuuden arvioinnin välineenä tulee tämän tapauksen analyysin perusteella arvioida kriittisesti. Virtuaaliympäristön laatua ja immersiiivisyyttä parantamalla, simulaatiota lisäämällä ja alueen oikeita asukkaita osallistamalla menetelmää voi kehittää paremmin koetun turvallisuuden arviointiin sopivaksi. Kustannus-hyöty-näkökulma on tärkeä huomioida tarkoituksenmukaisen esittämisen tason ja menetelmien tunnistamiseksi.

Toinen havaintomme on, että Lähiympäristö 2.0 -hankkeessa määriteltyjä turvallisen ympäristön suunnitteluperiaatteita pystyttiin työpajassa arvioimaan varsin kattavasti yleisellä tasolla. Työpajaan osallistuneet asiantuntijat totesivat, että virtuaalitala ja kävelymenetelmä sopi melko hyvin viihtyisyyden arviointiin.

Kolmanneksi tarkastelussa huomattiin, että rakennetun ympäristön viihtyisyyteen vaikuttavia laatutekijöitä arvioitaessa lähtömallin tulisi olla todella tarkka. Useimmiten kovin yksityiskohdaisia malleja ei aluesuunnitelmatasolla ole kuitenkaan saatavilla, jolloin malliaineistoa tulee täydentää muilla aineistoilla. Ruotsin Rikoksantorjuntaneuvoston vuoden 2009 suositusten tapaan, myös tämän virtuaalisen turvallisuuskävelytyöpajan perusteella totesimme tarpeen monien erilaisten laadullisten ja määrällisten aineistojen hyödyntämiselle rinnakkain työ-

kentelyssä. Riittävän monipuolisen kokonaiskuvan muodostaminen edellyttää 3D-virtuaaliympäristön lisäksi muita lähtötietoja, kuten valokuvia kohdeympäristöstä, tietoa alueen nykyisistä ja tulevista palveluista sekä rakenteista, alueen turvallisuustilanteen kuvausta ja erilaisia kannustavia tehtäviä, jotka ohjaavat osallistujia pohtimaan alueen nykytilaa ja suunnitelmia kokonaisvaltaisesti.

Turvallisuusarvioinnin ja osallistamisen keinovalikoima on laaja, mikä on positiivinen asia, sillä täydentävät menetelmät vahvistavat turvallisuustyötä. Kyselyt ja kävelyt, tiedottaminen, yhdessä suunnittelu ja omaan lähiympäristöön liittyvä päätöksenteko ovat kaikki tärkeitä keinoja, joiden käyttöä suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden varmistamisessa kannattaa jatkaa. Uudet digitalisen osallistumisen menetelmät tarjoavat mahdollisuuksia laajentaa osallisuutta ja osallistumisen muotoja. Jatkotyössä korostuvat oikeiden vaiheiden ja menetelytapojen tunnistaminen, eri sidosryhmien hyötyjen tunnistaminen ja vahvistaminen, tiedon sujuva dokumentaatio ja virtaus hankevaiheesta toiseen sekä tiedolla johtamisen ja vaikuttavuuden vahvistaminen.

8. JATKOTUTKIMUSTARPEITA JA SUOSITUKSIA

Lähiympäristön turvallisuuteen ja koettuun turvallisuuteen suoraan ja epäsuorasti vaikuttavista tekijöistä on paljon tietoa, mutta toisaalta turvallisuuden monet aspektit ovat vain vähäisesti tai eivät ollenkaan mukana ohjauksen eri tasoilla.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on edistää turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä aiheutuvat ympäristövaikutukset mukaan lukien sosiaaliset vaikutukset. Rakentamisen ohjauksen tavoitteena on edistää hyvän ja käyttäjien tarpeita palvelevan terveellisen, turvallisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja esteettisesti tasapainoisen elinympäristön aikaansaamista. Rakennuksen tulee soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä täyttää kauneuden ja sopusuhtaisuuden vaatimukset. Olennaisista vaatimuksista kolme - käyttöturvallisuus, esteettömyys ja meluntorjunta - koskevat selkeästi paitsi itse rakennusta myös pihoja ja oleskelualueita.

Vaikka turvallisuuskäsitteitä on jo mukana maankäyttö- ja rakennuslaissa, niin turvallisuuden kokonaisvaltainen huomioonottaminen voi kuitenkin jäädä puutteelliseksi ja painottua palo-, käyttö- ja rakenteellisen turvallisuuden näkökulmiin. Koetun turvallisuuden, rikosten ja vahingonteon ehkäisyn painottamiseksi nämä erityisnäkökulmat pitäisi tuoda lakitekstiin omina termeinään. Lisäksi tarvetta olisi rakentamismääräyskokoelmaan liittyvän ministeriön esteettömyysohjeen kaltaiselle turvallisen lähiympäristön ohjeelle, jonka tarkoituksena olisi selvittää turvallisuuden kokonaiskäsitettä, tarjota esimerkkejä turvallisen lähiympäristön suunnitteluperiaatteista ja kannustaa turvallisen lähiympäristön suunnitteluun sekä koetun turvallisuuden huomioon ottamiseen sekä lähiympäristön suunnittelussa että rakennusten suunnittelussa, korjauksessa ja ylläpidossa.

Koetun turvallisuuden huomioon ottamista voisi monin tavoin parantaa myös muilla ohjauksen eri tasoilla. Seuraavassa esitetään suosituksia, jotka pohjautuvat hankkeessa kootun aineiston käsittelyyn ja työpajojen johtopäätöksiin.

Taulukko 29 Suosituksia koetun turvallisuuden ohjaukseen.

Tutkimuksen tulokset ohjaamaan käytäntöjä
<p>Tutkimustulosten nykyistä järjestelmällisempään hyödyntämiseen tarvitaan hankekohtaisen tiedon keruuta ja jatkoseurantaa. Suositeltavaa olisi seurata useampia rakennushankkeita ja aluekehityshankkeita koetun turvallisuuden ja rikosten sekä vahingontekojen ehkäisyn kannalta ja toteuttaa jatkoseurantaa aikaisempien case-hankkeiden osalta mm. Espoon Kirkkojärvellä sekä haastatella aihepiirin kanssa työskenteleviä asiantuntijoita. Tietoa ja kuvia case-hankkeiden kokeuksista ja tuloksista tulisi jakaa ja benchmark-tietopankkia tulisi koota esimerkiksi Tuovi-portaaliin. Rikoksentorjuntaneuvoston ylläpitämän Hyvät käytännöt –sivustolle laaditaan yhdessä muuttaman Lähiympäristö2.0 hankkeen työpajoihin osallistuneiden kaupungin kanssa sisältöä, joka avaa sekä hankkeen tuloksia että niiden soveltamista kaupunkien näkökulmasta. https://rikoksentorjunta.fi/hyvat-kaytannot</p> <p>Ehdotettu vastuutaho: Työn resurssointi ministeriöt (YM, OM, SM) ja isot kunnat, työn suoritus tutkimusorganisaatiot, tiedonvälityksen järjestäminen Kuntaliitto</p>
Uutta kurssitarjontaa turvalliseksi koetun ympäristön suunnittelusta
<p>Vaikka tutkimustuloksia koetun turvallisuuden ja vahingonteon ehkäisyn keinoista on jo hyvin tarjolla, niin tiedon leviämässä suunnittelukuntaan ja ohjauksesta vastaaviin toimijoihin on puutteita. Erityisesti tulee lisätä ymmärrystä epäsuorien suunnitteluperiusteiden pitkäjänteisen vaikuttavuudesta, joka on usein merkityksellinen. On tarve kehittää uutta kurssitarjontaa turvalliseksi koetun lähiympäristön suunnittelusta ja kouluttaa hankesuunnittelijoita ja kaupunkisuunnittelijoita vaikutuskeinoista. Samoin on tarve kouluttaa asiantuntijoita ohjaus- ja arviointimenetelmien hyödyntämiseen.</p> <p>Ehdotettu vastuutaho: Yliopistot ja yhdyskuntasuunnittelun jatkokoulutusta sekä rakennuttajakoulutusta järjestävät toimijat</p>
Turvallisuuteen ja vahingontekoihin vaikuttavat asiat tunnistettava poliittisessa päätöksenteossa ja arvioitava seudullisen suunnitelman ja yleiskaavan tasoilla
<p>Turvallisen lähiympäristön perusta luodaan poliittisen päätöksenteon, seudullisen suunnittelun ja yleiskaavoituksen tasoilla. Keskeiset vaikuttavat asiat otetaan jo hyvin huomioon. Jotta ylemmän tason päätökset kuitenkin vahvemmin ohjaisivat seuraavia tasoja turvalliseksi koetun lähiympäristön suunnittelussa, niin erityisesti mittakaavan, toimintojen ja hallintamuotojen sekoittamisen sekä valaistuksen yleisperiaatteiden vaikutukset turvalliseksi koettuun lähiympäristöön pitäisi nykyistä tietoisemmin ja selkeämmin ottaa huomioon. Turvallisuusnäkökohdat tulee tuoda mukaan myös vaikutusanalyysiin.</p> <p>Ehdotettu vastuutaho: Kuntien rakennetun ympäristön lautakunnat ja ministeriöt vaikutusanalyysien ohjeistajana</p>
Turvallisuusnäkökulma konkreettisesti ja systemaattisesti mukaan lähiympäristösuunnitelmiin
<p>Vain osa keskeisistä turvalliseksi koetun lähiympäristön tekijöistä on tyyppillisesti mukana nykyisissä rakennustapaohjeissa tai lähiympäristösuunnitelmissa. Lähiympäristösuunnitelmia tulisi nykyistä enemmän käyttää keinona turvallisemman lähiympäristön suunnittelun varmistamiseksi. Lähiympäristösuunnitelmassa voidaan kattavasti käsitellä lähiympäristön turvallisuussuunnitelmaan liittyvät asiat. Asemakaavan liitteenä lähiympäristösuunnitelman asema on kuitenkin ohjeellinen. Ohjeet tulisi kuitenkin tuoda suunnitelmaan kiinnittäen järjestelmällisesti huomiota kaikkiin osatekijöihin. Jotta ohjeet toteutuisivat ja rakennusvalvonta valvoisi niiden toteutumista, niin lähiympäristösuunnitelman statukseen tulisi kuitenkin kunnissa kiinnittää huomiota. Olennaista on, miten julkinen tilaaja esimerkin näyttäjänä omaksuu ohjeen omaksi tavoitteekseen ja miten tiukasti rakennusvalvonta voi valvoa toteutumista koko alalla. Parhaimmat edellytykset sisällön toteutumiselle saadaan myös, kun lähiympäristösuunnitelma toteutetaan yhteistyössä tilaajan ja kaikkien päätoteuttajien kanssa.</p> <p>Ehdotettu vastuutaho: Kunnat (maankäyttö, rakennusvalvonta, tilakeskus ja kaupunkien asuntoyhtiöt)</p>

<p>Tontinluovutusehtoja myös turvallisen lähiympäristön varmistamiseen</p> <p>Tontinluovutusehtoja tulisi hyödyntää myös turvallisen lähiympäristön toteuttamiseksi. Ehdot voivat koskea erityisesti hallintamuotojen, asunto- ja talotyyppien sekoittamisen vaatimuksia, mittakaavan huomioon ottamista, näkyvyyttä, valaistusta, tilahierarkiaa, laadukkuutta ja lujittamisen vaatimuksia.</p> <p>Ehdotettu vastuutaho: Kunnat (maankäyttö, kiinteistövirasto) ja Kuntaliitto / tutkimusorganisaatiot vaatimusmäärittelyn indikaattorien ja benchmark-arvojen määrittelyssä</p>
<p>Poliisin asiantuntemuksen parempi hyödyntäminen</p> <p>Rikoksen ja ilkivallan torjunnan ja poliisin näkökulma tulee saada kiinteästi mukaan suunnittelun kaikkiin vaiheisiin. Parhaat vaiheet kommentointiin ovat suunnittelun vaiheissa, joissa suunnittelu on edennyt ja on saatavilla havainnekuvia, mutta muutoksia voidaan vielä tehdä. Resurssipulan takia lausunto- ja kommentointipyyntöjä tulee antaa harkitusti, mutta niin että asiantuntemus saadaan hyödynnettyä kaikilla tasoilla. Poliisin konkreettista ymmärrystä rikosten, häiriökäyttäytymisen ja vahingontekojen ehkäisystä ja vaikutuskeinojen tehosta tulee hyödyntää.</p> <p>Lisäksi on tarpeen kehittää uusi toimenpideohjekortti koetun turvallisuuden näkökulmasta osaksi turvallisuussuunnittelun linjauksia.</p> <p>Ehdotettu vastuutaho: Kunnat ja poliisiviranomainen</p>
<p>Uusi menettelytapa tavoitteiden toteutumisen seurantaan</p> <p>Rakennetun ympäristön suunnittelun eri tasoille tarvitaan lisää arvioinnin keinoja ja toimijoiden välistä vuorovaikutusta. Lisää arviointia tarvitaan nimenomaan suunnittelun aikaisiin prosesseihin. Tietomallipohjainen suunnittelu yleistyy ja tulee muuttamaan prosesseja. Erilaisten tietoaiteistojen rinnakkainen tarkastelu, 3D-visualisoinnit ja interaktiiviset suunnittelutyökalut rikastavat suunnitteluyhteistyötä. Tähän tarvitaan sekä osaamisen että resurssien kehittämistä.</p> <p>Kustannustehokkuuden paineet johtavat epäkonkreettisten ylätasojen tavoitteiden toteutumattomuuteen. Tämän vuoksi tulisi muotoilla ja ottaa käyttöön uusi ja systemaattinen prosessi ja arvioinnin menettelytapa, jonka avulla nimetyt tahot seuraavat edellisen päätöksen tavoitteiden siirtymistä seuraaville ja jossa varmistetaan tavoitteiden konkretisoituminen ja toteutuminen (tai tarkistaminen tarpeen vaatiessa). Järjestelmälliseen menettelytapaan kuuluvat arviointipisteiden tunnistaminen suunnitteluprosessin aikana, kunkin arviointitilanteen kuvaus ja arvioitavien kriteerien ja arviointimenetelmän määrittely. Tietomallien hyödyntämisen suhteen tarvitaan kutakin tilaisuutta varten virtuaaliesittelyn suunnittelu, käytettävän mallin määrittely ja tilaisuuden kulun suunnittelu (eli fasilitoinnin suunnittelu).</p> <p>Ehdotettu vastuutaho: Menettelytavan kehittämisen resurssointi ministeriöt (OM, YM, SM), tiedonvälitys Kuntaliitto, kehittämistyö konsultit ja tutkimusorganisaatiot</p>
<p>Nyky-ympäristöjen riskikartoitukset ja parantaminen</p> <p>Nyky-ympäristöistä on monia tyypillisiä kohteita, jotka ovat ongelmallisia koetun turvallisuuden suhteen. Erityyppisiä riskikohteita tulisi tunnistaa ja kehittää kullekin kohdetyypille erityiset toimintamallit. Kunnille tulisi kehittää kustannustehokas riskianalyysin menettelytapa, jonka avulla ainakin ilmeisimmät kohdat voitaisiin tunnistaa ja jonka tuella voitaisiin suunnitella parannuskeinoja.</p> <p>Ehdotettu vastuutaho: Menettelytavan kehittämisen resurssointi ministeriöt (OM, YM, SM), tiedonvälitys Kuntaliitto, kehittämistyö konsultit ja tutkimusorganisaatiot, kartoitusten resurssointi ja tekeminen kunnat</p>
<p>Turvallisuusnäkökulmat mukaan kuntien omiin kiinteistöstrategioihin</p> <p>Rakennustason ja tontinkäytön suunnitteluratkaisut ja rakennusten käytön ja ylläpidon ratkaisut vaikuttavat olennaisesti lähiympäristön turvallisuuteen. Kuntien tulisi olla tiennäyttäjiä ja ottaa koetun turvallisuuden näkökohdat järjestelmällisesti mukaan kuntien omistamien asuin- ja palvelurakennusten kiinteistöstrategioihin.</p> <p>Ehdotettu vastuutaho: Kunnat</p>

Hankkeen työpajat osoittivat myös, että kaupunki- ja hankesuunnittelijat lähiympäristön turvallisuuden asiantuntijat kaipaavat yhteisiä foorumeita vuoropuheluun, keskustelun jatkamiseksi ja kokemusten välittämiseksi. Aihepiiri on toistaiseksi ollut liian vähän esillä näiden toimijoiden nykyisissä kansallisissa ja kansainvälisissä seminaareissa ja muilla foorumeilla. Teema voisi soveltua hyvin esimerkiksi Kuntaliiton järjestämien tapaamisten tai seminaarien agendaan.

9. LÄHTEITÄ JA TAUSTA-AINEISTOJA

- A 4.5.2017/241. Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä. Viitattu 7.2.2019. Valtion säädöstietopankki Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170241>
- A 19.5.2005/347. Valtioneuvoston asetus viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista. Valtion säädöstietopankki Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050347>
- Airaksinen, T. (2012). *Yksilöturvallisuutta etsimässä*. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. Tammerprint Oy, Tampere.
- Aluehallintovirasto (2016). Aluehallintovirastot. <https://www.avi.fi/web/avi/aluehallintovirastot;jsessionid=5802BF5382D3247E147073786461E3B6>
- Ambrose, I. (1988). Evaluering av bygninger i brug. Statens byggeforskningsinstitut, Hörsholm.
- Andresen, M. A. (2006). Crime measures and the spatial analysis of criminal activity, *British Journal of Criminology*, 46, 258–285.
- Arkkitehtitoimisto Pauliina ja Juha Kronlöf Oy & Hämeenlinnan kaupunki (2009). Hämeenlinnan länsireuna Asemakaavamuutos, lähiympäristösuunnitelma 16.2.2009.
- Atkinson, R., Blandy, S., Flint, J. & Lister, D. (2003). Gated Communities in England: Final Report of the Gated Communities in England 'New Horizons' Project. University of Glasgow and Sheffield Hallam University.
- Bannister, J. & Fyfe, N. (2001). Introduction: fear and the city. *Urban Studies*, 38, 807–813.
- Baran, P. K., Tabrizian, P., Zhai, Y., Smith, J. W., & Floyd, M. F. (2018). An exploratory study of perceived safety in a neighborhood park using immersive virtual environments. *Urban Forestry & Urban Greening*, 35, 72–81.
- Barton, M. S., Weil, F., Jackson, M., & Hickey, D. A. (2017). An investigation of the influence of the spatial distribution of neighborhood violent crime on fear of crime. *Crime & Delinquency*, 63(13), 1757–1776.
- Branas, C. C., South, E., Kondo, M. C., Hohl, B. C., Bourgois, P., Wiebe, D. J., & MacDonald, J. M. (2018). Citywide cluster randomized trial to restore blighted vacant land and its effects on violence, crime, and fear. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 115(12), 2946–2951.
- Bromley, R. D., & Nelson, A. L. (2002). Alcohol-related crime and disorder across urban space and time: evidence from a British city. *Geoforum*, 33(2), 239–254.
- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T., & Oc, T. (2003). *Public Space Urban Space: the Dimension of Urban Design*. Kent, Elsevier, UK.
- Ceccato, V. & Haining, R. (2005). Assessing the geography of vandalism: evidence from a Swedish city. *Urban Studies*, 42, 1637–1656.
- Ceccato, V., Hanson, M. (2013). Experiences from assessing safety in Vingis park, Vilnius, Lithuania. *Review of European Studies*, 5, 1–17.
- Ceccato, V. & Uittenbogaard, A. C. (2014). Space-time dynamics of crime in transport nodes. *Annals of the Association of American Geographers*, 104(1), 131–150.
- Clarke, R. & Mayhew, P. (1980). *Designing out Crime*. London, UK: HMSO.
- Clarke, R. V. (1997). Introduction. Teoksessa R. V. Clarke (Ed.), *Situational crime prevention. Successful case studies*, 2nd edition (pp. 2–43). New York: Harrow and Heston.
- Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44, 588–608.

- Colquhoun, I. (2004). *Design out Crime: Creating Safe and Sustainable Communities*. Elsevier, Architectural Press, Oxford.
- Cornish, D. B. & Clarke, R. V. G. (1986). *The reasoning criminal: rational choice perspectives on offending*. New York: Springer-Verlag.
- Cozens, P. M., Pascoe, T., & Hillier, D. (2004). Critically reviewing the theory and practice of secured-by-design for residential new-build housing in Britain. *Crime Prevention and Community Safety*, 6(1), 13–29.
- Cozens, P. M., Saville, G., & Hillier, D. (2005). Crime prevention through environmental design (CPTED): a review and modern bibliography. *Property Management*, 23(5), 328–356.
- Cozens, P., Hillier, D., Neale, R., & Whitaker, J. (2008). Managing crime and fear of crime at railway stations—a case study South Wales (UK). *International Journal of Transport Management*, 1(2003), 121–132.
- Cozens, P., & Love, T. (2015). A review and current status of crime prevention through environmental design (CPTED). *Journal of Planning Literature*, 30(4), 393–412.
- Cozens, Paul & Love, Terence (2017). *The dark side of crime prevention through environmental design (CPTED)*. Oxford Research Encyclopedia of Criminology. Online Publication Date: Mar 2017. DOI: 10.1093/acrefore/9780190264079.013.2.
- Dallago, L., Perkins, D. D., Santinello, M., Boyce, W., Molcho, M., & Morgan, A. (2009). Adolescent place attachment, social capital, and perceived safety: A comparison of 13 countries. *American Journal of Community Psychology*, 44(1–2), 148.
- Davey, C. L., & Wootton, A. B. (2016). Integrating crime prevention into urban design and planning: from European procedures to local delivery methods. *Journal of Place Management and Development*, 9(2), 153–165.
- de Laval, S. (1994). Metoder för utvärdering av nybyggda bostadsområden efter inflyttning. Rapport R40:1994, Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm.
- Doğrusoy, İ. T., & Zengel, R. (2017). Analysis Of Perceived Safety In Urban Parks: A Field Study In Büyükpark And Hasanağa Park. METU JFA, 1.
- Downing, A. S. ym. (2003). The epidemiology of assault across the West Midlands. *Emergency Medical Journal*, 20, 434–437.
- Doran, B. J., & Lees, B. G. (2005). Investigating the spatiotemporal links between disorder, crime, and the fear of crime. *The Professional Geographer*, 57(1), 1–12.
- Dymén, C., & Ceccato, V. (2011). An international perspective of the gender dimension in planning for urban safety. Teoksessa *The urban fabric of crime and fear* (pp. 311–339). Springer, Dordrecht.
- Eck, J. E. (2002). Preventing crime at places. Teoksessa Sherman, L. W. (toim.). *Evidence-Based Crime Prevention*. Routledge, London.
- Eklom, P. (2011). *Crime prevention, security and community safety using the 5Is framework*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, UK.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (2018). Aluekehittäminen. <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/aluekehittaminen.jsessionid=653134696D4AF6879CE87A1948D2480D>
- Ellen, I. G. (2000). Race-based neighbourhood projection: a proposed framework for understanding new data on racial integration. *Urban Studies*, 37, 1513–1533.
- England, M. R., & Simon, S. (2010). Scary cities: Urban geographies of fear, difference and belonging. *Social & Cultural Geography*, 11(3), 201–207.
- Espoon kaupunki (2016). Esteetön Espoo 2020. Espoon kaupungin esteettömyysohjelma. Luettu 1.10.2018. <https://www.espoo.fi/download/noname/%7B0F4AF759-29F1-4AEC-BD2A-ED08FAE5A4EB%7D/83218>

- Espoon kaupunki (2016b). Turvallisuusohjelma 2017–2018. <https://www.espoo.fi/download/noname/%7B14212D3D-860A-4F56-A002-E2BE184545F4%7D/87378>
- Espoon kaupunki & SITO (2015). Toppelundinpuiston lähiympäristösuunnitelma. <https://docplayer.fi/47938991-Toppelundinpuiston-lahiymparistosuunnitelma.html>
- Espoon kaupunki & SITO (2017). Puustellinkallion lähiympäristö- ja korttelisuunnitelma. <https://www.espoo.fi/download/noname/%7BCD380EBA-780D-4D12-857F-5E05AFEF79DD%7D/92773>
- Euroopan komissio (2017). Security Union: Commission presents new measures to better protect EU citizens. Lehdistötiedote 18.10.2017. Luettu 11.1.2019. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3947_en.htm
- Evans, G. (2014). Accessibility and user needs: Pedestrian mobility and urban design in the UK. *Proceedings of the ICE-Municipal Engineer*, 168(1), 32–44.
- FEMA (Federal Emergency Management Agency) (2007). Site and urban design for security: guidance against potential terrorist attacks. *Risk Management Series*, 430.
- Foster, S., Giles-Corti, B. & Knuiaman, M. (2010). Neighbourhood design and fear of crime: a social-ecological examination of the correlates of residents' fear in new suburban housing developments. *Health & Place*, 16, 1156–1165.
- Foster, S., Wood, L., Christian, H., Knuiaman, M., & Giles-Corti, B. (2013). Planning safer suburbs: do changes in the built environment influence residents' perceptions of crime risk? *Social Science & Medicine*, 97, 87–94.
- van Gent, W. P. C., Musterd, S. & Ostendorf, W. (2009). Disentangling neighborhood problems; area-based interventions in Western European cities. *Urban Research and Practice*, 2(1), 53–67.
- Grönlund, B. (2012). Is Hammarby Sjöstad a model case? Crime prevention through environmental design in Stockholm, Sweden. *The urban fabric of crime and fear*, 283–310.
- Hakonen, R. (2016). Rakentamisen ohjauksen ja neuvonnan kehittäminen Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksella. Saimaan ammattikorkeakoulu, Tekniikan koulutusala, Lappeenranta, Rakentamisen koulutusohjelma (YAMK).
- Hanslmaier, M., Peter, A., & Kaiser, B. (2018). Vulnerability and fear of crime among elderly citizens: what roles do neighborhood and health play? *Journal of Housing and the Built Environment*, 33(4), 575–590.
- Harris, D. (2001). Why are whites and blacks averse to black neighbors? *Social Science Research*, 30(2001), 100–116.
- Hart, T. C. & Miethe, T. D. (2014). Street robbery and public bus stops: a case study of activity nodes and situational risk. *Security Journal*, 27(2), 180–193.
- Heiskanen, M. (2002). Väkivalta, pelko, turvattomuus. Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen. Tilastokeskus, Tutkimuksia 236, Helsinki.
- Helsingin kaupunki (2018). Kerro kävelyllä. Osallistamisen ja ympäristön yhdessä havainnoinnin malli. 17.9.2018.
- Helsingin seutu (2018). Mikä MAL? <https://www.helsinginseutu.fi/hs/fi/yhteistyomaankaytto-asuminen-ja-liikenne/masu/>
- Hillier, B. (2004). Can streets be made safe? *Urban Design International*, 9(1), 31–45.
- Hirvola, A. (2016). *Turvallinen kaupunki, näkökohtia rakennetun ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen*. Suomen Ympäristö 4/2016.
- Hyvinkään kaupunki ja WSP (2011). Julkisen kaupunkitilan laatukäsikirja. Hyvinkää, Metsäkaltevan asuinalue. https://www.hyvinkaa.fi/globalassets/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/uutta-hyvinkaata/metsakalteva/julkisen_kaupunkitilan_laatukasikirja.pdf
- Imrie, R. (2012). Auto-disabilities: The case of shared space environments. *Environment and Planning A*, 44(9), 2260–2277.

- Iqbal, A. & Ceccato, V. (2015). Is CPTED useful to guide the inventory of safety in parks? A study case in Stockholm, Sweden. *International Criminal Justice Review*, 26(2), 150–168.
- Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. New York: Random House.
- Jeffery, C.R. (1971). *Crime prevention through environmental design*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Jiang, B., Mak, C. N. S., Zhong, H., & Webster, C. J. (2018). From broken windows to perceived routine activities: examining impacts of environmental interventions on perceived safety of urban alleys. *Frontiers in Psychology*, 9, 2450.
- Jokiniemi, J. (2007). *Kaupunki kaikille aisteille: moniaistisuus ja saavutettavuus rakennetussa ympäristössä*. Väitöskirja, Teknillinen korkeakoulu.
- Julkisen ulkotilan yleissuunnitelmassa (2017). Myyrmäen keskustan julkisen ulkotilan yleissuunnitelma 2016. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/130788_Myyrmaen_keskustan_julk_ulkotila_yleissuunnitelma_WSP_13.3.2017.pdf
- Järvenpään kaupunki (2018). Rakennustapaohje. Pajalan alue. https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/19181.pdf?name=Rakentamistapaohje
- Kahila-Tani, M. & Kytä, M. & Geertman, S. (2018). Does mapping improve public participation? Exploring the pros and cons of using public participation GIS in urban planning practices. Hyväksytty julkaistavaksi *Landscape and Urban Planning* -lehdessä.
- Karlos, V., Larcher, M., & Solomos, G. (2018). Review on Soft target/Public space protection guidance. http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC110885/soft_target-public_space_protection_guidance.pdf
- Karlsson, A., Federley, M., Bonnier, E., Holopainen, R., Buhr, K. & Tuominen, P. (2016). Evaluation of the Urban Living Labs in Alby and Peltosaari. SubUrbanLab. 15.5.2018. http://suburbanlab.eu/wp-content/uploads/2013/10/SubUrbanLab_Evaluation-of-the-Urban-Living-Labs_20160429.pdf
- Kaupunkisuunnitteluvirasto (2016). Helsingin yleiskaava. Selostus. Kaupunkikaava. Helsingin uusi yleiskaava (voimaantulo 5.12.2018). https://www.hel.fi/hel2/ksv/liitteet/2018_kaava/YK_2016_Selostus_20160614_LISALEHDELLA.pdf
- Kempainen, T., Lönnqvist H. & Tuominen M. (2014). Turvattomuus ei jakaudu tasan: Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta? *Yhteiskuntapolitiikka*, 79(1), 5–20.
- Keränen J., Koski H., Kortteinen M., Rantala T., Ratvio R. & Vaattovaara M. (2013). Turvalliset kaupunkiympäristöt. *VTT Technology* 88.
- Kim, D. H., & Noh, K. B. (2018). Perceived adequacy of illumination and pedestrians' night-time experiences in urban obscured spaces: a case of London. *Indoor and Built Environment*, 27(8), 1134–1148.
- Kirkkonummen kunta ja Arkkitehtitoimisto Petri Nousiainen (2015). Tinanpuisto, lähiympäristö- ja rakentamishoje. https://www.kirkkonummi.fi/library/files/59884d3bc910586846001888/Liite_9_L_hiym_p_ri_st_ ja_rakentamistapaohje.pdf
- de Kleuver, J., van de Klundert, W. & Soomeren, P. (2014). High-rise in trouble the Bijlmermeer in Amsterdam. COST ACTION TU1203. 31.3.2018. <http://costtu1203.eu/wp-content/uploads/2018/01/High-rise-in-trouble-DSP-reportNewVersion.pdf>
- Kortteinen, M., Tuominen, M., Vaattovaara, M. (2001). Helsingin sosiaalimaantieteellinen rakenne ja pahoinpitelyrikollisuus. *Yhteiskuntapolitiikka*, 66, 318–328.
- Kortteinen, M., Tuominen, M., Vaattovaara, M. (2005). Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 70, 121–131.
- Koskela, H. (2000). 'The gaze without eyes': video-surveillance and changing nature of urban space. *Progress in Human Geography*, 24(2), 243–265.
- Koskela, H. (2009). *Pelkokierre*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kotlaja, M. M., Wright, E. M., & Fagan, A. A. (2018). Neighborhood parks and playgrounds: risky or protective contexts for youth substance use? *Journal of Drug Issues*, 48(4), 657–675.

- Krysan, M. (2002). Whites who say they'd flee: who are they, and why would they leave? *Demography*, 39, 675–696.
- Kubrin, Charis E. & Weitzer, Ronald (2003). Retaliatory homicide: concentrated disadvantage and neighborhood culture. *Social Problems*, 50, 157–180.
- Kuntaliitto (2017a). Maakuntakaavoitus. <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/maakuntakaavoitus>
- Kuntaliitto (2017b). Osallistuva budjetointi kunnissa ja maakunnissa. Suomen Kuntaliitto. http://shop.kuntaliitto.fi/download.php?filename=uploads/osallistuvabudjetointi_ebook.pdf
- Kuo, F. E., & Sullivan, W. C. (2001). Environment and crime in the inner city: does vegetation reduce crime? *Environment and behavior*, 33(3), 343–367.
- Kuoppa, J., Kyttä, M. & Hirvonen, J. (2014). Pidetty ja pelätty Kirkkojärvi. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 1(52). 22.5.2018. <http://www.yss.fi/journal/pidetty-ja-pelatty-kirkkojarvi/>
- Kyttä M. & Kahila M. (2006). PehmoGIS elinympäristön koetun laadun kartoittajana. YTK julkaisuja B90, Espoo.
- Kyttä, M., Puustinen, S., Hirvonen, J., Broberg, A. & Lehtonen, H. (2008). Turvallinen asuinalue: Tampereen Muotiala suunnitelmassa ja kokemuksissa. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B*, 93.
- Kyttä, M., Kuoppa, J., Hirvonen, J., Ahmadi, E. & Tzoulas, T. (2014). Perceived safety of the retrofit neighborhood: A location-based approach. *URBAN DESIGN International* 19, 311–328.
- Kääriäinen, J. (2002). Rikollisuuden pelko kasvaa Itä-Helsingissä. Asuinalueiden erilaistuminen ja turvallisuuden kokeminen Helsingissä ja Espoossa vuosina 1997 ja 2001. *Yhteiskuntapolitiikka*, 67(3), 214–222.
- Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 2005/200. Annettu 8.4.2005. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050200>
- Lee, J. Y., Kim, K. D., & Kim, K. (2019). A study on improving the location of CCTV cameras for crime prevention through an analysis of population movement patterns using mobile big data. *KSCE Journal of Civil Engineering*, 23(1), 376–387.
- Lee, J. S., Park, S., & Jung, S. (2016). Effect of crime prevention through environmental design (CPTED) measures on active living and fear of crime. *Sustainability*, 8(9), 872.
- Leverentz, A., Pittman, A., & Skinnon, J. (2018). Place and Perception: Constructions of Community and Safety across Neighborhoods and Residents. *City & Community*.
- Lindroos Annika (2006). Miten kaupunkimiljöä muodostuu. <https://www.rakennustieto.fi/Downloads/RK/RK060201.pdf>
- Lorenc, T., Petticrew, M., Whitehead, M., Neary, D., Clayton, S., Wright, K., Thomson, H., Cummins, S. & Renton, A. (2013). Environmental interventions to reduce fear of crime: systematic review of effectiveness. *Systematic Reviews*, 2(30).
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.
- Maas, J., Spreeuwenberg, P., Van Winsum-Westra, M., Verheij, R. A., Vries, S., & Groenewegen, P. P. (2009). Is green space in the living environment associated with people's feelings of social safety? *Environment and Planning A*, 41(7), 1763–1777.
- McLaughlin, E., Muncie, J., & Hughes, G. (Edit.). (2003). *Criminological perspectives: Essential readings*. Sage.
- Meşhur, H. F. A. (2016). Evaluation of urban spaces from the perspective of universal design principles: the case of Konya/Turkey. *Tema Journal of Land Use, Mobility and Environment*, 9(2), 191–208.
- Minnery, J. R., & Lim, B. (2005). Measuring crime prevention through environmental design. *Journal of Architectural and Planning Research*, 330–341.
- Newman O. (1972). *Defensible space. People and design in violent city*. Architectural Press, London.

- Niemelä, P. (2000). Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa Pauli Niemelä & Anja Riitta Lahikainen (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Tampere: Vastapaino, 21–37.
- Ollila, M. R. (2006). Tulevaisuuden turvallisuus: pirstaleista kokonaisuuteen. Teoksessa Rantala, Kati & Virta, Sirpa (toim.). Tieto-mahdollisuus, uhka vai turva. POLAMK 47. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Myyrmäen kaavarunko NRO 014400. (2016)
- Pain, R., & Townshend, T. (2002). A safer city centre for all? Senses of community safety in Newcastle upon Tyne. *Geoforum*, 33(1), 105–119.
- Painter, K. & Farrington, D. P. (1999). Street lighting and crime: diffusion of benefits in the Stoke-on-Trent project. *Crime Prevention Studies*, 10, 77–122.
- Paldanius, Jari (2017). SOVA-lain mukaisen ympäristöarvioinnin opas. Ympäristöhallinnon ohjeita 2.
- Payne, T. C., & Reinhard, D. (2016). The complexity of problem-solving in urban parks: a case study. *International Criminal Justice Review*, 26(2), 134–149.
- Pérez-Tejera, F., Valera, S., & Anguera, M. T. (2018). Using systematic observation and polar coordinates analysis to assess gender-based differences in park use in Barcelona. *Frontiers in Psychology*, 9, 2299.
- Perkins, D. D., Wandersman, A., Rich, R. C., & Taylor, R. B. (1993). The physical environment of street crime: Defensible space, territoriality and incivilities. *Journal of Environmental Psychology*, 13(1), 29–49.
- Pihlajakangas, L. (2015). CPTED malli osana turvallisia kaupunkiympäristöjä–Leppävaaran turvallisuus CPTED näkökulmasta. Helsingin yliopisto. URN:NBN:fi-fe2017112251676 <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/230439>
- Rakennusvalvonta (2019). Helsinki - Espoo - Vantaa - Kauniainen. Yhtenäiset käytännöt. <http://www.pksrava.fi/asp2/korttiluettelo.aspx?s=54>
- Ratnayake, R. (2017). Sense of safety in public spaces: university student safety experiences in an Australian regional city. *Rural Society*, 26(1), 69–84.
- Rautiainen, M. (2001). Kaupunkikuvan arviointi, selvitys kaupunkikuvaindikaattorista SY502.
- Reynald, D. M. & Efficers, H. (2009). The future of Newman's defensible space theory. *European Journal of Criminology*, 6(1), 25–46.
- Van Rijswijk, L., & Haans, A. (2018). Illuminating for safety: Investigating the role of lighting appraisals on the perception of safety in the urban environment. *Environment and behavior*, 50(8), 889–912.
- Rikksentorjuntaneuvosto (2011). Turvallisuuskävelyt. Opas järjestäjille ja osallistujille. <https://rikksentorjunta.fi/documents/5235988/5514012/2011+Turvallisuusk%C3%A4velyopas>
- Rikksentorjuntaneuvosto (2016). Turvallisesti yhdessä. Kansallinen rikksentorjuntaohjelma. Selvityksiä ja ohjeita 3/2016. Oikeusministeriö. <https://rikksentorjunta.fi/documents/5235988/5514024/2016-2020+Turvallisesti+yhdess%C3%A4+-+kansallinen+rikksentorjuntaohjelma>
- Rikksentorjuntaneuvosto (2019). Rakennetun ympäristön turvallisuus. Oikeusministeriö. <https://rikksentorjunta.fi/rakennetun-ympariston-turvallisuus>
- Safety and security walks (2009). Ruotsin kansallinen rikksentorjuntaneuvosto. <http://www.veilig-ontwerp-beheer.nl/publicaties/safety-and-security-walks>
- Sampson, R., Raudenbush, S. & F. Earls (1997). Neighbourhoods and violent crime: a multilevel study of collective efficacy. *Science*, New Series, Vol. 277, No. 5328, 918–924.
- Sampson, R. J. (2010). *Collective efficacy theory in encyclopaedia of criminological theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Saraiva, M., Matijosaitiene, I., Diniz, M., & Velicka, V. (2016). Model (my) neighbourhood—a bottom-up collective approach for crime-prevention in Portugal and Lithuania. *Journal of Place Management and Development*, 9(2), 166–190.

- Saraiva, M., & Pinho, P. (2011). A comprehensive and accessible approach to crime prevention in the planning and design of public spaces. *Urban Design International*, 16(3), 213–226.
- Sarka, P. (2011). Turvallisuuskävelyn suunnitteleminen ja toteuttaminen. Laurea-ammattikorkeakoulu, Turvallisuusalan koulutusohjelma, opinnäyte.
- Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1942). Juvenile delinquency and urban areas. Chicago, IL, US: University of Chicago Press.
- Sihvo, S., Isola, A., Kivipelto, M., Linnanmäki, E., Lyytikäinen, M. & Sainio, S. (2018). Asiakkaiden osallistumisen toimintamalli. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita, 16/2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160828/STM_r1618_Asiakkaiden%20osallistumisen%20toimintamalli.pdf
- Sisäministeriö (2017). Sisäisen turvallisuuden strategia. <https://intermin.fi/sisaisen-turvallisuuden-strategia>
- Sisäministeriö (2019). Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kannalliset linjaukset. Sisäministeriön julkaisuja 2019:2.
- Skifter Andersen, H. (2002). Can deprived housing areas be revitalised? Efforts against segregation and neighbourhood decay in Denmark and Europe. *Urban Studies*, 39(4), 767–790.
- Smolej, M. (2011). News media, crime and fear of violence. *Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia* 257. Helsinki: Hakapaino.
- Staffans, A. & Kahila-Tani, M. & Kyttä, M. (2019). Participatory urban planning in the digital era. In: Geertman, S. & Stillwell, J. Handbook on Planning Support Science. (tulossa)
- Tammaru, T., Marciniak, S., Aunap, R., van Ham, M., & Janssen, H. (2018). Relationship between income inequality and residential segregation of socioeconomic groups. *Regional Studies*, 1–12.
- Taylor, R. (2001). *Breaking away from broken windows: Baltimore neighborhoods and the nationwide fight against crime, grime, fear, and decline*. Routledge.
- Tiehallinto (2006). Tievalaistuksen suunnittelu. Suunnitteluvaiheen ohjaus. <https://julkaisut.vayla.fi/thohje/pdf/2100034-v-06tievalaist-suunn.pdf>
- Turvallisuuskävelyt (2019). Rikoksantorjuntaneuvosto. <https://rikoksantorjunta.fi/turvallisuuskävelyt>
- Vaattovaara, M., Kortteinen, M. & Ratvio, R. (2009). Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaarta, metropolin laidalta. *Suomen ympäristö*, 46(2009). PDF-versio. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/38006>
- Valtioneuvoston kanslia (2019). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. <https://vnk.fi/valtioneuvoston-selvitys-ja-tutkimustoiminta>
- Vantaan kaupunki (2012). Lähiympäristösuunnitelman laatiminen Vantaalla. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/108779_Ohje_lahiymparisto-suunnitelman_laatisesta_Vantaalla.pdf
- Vantaan kaupunki (2016a). Osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Myyrmäen kaavarunko NRO 014400.
- Vantaan kaupunki (2016b). Myyrmäki-kysely. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/138608_Liite_3_014400_karttapohjainen_kysely.pdf
- Vantaan kaupunki (2017). Vantaan yleiskaava. Yleiskaavan selostus. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/118806_kaupsu_Vantaan_yleiskaava_171207.pdf
- Vantaan kaupunki & WSP Finland Oy (2017). Myyrmäen keskustan julkisen ulkotilan yleissuunnitelma. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/130788_Myyrmaen_keskustan_julk_ulkotila_yleissuunnitelma_WSP_13.3.2017.pdf
- Virta, S. (2011). Turvallisuuden tutkimus. Tieteenalat ja monitieteisyyden lähtökohtia. *Tiede ja ase*, 69, 112–126.
- Vrij, A. & Winkel, F. W. (1991). Characteristics of the built environment and fear of crime: A research note on interventions in unsafe locations. *Deviant Behavior*, 12(2), 203–215.

Whitzman, C., Shaw, M., Andrew, C., & Travers, K. (2009). The effectiveness of women's safety audits. *Security Journal*, 22(3), 205–218.

Wikström, P. O. H. (1991). *Urban crime, criminals and victims: the Swedish experience in an Anglo-American comparative perspective*. Springer-Verlag, New York, Berlin, Heidelberg

Wilson, J. Q. & Kelling, G. L. (1982). Broken windows. *Atlantic monthly*, 249(3), 29–38.

Wolfe, M. K. & Mennis, J. (2012). Does vegetation encourage or suppress urban crime? Evidence from Philadelphia, PA. *Landscape and Urban Planning*, 108(2–4), 112–122.

Ympäristöministeriö (2013). Yleiskaava sovittaa yhteen ja ohjaa asemakaavojen laatimista. https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Maankayton_suunnittelujarjestelma/Yleiskaavoitus

Ympäristöministeriö (2018a). Kestävää elinympäristöä rakentamassa 2030. Ympäristöministeriön tulevaisuuskatsaus. *Valtioneuvoston julkaisusarja 15/2018*. Valtioneuvoston kanslia.

Ympäristöministeriö (2018b). Esteettömyys: Ympäristöministeriön ohje rakennuksen esteettömyydestä. Viitattu 7.2.2019. https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Rakentamismaarayskokoelma/Esteettomyys

10. LIITTEET

Liite 1. Tapaustutkimuskortit

ASUNTOJEN HALLINTAMUOTOJEN SEKOITTAMINEN / PELTOSAARI, RIIHIMÄKI, SUOMI

kaavoitus / kaupunkisuunnittelu

Tapauksen kuvaus

Peltosaari on kerrostalovaltainen kaupunginosa Riihimäen keskustan tuntumassa. Sen ensimmäiset rakennukset ovat valmistuneet 1960-luvulla ja ne edustavat ajalle tyypillistä kerrostaloarkkitehtuuria. Alueen vieressä kulkeva junarata erottaa Peltosaaren radan toiselle puolelle jäävän Riihimäen keskustan palveluista. Peltosaari on huomattavan vuokra-asuntovaltainen ja osa-alueittain vuokra-asuntojen osuus vaihtelee 45-86% välillä. Riihimäen kunnallisista vuokra-asunnoista noin puolet on keskittynyt Peltosaareen. Elinkeinoelämän tarpeilla on ollut keskeinen asema aluetta kaavoitettaessa. Peltosaari tarjosi tuolloin asuntoja teollisuuden työntekijöille.

Tutkimuksessa ei tarkastella erityisiä turvallisuusinterventioita, vaan olemassa olevaa aluetta kehittämisen näkökulmasta.

Haasteet

Tutkimuksessa nousee esiin sosiaalisiiin ongelmiin ja niistä juontuviin häiriötilanteisiin liittyvä koettu turvattomuus. Ongelma nähdään moniulotteisena ja siihen liittyy myös Peltosaaren heikko kytkeytyvyys ympäröiviin alueisiin sekä peruskorjauksen tarpeessa oleva asuntokanta. Lisäksi alueen maine on koettu ongelmalliseksi. Haasteena on, että alueen vuokra-asuntokeskittymää on myöhemmin yritetty purkaa, mutta vuokra-asuntojen osuus on edelleen korkea. Alueen elvyttämiselle täydennysrakentamisen kautta taas on taloudellisia esteitä.

Tulokset

Peltosaaren eriytymiseen muusta kaupungista ovat vaikuttaneet useat eri tekijät. Suunnittelun kannalta ongelmien alueelliseen keskittymiseen vaikuttaa kuitenkin vuokra-asuntojen poikkeuksellisen korkea osuus sekä alueen fyysinen eristäytyneisyys keskustan palveluista.

Lähteet ja linkit

Vaattovaara, M., Kortteinen, M. & Ratvio, R. (toim.) (2009). Miten kehittää lähiötä? – tapaustutkimus Riihimäen Peltosaarta, metropolin laidalta (Suomen ympäristö 46/2009) PDF-versio <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/38006>

TURVALLISUUSNÄKÖKULMAN VARHAINEN HUOMIOIMINEN / BIJLMERMEER, AMSTERDAM, ALANKOMAAT

kaavoitus / kaupunkisuunnittelu, hankesuunnittelu (alue)

Tapauksen kuvaus

Bijlmermeer rakentui Amsterdamin kaakkoisosaan 1960-luvulla helpottamaan asuntopu-
laa. Alueella on noudatettu funktionalismin ihanteita ja eritelty toiminnot toisistaan. Asumi-
nen keskitettiin korkeisiin kerrostaloihin, jotka muodostivat säännönmukaisia ja kennomai-
sia kuvioita. Eri liikennemuodot eroteltiin toisistaan käyttämällä maasiltoja ja muita maan-
pinnasta nostettuja väyliä. Asuinrakennukset olivat suuria, mutta kaukana toisistaan, jolloin
alue oli kokonaisuudessaan väljästi rakennettu. Bijlmermeeriin kulkee metroyhteys Am-
sterdamin keskustasta.

Alueelle toteutettiin voimakas kaupunkiuudistus kahdessa eri vaiheessa ja tutkimuksessa
tarkastellaan niiden vaikutuksia. Ensimmäisessä uudistuksessa käytettiin CPTED-malliin
kuuluvia keinoja, ja siinä muun muassa osastoitiin pitkiä käytäviä sekä muutettiin ensim-
mäisen kerroksen varastotiloja asunnoiksi, joissa oli omat puutarhat. Tämän ei kuitenkaan
katsottu riittävän ja lopulta toteutettiin toinen uudistuksen vaihe, jossa tehtiin laajoja purku-
ja muutostöitä. Korkeita rakennuksia korvattiin matalammilla, tyhjiä parkkihalleja purettiin
ja pimeitä alueita vähennettiin muuttamalla nostettuja kulkuväyliä maanpäällä kulkeviksi eri
liikennemuotoja yhdisteleviksi väyliksi. Uudistamiseen kuului myös vahva sosiaalinen puoli
sekä yhteistyö poliisin kanssa.

Haasteet

Aluetta suunniteltaessa ei oltu varauduttu rikollisuuden yleiseen kasvuun Alankomaissa.
Haasteeksi turvallisuuden kannalta mainitaan mm. pimeät alueet ja rikollisuuden keskitty-
minen esimerkiksi pensaikkojen ja galleriamaisten käytävien läheisyyteen sekä muihin
puolijulkisiin tiloihin. Haasteena ovat lisäksi yksipuolinen väestörakenne, alueen voimakas
negatiivinen stigma mediassa ja tyhjien asuntojen suuri osuus.

Tulokset

Uudistamisella saatiin hyviä tuloksia, mutta se kävi erittäin kalliiksi. Tapaustutkimuksen
keskeinen oppi on, että turvallisuusnäkökulma tulisi huomioida heti uuden alueen suunnit-
telun alkaessa, koska jälkepäin korjaaminen saattaa vaatia mittaviakin toimia, joiden
kustannukset ovat suuret. Lisäksi tapaus osoittaa, että kevyemmät interventiot jälkepäin
tehtynä eivät auta, jos taustalla on suuria aluerakenteeseen, arkkitehtuuriin ja sosiaalisiin
tekijöihin liittyviä ongelmia. Esimerkki kannustaa turvallisuusnäkökulman laajaan huomioi-
miseen alusta alkaen ja usealla eri aluetasolla.

Lähteet ja linkit

COST-kaupunkitutkimushankkeen osana tehty tutkimus Bijlmermeerin alueesta: de Kleuver, J., van de Klundert,
W. & Soomeren, P. (2014). High-rise in trouble the Bijlmermeer in Amsterdam. COST ACTION TU1203.
31.3.2018. <http://costtu1203.eu/wpcontent/uploads/2018/01/High-rise-in-trouble-DSP-reportNewVersion.pdf>

LÄHIÖN UUDISTAMINEN TÄYDENNYSRAKENTAMISEN YHTEY- DESSÄ / KIRKKOJÄRVI, ESPOO, SUOMI

kaavoitus / kaupunkisuunnittelu, hankesuunnittelu (alue)

Tapauksen kuvaus

Kirkkojärvi on noin 3000 asukkaan kerrostalovaltainen asuinalue Espoon keskuksen vieressä. Yhtenä Espoon kaupunkikeskustoista Espoon keskuksessa on hyvät julkiset ja kaupalliset palvelut sekä joukkoliikennedytydet. Kirkkojärvellä on verraten vähän lapsiperheitä asuntojen pienen koon vuoksi. Noin puolet asunnoista on omistusasuntoja.

Kirkkojärvi on jaettu tutkimuksessa kahteen osaan. Läntinen osa on rakennettu 1980-luvulla ja siellä on verrattain paljon ARA-vuokra-asuntoja. Toimintojen rakenne on monipuolisempi, ja katuverkko ruudukkomainen. Itäinen osa on valmistunut 2000-luvulla ja siellä on länttä enemmän lapsia ja nuoria eikä ARA-vuokra-asuntoja. Idässä on ainoastaan asumista ja katuverkko muodostuu kaarevista väylistä.

Tutkimuksen mukaan Kirkkojärven alueen suunnittelussa ei ole ollut erityistä turvallisuusfokusta. Alueella on toteutettu aikaisemmin turvallisuushanke, jossa kartoitettiin kyselyillä turvallisuustilannetta.

Haasteet

Tutkimuksen lähtökohtana oli aikaisemmin tuotettu turvallisuuskysely, jossa oli havaittu ongelmia koetussa turvallisuudessa.

Tulokset

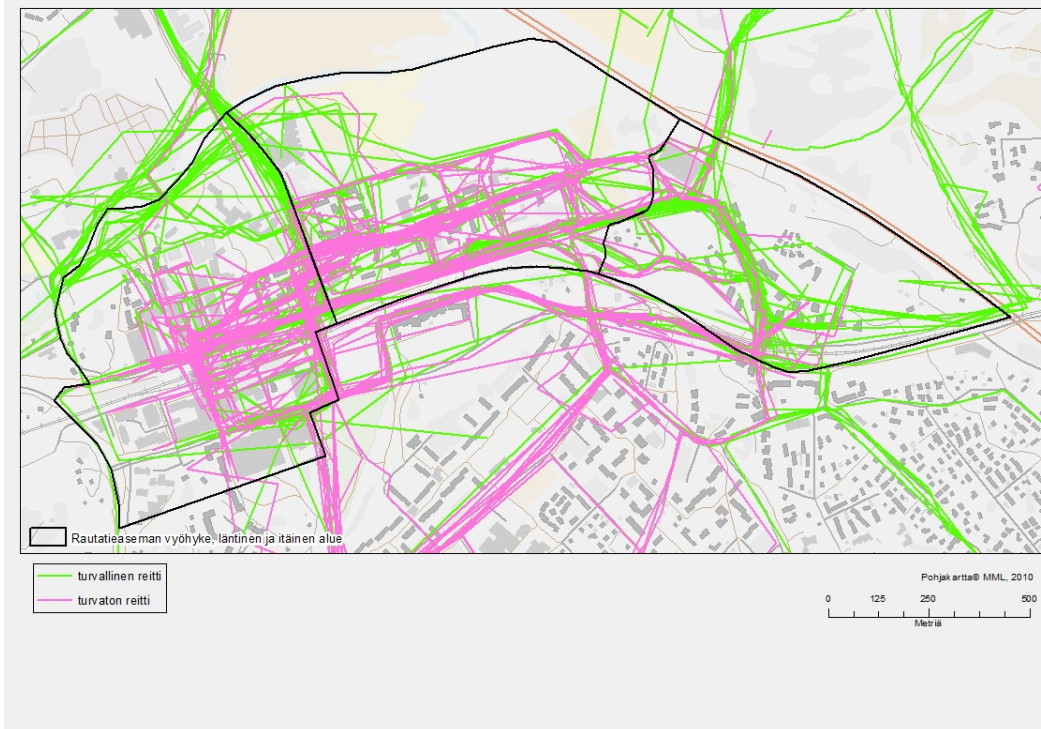
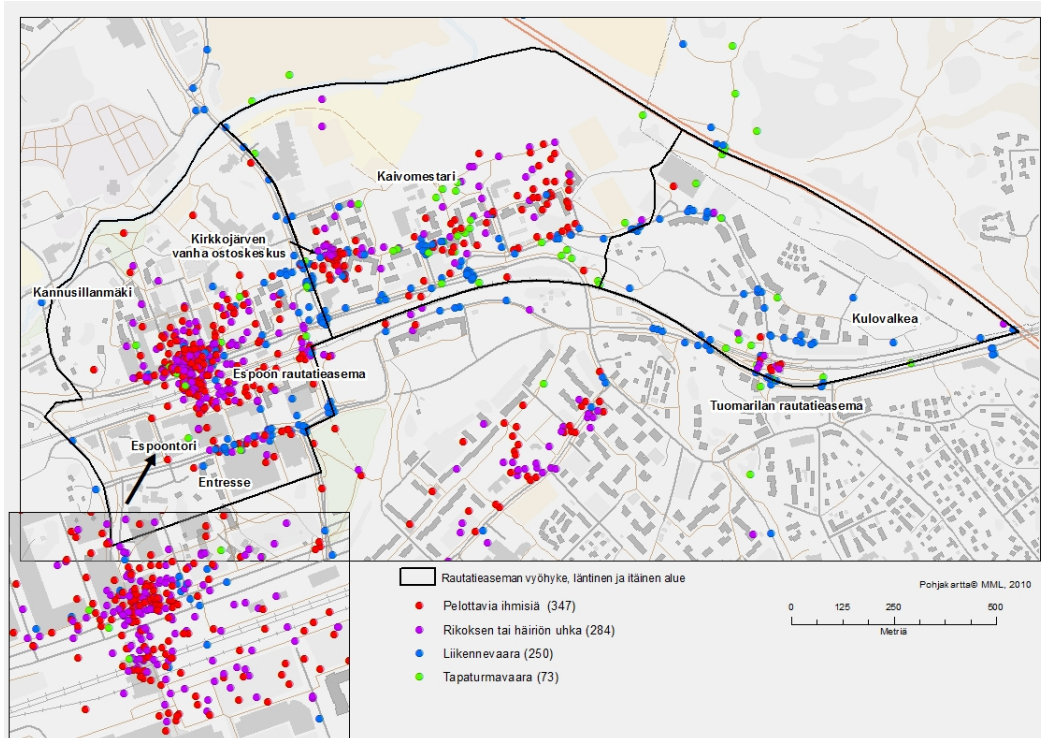
Tutkimuksessa havaitaan, että negatiiviset kokemukset painottuvat vanhemmalle länsipuolelle. On kuitenkin huomattava, että lännessä on lisäksi paljon positiivisia paikannuksia eikä tilanne täten ole täysin polarisoitunut, vaan sitä kuvataan mosaiikkimaiseksi. Asukkaiden toiminnassa ja tilan kokemisessa havaitaan ero itä- ja länsipuolen välillä. Länsipuoli todetaan rauhattomaksi ja heikommin ylläpidetyksi, mutta toisaalta sen katsotaan tarjoavan enemmän aktiviteettimahdollisuuksia ja palveluita. Itäpuoli todetaan rauhallisemmaksi ja miellyttävämmäksi ympäristöksi, mutta pelkkänä asumisen alueena se ei tue elävää kaupunkitilaa samaan tapaan kuin länsipuoli.

Tapauksen havainnot turvallisuuden suhteen liittyvät ylläpitoon ja toimintojen sekoittamisen luomaan aktiivisuuteen kadulla. Turvallisuus ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, sillä turvattuuden paikat ovat toisaalta samoja, joissa liikkuvien ihmisten määrä on korkea. Tutkimuksessa todetaan, että alueiden turvallisuutta tulisi tarkastella laajana kokonaisuutena sekä ajallisesti että tilallisesti. Nyt havaitaan, että vanhan länsiosan ja uuden itäosan välille oli päässyt muodostumaan jako. Lisäksi todetaan, että keskittyminen pelkkiin epäjärjestyksen merkkeihin on liian yksiulotteinen näkökulma, kun turvallisuus vaatii kokonaisvaltaisempaa näkemystä.

Tutkimuksessa pohdittiin sitä, olisiko ollut mahdollista toteuttaa alueen täydennysrakentaminen niin, että suunnittelussa huomioitaisiin eriytymisen haitat ja aluetta pyrittäisiin suunnittelemaan kokonaisuutena siten, että segregatio vältettäisiin. Täydennysrakentamisen yhteydessä myös olemassa olevaan alueeseen tulisi panostaa samalla, kun uutta aluetta suunnitellaan. Uuden alueen suunnittelussa tulisi pyrkiä pikemminkin vuorovaikutukseen ympäröivän alueen kanssa kuin sulkeutumiseen ja kääntymiseen sisäänpäin.

Lähteet ja linkit

Tutkimuksessa on tarkastelu geoinfotatiikkaa hyödyntäen kokemusperäisen turvallisuuden ja turvattomuuden paikantamista lähiöalueella: Kytä, M., Kuoppa, J., Hirvonen, J., Ahmadi, E. & Tzoulas, T. (2014). Perceived safety of the retrofit neighborhood: A location-based approach. URBAN DESIGN International 19 311–328. <<https://link.springer.com/article/10.1057/udi.2013.31>>
Kuoppa, J., Kytä, M. & Hirvonen, J. (2014). Pidetty ja pelätty Kirkkojärvi. Yhdyskuntasuunnittelu 1(52). 22.5.2018. <<http://www.yss.fi/journal/pidetty-ja-pelatty-kirkkojarvi/>>

Kirkkojärven tutkimuksessa tuotettua paikkatietoaineistoa, jossa turvattomuuskokemuksia on paikannettu alueen kartalle. Kartat: Tuija Tsoulas

CPTED-MALLIN OMINAISUUDET ALUERAKENTAMISHANKKEESSA / HAMMARBY SJÖSTAD, TUKHOLMA, RUOTSI

hankesuunnittelu (alue), hankesuunnittelu (rakennus)

Tapauksen kuvaus

Tutkimuksen kohteena on 1990-luvun alussa aloitettu aluerakennushanke, jonka tavoitteena on uusi toimintoja sekoittava asuin-, työpaikka ja liiketoiminta-alue. Alueen läpi kulkee raitiovaunu, jonka lisäksi se yhdistyy Tukholman keskustaan ilmaisella lautalla. Alue on rakennettu verraten tiheästi ja ravintolat sekä kaupat keskittyvät pääkadun varrelle. Erittäin koetun turvallisuuden perspektiivistä on otettava huomioon, että alueella on keskimääräistä suuremmat asumiskustannukset myös sosiaalisessa asuntotuotannossa. Lisäksi koulutustaso on korkeampi kuin Tukholmassa keskimäärin. Alueella on kiinnitetty huomiota kestävään kehitykseen ja mukana on ollut myös CPTED-ajatteluun perehtyneitä tekijöitä. Turvallisuusnäkökulma ei kuitenkaan ole ollut alusta alkaen järjestelmällisesti osa suunnitteluprosessia.

Tutkimuksessa ei tarkastella erityisiä turvallisuusinterventioita, vaan tutkitaan toteutuvatko CPTED-mallin osatekijät alueella.

Haasteet

Alue on suurelta osin täysin uutta rakentamista. Haasteena on kuitenkin ympäröivä vesistö ja maaston korkeuserot, jotka vaikeuttavat alueen liittymistä osaksi muuta Tukholmaa. Rikollisuus painottuu omaisuusrikoksiin, jotka kohdistuvat mm. autoihin ja polkupyöriin.

Tulokset

Tutkimuksessa on tunnistettu alueelta seuraavia CPTED-käsitteistön mukaisia tekijöitä:

- Territoriaalisuuden vahvistaminen, selkeä julkisen ja yksityisen tilan erottaminen pehmeillä tekijöillä, kuten istutuksilla (vertaa kovat tekijät, kuten aidat).
- Luonnollisen valvonnan lisääminen toimintojen sekoittamisella. Ravintolat ja kaupat pääkadun varrella luovat liikennettä. Myös tarpeeksi suureksi arvioitu alueellinen tiheys mahdollistaa kaduilla luonnollisen valvonnan vaatiman väestömäärän päiväsaikaan.
- Alue yhdistyy muuhun kaupunkiin lautalla ja raitiolinjalla.
- Alueen läpi kulkeva raitiotie lisää orientaatiota.
- Valaistut autotallit, joissa on hyvä näkyvyys sekä joissakin myös kulunvalvontaa. Tode-taan, että alueella on silti paljon ajoneuvoihin kohdistuvaa rikollisuutta.

Lähteet ja linkit

Tutkimus, jossa on tarkasteltu alueen kestävyyttä toteutuneen ja koetun turvallisuuden kautta. Tutkimuksessa ei ole eritelty kunkin toiminnon vaikutusta koettuun tai toteutuneeseen turvattomuuteen: Grönlund, B. (2012). Is Hammarby Sjöstad a model case? Crime prevention through environmental design in Stockholm, Sweden. *The Urban Fabric of Crime and Fear* (pp. 283-310).

SEKOITTAMINEN UUDEN KAUPUNGINOSAN LÄHTÖKOHTANA / IJ-BURG, AMSTERDAM, ALANKOMAAT

kaavoitus ja kaupunkisuunnittelu, hankesuunnittelu (alue), hankesuunnittelu (rakennus)

Tapauksen kuvaus

IJburg on uusi asuinalue, joka rakennettiin keinotekoisien saarten päälle Amsterdamiin. Ensimmäiset asukkaat muuttivat alueelle vuonna 2002. Alueen suunnittelussa on pyritty huomioimaan heti alusta alkaen aikaisempi kokemus, jota on kerrytetty Alankomaiden muista suurista aluerakennushankkeista. Mukana suunnittelussa oli muun muassa Igor Roovers, joka vaikutti aikoinaan myös heikkoon maineeseen joutuneen Bijlmermeerin suunnittelussa. Alueesta suunniteltiin tiivis, mutta arkkitehtuurisesti monipuolinen kokonaisuus, jossa sekoittamisella oli keskeinen rooli. Alueella sekoitettiin niin toimintoja kuin eri kokoisia asuntojakia. Lisäksi IJburgiin suunniteltiin myös erilaisia joustavia tiloja asukkaiden tarpeisiin. Lähteenä olevassa tutkimuksessa Rooversia on haastateltu aikaisempaan kokemukseen perustuvista suunnitteluopeista, joita IJburgin pohjana on sovellettu pyrkien välttämään Bijlmermeerissä tehdyt virheet. Asuinalue on esimerkki aikaisemman tietämyksen soveltamisesta uudella alueella heti alusta alkaen, mutta toimenpiteiden vaikuttavuutta ei ole vielä erikseen tutkittu.

Haasteet

Uuden alueen suunnittelussa haluttiin välttää sellaiset rakenteet, jotka on todettu vanhemmilla alueilla virheiksi. Roovers mainitsee myös Amsterdamissa sijaitsevassa Bijlmermeerissä tehdyiksi virheiksi liiallisen monotonisuuden arkkitehtuurissa ja asuntotyypeissä sekä toimintojen liiallisen alueellisen eriytymisen.

Tulokset

Alueella on otettu oppia 1960-luvulla valmistuneesta Bijlmermeerin lähiöstä, jonka ongelmaksi katsottiin modernistinen kaupunkisuunnittelun ihanteiden mukainen toimintojen erottelu. IJburgissa on pyritty sekoittamaan toimintoja alueen elävöittämiseksi ja tarjoamaan joustavia tiloja asukkaiden tarpeisiin elävän alueen luomiseksi.

Lähteet ja linkit

Tutkimus, jossa on tarkasteltu alueen kestävyttä toteutuneen ja koetun turvallisuuden kautta. Tutkimuksessa ei ole eritelty kunkin toiminnon vaikutusta koettuun tai toteutuneeseen turvattomuuteen:
Grönlund, B. (2012). Is Hammarby Sjöstad a model case? Crime prevention through environmental design in Stockholm, Sweden. *The Urban Fabric of Crime and Fear* (pp. 283-310).

YMPÄRISTÖN VAIKUTUS RYÖSTÖIHIN LINJA-AUTOPYSÄKEILLÄ / HENDERSON, NEVADA, USA

kaavoitus / kaupunkisuunnittelu, hankesuunnittelu (alue)

Tapauksen kuvaus

Tutkimuksessa tarkastellaan useita sijainteja kaupungissa eikä siinä eritellä niiden suunnitteluun mahdollisesti liittyneitä turvallisuusratkaisuja. Aineistossa on myös vertailun vuoksi kohteita, joiden läheisyydessä ei ole tilastoitu ryöstöjä. Kirjallisuuden perusteella tutkimukseen on valittu ympäristön aktiivisuuspisteitä (*activity nodes*), joiden esiintymistä linja-autopysäkkien yhteydessä tarkastellaan ryöstöksi joutumisen riskin näkökulmasta. Mukana tarkastelussa ovat pankkiautomaatit, baarit/tavernat, shekin lunastamiseen tarkoitettut paikat, pikaruokaravintolat, bensa-asemat, ostosaukiot ja tupakkatuoteliikkeet (*smoke shops*). Huomattava on, että mukana ei ole väestöllisiä muuttujia.

Haasteet

Kriminologisessa tutkimuskirjallisuudessa on esitetty rikollisuuden taipumus keskittyä tiettyihin pisteisiin, joissa kohtaavat rikoksen mahdollistavat elementit. On esitetty, että bussipysäkkien ympäristö on yksi tällainen piste, ja tässä tutkimuksessa tarkastellaan millainen vaikutus muilla toiminnoilla on rikollisuuden esiintyvyyteen näissä sijainneissa.

Tulokset

Tutkimuksen keskeinen tulos on, että ryöstetyksi joutumisen riski keskittyy tiettyihin sijainteihin, ja että eri toimintojen yhdistelmillä on eri suuntaisia vaikutuksia ryöstön uhriksi joutumiselle:

- Pysäkeillä, joiden läheisyydessä oli pelkästään pankkiautomaatti, oli kohonnut riski joutua ryöstön uhriksi.
- Pysäkeillä, joiden läheisyydessä oli pelkästään baari, oli taas uhriksi joutumisen todennäköisyyttä laskeva vaikutus.

Tutkimuksessa ei oteta vielä kantaa varsinaisiin vaikutusmekanismeihin, vaan esitetään niitä jatkotutkimuksen kohteiksi. Tutkimuksen todetaan tukevan aikaisempaa kirjallisuutta niin sanotuista rikollisuuden hot spoteista, eli rikollisuuden alueellisesta keskittymisestä.

Lähteet ja linkit

Kvantitatiivinen tutkimus, jossa on tarkasteltu tilastollisin menetelmin bussipysäkkien ja erilaisten aktiivisuuspisteiden vaikutusta ryöstön uhriksi joutumisen riskiin:
Hart, T. C., Miethel, T. D. (2014). Street robbery and public bus stops: A case study of activity nodes and situational risk. *Security Journal* 27(2), 180-193.

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN JA SOSIAALISTEN OLOJEN VAIKUTUS TURVALLISUUTEEN / PERTH, AUSTRALIA

kaavoitus / kaupunkisuunnittelu, hankesuunnittelu (alue)

Tapauksen kuvaus

Tutkimuksessa on mukana useita Perthin uusia lähiöalueita (artikkelissa *suburb*). Alueet ovat pientalovaltaisia asuinalueita, joissa palvelutaso on suhteellisen matala. Alueet todetaan tutkimuksessa koetun turvallisuuden ja toteutuneen rikollisuuden kannalta verraten turvalliseksi ja esimerkiksi vakavia rikoksia oli raportoitu vähän. Tutkimuksessa myös sosiaaliset tekijät olivat keskeisiä tutkittavia muuttujia.

Haasteet

Tutkimuksessa tuodaan esiin aiemman tutkimuskirjallisuuden ristiriitainen näyttö esimerkiksi käveltävyyden vaikutuksesta koettuun turvattomuuteen. Vieraat ihmiset kadulla voidaan kokea uhkana tai toisaalta suojaa tuovina valvojina. Tutkimuksessa on tarkasteltu erilaisia ympäristön muuttujia siitä näkökulmasta, miten merkittävästi ne tutkittavilla alueilla ovat yhteydessä koettuun turvallisuuteen.

Tulokset

Rakennetun ympäristön vaikutusta tutkittiin naapuruston rakennetta kuvaavalla indeksillä, johon kuului muun muassa vähittäiskaupan osuus rakennetusta pinta-alasta, rakentamaton / käyttämätön tila ja katujen kytkettyvyys. Painopiste oli muuttujissa, jotka lisäsivät kävelyä kaduilla. Vähittäiskaupan osuudella katsottiin olevan voimakas yhteys vähäisempään pelkoon. Huomattavaa oli kuitenkin se, ettei vähittäiskaupan osuus maankäytöstä ollut kaiken kaikkiaan korkea. Tuloksissa todennettiin jälleen jo vahvaksi muodostunut käsitys siitä, että naiset ja vanhukset ovat alttiimpia pelolle. Korkean koulutuksen todettiin vähentävän alttiutta pelolle, kun taas aikaisemmat uhrikokemukset nostivat sitä.

Lähteet ja linkit

Tilastollista analyysiä ja paikkatietoa hyödyntävä tutkimus, jossa kohteena on useita Perthin uusia asuinalueita: Foster, S., Giles-Corti, B. & Knuiman, M. (2010). Neighbourhood design and fear of crime: A social-ecological examination of the correlates of residents' fear in new suburban housing developments. *Health & Place* 16, 1156–1165.

KATUVALAISTUKSEN LISÄÄMINEN / STOKE-ON-TRENT, ISO-BRITANNIA

alueellinen ylläpito

Tapauksen kuvaus

Tutkimuksen kohteena oli valmiin alueen katuvalaistuksen lisääminen sekä voimakkuuden tehostaminen ja vaikutusten arviointi. Alue on matalasti rakennettu pari/rivitalovaltainen alue (*semidetached housing*). Rakennuksissa on puutarhat etu- ja takapihalla.

Haasteet

Alueen katuvalaistus oli Britanniassa käytössä olevien standardien mukaan heikko. Tutkimuksessa haastateltujen asukkaiden mukaan ulkona käveleminen koettiin pelottavaksi.

Tulokset

Päätuloksena oli positiivinen vaikutus siihen, että alueen asukkaat kokivat heidän naapurustonsa ylläpidon parantuneen. Uudistuksen jälkeen kaduilla oli enemmän jalankulkijoita. Jalankulkijoiden määrä kasvoi sekä miesten että naisten osalta, miesten osalta kasvu oli tilastollisesti merkitsevä. Haastatellut kokivat alueen ylläpidon hyväksi. Tutkimuksessa ei tarkasteltu muita interventioita. Tiedossa ei ollut, että alueelle olisi tehty muita toimenpiteitä, jotka olisivat voineet vaikuttaa lopputulokseen.

Lähteet ja linkit

Tutkimus, jossa on tarkasteltu parannetun valaistuksen vaikutusta erityisesti kadulla liikkuvien ihmisten määrään: Painter, K., Farrington, DP. (1999). Street lighting and crime: diffusion of benefits in the Stoke-on-Trent project. *Crime Prevention Studies*, 10, 77–122 <http://www.popcenter.org/problems/street_robbery/PDFs/PainterFarrington1999.pdf>

CPTED-SUUNNITTELUN ELEMENTIT UUDELLA ASUINALUEELLA / MUOTIALA, TAMPERE, SUOMI

kaavoitus / kaupunkisuunnittelu, hankesuunnittelu (alue), hankesuunnittelu (rakennus)

Tapauksen kuvaus

Uusi asuinalue, jonka kaavoituksessa ja suunnittelussa on kiinnitetty erityistä huomiota turvallisuuteen. Valmistuessaan alueella on noin 2000 asukasta. Muotiala on nykyistä kaupunkia täydentävä alue, jonka läheisyydessä on myös ongelmalliseksi luettavia asuinalueita.

Muotiala on Suomen ensimmäinen alue, jossa on kiinnitetty erityistä huomiota turvallisuuteen. Kaavoituksen taustamateriaaliksi laadittiin konsulttityönä ohjeistus, jonka lisäksi rakennusluvan ehtona oli tontinkäyttösuunnitelman tekeminen. Suunnitelman hyväksymiskokouksessa oli paikalla myös rakennusvalvonta. Turvallisuuskäytön taustoittamisessa käytettiin poliisin kirjallisuuteen ja kokemukseen perustuvaa tietoa. Tutkimuksessa on tarkasteltu ennen kaikkea CPTED-elementtien toteutumista alueella.

Haasteet

Alue on täysin uusi, mutta poliisin mukaan ympäröivillä asuinalueilla esiintyy rikollisuutta. Alueella on lähtökohtaisesti hyvä maine muun muassa rakennuttajien keskuudessa.

Tulokset

Turvallisuuskäytön kulma oli mukana heti kaavoitusprosessin alusta asti, jotta välttyään virheiltiltä, joita on vaikea korjata. Asukkaita osallistettiin suunnitteluun kaavoitusvaiheessa ja turvallisuuskäytön kulmaa tuotiin mukaan usealla eri mittakaavatasolla kaavoituksesta rakennussuunnitteluun. Käytettyjä suunnittelukeinoja olivat muun muassa kohtaamispaikkojen, kuten penkkien, yhteisöllisten pihojen ja kohtaamista tukevien kevyen liikenteen väylien rakentaminen sosiaalisen toiminnan tukemiseksi ja laadukkaiden materiaalien käyttäminen ympäristössä omistajuuden ja vastuuntunnon vahvistamiseksi. Näiden lisäksi turvallisuutta pyrittiin lisäämään sekoitetuilla toiminnoilla, asuntotyyppien monipuolisuudella, tunnistamisen mahdollistavalla mittakaavalla, näkyvyyden ja tunnelman huomioivalla valaistuksella, tilahierarkian selkeällä viestimisellä esim. portein ja ovissa sekä ikkunoissa käytettyjen murtoja ehkäisevien ratkaisujen avulla.

Lähteet ja linkit

Muotialan rakennusvaiheessa suoritettu tutkimus, jossa on tarkasteltu suunnitteluprosessia, CPTED-elementtien toteutumista ja asukkaiden koettua turvattomuutta: Kyttä, M., Puustinen, S., Hirvonen, J., Broberg, A. Lehtonen, H. (2008). Turvallinen asuinalue : Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu B, 93. <<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/888?show=full>>

Esimerkkejä Muotialassa toteutetuista suunnitteluratkaisuista, kuten aidatuista pihoista ja tiivistä sekä matalasta rakentamisesta. Kuvat: Hilikka Lehtonen (ylempi), Marketta Kyttä (alempi).

TURVALLISUUTEEN VAIKUTTAVAT PIIRTEET METROASEMILLA / TUKHOLMA, RUOTSI

hankesuunnittelu (alue), alueellinen ylläpito, rakennuksen ylläpito

Tapauksen kuvaus

Tutkimuksessa on mukana useita Tukholman metroasemia, jotka vaihtelevat koon, ympäröivän asuinalueen sosioekonomisen aseman sekä keskustaetäisyyden suhteen. Tutkimuksessa tarkastellaan suunnitteluratkaisuja, kuten näkyvyyttä ja aseman ympäristön toimintoja. Tutkimuksessa otetaan huomioon myös ajallinen vaihtelu.

Haasteet

Tutkimuksessa esille tuotavia haasteita turvallisuuden kannalta on esimerkiksi aseman asuinalueen sosioekonomisen tilan heijastuminen aseman turvallisuuteen. Haasteita vaikuttaa lisäksi tuovan alkoholin myynti aseman läheisyydessä. Interventioiden kannalta haastavaa on rikostyyppien ja kohteiden vaihtelevuus vuorokauden, viikompäivän ja vuodenajan mukaan, minkä lisäksi myös lomat vaikuttavat rikollisuuden esiintyvyyteen sitä lisäävästi.

Tulokset

Tutkimuksesta huomataan, että ympäristön vaikutus rikollisuuteen muuttuu ajassa, ja se suosittaa ajallisen muutoksen huomioimista interventioiden suunnittelussa. Perifeerisillä isoilla asemilla, joilla on paljon kameroita ja juopuneita henkilöitä, mutta muuten vähän ihmisiä, rikokset tapahtuvat ruuhkapiikin aikaan. Piikkien ulkopuolella rikosten määrää nostavat ruuhkat siirtymätiloissa vilkkaammilla asemilla. Käteisautomaatit, piilossa olevat nurkat, roskaisuus ja häiriöiden määrä lisäävät väkivallan esiintyvyyttä ruuhkapiikin aikaan. Aseman läheisyydessä tapahtuvalla alkoholin myynnillä on rikosten määrää lisäävä vaikutus lomien aikaan. Vandalismi lisääntyi talvella ja se oli yhteydessä nurkkien esiintyvyyteen laitureilla, mahdollisuuden istua sekä sosiaaliseen häirintään ja fyysisen rapautumisen merkkeihin.

Lähteet ja linkit

Tutkimus, jossa tarkastellaan Tukholman metroasemilla ja niiden ympäristössä toteutunutta rikollisuutta ja vahingontekoa sekä niiden muutosta ajassa: Ceccato, V. & A. C. Uittenbogaard (2014). Space-time dynamics of crime in transport nodes. *Annals of the Association of American Geographers* 104: 1, 131-150.

YLLÄPIDON KOHENTAMINEN JA FASILITEETTIEIEN PARANTAMINEN JULKISESSA PUISTOSSA / VILNA, LIETTUA

hankesuunnittelu (alue), alueellinen ylläpito

Tapauksen kuvaus

Tutkimuksen kohteena oleva Vingis on jo valmistunut ja käytössä oleva puisto, jossa on kävelyreitit, alueita eri harrasteille ja amfiteatteri esimerkiksi konsertteja varten. Puisto rajautuu toiselta sivulta jokeen, eikä ole varsinaisesti läpikulkualaue. Ympäröivät alueet ovat matalan rikollisuuden asuinalueita, minkä arvioidaan vaikuttavan puiston alhaiseen rikostasoon. Alueen halki kulkee autotie, jonka lisäksi puistossa pyöräilläään jalankulun seassa. Tutkimuksessa kartoitettiin koettua turvattomuutta turvallisuuskävelyllä.

Haasteet

Käyttäjille toteutetussa turvallisuuskävelyssä nousivat esiin seuraavat ongelmat. Huono orientoituvuus ja vaikeus suunnistaa opasteiden puuttuessa, roskaisuus ja epäsiisteys sekä ajanviettoa tukevien fasiliteettien puute (esim. WC). Kovaa ajava liikenne ja pyöräilijät kävelijöiden seassa mainitaan turvattomiksi koettuina elementteinä.

Tulokset

Tutkimuksen pohjalta suositettiin opasteiden lisäämistä orientoituvuuden parantamiseksi. Lisäksi mainittiin jäteastioiden lisääminen keskeisille paikoilla ratkaisuna epäsiisteysten. Liikenteen suhteen ehdotetaan nopeusrajoitusmerkkien lisäämistä sekä pyöräilyn ja kävelyn erottamista omille kaistoilleen. Viihtyvyyden parantamiseksi ehdotetaan penkkejä, jotka toivottavat tervetulleeksi puistoon sekä kioskeja, jotka toiminnallaan lisäävät luonnollista valvontaa. Tutkimuksen tulokset painoutuivat koetun turvattomuuden havainnointiin. Koettu turvattomuus liittyi tässä tutkimuksessa ympäristön ylläpitoon, yleisiin viihtyvyystekijöihin sekä aistinvaraiseen kykyyn hahmottaa ympäristöä ja omaa sijaintia. Lisäksi liikenneturvallisuus nousi esiin riskinä.

Tutkimus tuotti suosituksia, mutta varsinaisia interventioita ei ole vielä sen yhteydessä tehty. On myös otettava huomioon, että tutkimuksessa korostetaan suositusten olevan kontekstisidonnaisia, eikä niitä voida sellaisenaan kopioida muille alueille. Tämä on yleistä turvallisuutta koskevissa tapaustutkimuksissa, koska turvallisuus on moniulotteinen ilmiö.

Lähteet ja linkit

Tutkimuksessa on kartoitettu rikollisuutta ja koettua turvattomuutta Vilnassa sijaitsevassa puistossa: Ceccato, V., Hanson, M. (2013). Experiences from assessing safety in Vingis park, Vilnius, Lithuania. *Review of European studies*, 5, 1–17.

KOETTUUN TURVATTOMUUTEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT JUNA-ASEMILLA / ETELÄ-WALES, ISO-BRITANNIA

hankesuunnittelu (rakennus)

Tapauksen kuvaus

Tutkimuksessa on mukana edustava otos useista walesiläisistä juna-aseamista. Britanniassa on käytössä Secure Stations Scheme akreditointijärjestelmä asemille, ja tutkimuksessa keskitytään erityisesti niihin asemiin, joiden mahdollisuus saavuttaa akreditointi on epätodennäköinen. Tutkimuksessa tarkastellaan olemassa olevia suunnitteluratkaisuja asemilla ja kuinka ne ovat yhteydessä koettuun turvattomuuteen.

Haasteet

Juna-asemat mainitaan tutkimuksessa ympäristöiksi, jotka ovat alttiita rikollisuudelle. Juna-asemilla koetun pelon taas katsotaan vaikuttavan siihen, uskaltavatko ihmiset käyttää rai-deliikennettä.

Tulokset

Tutkimuksessa havaittiin eroja eri vastaajaryhmien välillä. Muun muassa miesten ja naisten kokemassa pelossa oli eroja. Naiset kokivat pelkoa lähestyessään juna-asemaa ja odotta-essaan laiturilla. Miehillä nousi esiin pelko erityisesti pimeään aikaan parkkialueilla heidän oman turvallisuutensa sekä ajoneuvon turvallisuuden puolesta.

Tutkimukseen osallistujat kokivat turvallisemmaksi asemat, joissa oli henkilökuntaa ja joissa oli mahdollisuus luonnolliseen valvontaan. Lisäksi videovalvonta nousi esiin turvalli-suuden tunnetta lisäävänä tekijänä. Myös valaistuksen lisääminen nousi esiin useim-missa vastauksissa, vaikka tutkimuksessa käytetyissä virtuaaliodellisuusympäristöissä oli päivä. Laiturilla odotettaessa turvallisuuteen vaikutti se, pystyvätkö muut asemalla olijat näkemään vastaajan. Ylipäätään näkyvyys oli suuressa roolissa ja se yhdisti eri vastauksia ja parannusehdotuksia. Esimerkiksi tiiliset suojat koettiin ongelmalliseksi, ja vastaajat nostivat esiin parannusehdotuksissaan bussipysäkeillä näkemänsä läpinäkyvät suojat, jotka olisivat miellyttävämpi vaihtoehto.

Lähteet ja linkit

Tutkimuksessa tutkittiin kuvallisen materiaalin ja VR-tekniikan avulla mitkä tekijät aiheuttavat pelkoa juna-ase-milla sekä kerättiin parannusehdotuksia: Cozens, P., D. Hillier, R. Neale & J. Whitaker (2008) Managing crime and fear of crime at railways stations – a case study South Wales (UK). *International Journal of Transport Management* 1 (2003), 121–132.

TOIMENPITEIDEN KYTKEYTYMINEN TOISIINSA JA KÄYTTÄJÄNÄKÖKULMAN HUOMIOIMINEN / BIJLMERMEER, AMSTERDAM, ALANKO-MAAT

hankesuunnittelu (rakennus), hankesuunnittelu (rakennus)

Tapauksen kuvaus

Kohteena on 1960-luvun asutopulaan valmistunut asuinalue Amsterdamin kaakkoisosassa, joka on funktionalismin ihanteita noudattava alue, jossa toiminnot on eritelty toisistaan. Asuminen keskitettiin korkeisiin rakennuksiin, jotka muodostivat säännönmukaisia kennomaisia kuvioita. Eri liikennemuodot eroteltiin toisistaan käyttämällä maasiltoja ja maanpinnasta nostettuja väyliä. Asuinrakennukset olivat suuria, mutta kaukana toisistaan, jolloin alue oli kokonaisuudessaan väljästi rakennettu. Alueelle on metroyhteys Amsterdamin keskustasta.

Alueelle toteutettiin voimakas kaupunki uudistus kahdessa vaiheessa. Ensin käytettiin CPTED-valikoimaan kuuluvia keinoja, joissa muun muassa osastoitiin pitkiä käytäviä ja muutettiin ensimmäisen kerroksen varastotiloja omalla puutarhalla varustelluiksi asunnoiksi. Tämän ei kuitenkaan katsottu riittävän, ja lopulta toteutettiin toinen uudistuksen vaihe, jossa tehtiin laajoja purku- ja muutostöitä. Korkeita rakennuksia korvattiin matalammilla, tyhjiä parkkihalleja purettiin ja pimeitä alueita vähennettiin muuttamalla nostettuja kulkuväyliä maanpäällä kulkeviksi eri liikennemuotoja yhdisteleviksi väyliksi. Uudistamiseen kuului myös vahva sosiaalinen puoli sekä yhteistyö poliisin kanssa.

Haasteet

Alueen haasteina mainitaan rikollisuuden yleinen kasvu, johon ei oltu varauduttu fyysisessä suunnittelussa. Myös pimeät alueet ja rikollisuuden keskittymät muun muassa pensaikkojen ja galleriamaisten käytävien läheisyydessä mainitaan. Muita alueen haasteita olivat voimakas negatiivinen stigma mediassa, tyhjien asuntojen suuri osuus sekä väestörakenteen yksipuolisuus.

Tulokset

Uudistushankkeen ensimmäisessä CPTED-tyylisiä ratkaisuja soveltaneessa osiossa tehdyt huomiot todetaan yksinkertaisiksi, mutta silti usein aliarvioituiksi.

Ensimmäisestä vaiheesta tehtiin huomio, että toimiakseen suunnitteluratkaisujen on muodostettava vahva ja aukoton ketju, jonka lisäksi on huomioitava tilan käyttäjät. Esimerkkinä mainitaan lukollinen vahva ovi, josta ei ole apua, kun sen vieressä on helposti rikottava lasipaneeli.

Toisena esimerkkinä mainitaan asennetut parannukset, joissa ei käyttäjiä ei ole konsultoitu. Käyttäjillä on oltava motivaatio keinojen oikeanmukaiseen omaksumiseen ja toteuttamiseen, esimerkiksi ovien ja lukkojen kanssa toimimiseen. Esimerkkinä mainitaan lukollinen ovi, jota ei ole tapana sulkea lainkaan.

Lähteet ja linkit

COST-kaupunkitutkimushankkeen raportti: de Kleuver, J., van de Klundert, W. & Soomeren, P. (2014). High-rise in trouble the Bijlmermeer in Amsterdam. COST ACTION TU1203. 31.3.2018. <<http://costtu1203.eu/wp-content/uploads/2018/01/High-rise-in-trouble-DSP-reportNewVersion.pdf>>

ASUKKAIDEN OSALLISTAMINEN PIMEÄN JALANKULKUVÄYLÄN VALAISEMISEKSI / ALBY, BOTKYRKA, RUOTSI

alueellinen ylläpito

Tapauksen kuvaus

Projektin tavoitteena oli parantaa turvattomaksi tunnistetun jalankulkuväylän tilannetta asukkaita osallistavan valaistusprojektin avulla. Kasvillisuus on väylän varrella tiheää ja valaistus heikkoa. Polun varteen ideoitiin heijastettava valoteos, jonka tarkoituksena on sekä parantaa turvallisuutta valaistuksen kautta, että tukea asukkaiden tunnetta heidän kyvyttömyyden vaikutusta omaan ympäristöön. Projektissa oli mukana myös sosiaalinen ja osallistava ulottuvuus. Asukkaiden oli mahdollista asettaa oma työnsä ehdolle valoteoksessa käytettäväksi kuvaksi ja äänestää radin valitsemista kuvista suosikkiaan.

Haasteet

Turvattomuuden kokemusta määriteltiin ennen projektia toteutetussa kyselyssä, jossa todettiin erityisesti naisten kokevan väylän käyttämisen turvattomaksi pimeään aikaan.

Tulokset

Projektin onnistumista arvioitiin toteuttamalla kysely uudestaan valaistuksen valmistuttua. Kyselyssä havaittiin, että pimeällä olonsa turvattomaksi kokevien naisten osuus oli laskenut. Raportissa kuitenkin huomautetaan, että osa kulkijoista tunsi olonsa turvattomaksi myös muutoksen jälkeen. Myös omaan ympäristöön koettiin voitavan vaikuttaa enemmän, mutta tulosta ei voida erottaa mahdollisten muiden tekijöiden vaikutuksesta.

Lähteet ja linkit

Projekti on toteutettu osana EU:n SubUrbanLab-hanketta ja lähteinä on hankkeesta koostetut raportit, joissa arvioidaan projektin onnistumista:

Karlsson, A., Federley M., Holopainen, R. & Seitsonen, I. (2016). D3: Deliverable D 3.3 Establishment and implementation of Urban Living Labs in Alby and Peltosaari. 15.5.2018. SubUrbanLab. <http://suburbanlab.eu/wp-content/uploads/2013/10/SubUrbanLab_Establishment-andimplementation-of-Urban-Living-Labs_public-report-2016.pdf> Karlsson, A., Federley, M. Bonnier, E., Holopainen, R., Buhr, K., Tuominen, P. (2016). Evaluation of the Urban Living Labs in Alby and Peltosaari. SubUrbanLab. 15.5.2018. <http://suburbanlab.eu/wp-content/uploads/2013/10/SubUrbanLab_Evaluation-of-the-Urban-LivingLabs_20160429.pdf>

Liite 3. Työpajakuvaukset

Toimintatapana Lähiympäristö 2.0 -hankkeessa käytettiin asiantuntijatyöpajoja, joihin projektin tutkijatimi valmisteli alustavan materiaalin. Näiden avulla alan asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä testattiin reflektoiden ja kehitettiin suunnitteluperusteita ja koetun turvallisuuden ohjauksen menetelmiä (työpajat 1, 3 ja 4). Keskustelu eri sidosryhmien yhteistyötarpeesta, hyvistä hanke-esimerkeistä ja eri kaupunkien ohjausprosesseista, menetelmistä ja käytännöistä vahvisti ymmärryspohjaa. Työpaja 2 mahdollisti kokemuksellisen testauksen virtuaaliympäristöjen käytöstä osallistamisessa esim. turvallisuuskävelyjen yhteydessä.

Pääkysymykset:

- Voidaanko laatia tunnettuihin vaikutuskeinoihin perustuvia selkeämpiä suunnitteluperusteita ja -tavoitteita, joilla ohjataan koetun turvallisuuden edellytyksiä rakennetussa lähiympäristössä.
- Minkälaisia suunnitteluperusteita ja -tavoitteita sekä periaatteita ja keinoja ovat eri suunnitteluvaiheissa, joilla huomioidaan koetun turvallisuuden vaikutuskeinot ja rikosten sekä ilkeiden ehkäisy.
- Miten rakennetun ympäristön havainnollistamista virtuaaliympäristöjen avulla voidaan hyödyntää koetun turvallisuuden ja hyvän lähiympäristön elinkaaren ohjauksessa ja osallistamisessa.
- Tarvitaanko parempaa suunnitteluohjausta ja miten ohjaus- ja arviointikeinoja voidaan lisätä rakennetun ympäristön suunnitteluhierarkian eri tasoille.

Järjestetyt työpajat

Työpaja 1: Suunnitteluperusteet 1/2, 30.5.2018

- Rakennustaso, hankesuunnitteluvaihe
- Case-esimerkkeinä koulut ja niiden lähiympäristö sekä ylläpito

Työpaja 2: Virtuaalikävely -menetelmä, 23.10.2018

- Osallistamismenetelmänä virtuaalinen turvallisuuskävely

Työpaja 3: Suunnitteluperusteet 2/2, 31.10.2018

- Aluesuunnittelun taso, alue-/ hanke-/ ylläpitosuunnittelu
- Case-esimerkkinä kauppakeskukset

Työpaja 4: Ohjauksen tasot ja menetelmät, 20.11. 2018

- Suunnitteluperusteet maankäytön ja kaavoituksen tasoilla
- Rakennetun ympäristön suunnitteluhierarkiantasot, menetelmät ja ohjaus- / arviointikeinot.

Työpaja 1: Suunnitteluperusteet 1 - Rakennustaso, hankesuunnitteluvaihe

Aika: 30.5.2018, klo 9-12

Paikka: Espoo, Otaniemi, VTT (Ydinturva-talo)

Työpajassa alustettiin turvallisuustunteen perusteista olemassa olevin teorioiden valossa ja esiteltiin tutkittujen case esimerkkien pohjalta luotu turvallisuuden tunteen vaikutuskeinojen jäsentely. Ryhmäkeskusteluissa mietittiin miten suunnitteluperusteet näkyvät rakennusten hankesuunnittelussa

- Kuinka paljon lähiympäristön laadun suunnitteluperusteita ja -tavoitteita voidaan lisätä hankesuunnitteluun?
- Auttaako tavoitteen tasomäärittely? Onko tasojen määrittely kaikille osa-alueille mahdollista?
- Tavoite versus vaatimus
- Kuinka tärkeää on tavoitteen seurata ja tason saavuttamisen arviointi

- Tulisiko suunnitteluperusteita/ -vaatimuksia määritellä erilaisille hankkeille erikseen (asuintalot, julkiset rakennukset, toimistot, koulurakennukset, puistot, aukiot, kevyen liikenteen reitit)
- Miten lähiympäristön laatu määritellään? Laadun osa-alueet?

Työpajan 1 ohjelma ja kulku:

Lähiympäristö 2.0 hanke

- TEAS Lähiympäristö 2.0– hanke: miksi, mitä, miten?
- Esittelijänä: Tarja Mäkeläinen, VTT

Turvallisuustunteen perusteita– mitä jo tiedämme?

- *Esittelijänä: Rami Ratvio, Helsingin Yliopisto*

Vaikutuskeinojen jäsentely ja tutkittuja esimerkkejä

- *Esittelijänä: Suvi Välimäki, Helsingin Yliopisto*

Työpajaosuuden alustus

- Vaikutuskeinoista kohti suunnitteluperusteita
- Kuvia vaikutuskeinojen teemoista. Tavoiteasteikko: erinomainen/hyvä, riittävä/tyydyttävä, heikko
- Alustavia suunnitteluperusteita, tavoitteet hankesuunnitteluun
- *Alustus: Tarja Mäkeläinen, VTT*

Työstö ja ryhmätulosten esittely

- Reflektointia alustuksiin ryhmissä. Jaetaan kokemuksia
- Kehitetään ja kommentoidaan alustavia suunnitteluperusteita.
- Tunnistetaan lisää esimerkkejä

Esimerkkinä Pihlajisto

- *Esittelijänä: Aija Staffans, Aalto*

Yhteenveto

Työpaja 2: Virtuaalikävely -menetelmä

Aika: 23.10.2018, klo 9-12

Paikka: Espoo, Otaniemi, Aalto (Urban-Mill)

Virtuaalisen turvallisuuskävelyn järjestelyt ja työpajan kulku

Myyrmäen 3D-malli on yhdistelmä olemassa olevaa kaupunkirakennetta ja 3D-suunnitelmia. Malliin on määritelty reitti, joka mahdollisti ympäristön tarkastelun jalankulkijan näkökulmasta, kuin alueella kävelen.

Kävelyn tarkoituksena oli selvittää osallistujien käsityksiä niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat tiivistyvän keskusta-alueen koettuun turvallisuuteen. Turvallisuuden tunteeseen ja viihtyisyyteen vaikuttavia asioita, paikkoja ja ilmiöitä pyrittiin siis tunnistamaan Myyrmäen keskustan suunnitteluaineistosta.

Esitimme osallistujien päätehtäväksi miettiä vastauksia kahteen keskeiseen kysymykseen:

- Missä määrin perinteinen turvallisuuskävelymenetelmä toimii virtuaalitallassa?
- Miten menetelmää olisi syytä kehittää ja muokata?

Kävelyn aikana

- Havainnoikaa ympäristöä turvallisuuden, turvallisuuden tunteen sekä viihtyisyyden näkökulmista.

- Tarkastelkaa ja kuvatkaa asioita sekä kävelyn havaintojen että omien arkisten kokemusten pohjalta. Merkitkää asioita (ongelmia ja hyviä puolia) myös kartalle.

Arviointi

- Virtuaalitallassa toteutetun turvallisuuskävelyn arviointi menetelmää SWOT-analyysillä. Ryhmien kirjurit dokumentoivat keskustelun.

Pääfasilitaattori: Olli Poutanen, Aalto

Työpaja 3: Suunnitteluperusteet 2/2 - Aluesuunnittelun taso, alue-/ hanke-/ ylläpito-suunnittelu

Aika: 31.10.2018, klo 13-16
Paikka: Espoo, Otaniemi, VTT (MIKES-talo)

Alustaviin suunnitteluperusteiden määrittelyihin haettiin kommentteja tehtävänannoilla:

1. Miten koettu turvallisuus voitaisiin paremmin huomioida aluesuunnittelussa (tai kaupakeskuksen lähiympäristössä)? Miten koettu turvallisuus voitaisiin paremmin hallita ylläpidossa? Kehittäkää ja kommentoikaa alustavia suunnitteluperustemäärittelyä.
2. Millaisilla ratkaisuilla koettua turvallisuutta voitaisiin suunnittelun keinoin vahvistaa? Millaisilla ratkaisuilla koettua turvallisuutta voitaisiin tukea käytön /ylläpidon aikana? Tunnistakaa lisää esimerkkejä.
3. Mitkä ovat ohjausprosessin keinot? Kehittäkää ja kommentoikaa keinovalikoimaa

Työpajan 3 ohjelma ja kulku: Koettu turvallisuus ja ohjauksen elinkaari -lähiympäristöjen suunnittelusta ylläpitoon ja käyttöön

Lähiympäristö 2.0 hanke

- TEAS Lähiympäristö 2.0– hanke: miksi, mitä, miten?
- Esittelijänä: Tarja Mäkeläinen, VTT

Lähtökohtia: Turvallisuustunteen perusteita– mitä jo tiedämme?

- Esittelijänä: Rami Ratvio, Helsingin Yliopisto

Vaikutuskeinojen jäsentely ja tutkittuja esimerkkejä

- Millä panostuksella on suoria vaikutuksia ja millä epäsuoria?
- Esittelijänä: Suvi Välimäki, Helsingin Yliopisto

Ryhmäkeskustelu: Arviointi vaikuttavuudesta

- Suora vaikutus - Epäsuora vaikutus
 - o Vaikutusmahdollisuus käytön aikana
- Erinomaisen turvallinen, riittävästi turvallinen ja heikko lähiympäristö
- Millainen on turvallinen lähiympäristö? Kokonaisuuden arviointia yhdessä
 - o Materiaali: Kuvia erilaisista lähiympäristön ratkaisuista
 - o Tavoiteasteikko: erinomainen/hyvä (1) , riittävä/tydyttävä (2), heikko (3)
- Keskustelun ohjus: Tarja Mäkeläinen, VTT

Työpajaosuus

- Hyviä esimerkkejä ja oivalluksia turvallisuuden tunteen vaikutuskeinojen teemoista
 - o Materiaali: Alustavia suunnitteluperusteita /TYÖSTÖPOHJA
- Tiivistykset kolmen ryhmän töistä: ryhmien kirjurit (3 x 6 min)

Miten ohjauksen tulisi muuttua?

- Ohjauksen elinkaari suunnittelutasojen matriisissa
 - o miten ja milloin tavoite asetetaan
 - o miten sitä seurantaa ja millä menetelmällä arviointia tehdään
- Keskustelun ohjus: Tarja Mäkeläinen, VTT

Yhteenveto

Työpaja 4: Ohjauksen tasot ja menetelmät - Suunnitteluperusteet maankäytön ja kaa-voituksen tasoilla, Rakennetun ympäristön suunnitteluhierarkiantasot, menetelmät ja ohjaus-/ arviointikeinot.

Aika: 20.11.2018, klo 9-12

Paikka: Espoo, Otaniemi, VTT (MIKES-talo)

Suunnittelutasohierakan eri tasojen väliseen ohjauksen kumuloitumiseen ja yksittäisiin menetelmiin ja keinoihin haettiin lisäymmärrystä tehtävänannoilla:

1. Mitkä ovat kyseisen ohjausmenetelmän keinot ja arviointitavat kun tavoitellaan lähiympäristön hyvää turvallisuuden tunnetta
 - o olemassa olevien keinojen tarkastelu ja uusia keinoja
2. Millaisilla ratkaisuilla koettua turvallisuutta voitaisiin suunnittelun keinoin vahvistaa?
 - a. Hyviä esimerkkejä ja oivalluksia turvallisuuden tunteen vaikutuskeinojen käytöstä
3. Miten koetun turvallisuuden suunnitteluperusteita voidaan hyödyntää kyseisellä rakennetun ympäristön suunnittelun tasolla
4. Muotoilkaa suunnitteluperusteita kullekin ohjaustasolle sopiviksi

Työpajan 4 ohjelma ja kulku:

Maankäyttö ja kaupunkisuunnittelu

- Lähiympäristön hyvän koetun turvallisuuden sekä rikosten ja vahingontekojen torjunnat ohjausmenetelmiä ja keinoja

Alustus 1: Mitä jo tiedämme, teoriaa koetun turvallisuuden määrittelyyn ja ohjaukseen liittyen.

- Turvallisuustunteen vaikutuskeinot.
- Suora vaikutus ja epäsuora vaikutus
- *Esittelijä: Suvi Välimäki, Helsingin yliopisto*

Yhteiskeskustelu: Ohjauksen elinkaari ja kumuloituminen.

- Nykytilan plussat ja miinukset
- Tavoitteena viihtyisä ja turvallisen lähiympäristö sosiaalisen elämän näyttämönä
- Miten ohjaamme hyvän kaupunkitilan syntyä nykyisin
- Mitä tulisi tehdä toisin?
- *Keskustelun vetäjänä: Tarja Mäkeläinen, VTT*

Työpajan alustus 2: Suunnitteluhierarkian mittakaavat.

- Lähiympäristö ja kuusi vaikuttamisen tasoa: kuntien välinen maankäytön yhteistyö, yleiskaava, asemakaava, tontinluovutusehdot, rakennuslupa, kiinteistöomistajan strategia
- *Esittelijänä: Tarja Mäkeläinen, VTT*

Ryhmäkeskustelut, 3 ryhmää

- Käsitellään ohjaushierarkian tasoja, jaettu osiin 3-4 tasoa käsiteltävänä/ ryhmä
- Tunnistetaan esimerkkejä (case-hankkeita) käytetyistä ohjausmenetelmistä suunnitteluhierarkian eri tasoilla, kehitetään edelleen ja kommentoidaan alustavia suunnittelutasoon liittyviä ohjausmenetelmiä ja keinoja.

Inspiraatiopuheenvuoro

- Kaupunkisuunnittelun tavoitteet versus toteutunut lopputulos
- *Esittelijä: Aija Staffans, Aalto-yliopisto*

Tulosten purku

- Tiivistykset kolmen ryhmän töistä: ryhmien kirjurit (3 x 6 min)
- Keskeisiä huomioita / ryhmä jaetaan yhteisesti
 - o Samalla näytetään esimerkkejä ohjausmenetelmistä/ suunnittelutaso

Yhteenveto

Osallistujat työpajoissa 1, 2, 3, ja 4

Alla olevaan taulukoon on koottu kaikissa työpajoissa mukana olleet asiantutijat.

Työpajoihin osallistuneet asiantuntijat

Osallistujat		Työ- paja1	Työ- paja 2	Työ- paja 3	Työ- paja 4
		30.5. 2018	23.10. 2018	31.10. 2018	20.11. 2018
Tehtävä	Organisaatio	X	X		
Hankepäällikkö	Espoon kaupunki, Tilapalvelut	X	X		
Hankepäällikkö	Espoon kaupunki, Tilapalvelut				X
Suunnittelu-päällikkö	Espoon kaupunki, Sivistystoimi	X			
Turvallisuus-koordinaattori	Espoon kaupunki, Konserniesikunta	X	X		
Poliisi- koordinaattori	Espoon kaupunki, Konserniesikunta, Turvallisuu- ja valmiusryhmä		X	X	X
Projektipäällikkö	Espoon kaupunki, Tekninen ja ympäristötoimi, Asuntoyksikkö		X		X
Yleiskaavateknikko	Espoon kaupunki, Kaupunkisuunnittelukeskus,		X		X
Asiantuntija	Espoon kaupunki, Aikuisten sosiaalipalvelut				
Kaupunkikuva-arkkitehti	Järvenpään kaupunki	X	X	X	X
Projektiasiantuntija	Järvenpään kaupunki	X	X	X	X
Erikoissuunnittelija	Järvenpään kaupunki			X	
Kaavasuunnittelija	Järvenpään kaupunki, asemakaavoitus				X
Arkkitehti	Vantaan kaupunki, Maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimiala	X		X	
Kaupunkikehitysjohtaja	Keravan kaupunki	X			
Kaavasuunnittelija	Keravan kaupunki, Kaupunkikehityspalvelut				X
Asiantuntija	HKI / Kaupunginkanslia, Turvallisuus- ja valmiusyksikkö	X	X	X	
Poliisi-koordinaattori	Helsingin kaupunki				X
Yhdyskunta-suunnittelu-pääl.	Tampereen kaupunki				X
Arkkitehti SAFA	CEJ, Cederqvist & Jäntti Arkkitehdit		X	X	X
Kiinteistö-johtaja	Citycon		X	X	X
	Citycon			X	
Yliopettaja, Turva-ala	Laurea		X		
Tradenomiopiskelija	Laurea		X		
Tradenomiopiskelija	Laurea		X		
Tradenomi- opiskelija	Laurea		X		
Yliarkkitehti	YM		X		
Neuvotteleva virkamies	OM, Kriminaalipoliitikka- ja rikosentorjuntayksikkö			X	
Eriyisiasiantuntija	OM, Kriminaalipoliitikka- ja rikosentorjuntayksikkö			X	
Johtava tutkija	Aalto yliopisto	X	X		X
Maankäytön suun. professori	Aalto yliopisto	X	X	X	X

Tutkija	Aalto yliopisto	x	x	x	x
Yksikön johtaja	WSP Finland				
Yliopiston lehtori	Helsingin yliopisto, Geotieteiden ja maan- tieteen laitos	x	x	x	
Tutkija	Helsingin yliopisto, Geotieteiden ja maan- tieteen laitos	x	x	x	x
Tutkimuspäällikkö	Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK	x	x	x	x
Johtava tutkija	Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy		x	x	x
Erikoistutkija	Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy	x	x	x	x
Vanhempi tutkija	Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy	x	x	x	x

Sähköpostisaate:

Lähiympäristö 2.0 -hanke kerää tietoa ja kokemuksia turvallisen lähiympäristön suunnittelusta

Hankkeen tavoitteena on selvittää ja ohjeistaa, miten lähiympäristön suunnittelulla voidaan parantaa turvallisuutta ja ehkäistä väkivaltaa ja muita rikoksia sekä asuinalueilla että julkisissa ja puolijulkisissa kaupunkitiloissa. Hanke käsittelee kaavoitusta ja kaupunkikehitystä, hankesuunnittelua ja ylläpidon suunnittelua.

Hanke toteutetaan VTT:n, Aalto-yliopiston, Helsingin yliopiston ja Suomen pelastusalan keskusjärjestön (SPEK) yhteistyönä. Hanke saa rahoituksen valtioneuvoston kanslian koordinoinnasta selvitys- ja tutkimustoiminnasta (VN TEAS).

Saate kyselyyn:

Kysely käsittelee maankäytön suunnittelua (osio A), aluesuunnittelua ja rakennushankkeita (osio B), ohjeistusta ja ohjausta (osio C) sekä kehitysehdotuksia (osio D). Voit vastata kaikkiin osioihin ja kysymyksiin tai vain osaan niistä.

Taustakysymykset:

Kunnan nimi (alaseto-ovalikko)

Pieni kaupunki, jossa alle 30 000 asukasta, kaupunki, jossa 30 000- 100 000 asukasta tai suurkaupunki, jossa yli 100 000 asukasta

Työtehtävä:

- Onko käytössänne turvallisuuskysely tai muu keino turvallisuustilanteen seuraimiseksi K/E
- Onko kunnassanne turvallisuudesta vastaava tai turvallisuutta ohjaava K/E henkilö, kuka työryhmä, mikä toimikunta, mikä

Osio A käsittelee maankäytön suunnittelua ja osio B aluesuunnittelua ja rakennushankkeita. Voit vastata molempiin tai vain toiseen osioon

A. TURVALLISUUSNÄKÖKULMA MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA

Vaihtoehdot: 1.täysin eri mieltä 2. jokseenkin eri mieltä 3. ei samaa eikä eri mieltä 4. jokseenkin samaa mieltä 5. täysin samaa mieltä

1. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä:

- Lähiympäristön turvallisuuden vaikuttavia tekijöitä tulee lisätä maankäytön suunnitteluun
- Kunnassamme osallistetaan asukkaita kattavasti maankäytön suunnitteluun
- Kunnassamme osallistetaan sidosryhmiä kaavoitukseen monipuolisesti
- Tietomallipohjaiset suunnittelu- ja visualisointiteknologiat tulevat jatkossa helpottamaan kuntalaisten osallistamista ja vuorovaikutusta oleellisesti
- Alueiden eriarvoistumiseen ja ongelmien kasaantumiseen tietyille alueille voidaan hillitä kaavoituksen ja yhdyskuntasuunnittelun keinoin

2. Turvallisen lähiympäristön suunnitteluperusteita ovat esimerkiksi mittakaavan huomioiminen, omistajuuden vahvistaminen, näkyvyyden parantaminen, orientoituvuus, asuntotyyppien sekoittaminen, toimintojen sekoittaminen, tilahierarkian selkeyttäminen, sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuudet ja kohteen lujittaminen. Näiden määrittely on nykyisellään laadukasta:

- maakuntakaavan tasolla
- yleiskaavan tasolla
- asemakaavan tasolla

B. TURVALLISUUSNÄKÖKULMA SUUNNITTELUVAIHESSA (aluekehitys- ja rakennushanketaso)

Vaihtoehdot: 1. täysin eri mieltä 2. jokseenkin eri mieltä 3. ei samaa eikä eri mieltä 4. jokseenkin samaa mieltä 5. täysin samaa mieltä

1. KOETUN TURVALLISUUDEN SUUNNITTELUPERUSTEET

Kuinka hyvin seuraavat suunnitteluperusteet tulevat huomioiduksi omassa työssäsi?
Erittäin hyvin - melko hyvin - melko huonosti - erittäin huonosti - en osaa sanoa

- Siisti ja laadukas ympäristö, joka viestii välittämisestä
 - Kohteen lujittaminen (mm. kulunvalvonta, vartiointi, lukitus)
 - Sosiaalisen kanssa käymisen mahdollisuudet
 - Valaistuksen tehostaminen (määrä ja sijoittelu)
 - Tilahierarkian selkeyttäminen (Yksityiset, puolijulkiset ja julkiset tilat erotetaan symbolisesti esim. istutuksilla tai porteilla)
 - Toimintojen sekoittaminen alueella (esim. asuminen, työpaikat ja palvelut)
 - Asuntotyyppien sekoittaminen/ väestöjakauman monipuolisuus
 - Orientoituvuus ympäristössä (suunnistamista auttavat elementit)
 - Näkyvyyden parantaminen
 - Omistajuuden vahvistaminen
 - Mittakaavan huomioiminen
2. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä:
- lähiympäristön turvallisuuden suunnitteluperusteita tulee lisätä aluekehittämisen hankesuunnitteluun rakennushankkeiden hankesuunnitteluun
 - Lähiympäristön laatu määritellään eri hankkeissa liian vaihtelevilla kriteereillä
 - Turvallisuuden tunne huomioidaan turvallisen lähiympäristön suunnittelussa riittävästi hyvin
 - Rikosten ehkäisy (vahingonteot, varkaudet jne.) huomioidaan riittävästi hyvin lähiympäristön suunnitteluvaiheessa
 - Turvallisuusvaikutusten arviointi on kattavasti toteutettu hankesuunnittelussa
 - Käytössä olevat arviointikriteerit ovat selkeät ja tukevat suunnittelua
 - Sosiaalisten tekijöiden (asukkaiden ja palveluiden käyttäjien käyttäytyminen) vaikutusta on vaikea ennakoita
 - Tietomallipohjaiset suunnittelu- ja visualisointiteknologiat tulevat jatkossa helpottamaan turvallisen lähiympäristön suunnittelua oleellisesti
 - Kustannustehokkaita suunnitteluratkaisuja on helposti valittavissa
 - Nuorten tarpeet ja heille suunnatut tilat tai kulkureitit huomioidaan puutteellisesti
 - Päihteiden käyttäjien tarpeet ja heille suunnatut tilat tai kulkureitit huomioidaan puutteellisesti
 - Esteettömät tilat tai kulkureitit huomioidaan puutteellisesti
3. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä:
- Käytössä on kattavat suunnitteluperusteet aluesuunnittelun ohjauksen tasolla rakennushankkeiden ohjauksen tasolla
 - Suunnittelussa painotetaan liikaa seuraavia intressejä: taloudelliset intressit esteettiset intressit

toiminnalliset (kuten esteettömät) intressit
valvontaa ja kontrolloitavuutta tukevat intressit

C. OHJEISTUS JA OHJAUS

- Lähiympäristön laatua ohjeistetaan riittävästi ja riittävän selkeästi
- ministeriöiden ohjeissa ja määräyksissä
- rakennuttajien suunnitteluperusteissa
- rakennusten omistajien suunnitteluperusteissa
- Ohjaus kumuloituu siirryttäessä eri tasolta toiselle riittävästi
- Ohjausta olisi tarpeen tehostaa seuraavilla tasoilla
 - ministeriöt
 - kunnat
 - maakuntaliitto
 - avit/elyt
 - kiinteistön omistajat
 - kiinteistön ylläpitäjät

Seuraavilla ohjausmenetelmillä on riittävät keinot ja arviointitavat tavoitella turvallisuuden tunnetta lähiympäristössä:

- kunnan turvallisuussuunnitelma tai -strategia
- rakennetun ympäristön poliittinen ohjaus
- maakuntakaava
- MAL sopimus
- yleiskaava
- tontinluovutusehdot
- aluekehityshankkeiden hankesuunnitelma
- asemakaava
- kiinteistönomistajan kiinteistöliiketoimintastrategia
- rakennushankeen hankesuunnitelma
- rakennuslupa
- ylläpidon ja käytön suunnitelma

AVOKYSYMYKSET (voit vastata vain osaan kysymyksistä)

- Mitä uusia yhteistyömuotoja tulisi aktivoida tai ylläpitää eri ministeriöiden, maakuntien ja kuntien sekä toimijoiden kesken?
- Miten ohjausvälineitä ja ohjausta sekä menettelytapoja on kehitettävä, jotta kunnat ja maakunnat pystyvät varmistamaan kilpailukykyisen lähiympäristön laadun?
- Mitkä tekijät vaikeuttavat suunnittelutavoitteiden toteutumista turvallisuuden osalta jo olemassa olevassa rakennetussa ympäristössä?
- Miten huolehditaan tiedonkulusta prosessin aikana kaikkien oleellisten tahojen kesken?
- Millaisia tietotarpeita sinulla tai kunnassasi on turvallisuuteen liittyvistä asioista?
- Osallistuvatko pelastustoimi ja poliisi käytännön suunnittelutyöhön ja nähdäänkö tässä kehittämistarpeita?

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Ympäristön siisteys ja laadukkuus

1. Toispuoleisuus ja kuviointi väyläkiveyksessä kiva. (1)
2. [Artsinpolulla on] laadukkaat materiaalit, selkeä ja leveä kulkuväylä, runsaasti pyörätelineitä, viihtyisää kasvillisuutta (2)
3. Liikuntarajoitteiset eivät pääse liikkumaan [Artsinpolulla], portaita paljon, käsijohdeita liian vähän (4)
4. [Paalukylänpuistossa] pintojen käsittely ja reunat [tehty hyvin] (2)
5. [Artsinpolun katu]pinta, onko liukas, mikä materiaali? (1)
6. Rappu jyrkkä, siihen kompastuu [Artsinpolulla] (1)
7. Betoninen vaikutelma Myyrmäenraitilla (2)
8. Jyrkät väylät pelottavat [Artsinpolku] (2)
9. [Artsinpolku] toimii kävelytienä, siihen hyvä. Väljää / esteetöntä (3)
10. [Myyrmäenraitilla] liikaa kylmiä, kuolleita seinäpintoja (2)
11. Korkeat pensaat keräävät roskia (1)
12. Koirankakat häiritsevät: pelisäännöt ja roskikset (1)

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Sosiaalisen toiminnan fasilitteetit / tarjoamien tyypit

1. Nuoriso kokoontuu [Paalutorilla] (1)
2. [Paalukylänpuisto on] vihreä keidas kiverämaassa; avoin vapaa tila edesauttaa toimintaa (2)
3. Toiminta puuttuu [Myyrmäenraitilta] (2)
4. [Paalukylän]puistossa on hyvä liukumäki talvella, mutta ei muuta (4)
5. [Myyrmäki]talon lippa tarjoaa sateen / auringon suojaa (2)
6. Levähdyspaikat puuttuvat, [Myyrmäenraitilla] ei syytä pysähtyä (4)
7. Koiria ei huomioitu taaskaan [Paalutorilla] (4)
8. Kalliolla [Paalukylänpuistossa] on hyviä kaljoittelupaikkoja (3)

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Kohteen lujittaminen (kulunvalvonta, vartiointi, lukot yms.)

1. Runkolukitustelineet hämärässä, pyörät varastetaan [Artsinkujalla] (1)
2. Houkutteleeko [Paalutorin] penkit nukkuja ja tarvitsisiko välikaiteita? (1)
3. [Tarvitseeko Kinorinne] kameravalvontaa, hyvä paikka murtautua? (1)
4. Aidattu kallioalue saattaa muodostua "kaljoittelualueeksi": Kuka valvoo? → voi jäädä poliisin valvottavaksi (3)

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Valaistuksen laatu ja tehokkuus

1. [Kinorinteen käytävä on] todella tylsä, kapea, pimeä ja vastenmielinen: pelottaa (4)
2. [Paalukylänpuiston] puut voisi valaista, syksyllä kaunis (4)
3. Valaistusta on vaikea arvioida, voisi olla myös pimeänä (1)
4. Artsinpolun valaistus [vaatii kehittämistä] (2)
5. Miten rakennukset vaikuttavat [Paalutorin valaistukseen]? (2)
6. [Kinorinne] kerää ilkivaltaa, erityisesti jos huono valaistus (1)

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Territoriaalisuus / tilahierarkian selkeys

1. Kävely- ja pyöräily ei ole eroteltuna missään. Pitäisi olla pintamateriaaleilla ym. selkeästi eroteltuna liikennejärjestelyillä. (3)
13. [Artsinpolkua reunustava] asuintalo erottuu omana tilana [...] piha ei näytä viihtyisältä, vaikka on korotettu. (3)
2. [Paalukylänpuiston] vihheralueet ja puut tuovat viihtyisyyttä ja "happea" -> luovat etäisyyttä rakennukseen (2)

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Luonnollinen valvonta / Näkyvyys

1. [Artsinpolku on] kapea sola, jossa on liikaa pimeitä paikkoja. Ei sosiaalista kontrollia (1)
2. Myyrmäki-talo ei osallistu mitenkään [Artsinpolun] reitille. Liikaa umpiseinää reitin varrella. (3)
3. [Paalutorilla] on sosiaalista kontrollia (1)
4. Asuinrakennusten parvekkeet/ikkunoiden suunnat lisäävät luonnollista valvontaa (ennaltaehkäisy) (3)
5. [Myyrmaenraitilla] näkymien kannalta hyvä eli turvallinen (3) / Sosiaalinen kontrolli hyvä, ei ilkivaltaa (1)
6. [Myyrmaenraitilla] "matkan varrella" rakennusten seinustoilla on "pimeitä kulmia/syvennyksiä". Voivat houkuttaa ei-toivottua toimintaa (päihteiden käyttö/myynti) (3)
7. [Paalukylänpuistossa] ei ole pimeitä puskia, hyvä, pensaat pidettävä matalina (1)
8. [Kinorinteen kaide]lasi voisi olla läpinäkyvä, ei sosiaalista kontrollia (1)
9. rakennuksen (kauppakeskus) reunojen reitit ovat liian korkean puskan (kukkalaatikon) takana. Voi tulla yllättäen joku. (3)

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Luonnollinen valvonta / Toimintojen sekoittaminen

1. Taidemuseo ei avaudu torille (2)
2. [Artsinpolun] pyöräparkki "valvottu luonnollisesti" kerrostaloista, tukevat telineet (3)
3. [Myyrmaenraitilla] rakennusten 1. krs. avautuminen toisi viihtyisyyttä (2)
4. [Artsinpolun] valaistus ja levähdyspaikat puuttuvat (4)
5. Kun edessä näkyy synkeä seinä, niin sinne ei tee mieli mennä. Olisi parempi, että voisi helpommin hahmottaa, mitä tiloja siellä on (taidekeskus tms). [viittaus elokuvateatterin ikkunattomaan seinään] (3)
6. [Uusien asuintalojen] katolla voisi olla ravintola ja terassi, samoin voisi olla kivijalkaliikkeessä ravintola (3)
7. Mitä torilla tapahtuu, ovatko katokset pysyviä, onko kahvila ym? (3)

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Orientoituvuus ympäristössä

1. Kivimateriaalin elävä käyttö miellyttävää eri struktuuripinnat auttavat hahmotusta ja viihtymistä [Artsinpolulla]. (2)
2. [Paalu]torilta puuttuu kokoava ja orientaatiota tukeva maamerkki esim. taideteos. (2)
3. Taideteos-maamerkki tukee orientoitavuutta [Myyrmäenraitilla] (2, 4)
4. mallissa ei käy ilmi mittakaava ja korkeuserot (1)
5. [Kino]rinteessä näyttäisi olevan 1 tasanne, eikö voisi olla toinenkin (pyörätuolit etc.) (2)
6. Virtuaalimalliin voisi lisätä kaltevuudet, nyt sitä ei tunnista, onko reitti pyörätuolilla kuljettava (1)
7. Opasteet puuttuvat tai niitä ei ole esitetty. (2)
8. Alueen muistiystävällisyys – miten tunnistaa, missä on? (4)
9. Pysäköintipaikalle vievä kuutio on keskellä [Paalu]toria (3)

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Paikkaan kuuluminen

1. Puistoalueella paljon riippuu siitä, ottavatko ns. tavalliset ihmiset alueen omakseen. Voisi olla viihtyisä paikka. Siisteys ratkaisee. (3)

Suunnitteluperiaatteiden saamat maininnat

Rakennusten massoittelu

1. Puut ja talot varjostavat kesällä mukavasti [Paalukylänpuistoa], mutta miten talvella? (4)
2. korkeat rakennukset, joten [Myyrmäenraitista] tulee tuulitunneli (4)

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA

tietokayttoon.fi

ISSN 2342-6799 (pdf)
ISBN 978-952-287-734-5 (pdf)

